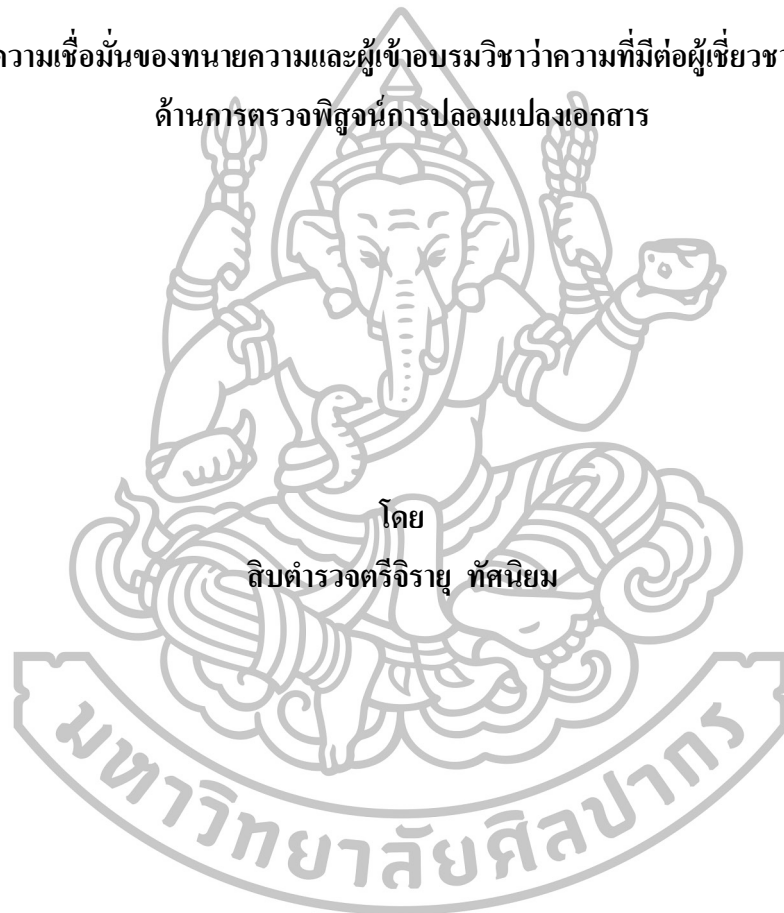

ความเชื่อมั่นของทนายความและผู้เข้าอบรมวิชาว่าความที่มีต่อผู้เชี่ยวชาญ
ด้านการตรวจพิสูจน์การปลอมแปลงเอกสาร

โดย
สืบตำรวจตรีจิรายุ ทศนิยม

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชานิติวิทยาศาสตร์

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2558

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ความเชื่อมั่นของทนายความและผู้เข้าบรมวิชาว่าความที่มีต่อผู้เชี่ยวชาญ
ด้านการตรวจพิสูจน์การปลอมแปลงเอกสาร

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชานิติวิทยาศาสตร์
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร
ปีการศึกษา 2558
ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

**RELIANCE OF THE LAWYER AND THE TRAINEES IN PRACTICE SUBJECT
ON SPECIALIST IN IDENTIFICATION FORGERY**

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree

Master of Science Program in Forensic Science

Graduate School, Silpakorn University

Academic Year 2015

Copyright of Graduate School, Silpakorn University

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร อนุมัติให้วิทยานิพนธ์เรื่อง “ความเชื่อมั่นของ
ทนายความและผู้เข้าอบรมวิชาว่าความที่มีต่อผู้เชี่ยวชาญด้านการตรวจพิสูจน์การปลอมแปลง
เอกสาร” เสนอโดย สิบตำรวจตรีจิรายุ ทักษนิย เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญา
วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติวิทยาศาสตร์

.....

(รองศาสตราจารย์ ดร.ปานใจ ชารทศนวงศ์)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

วันที่.....เดือน..... พ.ศ.....

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

ศาสตราจารย์ พันตำรวจเอกหญิง ดร.พัชรา สีนลอยมา

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ พันตำรวจเอกวรัชช์ วิชชวาณิชย์)

...../...../.....

..... กรรมการ

(พ.ต.อ.(พิเศษ) สมชาย ศิริพันธุ์)

...../...../.....

..... กรรมการ

(ศาสตราจารย์ พันตำรวจเอกหญิง ดร.พัชรา สีนลอยมา)

...../...../.....

54312343: สาขาวิชานิติวิทยาศาสตร์

คำสำคัญ: ความเชื่อมั่น / ผู้เชี่ยวชาญ / การตรวจพิสูจน์การปลอมแปลงเอกสาร

จรรยา ทัศนียม: ความเชื่อมั่นของทนายความและผู้เข้าอบรมวิชาว่าความที่มีต่อผู้เชี่ยวชาญด้านการตรวจพิสูจน์การปลอมแปลงเอกสาร. อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์: ศ.พ.ต.อ.หญิง ดร.พัชรา สีนลอยมา และพ.ต.อ.(พิเศษ)สมชาย ศิริพันธุ์. 130 หน้า.

การวิจัยเรื่องความเชื่อมั่นของทนายความและผู้เข้าอบรมวิชาว่าความที่มีต่อผู้เชี่ยวชาญด้านการตรวจพิสูจน์การปลอมแปลงเอกสาร มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสาเหตุจุดบกพร่องของความเชื่อมั่นและหาแนวทางในการพัฒนาระดับความเชื่อมั่นที่มีต่อผู้เชี่ยวชาญ เพื่อให้ความเห็นของผู้เชี่ยวชาญมีน้ำหนักเป็นที่ยอมรับมากขึ้น กลุ่มตัวอย่างคือผู้เข้ารับการศึกษาอบรมวิชาว่าความ จำนวน 303 คน และกลุ่มเป้าหมายคือทนายความผู้มีประสบการณ์ทำงานด้านคดีปลอมแปลงเอกสารจำนวน 10 คน เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล คือแบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์เชิงลึก วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพรรณนา และวิเคราะห์ข้อมูลจากการทดสอบสมมติฐานโดยใช้การวิเคราะห์เชิงอนุมาน ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความเข้าใจในเรื่องการตรวจพิสูจน์เอกสารและการปลอมแปลงลายมือ ลายมือชื่อ ให้ความเชื่อถือพยานเอกสาร มากกว่าพยานบุคคล เห็นว่าพยานผู้เชี่ยวชาญมีความสำคัญต่อกระบวนการยุติธรรมและมีบทบาทต่อการชี้ขาดคดีตัดสินในคดีแพ่งที่คู่ความทำกัน และให้การยอมรับผลการตรวจของผู้เชี่ยวชาญ เชื่อว่ามีส่วนช่วยให้ศาลใช้ดุลยพินิจตัดสินคดีได้ดีขึ้น แม้ว่าผู้เชียวชาญนั้นจะเกษียณอายุราชการแล้วก็ยังมี ความเชื่อมั่นอยู่ และเห็นด้วยว่าเอกสารที่มีการปลอมแปลงไม่ว่าจะแนบเนียนเพียงใด ผู้เชี่ยวชาญก็สามารถตรวจพิสูจน์ทราบข้อเท็จจริงได้ และมีความเชื่อมั่นว่าการตรวจพิสูจน์เอกสาร โดยผู้เชี่ยวชาญมีขั้นตอนและกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ที่พิสูจน์ได้จริง

2. ในส่วนของการสัมภาษณ์ทนายความที่มีประสบการณ์การทำงานในคดีความผิดเกี่ยวกับการปลอมแปลงเอกสาร โดยส่วนใหญ่พบว่ามีปัญหาความไม่เชื่อมั่นในเรื่องปัจจัยพิเศษที่มีอิทธิพลเบี่ยงเบนความเห็นของผู้เชี่ยวชาญให้ผิดไปจากความเป็นจริง ผู้เชี่ยวชาญขาดความเป็นอิสระในการปฏิบัติหน้าที่ รวมไปถึงภาพพจน์ขององค์กรไม่เป็นที่น่าเชื่อถือ และไม่อาจไว้วางใจได้

3. ความเชื่อมั่นของทนายความและผู้เข้ารับการศึกษาอบรมวิชาว่าความที่มีต่อผู้เชี่ยวชาญด้านการตรวจพิสูจน์การปลอมแปลงเอกสาร จำแนกตามข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพการสมรส การอบรมหลักสูตรการตรวจพิสูจน์เอกสาร และการรู้จักเป็นส่วนตัวกับเจ้าหน้าที่กองพิสูจน์หลักฐาน มีความสัมพันธ์กับความเชื่อมั่นที่มีต่อผู้เชี่ยวชาญซึ่งปฏิบัติหน้าที่ในการตรวจพิสูจน์การปลอมแปลงเอกสาร

สาขาวิชานิติวิทยาศาสตร์

ลายมือชื่อนักศึกษา.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์.....

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2558

54312343: MAJOR: FORENSIC SCIENCE

KEY WORDS: RELIANCE / SPECIALIST / IDENTIFICATION FORGERY

JIRAYU TASNIYOM: RELIANCE OF THE LAWYER AND THE TRAINEES IN PRACTICE SUBJECT ON SPECIALIST IN IDENTIFICATION FORGERY. THESIS ADVISORS: PROF. POL. COL. PATCHARA SINLOYMA, Ph.D. AND POL. COL. SOMCHAI SIRIPUNT. 130 pp.

Research on the reliance of the lawyer and the trainees in practice subject on professional in identification forgery. Aims to study the cause of the reliance bug and seeking ways to improve the level of reliance that the professional. The weight of professional opinion is more acceptable. The examples of the trainees of 303 people and its target audience is a lawyer who has experience in the case forgery of 10 were used to collect data is questionnaires and in-depth interviews. Data were analyzed using descriptive statistics data and data analysis from hypothesis by inferential. The results were as follows:

1. Most of the testimony have an understanding of the identification and signature forgery reliable evidence rather than witnesses. And that professional testimony has importance to the justice process and influence the final verdict in the civil case that doubles as a challenge. To accept the results of the professional examination and believed to contribute to the court discretion judge better. Although professional are retired and still have reliable and agreed that the forged, whether realistically. Professional can verify the facts and have reliable that the identification by professional has processes and procedures of science that have proven true.

2. In the interview, a lawyer with experience in the prosecution of offenses relating to forgery. The majority found that there is has reliable problems in the special factors influencing the opinion of professional that deviate from true factor. Professional independent on duty and image of the organization is not reliable. And may not be reliable.

3. Reliable of the lawyer and the trainees practice subject on professional in identification forgery. Separate overview data of respondents found that gender, age, education, marital status. Training on the identification and private known as a probation officer, correlated with reliable to the professional who work in the identification forged.

Program of Forensic Science

Graduate School, Silpakorn University

Student's signature.....

Academic Year 2015

Thesis Advisor's signature.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เล่มนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความกรุณาและให้ความช่วยเหลือจาก ศาสตราจารย์ พันตำรวจเอกหญิง ดร.พัชรา สีนลอยมา อาจารย์ที่ปรึกษาและกรรมการวิทยานิพนธ์ ที่ได้แนะนำวิธีแก้ปัญหา และตรวจสอบความเรียบร้อยตลอดมา

ขอกราบขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ พันตำรวจเอกวรัช วิชาวุฒิชัย ที่กรุณา รับเป็นประธานกรรมการวิทยานิพนธ์ และได้กรุณาช่วยชี้แนะแนวทางเพิ่มเติมในการจัดทำ วิทยานิพนธ์ให้บริบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอกราบขอบพระคุณพันตำรวจเอก (พิเศษ) สมชาย ศิริพันธุ์ ที่กรุณา รับเป็นที่ปรึกษา วิทยานิพนธ์ร่วมและกรรมการวิทยานิพนธ์ ซึ่งได้สละเวลาอันมีค่ายิ่ง เพื่อช่วยเหลือติดต่อประสาน แหล่งข้อมูล

ขอขอบคุณ อาจารย์เปมิกา สนิทพจน์ ที่ให้คำปรึกษาและให้ข้อเสนอแนะเพื่อเพิ่มเติม วิทยานิพนธ์เล่มนี้ให้สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

ขอขอบคุณ น.ส. อัจฉราพรรณ สุวรรณมูติ ที่ให้คำปรึกษาในรูปแบบและข้อมูลการทำ วิจัยจนเสร็จสมบูรณ์ไปได้ด้วยดี

ขอขอบคุณบุคคลที่ไม่ได้เอ่ยชื่อมา ณ โอกาสนี้ ที่ให้คำปรึกษา ให้ความช่วยเหลือ และ ให้กำลังใจกับผู้วิจัยในการดำเนินการวิจัยจนสำเร็จลุล่วงเสมอมา

ผู้วิจัย ขอมอบคุณค่า และจิตแห่งความดีงามของวิทยานิพนธ์เล่มนี้ให้กับบิดา มารดา ผู้มีพระคุณ ตลอดจนครูบา อาจารย์ที่ได้ช่วยประสิทธิ์ประสาทจนเกิดมีความสำเร็จขึ้น อบรมสั่ง สอน ให้ความรู้ ให้แรงบันดาลใจ จนทำให้ผู้วิจัยสำเร็จการศึกษาได้อย่างงดงาม ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้ง เป็นอย่างสูงต่อการเอาใจใส่ในการให้คำแนะนำ สำหรับการปรับปรุงแก้ไข และตรวจสอบความเรียบร้อย ของวิทยานิพนธ์จนสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญตาราง	ณ
บทที่	
1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	3
ขอบเขตของการวิจัย.....	3
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	3
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	4
2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	6
แนวความคิดเกี่ยวกับความเชื่อมั่น.....	6
แนวความคิดเกี่ยวกับนิกกกฎหมายและทนายความ	7
แนวความคิดเกี่ยวกับพยานผู้เชี่ยวชาญ.....	27
แนวความคิดเกี่ยวกับเอกสาร	41
ทฤษฎีเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ประเภทเอกสารและการตรวจพิสูจน์.....	65
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	79
กรอบแนวคิดในการวิจัย	83
3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	84
วิธีการวิจัย.....	84
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	84
การทดสอบเครื่องมือที่ใช้.....	85
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	86
วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล.....	86
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	86
สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....	87
การนำเสนอผลการวิจัย	87

บทที่	หน้า
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	88
ข้อมูลทั่วไปของประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย.....	88
ประสบการณ์และสาเหตุความเชื่อมั่นของผู้ที่เข้ารับการฝึกอบรมวิชาว่าความ ที่มีต่อผู้เชี่ยวชาญด้านการตรวจพิสูจน์การปลอมแปลงเอกสาร.....	92
ประสบการณ์และสาเหตุความเชื่อมั่นของทนายความที่มีต่อผู้เชี่ยวชาญ ด้านการตรวจพิสูจน์การปลอมแปลงเอกสาร.....	96
การเปรียบเทียบความเชื่อมั่นของทนายความ และผู้ที่เข้าอบรมวิชาว่าความ ที่มีต่อการตรวจพิสูจน์การปลอมแปลงเอกสาร.....	101
5 สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ.....	102
สรุปผลการวิจัย.....	102
อภิปรายผลการวิจัย.....	107
ข้อเสนอแนะ.....	110
รายการอ้างอิง.....	111
ภาคผนวก.....	114
ภาคผนวก ก แบบสอบถามการวิจัย.....	115
ภาคผนวก ข แบบสัมภาษณ์เชิงลึก.....	121
ภาคผนวก ค คำพิพากษาฎีกาที่เกี่ยวข้อง.....	124
ภาคผนวก ง ภาพสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล.....	128
ประวัติผู้วิจัย.....	130

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	วิธีการสังเกต ธนบัตรปลอมและธนบัตรจริง.....	72
2	รายละเอียดของเครื่องมือ Docucenter ที่สามารถทำการตรวจพิสูจน์เอกสาร.....	78
3	แสดงระดับความคิดเห็น.....	86
4	ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม.....	90
5	ความเชื่อมั่นของผู้ที่เข้ารับการฝึกอบรมวิชาว่าความที่มีต่อผู้เชี่ยวชาญ ด้านการตรวจพิสูจน์การปลอมแปลงเอกสาร	92

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การทำนิติกรรม สัญญา การก่อ โอน สงวน หรือระงับซึ่งสิทธิ อันมีผลผูกพันกันโดยชอบระหว่างบุคคลหรือนิติบุคคลอันกฎหมายกำหนดให้ต้องมีหลักฐานเป็นหนังสืออย่างหนึ่งอย่างใด เมื่อเกิดข้อพิพาท ในประเด็นเรื่องการปลอมแปลงเอกสารล้วนส่งผลกระทบต่อสิทธิและทรัพย์สินของผู้เสียหายเป็นอย่างมากเพราะมักเป็นคดีที่มีทุนทรัพย์ค่อนข้างสูง และหากเกี่ยวข้องกับสถาบันทางการเงิน การบริหารสินทรัพย์ หรือการถือโงงประชาชน ก็อย่างยิ่งสร้างความเสียหายเป็นวงกว้าง

นอกจากการปลอมแปลงเอกสารสิทธิต่างๆ แล้ว การกระทำความผิดต่อเอกสารราชการ ซึ่งเจ้าพนักงานได้ทำขึ้นหรือรับรองในการปฏิบัติหน้าที่นั้น เช่น บัตรประชาชน บัตรข้าราชการ แผ่นป้ายทะเบียนรถยนต์ ก็อาจส่งผลพวงให้เกิดอาชญากรรมอื่นๆ ตามมาได้ เช่น การปลอมหนังสือสัญญา การกรรโชกทรัพย์ การใช้พาหนะในการทำผิดกฎหมาย การค้ามนุษย์ การเข้าเมืองอย่างผิดกฎหมาย ซึ่งส่งผลกระทบต่อความสงบสุขของสังคมและเป็นภัยความมั่นคงของประเทศ

เมื่อมีการโต้แย้งเอกสารสิทธิของคู่กรณีว่าเป็นเอกสารปลอม หรือเมื่อเจ้าพนักงานของรัฐได้ตรวจพบการกระทำความผิดเกี่ยวกับเอกสาร หากคู่กรณีตกลงกันไม่ได้ หรือในกรณีที่เจ้าพนักงานรัฐต้องดำเนินการด้วยอำนาจหน้าที่รับผิดชอบตามกฎหมาย ก็ต้องอาศัยอำนาจศาลยุติธรรมเป็นที่พึ่งในการพิจารณาพิพากษาลงโทษและบังคับคดีตามกฎหมาย ซึ่งต้องมีการพิสูจน์ข้อเท็จจริงอันเป็นที่มาของปัญหา

การดำเนินคดีในกระบวนการยุติธรรมจะต้องให้ความกระจ่างชัดและให้ความเชื่อมั่นต่อทุกฝ่ายได้ ทั้งนี้คดีโดยทั่วไปต้องอาศัยน้ำหนักของพยานหลักฐานที่มีการสืบสวน สอบสวน ทั้งจากเจ้าหน้าที่รัฐ หรือที่คู่ความได้แสวงหา มาเพื่อยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้หักล้างกัน ซึ่งในกรณีความผิดเกี่ยวกับเอกสาร บุคคลธรรมดาทั่วไปย่อมไม่อาจพิสูจน์ได้เองถึงการปลอมแปลงเอกสารนั้น เช่น การปลอมลายมือชื่อ การปลอมตราประทับ การตกแต่งแก้ไขข้อความไม่ว่าจะทำเอกสารนั้นขึ้นใหม่ทั้งหมด หรือ แก้ไขแต่บางส่วนก็ตาม ยิ่งโดยเฉพาะในปัจจุบัน การปลอมแปลงเอกสารมีวิธีการที่แนบเนียน และมีอุปกรณ์ที่ช่วยอำนวยความสะดวกในการปลอมแปลงเอกสารให้ง่ายและสมจริงมากยิ่งขึ้น ซึ่งวิญญูชนทั่วไปไม่อาจพบความผิดปกติได้ในขณะที่มีการใช้เอกสารนั้นว่าเป็นเอกสารที่ได้รับการปลอมแปลงแก้ไขหรือไม่ ดังนั้นผู้ที่จะมีบทบาทสำคัญอีกแขนงหนึ่งในคดีเหล่านี้คือ

“ผู้เชี่ยวชาญด้านการตรวจพิสูจน์เอกสาร” ไม่ว่าจะเป็นผู้เชี่ยวชาญที่ศาลตั้งขึ้นหรือผู้เชี่ยวชาญซึ่งคู่ความได้อ้างขึ้นเป็นพยาน

ในการพิจารณาของศาลนั้น พยานผู้เชี่ยวชาญมีฐานะเช่นเดียวกับพยานบุคคล ประเภทพยานบอกเล่าที่มีความเห็นจากการตรวจพิสูจน์วัตถุพยานตามวิชาความรู้ที่ได้ศึกษามาเท่านั้น มิใช่พยานชั้นหนึ่งอย่างประจักษ์พยานที่รับรู้เห็นเหตุการณ์เองโดยตรง จึงมีน้ำหนักเป็นเพียงข้อมูลส่วนหนึ่งที่เข้ามาประกอบกับเหตุผลอื่น ซึ่งศาลจะให้น้ำหนักเพียงใดก็แล้วแต่ดุลพินิจ เพราะศาลยังต้องใช้พยานหลักฐาน กฎหมาย และรายละเอียดอื่นอีกในการวินิจฉัยตัดสินคดี โดยเฉพาะในคดีอาญา ศาลจะเคร่งครัดและเข้มงวดในข้อกฎหมายและข้อเท็จจริงของพยานหลักฐานมาก แต่หากผู้เชี่ยวชาญสามารถชี้ให้ศาลเห็นน้ำหนักของพยานหลักฐานไปในทางใดทางหนึ่งได้ โดยศาลเกิดข้อสงสัยหรือโดยแจ้งชัดปราศจากข้อสงสัย ก็อาจมีผลต่อคำพิพากษาตัดสินคดีได้

ส่วนในคดีแพ่งนั้น แม้จะยึดหลักกฎหมายไม่ต่างกับศาลอาญา แต่อาจไม่เข้มงวดนักในเรื่องของข้อเท็จจริง และในทางปฏิบัติก็เปิดช่องให้คู่ความร้องขอต่อศาลให้ดำเนินคดีตามวิธีการที่มีการตกลงกันระหว่างคู่ความได้ หรือที่เรียกว่า “การทำ” แม้จะยังไม่เป็นที่ชัดเจนว่าการทำ จะปรับใช้ด้วยกฎหมายใด แต่ถ้าศาลเห็นควรเพื่อความสะดวก รวดเร็ว และความยุติธรรม จะอนุญาตตามที่คู่ความร้องขอก็ได้ เช่น การทำกันของคู่ความให้ผลการตรวจพิสูจน์เอกสารของผู้เชี่ยวชาญเป็นที่ยุติ ซึ่งถือว่าเป็นคำรับข้อเท็จจริงอันเป็นที่สิ้นสุดแล้ว และเป็นการสละข้อต่อสู้ที่คู่ความยกขึ้นกล่าวอ้าง ซึ่งศาลจะตัดสินตามเงื่อนไขของการทำที่คู่ความตกลงกัน นั้นหมายถึงคดีจะสิ้นสุดโดยความเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่ตรวจพิสูจน์เอกสารนั้น

ดังนั้นในคดีความผิดที่มีวัตถุพยานประเภทเอกสารเข้ามาเกี่ยวข้อง ทั้งทางแพ่งและอาญา ความเชื่อมั่นที่นักกฎหมายมีต่อผู้เชี่ยวชาญด้านการตรวจพิสูจน์เอกสาร จึงเป็นสิ่งสำคัญ เนื่องจากนักกฎหมายต้องวางแผนในการต่อสู้คดีของคู่ความ ซึ่งนักกฎหมายจะต้องประเมินน้ำหนักของความเห็นผู้เชี่ยวชาญว่าจะใช้การได้หรือไม่ จะให้น้ำหนักได้มากแค่ไหน และจะมั่นใจในความเห็นของผู้เชี่ยวชาญว่าจะเพียงพอที่จะส่งผลต่อรูปคดีจนชนะคดีได้หรือไม่ แม้การพิสูจน์เอกสารจะมีขั้นตอนการดำเนินการที่เป็นวิทยาศาสตร์ มีเครื่องมือที่ได้มาตรฐานสามารถพิสูจน์ได้ แต่ไม่ใช่ทุกกรณี เพราะในบางกรณีต้องใช้ความสามารถพิเศษและประสบการณ์ส่วนตัวที่ผู้เชี่ยวชาญสั่งสมมาเท่านั้น เช่น การตรวจพิสูจน์การปลอมลายมือชื่อ ซึ่งเป็นเรื่องการให้ความเห็นของผู้เชี่ยวชาญเท่านั้นที่มีความเห็นเป็นเช่นไร ในกรณีที่จะอ้างพยานผู้เชี่ยวชาญก็ต้องประเมินว่าความเห็นของผู้เชี่ยวชาญจะส่งผลต่อทิศทางของคำพิพากษาอย่างไร ศาลจะรับฟังหรือไม่

การศึกษาวินิจฉัยในครั้งนี ผู้วิจัยได้สังเกตเห็นความสำคัญของการใช้ประโยชน์ จากความเห็นของผู้เชี่ยวชาญทางด้านการตรวจพิสูจน์การปลอมแปลงเอกสาร โดยทนายความ จึงกำหนด

กลุ่มเป้าหมายไปที่ทนายความว่า มีความเชื่อมั่นอย่างไรว่าผู้เชี่ยวชาญจะสามารถให้ความเห็นที่ใช้ พิสูจน์ข้อเท็จจริงที่เป็นประโยชน์ในศาลได้ เพื่อเป็นแนวทางเพิ่มน้ำหนักของพยานผู้เชี่ยวชาญ ที่นัก กฎหมายจะมีความเชื่อมั่นในการที่จะอ้างความเห็น เพื่อพิสูจน์ข้อเท็จจริงที่เป็นประโยชน์ในชั้นศาล

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความเชื่อมั่นของทนายความและผู้เข้าอบรมวิชาว่าความที่มีต่อผู้เชี่ยวชาญ ทางด้านการตรวจพิสูจน์การปลอมแปลงเอกสาร
2. ศึกษาสาเหตุที่จะเป็นตัวแปรความเชื่อมั่นต่อผู้เชี่ยวชาญทางด้านการตรวจพิสูจน์ การปลอมแปลงเอกสาร
3. ศึกษาแนวทางในการพัฒนาความเชื่อมั่น

3. ขอบเขตของการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้ ได้กำหนดขอบเขตของการศึกษาเฉพาะ ผู้เข้าอบรมวิชาว่าความ ภาคทฤษฎี รุ่นที่ 43 ในระหว่างเดือน ตุลาคม 2557 ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับ

1. ข้อมูลทั่วไป ของผู้ที่เข้าอบรมในหลักสูตรดังกล่าว
2. ความรู้ความเข้าใจของผู้เข้าอบรมวิชาว่าความที่มีต่อการตรวจพิสูจน์การปลอมแปลง เอกสาร และความสำคัญในการปฏิบัติหน้าที่ของผู้เชี่ยวชาญ
3. มุมมองความเชื่อมั่นของผู้เข้าอบรมวิชาว่าความ ต่อหลักการและเหตุผลของ ผู้เชี่ยวชาญด้านการตรวจพิสูจน์การปลอมแปลงเอกสาร ในแง่คุณค่าเชิงพิสูจน์ เมื่อมีการดำเนิน กระบวนการพิจารณาคดีในชั้นศาล
4. ความยอมรับในผลการพิสูจน์ของผู้เชี่ยวชาญทางด้านการตรวจพิสูจน์การปลอมแปลง เอกสาร

4. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ความเห็นของพยานผู้เชี่ยวชาญในการตรวจพิสูจน์การปลอมแปลงเอกสาร โดยเฉพาะลายมือชื่อ จะมีน้ำหนักมากพอที่ศาลจะรับฟังได้ เช่นเดียวกันกับการตรวจพิสูจน์ในกรณี อื่น ไม่ใช่เป็นเพียงแค่ข้อมูลประกอบ เมื่อความเห็นของผู้เชี่ยวชาญเป็นที่ยอมรับมากพอและมีการแก้ไข ข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

2. ทนายความมีความเชื่อมั่นในหลักการและเหตุผลในการตรวจพิสูจน์การปลอมแปลงเอกสาร โดยผู้เชี่ยวชาญ และสามารถให้ความเห็นของผู้เชี่ยวชาญนั้นในการอ้างอิงพิสูจน์ข้อเท็จจริงที่เป็นประโยชน์ในชั้นศาลได้อย่างดี

3. เป็นแหล่งข้อมูลเบื้องต้นเพื่อพัฒนาความเชื่อมั่นที่มีต่อผู้เชี่ยวชาญให้ไปถึงจุดสูงสุด

5. นิยามศัพท์เฉพาะ

ความเชื่อมั่น

ประพนธ์ สหพัฒนา (2556) ได้กล่าวไว้ว่า ความเชื่อมั่น (Confidence) มีความหมายเช่นเดียวกันกับความเชื่อถือหรือความไว้วางใจ (Trust) ซึ่งหมายถึง การให้ความสะดวกสบาย หรือความเชื่อในความสามารถที่จะทำให้เราสมหวังหรือความสามารถที่จะให้การช่วยเหลือเราได้ (กองวิจัยสำนักงานยุทธศาสตร์ตำรวจ, 2554)

ทนายความ

ผู้ชำนาญเกี่ยวกับกฎหมาย หรือผู้มีอาชีพในทางที่เกี่ยวข้องกับการใช้กฎหมาย ข้อบังคับต่างๆ หรือผู้ที่ทำงานที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายข้อบังคับต่างๆ ที่มีส่วนร่วมในสังคม (ดิเรก ครอบสมาคม, 2548)

ผู้เชี่ยวชาญ

ผู้มีความรู้ เชี่ยวชาญในทางศิลปะ วิทยาศาสตร์ การฝีมือ การค้า หรือการทำงานที่ทำ หรือในกฎหมายต่างประเทศ ซึ่งความเห็นของผู้นั้นอาจเป็นประโยชน์ในการวินิจฉัยชี้ขาดข้อความในประเด็นแห่งคดีแพ่งไม่ว่าผู้นั้นจะมีอาชีพในการนั้นหรือไม่ก็ตาม (พจนานุกรม แปล ไทย-ไทยราชบัณฑิตยสถาน, 2558)

การปลอมเอกสาร

การปลอมเอกสาร (Forgery) หมายถึง กระบวนการทำ ใช้ หรือแปลงซึ่งวัตถุ สติติ หรือเอกสารใดๆ ภายในวัตถุประสงค์เพื่อการหลอกลวง สำหรับ "การปลอมเงินหรือตราสาร" (Counterfeit) นั้น เป็นความผิดในข่ายเดียวกันแต่เป็นอีกจำพวกหนึ่งซึ่งมีรายละเอียดแตกต่างออกไป (วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี, 2558)

เอกสารปลอม

จิตติ ดิงสภักดิ์ (ม.ป.ป.) อธิบายไว้ว่า “เอกสารปลอม คือ เอกสารที่ไม่ได้ทำ หรือ ได้รับอำนาจให้ทำ โดยผู้ที่ปรากฏในเอกสารนั้นว่าเป็นผู้ทำ เป็นการลงให้หลงในตัวบุคคลผู้ทำเอกสาร หรือในลายมือชื่อของผู้ทำเอกสารนั้น แต่ทั้งนี้ ต้องไม่ใช่เรื่องกรมอบอำนาจให้กระทำการแทนในฐานะตัวการตัวแทนตามกฎหมาย” (นพพงษ์ จุห้อง, 2552)

หยุด แสงอุทัย (ม.ป.ป.) ได้อธิบายเพิ่มเติมว่า “การทำเอกสารปลอม คือ การทำเอกสารขึ้นมาใหม่ แสดงให้เห็นว่า เอกสารนี้มาจากผู้อื่น ไม่ใช่ผู้ที่ทำเอกสารนั้น และ “ผู้อื่น” จะมีตัวตนหรือไม่ก็ได้” (วิรัช เมฆอรุณโณทัย, 2554)

บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาวิจัย “ความเชื่อมั่นของทนายความและผู้เข้าอบรมวิชาว่าความที่มีต่อผู้เชี่ยวชาญด้านการตรวจพิสูจน์การปลอมแปลงเอกสาร” ผู้ศึกษาได้ค้นคว้าข้อมูลผ่านเอกสาร ตำรา บทความ วิทยานิพนธ์ หนังสือและสื่ออิเล็กทรอนิกส์อื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยจำแนกได้ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับความเชื่อมั่น
2. แนวคิดเกี่ยวกับนักกฎหมายและทนายความ
3. แนวคิดเกี่ยวกับพยานผู้เชี่ยวชาญ
4. แนวคิดเกี่ยวกับเอกสารและความผิดเกี่ยวกับเอกสาร
5. ทฤษฎีเกี่ยวกับวัตถุพยานประเภทเอกสารและการตรวจพิสูจน์
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดเกี่ยวกับความเชื่อมั่น

ความหมายของความไว้วางใจ (ความไว้วางใจในองค์การ, 2558)

McAllister (1995) ให้ความหมายของความไว้วางใจว่า เป็นสิ่งที่บุคคลมีความมั่นใจ และตั้งใจที่จะกระทำการที่อยู่บนพื้นฐานของคำพูด การกระทำ และการตัดสินใจ ของบุคคลอื่น

Mayer, Davis, and Schoorman (1995) กล่าวว่า ความตั้งใจกระทำต่อผู้อื่นบนพื้นฐาน ความคาดหวังเชิงบวกที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของบุคคล ภายใต้เงื่อนไขของความเสี่ยงและการพึ่งพากัน

Rotter (1971) เป็นความคาดหวังต่อบุคคลเป็นที่น่าเชื่อถือทั้งด้านคำพูด การกระทำ คำมั่นสัญญา จากการเขียนหรือใช้ข้อความของบุคคลหรือกลุ่ม ซึ่งจะสามารถทำให้เกิดความไว้วางใจ

Cook and Wall (1980) กล่าวว่าความไว้วางใจเป็นความเชื่อมั่นต่อเจตนาของเพื่อนร่วมงานและผู้บริหาร รวมทั้งความมั่นใจในความสามารถของเพื่อนร่วมงานและผู้บริหาร

Mishra (1996) ได้ให้ความหมายความไว้วางใจไว้ว่า เป็นความเต็มใจของบุคคลที่มีความมั่นใจต่อบุคคลอื่น โดยมีความเชื่อว่าบุคคลนั้นเป็นบุคคลที่มีความสามารถ มีความเปิดเผย ให้ความสนใจห่วงใย และให้ความน่าเชื่อถือ

Robinson (1996) ได้ให้ความหมายความไว้วางใจว่า ความไว้วางใจเป็นความคาดหวังในทางบวก ต่อบุคคลอื่นไม่ว่าจะเป็นคำพูด การกระทำ หรือการตัดสินใจที่จะกระทำตามสมควรแล้วแต่โอกาส

2. แนวความคิดเกี่ยวกับนักกฎหมายและทนายความ

จากแนวคิดของผู้วิจัย เห็นว่าวิชาความรู้ในทางกฎหมาย เป็นสิ่งที่เปิดเผย และถูกเผยแพร่อ่างกว้างขวางเรื่อยมา บุคคลธรรมดาทั่วไปสามารถเข้าถึงองค์ความรู้ ทฤษฎี และสรรพวิชาทั้งหลายของวิชากฎหมายได้ไม่ยาก และในปัจจุบันแทบจะกล่าวได้ว่าสามารถเข้าถึงได้ง่ายเพียงปลายนิ้วสัมผัสด้วยสื่ออิเล็กทรอนิกส์ แม้กระทั่งรายการทางโทรทัศน์ วิทยุ และสิ่งพิมพ์อื่นๆ ก็มีเรื่องราวและบทความเกี่ยวกับกฎหมายสอดแทรกอยู่มากมาย แต่ถ้านั้นจะทำให้ผู้ที่รับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับกฎหมายกลายเป็นผู้ที่มีความพิเศษในเรื่องของกฎหมายแล้ว คงไม่มีการบัญญัติคำว่า “นักกฎหมาย” ขึ้นมาเพื่อบ่งชี้ข้อแตกต่างเป็นการเฉพาะจากบุคคลทั่วไป

ผู้วิจัยขอให้ความหมายของคำว่า นักกฎหมาย เพียงในเบื้องต้นว่า คือผู้ที่สำเร็จการศึกษาจากสถาบันระดับอุดมศึกษา สาขาวิชา “นิติศาสตร์” ได้รับการถ่ายทอดวิชาความรู้ในทางกฎหมาย ได้รับการบ่มเพาะอบรมคุณธรรมจริยธรรม ถูกทดสอบวัดความรู้ความเข้าใจในแต่ละรายวิชา มีการศึกษาประสบการณ์และแนวทางของนักกฎหมายจากการค้นคว้า คำอธิบายหลักกฎหมาย คำพิพากษา และคำพิพากษาศาลฎีกา และได้รับการเพิ่มเติมประสบการณ์จากสังคม นักกฎหมาย สิ่งเหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้นักกฎหมาย มีคุณค่าในเชิงความรู้ ถึงพร้อมด้วยความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในหลักกฎหมาย และวิธีปรับใช้บทกฎหมายตามครรลองแห่งวิชานิติศาสตร์ ต้องพากเพียร อุตสาหะ จนบรรลุผลการทดสอบ และได้รับการขึ้นทะเบียนรับรองสำเร็จการศึกษาเป็นนิติศาสตร์บัณฑิต เป็นผู้มั่งคั่งวิญญูญาณในความเป็นนักกฎหมายที่แตกต่างจากบุคคลทั่วไป

นักกฎหมาย (Lawyer) เป็นคำรวมที่มีความหมายกว้างมากรวมถึงผู้ได้ผ่านการศึกษากฎหมายได้ปริญญาทางกฎหมาย ไม่ใช่หมายความเฉพาะผู้ที่ประกอบอาชีพทางกฎหมายโดยตรงเท่านั้น บุคคลทั่วไป ถ้าหากได้ศึกษากฎหมายและได้ปริญญาทางกฎหมายย่อมมีสิทธิที่จะได้ชื่อว่า เป็นนักกฎหมายอย่างเต็มภาคภูมิ (คมกริช วัฒนเสถียร, 2540)

นักกฎหมาย คือ ผู้ที่ใช้ความรู้ทางกฎหมายเป็นวิชาประกอบการงานของตน คำว่านักกฎหมาย จึงไม่จำกัดแต่เฉพาะทนายความเท่านั้น แต่หมายความรวมถึง ผู้พิพากษา อัยการ ที่ปรึกษา กฎหมาย นิติกร อาจารย์ในมหาวิทยาลัย ตลอดจนนักกฎหมายในฝ่ายนิติบัญญัติซึ่งเป็นผู้ออกกฎหมาย ในต่างประเทศอาจจะรวมถึงพนักงานสอบสวน ซึ่งแยกออกมาจากตำรวจ ไม่ได้ขึ้นอยู่กับการตำรวจ (จรินดี หะวานนท์, 2543: 19)

จิตติ ดิงศภัทย์ (ม.ป.ป.) ได้อธิบายความหมายของนักกฎหมาย (Lawyer) ว่าหมายถึง ผู้ที่ใช้ความรู้ทางกฎหมายเป็นวิชาการประกอบการงานที่ตนปฏิบัติในสาขาต่างๆ เป็นคำรวมความถึงผู้ประกอบการงานทางกฎหมายทุกประเภท ไม่เฉพาะแต่ผู้ทำงานเกี่ยวกับศาล ทั้งนี้ ท่านได้ยกตัวอย่างประเภทของนักกฎหมายโดยตรงเกี่ยวกับวงการศาลยุติธรรมว่าได้แก่ ทนายความ หรือหมอความ ทนายของแผ่นดินหรืออัยการ ผู้ตัดสินความหรือผู้พิพากษา ส่วนประเภทนักกฎหมายอื่นนอกวงการยุติธรรม ได้แก่ ผู้ทำงานทางกฎหมายของราชการนอกวงการศาลโดยเฉพาะ ได้แก่ นิติกรในสำนักงานกฤษฎีกา อาจารย์สอนวิชากฎหมายในมหาวิทยาลัยรัฐ ตลอดจนฝ่ายนิติบัญญัติรัฐสภา นอกจากนี้ในภาคเอกชนได้แก่ ที่ปรึกษากฎหมายของเอกชนในบริษัท ห้างร้านองค์กรต่างๆ เช่น ทำหน้าที่ร่างสัญญา ให้ความเห็นทางกฎหมาย เป็นต้น (ดิเรก ควรสมาคม, 2548: 54-55)

สมศักดิ์ เชียรจรรยากุล ให้ความเห็นเกี่ยวกับนักกฎหมายไว้ดังนี้

โดยทั่วไปคำรับคำรทางกฎหมายมักกล่าวถึงประเภทของนักกฎหมายด้วยการดูที่แนวคิดกับลักษณะการใช้กฎหมายของบุคคลนั้นๆ และจัดแบ่งประเภทนักกฎหมายออกเป็น 3 ประเภท คือ นักกฎหมาย นักนิติศาสตร์ และนักนิติปรัชญา

นักนิติปรัชญา หมายความว่า ผู้ที่ได้ศึกษาวิชากฎหมายมาและค้นคว้าหาคำตอบที่ยังมีความบกพร่องในศาสตร์ที่ศึกษามาแล้วมีการเสนอแนวคิดหรือทฤษฎีทางกฎหมายใหม่ๆ จนเป็นที่ยอมรับในแวดวงวิชาการด้านกฎหมาย นักกฎหมายประเภทนี้ยังไม่เคยปรากฏขึ้นในประเทศไทย หากมีในต่างประเทศ คนที่อายุ ซึ่งเป็นที่รู้จักกัน คือ ฮันซ์ เกลเซิน เป็นต้น

นักนิติศาสตร์ หมายความว่า ผู้ที่ได้ศึกษาวิชากฎหมายมาและยังคงศึกษาค้นคว้าเพื่อหาคำตอบในการแก้ไขปัญหาทางกฎหมาย เมื่อเกิดปัญหาทางกฎหมายขึ้นในบ้านเมืองหรือสังคม แต่ไม่ถึงกับเป็นการเสนอแนวคิดหรือทฤษฎีใหม่ให้แก่แวดวงแห่งศาสตร์ที่ศึกษามา นักกฎหมายในกลุ่มนี้มีบ้างเป็นที่ยอมรับในประเทศไทย แต่ก็มีไม่มาก แทบจะนับคนได้ เช่น อาจารย์จิตติ ดิงศภัทย์ เป็นต้น ส่วนในต่างประเทศมีมากมาย

ส่วนนักกฎหมาย หมายความว่า ผู้ที่ได้ศึกษาวิชากฎหมายมา นอกเหนือจากสองกลุ่มข้างต้น นักกฎหมายกลุ่มนี้ กระจายอยู่ในทุกแวดวงที่เกี่ยวข้องกับกฎหมาย ซึ่งมีอยู่เต็มไปหมดในประเทศไทยและต่างประเทศ

การใช้กฎหมายของผู้ที่จะเป็นนักกฎหมายต้องขึ้นอยู่กับพื้นฐานความถูกต้องและความเป็นธรรมสำหรับทุกฝ่าย และใช้กฎหมายโดยคำนึงถึงจิตวิญญาณของกฎหมายที่เรียกกันว่า “เจตนารมณ์แห่งกฎหมาย” (Spirit of Law)

นักกฎหมายต้องไม่มองกฎหมายอย่างเป็นเพียงตัวอักษรบนหน้ากระดาษที่พร้อมจะใช้กฎหมายไปในทางที่บิดผัน เพื่อประโยชน์ของตนและพวกพ้อง การใช้กฎหมายลักษณะนี้เป็นการไม่

เคารพต่อจิตวิญญาณหรือเจตนารมณ์แห่งกฎหมาย อีกทั้งไม่เคารพต่อศาสตร์ที่ตนเองได้ร่ำเรียนมา เช่นนี้แล้ว บุคคลผู้นั้นก็ได้ชื่อว่า “ทรยศต่อวิชาการที่ตนได้ร่ำเรียนมา” ซึ่งแน่นอน ย่อมเป็นการทรยศต่อตนเองด้วย (สมศักดิ์ เขียวจรูญกุล, 2555)

นักกฎหมายเป็นเพียงผู้เดียวที่ได้รับการฝึกฝนในวิชากฎหมาย แต่นักกฎหมาย ไม่ใช่ทุกคนที่จะให้คำปรึกษาได้ ผู้ที่ศึกษาวิชากฎหมายในสหรัฐฯ จะพิจารณาตัวเองได้เมื่อสอบผ่านการศึกษาว่าจะได้ทำงานในแบบที่ตัวเองหวังไว้ได้หรือไม่ แต่การใช้ความสามารถอาจถูกจำกัด เช่น การเป็นที่ปรึกษาของรัฐบาลซึ่งสนใจศึกษาในโรงเรียนกฎหมาย เพื่อเทคนิคและทักษะในการทำงาน แต่ไม่อาจล้ำเส้นไปเป็นตัวแทนทางกฎหมายเสียเอง (Clark, 2011)

สิริภิญญา โขวิไลกุล และ ประสิทธิ์ โขวิไลกุล (2553: 9, 53, 55) ได้รวบรวมวาทะกรรมที่แสดงมุมมองต่อนักกฎหมาย มีส่วนที่น่าสนใจดังนี้

Pound (n.d.) อดีตคณบดีคณะนิติศาสตร์ แห่งมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด ได้กล่าวว่า “LAWYER AS SOCIAL ENGINEER” เมื่อนักกฎหมายได้รับเกียรติว่าเป็น “วิศวกรสังคม” จึงแสดงว่า นักกฎหมายต้องเป็นบุคคลผู้มีวุฒิภาวะสูง มีความรู้ ประสบการณ์ เป็นบุคคลผู้มีสติปัญญาสูง มีความเชี่ยวชาญในการวางแผน จัดระเบียบ ของสังคมให้เกิดความสงบเรียบร้อยให้ประชาชนอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

Being a lawyer is about serving justice. That's not only our greatest calling, it's our only calling. การเป็นนักกฎหมาย คือ การรับใช้ความยุติธรรม นั่นมิใช่เป็นการเรียกร้องที่ใหญ่ที่สุดของเรา มันเป็นเพียงการเรียกร้องของเราเท่านั้น (Rubin, n.d.)

A lawyer is learned gentlemen who rescues your estate from your enemies and keep it himself.

นักกฎหมาย คือ สุภาพบุรุษที่ได้รับการศึกษาอย่างดี เป็นผู้ซึ่งได้ช่วยดูแลทรัพย์สินสมบัติของท่านให้หลุดพ้นจากศัตรูของท่านและนำมาเก็บรักษาไว้ราวกับเป็นของตนเอง (เป็นมุมมองในลักษณะที่นักกฎหมายไม่น่าไว้ใจ)

นักกฎหมายสามารถแบ่งประเภทตามลักษณะงานที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรม หรือการศาล ดังนี้

1. นักกฎหมายที่เป็นผู้ใช้กฎหมายโดยตรง หมายถึงผู้ประกอบงานด้านกฎหมายที่อยู่ในกระบวนการยุติธรรมหรือในวงการศาล ซึ่งจะเป็นผู้ใช้กฎหมายหรือใช้หลักการตีความเพื่อวินิจฉัยตัดสินข้อเท็จจริงตามตัวบทกฎหมายที่เกี่ยวข้อง นักกฎหมายในความหมายนี้จึงได้แก่ ทนายความ ตำรวจ อัยการ ผู้พิพากษา

2. นักกฎหมายที่ เป็นผู้ใช้กฎหมายโดยอ้อม หมายถึง ผู้ประกอบการงานด้านกฎหมายที่อยู่นอกกระบวนการยุติธรรมหรือนอกวงการศาล ซึ่งเกี่ยวข้องกับการบังคับใช้กฎหมายโดยอ้อม ได้แก่ ที่ปรึกษาทนายความ ข้าราชการ/นิติกร ทหารพระธรรมนูญ จำศาล เจ้าพนักงานบังคับคดี เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ พนักงานคุมประพฤติ นักวิชาการอิสระด้านกฎหมาย สมาชิกวุฒิสภา (ส.ส. ส.ว.) เจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ ครูอาจารย์ที่สอนกฎหมาย เป็นต้น (ดิเรก วรรคสมาคม, 2548: 55-56)

ความหมายของวิชาชีพ

ทางหลักภาษา “วิชาชีพ” มาจากคำว่า “วิชา” กับ “อาชีพ” หมายถึง อาชีพที่ต้องใช้วิชาความรู้ ถ้าไม่มีความรู้พิเศษจะปฏิบัติอาชีพนี้ไม่ได้ ความรู้นี้ได้มาจาก การศึกษาอบรมโดยเฉพาะ อันที่จริงอาชีพ ทุกอาชีพต้องอาศัยความรู้ทั้งนั้น แต่วิธีการได้ความรู้มานั้นอาจไม่เหมือนกัน เช่น ได้มาจากบรรพบุรุษ ได้มาจากการอบรมจากสถานศึกษา เป็นต้น การอบรมพิเศษนั้นจะต้องเน้นการอบรมทางความคิด ตัวอย่างของวิชาชีพ ได้แก่ วิชาชีพกฎหมาย แพทย์ บัญชี เป็นต้น ทั้งสามอย่างนี้มีการอบรมทางความคิดเป็นพิเศษ มีข้ออบรมความรู้ในการทำงานอย่างเดียว แต่จะต้องอบรมปลูกฝังอุดมคติในวิชาชีพนั้นด้วย ในกรณีนักวิทยาศาสตร์เหล่านี้จัดให้เป็นผู้เชี่ยวชาญซึ่งแตกต่างจากวิชาชีพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการปลูกฝังคุณธรรม

วิชาชีพต้องมีคุณธรรมประจำตัวอย่างเช่น วิชาชีพทางการแพทย์มีคุณธรรมประจำวิชาชีพคือความเมตตา วิชาชีพกฎหมายมีคุณธรรมประจำวิชาชีพคือความยุติธรรม ตรงนี้ทำให้การอบรมอย่างที่เป็นวิชาชีพแตกต่างจากการอบรมอย่างอื่น เพราะฉะนั้นนักเคมี นักวิทยาศาสตร์ นักชีววิทยา มีการอบรมความรู้เกี่ยวกับการประกอบอาชีพของตน แต่ไม่ได้บอกว่าจะต้องมีความเมตตา มีความยุติธรรม เพราะฉะนั้นอาชีพนักวิทยาศาสตร์แม้จะต้องมีความรู้มากมาย เรียกว่า ผู้เชี่ยวชาญ จึงไม่ใช่วิชาชีพ

วิชาชีพนั้น จะต้องมีการผูกขาด คนอื่นจะมากระทำไม่ได้ จำกัดเฉพาะบุคคล บางคนเท่านั้นที่จะมาประกอบวิชาชีพได้ สาเหตุแห่งการผูกขาด เนื่องมาจากวิชาชีพต้องมีการอบรมความคิดเป็นพิเศษ ผู้ที่ไม่ได้อบรมวิชาชีพแบบนี้จะเข้ามาประกอบวิชาชีพไม่ได้ และวิชาชีพเป็นอาชีพที่มีความสำคัญต่อความอยู่รอดของสังคม

วิชาชีพกฎหมายมีความสำคัญต่อความอยู่รอดของสังคมด้านดูแลความสงบเรียบร้อย และให้ความเป็นธรรม ผู้ที่จะเข้าทำอาชีพที่มีความสำคัญต่อสังคมจำเป็นต้องเป็นผู้ที่มีคุณสมบัติเป็นพิเศษที่ได้รับการคัดเลือกแล้ว คนอื่นจะกระทำไม่ได้ เพราะอาจจะเป็นสาเหตุสร้างความเดือดร้อนให้สังคม เช่น ลูกความถูกฟ้องร้องว่ากระทำผิด พวกทะเลาะหรือดิน โรงดินศาล ไม่มีความรู้ข้อกฎหมาย ไม่สามารถยกข้อกฎหมายขึ้นสู้คดีได้

องค์ประกอบของวิชาชีพนักกฎหมาย

วิชาชีพนักกฎหมายมีลักษณะดังต่อไปนี้

1. องค์การวิชาชีพ
2. การศึกษาอบรมเป็นพิเศษ
3. เจตนารมณ์รับใช้ประชาชน
4. เจ้าหน้าที่ของศาล

องค์การวิชาชีพ

วิชาชีพมีลักษณะผูกขาดอาชีพไม่ให้คนอื่นเข้ามาทำ แต่ขณะเดียวกันก็เป็นอาชีพที่มีความสำคัญและความจำเป็นต่อความสงบสุขและความอยู่รอดของสังคม การที่บุคคลกลุ่มหนึ่งเข้ามาผูกขาดภาระหน้าที่อันสำคัญต่อสังคมจึงจำเป็นต้องมีการควบคุมดูแลให้คนกลุ่มนี้ปฏิบัติหน้าที่อย่างมีคุณภาพ และมุ่งรับใช้ประโยชน์ของสังคม การผูกขาดทำให้ตลาดอาชีพไม่มีการแข่งขันจึงอาศัยกลไกการแข่งขันทางธุรกิจมาควบคุมวิชาชีพไม่ได้ คนกลุ่มน้อยสามารถกำหนดอัตราค่าจ้างได้เองแต่ถ้าปล่อยให้ค่าจ้างสูงเกินไปประชาชนยอมเดือดร้อน เพราะไม่สามารถสู้ราคาจึงไม่ได้รับบริการจากวิชาชีพนั้นๆ ทำให้เกิดความจำเป็นต้องควบคุมผู้ประกอบการวิชาชีพไม่ให้เอาประโยชน์ส่วนตนมากเกินไป ให้มุ่งประโยชน์ของสังคม หน่วยงานที่เข้ามาควบคุม ได้แก่ องค์การวิชาชีพคือผู้ประกอบการวิชาชีพเข้ามาควบคุมกันเอง องค์การวิชาชีพส่วนมากมีลักษณะเป็นอิสระไม่ขึ้นกับรัฐบาล เพราะว่าเป็นอิสระเป็นเงื่อนไขสำคัญของการปฏิบัติหน้าที่ เช่น วิชาชีพนักกฎหมายมีทนายความเป็นเอกชนที่เข้าไปตรวจสอบการปฏิบัติการทำงานของเจ้าหน้าที่ของรัฐเกี่ยวกับคดีทนายความจะทำหน้าที่อย่างเป็นผล ต้องมีความเป็นอิสระไม่ตกอยู่ภายใต้กำกับของเจ้าหน้าที่ของรัฐ

หน้าที่ขององค์การวิชาชีพ แบ่งออกเป็น 2 ประการ คือ ควบคุมผู้ประกอบการวิชาชีพและการส่งเสริมวิชาชีพ

1. หน้าที่ควบคุมผู้ประกอบการวิชาชีพ ได้แก่

1.1 ควบคุมคุณภาพของผู้ประกอบวิชาชีพ วิชาชีพมีความสำคัญต่อสังคม ความรู้ความสามารถของผู้ประกอบวิชาชีพ จึงเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้ผู้ประกอบวิชาชีพไม่ทำความเสียหายแก่ประชาชน เช่น ถ้าแพทย์วินิจฉัยไม่ได้ ให้ยาไม่ถูก คนไข้อาจตายได้ ถ้าทนายความไม่รู้กฎหมายไม่ยื่นฟ้องภายในกำหนดคดีอาจขาดอายุความ ทำให้ลูกความเสียหาย เพราะฉะนั้น องค์การวิชาชีพจึงต้องควบคุมให้ผู้ประกอบวิชาชีพมีมาตรฐานสูงในระดับหนึ่ง องค์การวิชาชีพจึงจัดทดสอบมาตรฐานความรู้อยู่เสมอ ดังนั้นเนติบัณฑิตยสภาของทุกประเทศจึงทดสอบความรู้ของผู้ที่จะเข้าประกอบวิชาชีพก่อนออกใบอนุญาตให้

1.2 ควบคุมวินัยและมารยาทของผู้ประกอบวิชาชีพ ให้ผู้ประกอบวิชาชีพอยู่ในกรอบของวินัยและมารยาทตามที่กำหนด เช่น ทนายความมีมารยาทข้อหนึ่งว่าเมื่อรับเงินค่าธรรมเนียมศาลจากคู่ความมาแล้ว ต้องใช้เงินนั้นไปในการยื่นฟ้องคดีต่อศาลให้เขา ไม่ใช่เอาเงินนั้นไปหมนุใช้ส่วนตัวก่อน หรือเมื่อลูกความชนะคดีทนายความรับเงินจากผู้แพ้คดีแทนลูกความก็ต้องนำมามอบให้ลูกความของตน

1.3 ควบคุมหวงกันไม่ให้คนอื่นเข้ามาแย่งทำอาชีพ อาชีพนี้ต้องผูกขาด องค์กรวิชาชีพจึงมีหน้าที่ดูแลไม่ให้คนอื่นเข้ามาทำ องค์กรวิชาชีพแพทย์จะต้องดูแลไม่ให้พยาบาลหรือหมอดีทำงานอย่างแพทย์ องค์กรวิชาชีพนักกฎหมายก็มีหน้าที่ดูแลไม่ให้คนอื่นเข้ามาทำอาชีพอย่างนักกฎหมาย เช่น การรับทวงหนี้แทนเจ้าหนี้เป็นหน้าที่ของทนายความที่จะออกหนังสือบอกกล่าวทวงหนี้ การให้คำปรึกษากฎหมายก็ต้องเป็นหน้าที่ของทนายความ ผู้อื่นประกาศให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการทำสัญญา การดำเนินคดี การทวงหนี้ล้วนเป็นการแย่งวิชาชีพทั้งนั้น ซึ่งองค์กรวิชาชีพต้องดูแลไม่ให้คนอื่นทำ เพราะผู้ประกอบวิชาชีพได้นั้นต้องมีมาตรฐานความรู้ความสามารถและคุณธรรมอยู่ระดับหนึ่ง คนเหล่านั้นยังไม่ได้รับการรับรองว่ามีความรู้ความสามารถและคุณธรรมสูงถึงมาตรฐาน ถ้าปล่อยให้ทำอาชีพอาจเกิดอันตรายแก่ประชาชนที่มาขอใช้บริการได้

2. หน้าที่ส่งเสริมวิชาชีพ

2.1 ส่งเสริมความรู้ของผู้ประกอบวิชาชีพให้มีความรู้ความสามารถทันกับวิทยาการใหม่ๆ ที่เกิดขึ้น องค์กรวิชาชีพทุกแห่งจัดการเผยแพร่อบรมความรู้ทางกฎหมายแก่ผู้ประกอบวิชาชีพอยู่เสมอ นอกจากจะอบรมให้ได้มาตรฐานแล้วจึงต้องอบรมให้ทราบเรื่องราวใหม่ๆ ด้วย เช่น ในขณะนี้มีวิทยาการใหม่เกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ ก็ต้องจัดการให้ความรู้แก่ผู้ประกอบวิชาชีพด้านกฎหมายคอมพิวเตอร์ การค้าระหว่างประเทศกำลังมีปัญหาเรื่องการค้ากันสินค้าโดยตั้งเงื่อนไขการนำเข้าหรือตั้งกำแพงภาษี ต้องพยายามส่งเสริมให้ทนายความในประเทศมีความรู้เพื่อที่จะแนะนำลูกความของตนได้

2.2 ส่งเสริมการรักษาผลประโยชน์ของวิชาชีพ คอยดูแลให้ผู้ประกอบวิชาชีพได้รับผลประโยชน์ ไม่ใช่ได้รับค่าตอบแทนต่ำจนเกินไปจนกระทั่งไม่สามารถดำรงชีวิตตามสมควรอยู่ได้ ค่าตอบแทนเกิดจากผู้ประกอบวิชาชีพกำหนดกันเอง องค์กรวิชาชีพต้องเข้ามาดูแลไม่ให้มีการตัดราคากัน

2.3 ส่งเสริมสถานภาพของผู้ประกอบวิชาชีพให้มีสถานภาพที่ดีของสังคม สถานภาพในที่นี้ไม่ได้หมายถึงสภาพความเป็นอยู่หรือจำนวนค่าตอบแทนที่ได้รับ แต่หมายถึงทัศนคติของผู้อื่นที่มีต่อผู้ประกอบวิชาชีพด้วย เช่น สมัยก่อนคนไทยมองทนายความว่าเป็นเจ้าถ้อยหมอความดินโรงดินศาลหมายความว่าผู้ประกอบวิชาชีพทนายความเป็นพวกชอบต่อล้อต่อเถียงเจ้าเล่ห์

เจ้ากล องค์การวิชาชีพนักกฎหมายต้องแก้ไขทัศนะเหล่านั้นให้ประชาชนเห็นว่าผู้ประกอบวิชาชีพ เป็นบุคคลที่มีคุณค่าต่อสังคม คอยช่วยเหลือสังคมสมควรได้รับการยกย่องเชิดชู

การศึกษาอบรมเป็นพิเศษ

จากเหตุผลเดียวกันคือ วิชาชีพมีลักษณะผูกขาดคนอื่นเข้ามาประกอบไม่ได้ แต่เป็น อาชีพที่มีความสำคัญต่อความสงบเรียบร้อยของสังคม จึงต้องมีการอบรมกันอย่างพิเศษคือ อบรม ความรู้ความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่และอบรมปลูกฝังอุดมคติในการประกอบวิชาชีพว่าวิชาชีพ ของตนนั้นทำเพื่อสังคม วิชาชีพของตนนั้นจำเป็นต่อสังคม ผู้ประกอบวิชาชีพต้องเสียสละเพื่อ สังคม การศึกษาอบรมทางความคิดของวิชาชีพกฎหมายจะมุ่งปลูกฝังอุดมคติใน 2 ประเด็น คือ

1. ปลูกฝังให้ผู้ประกอบวิชาชีพมีความสำนึกว่าตนจะต้องเป็นผู้ให้ความยุติธรรมแก่ ประชาชนไม่ว่าจะประกอบวิชาชีพในสาขาใด ผู้พิพากษาก็ต้องตัดสินอย่างยุติธรรม อัยการก็จะตั้ง ฟ้องอย่างยุติธรรม ทนายความก็จะต้องว่าต่างคดีแทนประชาชนอย่างยุติธรรมมิใช่ว่าต่างแก้ต่างเพื่อ ประโยชน์ของลูกความเท่านั้น ถ้าลูกความกระทำผิดควรหาทางช่วยเหลือในแง่กฎหมายว่ามีเหตุที่จะ ได้รับการยกเว้นความผิด หรือเหตุที่จะได้รับการยกเว้นโทษอย่างไร มิใช่บิดเบือนข้อเท็จจริงให้ กลายเป็นถูกกฎหมาย

2. ปลูกฝังให้ผู้ประกอบวิชาชีพคำนึงถึงผลประโยชน์ของส่วนรวมเป็นใหญ่ มิใช่ คำนึงถึงแต่ผลประโยชน์ของส่วนตนหรือของหมู่คณะ ให้คิดว่าตนเองเป็นคนของประชาชน มิใช่ เป็นคนของวงการวิชาชีพ เช่น ถ้าทนายความคนอื่น ไปมีคดีพิพาทกับประชาชน เราในฐานะ ทนายความต้องช่วยเหลือประชาชน มิใช่ว่าถ้าประชาชนพิพาทกับทนายความแล้วจะไม่มี ทนายความอื่นให้ความช่วยเหลือแก่ประชาชนเลย

เจตนารมณ์รับใช้ประชาชน

วิชาชีพมีการผูกขาดและ ในขณะเดียวกันจำเป็นต่อการอุดหนุนของสังคมและความสงบ สุขของประชาชน ผู้ประกอบวิชาชีพทุกคนจึงต้องคำนึงตลอดเวลาว่าตนเองนั้นประกอบวิชาชีพเพื่อ รับใช้ประชาชนยิ่งกว่าจะก่อให้เกิดประโยชน์ส่วนตัว มุ่งไปที่การบริการประชาชนเป็นหลัก ส่วน ค่าตอบแทนที่จะได้รับจากการใช้สติปัญญาและแรงงานของตนถือว่าเป็นผลพลอยได้ ในสมัย โบราณทนายความของประเทศอังกฤษเรียกร้องค่าว่าความจากลูกความไม่ได้ ลูกความจะให้ค่าว่า ความโดยใส่ไว้ในหมวกข้างหลังเสื้อครุยของทนายความ ทนายความจะไม่มีทางเห็นว่าลูกความให้ ค่าจ้างว่าความเท่าไร ต่อมามีการพัฒนาให้แบ่งวิชาชีพนักกฎหมายออกเป็น 2 สาขา คือ Solicitor เป็นผู้รับปรึกษาคดีและกำหนดค่าใช้จ่ายทั้งสิ้นรวมทั้งค่าจ้างของBarrister ด้วย การรับใช้ประชาชน ถือว่าเป็นวัตถุประสงค์ของวิชาชีพจะสังเกตได้ว่าทุกวิชาชีพช่วยเหลือประชาชน เช่น วิชาชีพนัก กฎหมายมีกิจกรรมให้ความช่วยเหลือประชาชนทางกฎหมายซึ่งมิได้ทำกันเฉพาะหมื่นนักกฎหมาย

เท่านั้น แม้แต่นักศึกษากฎหมายก็เริ่มประกอบกิจกรรมช่วยเหลือประชาชนกันแล้ว ในระดับผู้ประกอบวิชาชีพก็จะมี การช่วยเหลือประชาชนในทางด้านกฎหมาย เช่น ถ้าประชาชนมาขอคำปรึกษาเป็นประชาชนที่ยากจนไม่สามารถจ้างทนายความได้ ก็จะให้ทนายความช่วยเหลือโดยไม่คิดค่าตอบแทน

เป็นเจ้าหน้าที่ของศาล

ข้อนี้เป็นองค์ประกอบเฉพาะของวิชาชีพกฎหมาย เนื่องจากการประกอบวิชาชีพนี้งานหลักต้องไปทำงานร่วมกันอยู่ที่ศาล จึงถือว่าทุกคนเป็นส่วนหนึ่งของศาล ปฏิบัติหน้าที่ร่วมกันเพื่อรับใช้ประชาชนในด้านความยุติธรรม ซึ่งต่างจากวิชาชีพอื่น เช่น ถ้าแพทย์เอกคนที่เปิดคลินิกส่วนตัวก็ไม่ถือว่าเป็นเจ้าหน้าที่ของโรงพยาบาล แต่ทนายความนั้นถึงแม้ว่าจะประกอบวิชาชีพของตนเองก็ต้องมาทำงานที่ศาล เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการยุติธรรม ในห้องพิจารณาคดีต้องมีผู้พิพากษา อัยการ และทนายความเข้าร่วมเพื่อค้นหาความจริงแห่งคดี เพื่อวินิจฉัยความถูกต้องว่าความยุติธรรมควรจะเป็นอย่างไรในคดีนั้น เมื่อผู้พิพากษา อัยการ และทนายความต่างคำนึงว่าตนเป็นเจ้าหน้าที่ของศาลต้องทำงานร่วมกัน การทำงานในศาลก็จะกลมเกลียวไม่ขัดแย้งกัน ผู้พิพากษาจะไม่มีอารมณ์เกรี้ยวกราดกับอัยการและทนายความ อัยการและทนายความก็จะไม่รู้สึกลัวผู้พิพากษาจู้จี้เรื่องมาก เพราะเห็นว่าต่างเป็นส่วนหนึ่งของกันและกัน แสดงบทบาทเพื่อแสวงหาความจริง แต่แต่ละคนมีหน้าที่ของตน ถือว่าเป็นกลไกตัวหนึ่งในระบบ เคารพหน้าที่ซึ่งกันและกัน การทำงานในศาลก็ไม่เกิดข้อขัดแย้งระหว่างหน่วยต่าง ๆ ในกระบวนการยุติธรรม (จิรนิติ หะวานนท์, 2543: 25-30)

การเป็นนักกฎหมายในอุดมคติ

การเป็นนักกฎหมายต้องมีความละเอียดอ่อน หนักแน่น มั่นคง มีความพอดี สิ่งเหล่านี้ทำให้ลักษณะตามอุดมคติของนักกฎหมายเป็นคุณธรรมที่ถือกันว่าเป็นคุณธรรมของผู้ดี (Aristocratic Virtue) และความเป็นผู้ดีของนักกฎหมายก็ได้ปรากฏให้เห็นชัดในประวัติศาสตร์แล้ว นักกฎหมายสมัยโรมันนั้นถือกันว่าเป็นปราชญ์เป็นผู้ใหญ่ที่เป็นที่พึ่งของราษฎร เขาพึ่งความรู้ของนักกฎหมายในการรักษาความเป็นธรรม ไม่ใช่ให้นักกฎหมายไปรับจ้างเขาว่าความเลี้ยวชีพ ด้วยเหตุนี้จึงเรียกผู้ที่มาติดต่อว่าเป็น Clients ซึ่งแปลว่า ลูกความ คือมีลักษณะที่เขาขอพึ่งบารมีเพื่อให้นักกฎหมายอำนวยความสะดวกยุติธรรมแก่เขา ประวัติศาสตร์ของหลักวิชาชีพกฎหมายเป็นอยู่อย่างนี้ตลอดมา และจึงเกิดมีธรรมเนียมของวิชาชีพและลักษณะของคุณธรรมบางประการของนักกฎหมาย แม้ปัจจุบันวิชาชีพนี้จะมีลักษณะทางธุรกิจมากขึ้นก็จะยอมให้เบี่ยงเบนไปจากหลักการเป็นที่พึ่งในการอำนวยความสะดวกยุติธรรมไม่ได้ หากนักวิชาชีพกฎหมายไม่เดินไปตามทางนี้ ก็ไม่ต่างอะไรจากลูกจ้างของเขาเท่านั้น (สมยศ เชื้อไทย, 2545: 210)

๗พณฯ ศาสตราจารย์ธานินทร์ กรัยวิเชียร ได้วิเคราะห์ผลงานในวิชาชีพของนักกฎหมายในอุดมคติ 4 ท่าน คือ ศาสตราจารย์สัญญา ธรรมศักดิ์ ศาสตราจารย์พระยาอรรถการีย์นิพนธ์ (สิทธิ จุณณานนท์), ลอร์ดเดนนิ่ง (Baron Denning of Whitchurch) และ ผู้พิพากษาโอลิเวอร์ เวนเดลล์ โฮล์มส์ แห่งศาลสูงสุดของสหรัฐอเมริกา (Oliver Wendell Holmes: Associate Justice of the United States Supreme Court) แล้วสกัดข้อมูลต่างๆ ของแต่ละท่านมาพิจารณาได้ในประเด็นปัจจัยที่สร้างหรือเสริมให้เป็นนักกฎหมายในอุดมคติ ดังต่อไปนี้

1. ความกล้าที่จะยึดมั่นในความถูกต้องและชอบธรรม (Integrity)

ซึ่งมีความหมายกว้างขวางและลึกซึ้งกว่าคำว่าซื่อสัตย์สุจริต โดยยังหมายความรวมถึงความกล้าที่จะกระทำการอันตนเชื่อมั่นว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้องและชอบธรรมด้วย ไม่ว่าจะมิผลกระทบต่อตนเองหรือไม่ หรือแม้ไม่ได้รับการสนับสนุนหรือถูกคัดค้านก็ตาม

2. **ปณิธานแน่วแน่แห่งชีวิต** นักกฎหมายในอุดมคติจักต้องดำรงตนและปฏิบัติหน้าที่ให้มีผลงานอันล้ำเลิศในวิชาชีพกฎหมายให้จงได้ แม้จะมีอุปสรรคนานัปการ

3. **การสร้างผลงานด้วยวิสัยทัศน์อันยาวไกล** โดยเฉพาะในการสร้างคน สร้างงานหาทางสร้างความเป็นธรรมให้สังคมเท่าที่จะพึงให้ได้

4. **การใช้อัจฉริยภาพในทางกฎหมายสร้างความถูกต้องและความชอบธรรม** นักกฎหมายในอุดมคติท่านจะไม่ยอมวินิจฉัยปัญหาแต่เพียง “ความยุติธรรมตามกฎหมาย” หรือไม่ตกเป็นทาสของกฎหมายที่บกพร่องความเป็นธรรม แต่จะพยายามทุกวิถีทางที่จะทำให้เกิดความชอบธรรมในสังคมให้ได้ เช่น การแก้ความไม่เป็นธรรมของกฎหมายด้วยการตีความกฎหมายให้เป็นธรรม แม้จะได้รับการคัดค้านค่อนข้างรุนแรงว่าทำหน้าที่เป็นฝ่ายนิติบัญญัติเสียเอง

5. **ความเป็นครูสอนวิชากฎหมาย** ซึ่งเป็นปัจจัยที่มีส่วนเสริมความเป็นนักกฎหมายในอุดมคติได้มากขึ้น เช่น รักการถ่ายทอดความรู้วิชาที่สอนปลูกฝังความคิดและจริยธรรมให้แก่ศิษย์รอบร่ำให้ศิษย์บรรลุถึงความสำเร็จในการศึกษาได้ผลเป็นเลิศ ขวนขวายหาความรู้เพิ่มเติม การดำเนินตนในสังคมอย่างแม่พิมพ์ที่น่าศรัทธา

6. **ความถนัดชัดเจนในการใช้ภาษาทางกฎหมาย** ซึ่งเห็นได้ว่าท่านฝึกฝนใช้ภาษาได้จะแจ้ง กระชับรัดกุม สั้น สุภาพ นุ่มนวล เข้าใจง่าย

7. **ที่ปรึกษากฎหมายของนักกฎหมาย** จากชีวประวัติของนักกฎหมายในอุดมคติข้างต้นที่ปรึกษากฎหมายของนักกฎหมายที่มีบทบาทมากนั้นก็คือคู่สมรส แม้คู่สมรสจะไม่ได้เรียนกฎหมาย แต่สามัญสำนึก ก็คือหัวใจของกฎหมาย ซึ่งเมื่ออยู่ภายใต้เงื่อนไขยึดมั่นในความถูกต้องและชอบธรรมด้วยแล้ว ก็ย่อมจะช่วยทักท้วงหรือสะกิดแก้ไขปัญหาต่างๆ ได้ดี

8. ความสุขุมคัมภีรภาพ นักกฎหมายในอุดมคติท่านพิถีพิถันในงานกฎหมายมาก คิดแล้วคิดอีก ปรึกษาในกรณีที่ควรปรึกษาท่านผู้อื่น ทบทวนแล้วทบทวนอีกก่อนที่จะเสนอผลงาน

9. โอกาสทองในการสร้างและสั่งสมความล้มเลิศ การครองตำแหน่งหน้าที่การงานต่างๆ ของนักกฎหมายในอุดมคติ มิใช่เป็นเรื่องที่ท่านพึงพอใจว่าจะได้สวยงามสวยงาม หากแต่เป็นเรื่องคุณธรรม จริยธรรม และโอกาสให้ท่านสามารถที่จะสร้างและสั่งสมผลงานเพื่อประโยชน์สุขของส่วนรวมได้เท่านั้น

หน้าที่ของนักศึกษากฎหมายที่มีต่อสังคม

จากลักษณะของนักกฎหมายในอุดมคติข้างต้น นักศึกษากฎหมายยังควรต้องมีหน้าที่ต่อสังคมต่อไปนี้ คือ

1. หน้าที่ที่มีต่อประเทศชาติในฐานะพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย โดยนักศึกษากฎหมายควรมีบทบาทสำคัญ 6 ประการด้วยกัน กล่าวคือ (1) ต้องเลื่อมใสและศรัทธาในระบอบประชาธิปไตย (2) ต้องเคารพกฎหมาย (3) ต้องตั้งใจศึกษาให้ดีที่สุดเท่าที่จะทำได้ (4) พึงสนใจและร่วมพิจารณาปัญหาต่างๆ ของสังคมและหาทางแก้ไข (5) พึงประกอบกิจกรรมเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม (6) พึงช่วยกันแก้ไขค่านิยมในสังคมและค่านิยมใหม่ในระบอบประชาธิปไตย

2. หน้าที่ที่มีต่อสังคมในฐานะพลเมืองที่มีความรู้ความสามารถ สามารถใช้ความรู้ความสามารถของตนเองช่วยเหลือสังคม ให้คำแนะนำหรือช่วยรับเป็นทนายความขอแรงให้แก่ผู้คนที่ได้รับความเดือดร้อน อยุติธรรมหรือช่วยเหลือผู้ที่ถูกกดขี่ โกงเอารัดเอาเปรียบ ให้ได้รับความเป็นธรรมตามควรแก่โอกาส

3. หน้าที่ในวิชาชีพกฎหมาย ได้แก่ (1) หน้าที่เกี่ยวกับการศึกษาวิชากฎหมายโดยตรง คือ การเพาะและฝึกฝนความคิดเห็นในเชิงกฎหมายให้แตกฉานลึกซึ้ง และการฝึกฝนสร้างบุคลิกภาพของตนให้เป็นนักกฎหมายในอุดมคติให้จงได้ และ (2) หน้าที่เสริมสร้างเกียรติภูมิของสถาบันการศึกษากฎหมายของตนเองให้ดีที่สุดเท่าที่จะทำได้

นอกจากนี้ นักกฎหมายยังสามารถใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือในการสร้างและปรับปรุงแก้ไขสังคมให้ดีขึ้น โดยเน้นลักษณะการประสานประโยชน์ของสมาชิกทุกกลุ่มในสังคม ดังที่เรียกกันว่า “กฎหมายเป็นเครื่องมือวิศวกรทางสังคม” ดังตัวอย่างเช่น การสร้างความเสมอภาคเท่าเทียมกันในทางกฎหมายแก่คนยากจนให้ไม่ถูกเอารัดเอาเปรียบหรือถูกโกงได้ง่าย

อนึ่ง สำหรับผู้ที่สอบผ่านได้รับประกาศนียบัตรเนติบัณฑิตไทยแล้วมักถือได้ว่าเป็นผู้รู้กฎหมายที่มีความรู้ความสามารถเป็นที่ยอมรับกันในวงกฎหมาย เพราะได้ศึกษากฎหมายให้จดจำเข้าใจได้ โดยสามารถประสานเชื่อมโยงกฎหมายที่จำเป็นต้องศึกษา ทั้งในกลุ่มวิชาภาคสารบัญญัติและภาคสบัญญัติรวมทั้งกฎหมายพิเศษต่าง ๆ ตลอดจนสามารถนำความรู้ที่มีไปประยุกต์ใช้

วิเคราะห์เข้ากับปัญหาที่เกิดขึ้นได้ถูกต้อง ทันท่วงทีต่อโลกทันต่อความเปลี่ยนแปลงในกระแสโลกาภิวัตน์ ซึ่งเนติบัณฑิตไทยจะต้องมีภาระหน้าที่ดำรงรักษาเกียรติภูมิแห่งความเป็นเนติบัณฑิตไทย ควบคู่กับการรักษาจริยธรรมไว้ให้คงได้ตลอดไป ดังคำกล่าวที่เป็นข้อคิดเตือนใจกันอย่างยาวนานว่า “การสอบผ่านเป็นเนติบัณฑิตไทยนั้นยากนัก แต่การรักษาความเป็นเนติบัณฑิตไทยนั้นยากยิ่งกว่าหลายเท่าตัว” (มนต์ชัย ชนินทรลีลา, 2554: 105-110)

ทนายความเป็นผู้ประกอบวิชาชีพทางกฎหมายสาขาหนึ่ง โดยมีสิทธิว่าต่างแตกต่างให้แก่คู่ความซึ่งพิพาทกันทางอรรถคดี ตามหลักวิชาชีพนักกฎหมาย คือว่าทนายความมีหน้าที่ให้บริการทางวิชาชีพกฎหมายเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมแก่ประชาชน เริ่มแต่ให้คำแนะนำหรือคำปรึกษาทางกฎหมาย ใช้สิทธิเรียกร้อง ต่อสู้หรือโต้แย้งสิทธิแทนบุคคลผู้ซึ่งมอบหมายให้ตนจัดการแทนก่อนข้อพิพาทที่เกิดขึ้นจะไปสู่การพิจารณาของศาล ตลอดจนได้รับการแต่งตั้งให้ความแทนคู่ความในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง ชั้นพิจารณาของศาลชั้นต้น อุทธรณ์หรือฎีกา ในทางวิชาการถือว่าทนายความเป็นองค์กรในคดีส่วนอาญาและคดีแพ่ง รวมทั้งดำเนินกระบวนการพิจารณาแทนคู่ความตามกฎหมายอื่นด้วย

แต่การที่ทนายความซึ่งถือเป็นผู้รักษาความยุติธรรมในกระบวนการยุติธรรมอยู่ด้วยฝ่ายหนึ่ง นอกเหนือจากตำรวจ อัยการ และศาลแล้ว ทนายความยังต้องติดต่อกับลูกความซึ่งได้รับความเดือดร้อนในอรรถคดีอีกด้วย

ดังนั้น ในการที่ทนายความจะได้รับความเชื่อถือและศรัทธาจากประชาชนจึงได้มีกฎหมายกำหนดจริยธรรมในการประพฤติปฏิบัติของทนายความดังปรากฏอยู่ใน มาตรา 12 (1) (2) (3) และ (4) แห่งพระราชบัญญัติทนายความ พ.ศ. 2477 และข้อบังคับของเนติบัณฑิตยสภาว่าด้วยมรรยาททนายความและการแต่งกายของทนายความ ซึ่งยังคงถือว่ามีผลบังคับอยู่ตามมาตรา 88 แห่งพระราชบัญญัติทนายความ พ.ศ. 2528

สำหรับจริยธรรมของทนายความนั้น สามารถพิจารณาได้ดังนี้

1. จริยธรรมในส่วนที่เกี่ยวข้องกับลูกความ

1.1 ต้องมีความสุจริตต่อลูกความดังจะเห็นจากมาตรา 12 แห่งพระราชบัญญัติทนายความ พ.ศ. 2477 ซึ่งเอาโทษแก่ทนายความ ซึ่งฉ้อกระดัดสินลูกความ และถือได้ว่า การไม่ซื่อสัตย์ต่อลูกความถือเป็นความประพฤติมรรยาทเกี่ยวกับสุจริต เป็นความผิดที่ร้ายแรงที่สุด ดังปรากฏในฎีกาที่ 442/2457 ฎ.ศ. 161 ซึ่งกรมสวัสดิ์ฯ ทรงเขียนไว้ที่หน้า 164 ว่า “การว่าความยอมอาศัยความเฉลยฉลาด ไหวพริบอันมีประจำกับสรรพการงานทั้งปวง แต่กรณีจะต้องตั้งอยู่บนมูลแห่งความสัตย์จริง สุจริต อันเป็นหัวใจของกฎหมายและยุติธรรมทั้งโลก จึงสามารถให้ชนะได้ไม่เลือกบุคคลไม่เลือกเวลา

1.2 ต้องรักษาความลับของลูกความ ทนายความนั้นอยู่ในฐานะที่รู้ความลับของลูกความ ถือเป็นเอกสิทธิ์และหน้าที่ที่จะไม่เปิดเผยความลับนั้น หากเปิดเผยความลับโดยประการที่น่าจะเกิดความเสียหายย่อมเป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 323 เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากลูกความหรือโดยอำนาจศาล เช่น ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 92 วรรค 3 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 231 (2) วรรค 2 หน้าที่นี้มีอยู่ตลอดไปจนหลังจากที่เสร็จคดีไปแล้วด้วย แม้ว่าจะไปทำงานที่อื่นที่อาจต้องนำความลับของลูกความที่ได้ทราบมาเปิดเผยก็ทำงานนั้นไม่ได้

1.3 ในการรับว่าคดีของลูกความนั้น ถ้าหากมีหนทางที่จะประนีประนอมก่อนคดีถึงศาลย่อมเป็นสิ่งที่ดีกว่า แม้ว่าการประนีประนอมยอมความกันอาจทำให้ทนายความไม่ได้ค่าจ้างหรือได้ค่าจ้างน้อยลง แต่จะประหยัดเวลาและค่าใช้จ่ายของลูกความมากขึ้น ดังปรากฏใน Common of Professional Ethics ข้อ 8. ความว่า “เมื่อใดอาจมีการผ่อนปรนที่เป็นธรรมได้ในข้อขัดแย้งระหว่างลูกความควรแนะนำให้ลูกความหลีกเลี่ยงหรือยุติการเป็นความเสียหาย”

1.4 อาชีพการเป็นทนายความมิใช่เป็นการประกอบธุรกิจแต่เป็นการจรรยาบรรณวิชาชีพซึ่งความเป็นธรรมในสังคม ดังนั้น มีคดีบางประเภทซึ่งทนายความไม่ควรรับทำได้แก่

1. คดีที่ทนายความเห็นประจักษ์ว่าไม่เป็นธรรม
2. คดีที่ทนายความเชื่อว่าลูกความฟ้องหรือต่อสู้เพื่อรบกวน
3. คดีที่ทนายความรู้เห็นเหตุการณ์ซึ่งตนเองต้องเป็นพยานหรืออาจต้องเข้าเบิกความเป็นพยานที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะทนายความหากได้รับว่าคดีในคดีซึ่งตนต้องไปเป็นพยาน อาจทำให้น้ำหนักในพยานนั้นต้องเสียไปเพราะความมีอคติของทนายความ
4. คดีที่ทนายความได้เคยรับปรึกษาหารือหรือได้รู้เรื่องกรณีแห่งคดีกับคู่ความฝ่ายหนึ่งแล้ว ภายหลังไปรับเป็นทนายความหรือใช้ความรู้ที่ได้มานั้นช่วยเหลืออีกฝ่ายซึ่งเป็นปรปักษ์ในกรณีเดียวกันนั้น

1.5 เมื่อทนายความได้รับว่าความแล้วต้องอุทิศเวลาให้แก่ลูกความในการดำเนินคดีไม่จงใจขาดนัด ทอดทิ้งคดี

1.6 คำทนายความ การรับว่าความย่อมไม่เหมือนกับธุรกิจการค้าซึ่งมุ่งถึงกำไรเป็นสิ่งสำคัญ แม้ตามกฎหมายจะถือว่าการว่าความเป็นสัญญาจ้างทำของก็ตาม แต่ถือว่าเป็นกิจกรรมเพื่อการอำนวยความสะดวกแก่ประชาชน แม้ว่าการรับว่าความของทนายความจะต้องมีการเรียกค่าตอบแทนบ้างก็ตาม แต่จะกำหนดค่าตอบแทนเกินสมควรมิได้ เพราะเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ส่วนที่กำหนดไว้เกินสมควร ย่อมเป็นโมฆะตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 133,135

ด้วยเหตุนี้การเรียกเงินค่าว่าความหรือการทำสัญญาจ้างว่าความจึงต้องระมัดระวังให้มาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการตกลงค่าว่าความโดยวิธีสัญญาแบ่งเอาจากทรัพย์สินที่เป็นมูลพิพาท อันพึงได้แก่ลูกความซึ่งมีคำพิพากษาศาลฎีกาอยู่หลายเรื่องเช่น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 871/2486 สัญญาจ้างว่าความตกลงกันว่าเรียกเรื่องเงินแสนบาท จะได้ค่าจ้าง 2 หมื่นบาท ถือเป็นหลักคำนวณตามมากน้อยตามส่วนที่จะได้ดังนี้ ถือว่าเป็นข้อสัญญาแบ่งเอาส่วนจากทรัพย์สินที่พิพาทขัดต่อพระราชบัญญัติทนายความ พ.ศ. 2477 มาตรา 12(2) เป็นโมฆะ และจะฟ้องเรียกค่าจ้างตามสมควรไม่ได้ด้วย

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 492/2511 สัญญาจ้างว่าความซึ่งมีข้อความว่า ฟ้องเรียกทรัพย์สินเป็นมูลค่าประมาณ 25 ล้านบาท ขอคิดค่าจ้างรวมเป็นเงิน 12 ล้านบาท ถ้าเรียกเรื่องได้มากกว่านี้ ก็ไม่เพิ่มขึ้นนั้น แม้จะเป็นการกำหนดค่าจ้างไว้ครั้งหนึ่งของจำนวนทุนทรัพย์ที่จะฟ้องเรียกร้องจากจำเลยก็ตามแต่ข้อความที่เขียนต่อไปว่า “แต่ถ้าได้น้อยกว่าที่กะประมาณไว้นี้ ให้ลดลงตามส่วนจำนวนเงินที่ได้มา” ดังนี้ เป็นการแสดงอยู่ว่าศาลตัดสินให้น้อยกว่าจำนวนเงินที่ฟ้องทนายความก็จะเรียกค่าจ้างเอาจำนวนครั้งหนึ่งของจำนวนทุนทรัพย์ที่ศาลตัดสินให้เสมอไปจึงเป็นการทำสัญญาเรียกค่าจ้างว่าความโดยวิธีแบ่งเอาส่วนจากทรัพย์สินที่เป็นมูลพิพาทอันจะพึงได้แก่คู่ความนั่นเอง นอกจากนี้ พฤติการณ์ในเรื่องนี้ก็เห็นได้ชัดว่า ทนายความจัดทำสัญญาตลอดจนปฏิบัติต่อคู่ความได้กระทำไปเกินขอบเขตแห่งความเป็นธรรมอยู่มาก สัญญาที่โจทก์นำมาฟ้องจึงเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน สัญญาจึงตกเป็นโมฆะตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 113 โจทก์ไม่มีสิทธิฟ้องเรียกเงินตามฟ้อง

ปัญหาจึงมีอยู่ว่าจะกำหนดสินจ้างค่าทนายความอัตราอย่างไรซึ่งย่อมเป็นเรื่องที่ไม่มีมาตรฐานอันจะยึดเป็นหลักแน่นอนได้ เพราะคดีความแต่ละเรื่องมีงานที่ต้องทำแตกต่างกัน ในเรื่องนี้ถ้าหากเปรียบเทียบบรรณของทนายความอเมริกันดังได้กำหนดไว้ใน Cod of Professional Responsibility and Code of Judicial Conduct ปี 1971 ดังนี้

จรรยาบรรณข้อ 2-106 ค่าทนายความ

1. ห้ามทนายความตกลงเรียกร้อย หรือเรียกเก็บค่าทนายความซึ่งผิดกฎหมายหรือค่าทนายความที่เห็นได้ชัดว่าแพงเกินไป

2. ค่าทนายความที่เห็นได้ชัดว่าแพงเกินไป คือ ค่าทนายความซึ่งทนายความตามปกติธรรมดา เมื่อได้พิจารณาข้อเท็จจริงต่าง ๆ แล้ว ย่อมยืนยันได้แน่ชัดว่าแพงเกินสมควร (in excess of a reasonable fee) ข้อเท็จจริงที่จะใช้ประกอบในการชี้ขาดเกี่ยวกับความสมควรของค่าทนายความ รวมถึงข้อเท็จจริงดังต่อไปนี้

1. เวลาและกำลังงานที่ต้องใช้ ความซับซ้อนและยุ่งยากของปัญหาที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งความชำนาญที่จำเป็นต้องใช้ในการดำเนินการทางกฎหมายอย่างรัดกุม
2. เมื่อได้ยอมรับทำงานเป็นการเฉพาะแล้ว ทนายความอาจไม่มีโอกาสรับจ้างทำงานจากลูกค้าความรายอื่น ถ้าเป็นที่ทราบแก่ลูกค้าคนนั้นอยู่แล้ว
3. การคิดค่าทนายความตามธรรมเนียมแห่งท้องถิ่น สำหรับงานทำนองเดียวกัน
4. จำนวนเงินที่เกี่ยวข้องและผลลัพธ์ที่ได้
5. ความจำกัดจำเขี่ยของเวลาที่ลูกค้ากำหนดมา หรือจำกัดจำเขี่ยโดยพฤติการณ์อื่น
6. สภาพและระยะเวลาแห่งความสัมพันธ์ในทางวิชาชีพกับลูกค้า
7. ความชำนาญ ชี้อาศัย และความสามารถของทนายความคนเดียวหรือหลายคน ซึ่งดำเนินการให้ลูกค้า
8. ค่าทนายความที่ตกลงกันนั้นเป็นค่าทนายความที่คิดเป็นเงินตายตัวหรือเป็นค่าทนายความที่ขึ้นอยู่กับผลของงาน (เช่นชนะคดี)
9. ห้ามทนายความตกลง เรียกร้อย หรือเรียกเก็บค่าทนายความแบบที่ขึ้นอยู่กับผลของคดี ในการเป็นทนายความให้จำเลยในคดีอาญา

2. จริยธรรมในส่วนที่เกี่ยวกับศาล

- 2.1 ทนายความต้องรับว่าคดี ในเมื่อผู้พิพากษาได้ขอแรงให้เป็นทนายแก้ต่างจำเลยในคดีอาญา เว้นแต่จะมีข้อแก้ตัวโดยสมควรในอันที่จะไม่รับว่าคดีให้
- 2.2 เคารพยำเกรงศาล ไม่ดูหมิ่นศาล หรือผู้พิพากษาในศาลหรือนอกศาลอันเป็นการกระทำที่เสื่อมเสียอำนาจศาลหรือผู้พิพากษา ซึ่งในบางกรณีอาจเป็นการละเมิดอำนาจศาลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 31 ได้แก่ ประพฤติตนไม่เรียบร้อยในบริเวณศาล หรือกระทำการอื่นตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 31 (1) ถึง (5) เป็นต้น
- 2.3 ไม่กล่าวความหรือทำเอกสารเท็จ หรือใช้กลอุบายให้ศาลหรือเจ้าพนักงานบังคับคดีหลงโดยใช่เหตุ หรือกระทำการใดๆ เมื่อทราบคำสั่งหรือคำพิพากษาของศาลที่ยังไม่เปิดเผย
- 2.4 ควรรักษาเวลาของศาล โดยมาศาลตรงตามเวลาที่นัดหมาย

3. จริยธรรมในส่วนที่เกี่ยวกับฝ่ายตรงข้าม อันได้แก่ ทนายความ ตัวความ และ พยานฝ่ายตรงข้าม

3.1 ในส่วนที่เกี่ยวกับทนายฝ่ายตรงข้าม

แม้ว่าทนายความฝ่ายตรงข้ามจะเป็นปฏิปักษ์ต่อกันในทางคดีแต่ต้องระลึกว่าต่างกระทำหน้าที่เพื่อประโยชน์ของลูกความ เพื่อจุดประสงค์คือความยุติธรรม ทนายความนั้นไม่ใช่ตัวความ ต้องไม่เอาตัวเข้าไปเป็นตัวความคู่กรณีเสียเอง

3.2 ในส่วนที่เกี่ยวกับตัวความและพยานฝ่ายตรงข้าม

ลูกความมักอยากให้ทนายทัณฑ์มเหยียบย่ำฝ่ายตรงข้ามกับตนให้ย่อยยับ จึงเป็นหน้าที่ที่ทนายความต้องชี้แจงให้ลูกความเข้าใจและต้องปฏิบัติต่อตัวความอีกฝ่ายหนึ่งและพยานอย่างสุภาพระหว่างซักพยานและคู่ความในศาล

4. จริยธรรมในส่วนที่เกี่ยวกับการหาคดีมาทำ ได้แก่

4.1 ทนายความจักต้องไม่หาคดีมาทำโดยหลอกลวงหรืออวดว่าเก่งกว่า หรือมีความสามารถมากกว่าทนายคนอื่น ดังจะเห็นจากมรยาบทนายความ พ.ศ. 2482 ข้อ 4 ห้าม “ใช้อุบายข้อใดข้อหนึ่งดังกล่าวต่อไปนี้ เพื่อจะจูงใจให้ผู้ใดมอบคดีมาให้

4.2 ห้ามมิให้ทนายความแย่งความในคดีที่มีทนายความอื่นว่าต่างแก่งแย่งอยู่แล้ว เว้นแต่

4.2.1 ได้รับความยินยอมจากทนายที่ว่าความอยู่ในเรื่องนั้น

4.2.2 มีเหตุผลการเชื่อว่าตัวความได้ถอนทนายความคนก่อนแล้ว

4.2.3 ทนายความผู้ที่ว่าคดีความในเรื่องนั้นปฏิเสธ หรือแสดงความไม่สมัครใจที่จะว่าคดีต่อไป (ข้อ 10 ของมรยาบทนายความ พ.ศ. 2482)

4.3 ทนายความจะทำการโฆษณาหรือยอมให้ผู้อื่นประกาศโฆษณาด้วยประการใด ๆ โดยผู้ซึ่งชื่อ คุณวุฒิ หรือตำแหน่งที่อยู่ หรือสำนักงานอันเป็นไปในทางโอ้อวดเป็นเชิงชักชวนให้ผู้มีอรรถคดีมาหาเพื่อเป็นทนายว่าความมิได้เว้นแต่จะได้แสดงชื่อ ที่อยู่ และชั้นของทนายความพอสมควรโดยสุภาพ (ข้อ 13 ของมรยาบทนายความ พ.ศ. 2482)

5. จริยธรรมในส่วนที่เกี่ยวกับประชาชนโดยส่วนรวม

เนื่องจากทนายความเป็นวิชาชีพที่ต้องรักษาไว้ซึ่งเกียรติและความศรัทธาจากประชาชน ดังนั้น ทนายความควรปฏิบัติดังต่อไปนี้

5.1 ส่งเสริมความยุติธรรมด้วยวิถีทางของกฎหมาย

5.2 ต้องคัดค้านไม่ให้ผู้ที่ขาดคุณสมบัติ มีประวัติหรือพฤติกรรมอันไม่เหมาะสมเข้าร่วมวิชาชีพ

5.3 ไม่ส่งเสริมการทำผิดกฎหมาย

5.4 ไม่แนะนำให้อาศัยช่องว่างของกฎหมาย ทำความเสียหายแก่คนอื่น การควบคุมและสภาพบังคับ

ในเรื่องการควบคุมบรรดาทนายความทั้งหลาย ให้อยู่ในจริยธรรมนั้น เป็นหน้าที่ของสภาทนายความ ทั้งนี้เป็นไปตามพระราชบัญญัติสภาทนายความ พ.ศ. 2528

ทั้งนี้ ตามพระราชบัญญัติสภาทนายความฯ ดังกล่าว ได้กำหนดสภาพบังคับไว้แก่ทนายที่ฝ่าฝืนจริยธรรมหรือมรรยาททนายความไว้ดังนี้

1. ภาคทัณฑ์
2. ห้ามทำการเป็นทนายความมีกำหนดไม่เกิน 3 ปีหรือ
3. ลบชื่อออกจากทะเบียนทนายความ

ในกรณีการประพฤติผิดมรรยาททนายความเล็กน้อยและเป็นความผิดครั้งแรก ทนายความผู้นั้นอาจถูกเพียงว่ากล่าวตักเตือน หรือให้ทำทัณฑ์บนเป็นหนังสือไว้ก่อนก็ได้

เมื่อบุคคลใดได้รับความเสียหายจากการประพฤติผิดมรรยาทของทนายความย่อมสามารถทำได้โดยยื่นคำกล่าวหาเป็นหนังสือต่อประธานกรรมการมรรยาททนายความภายใน 1 ปี นับแต่รู้เรื่องการประพฤติผิดมรรยาททนายความและรู้ตัวผู้ประพฤติผิด แต่ทั้งนี้ต้องไม่เกิน 3 ปี นับแต่วันประพฤติผิดมรรยาททนายความ หรือได้รับแจ้งว่ามีการประพฤติผิดมรรยาททนายความจากศาล พนักงานอัยการหรือพนักงานสอบสวน หรือปรากฏแก่คณะกรรมการมรรยาททนายความว่ามีพฤติการณ์อันสมควรให้มีการสอบสวนมรรยาททนายความผู้ใด

ในการสอบสวนดังกล่าวนี้ คณะกรรมการมรรยาททนายความจะแต่งตั้งทนายความไม่น้อยกว่า 3 คน เป็นคณะกรรมการสอบสวนและจะดำเนินการสอบสวนจนกระทั่งส่งลงโทษเมื่อปรากฏความจริง หรือสั่งจำหน่ายคดี หรือสั่งยกคำกล่าวหาอย่างหนึ่งอย่างใดต่อไป (ไชยยศเหมะรัชตะ, 2531: 39-47)

6. จริยธรรมของทนายความในการปฏิบัติตนนอกศาลพอจะแบ่งได้ดังนี้

6.1 ทนายความจะต้องแบ่งแยกงานในหน้าที่ทนายความกับงานส่วนตัวออกจากกันให้ได้ ไม่ควรจะเอางานของตัวเองกับงานของตนเองไปปะปนกันหรือมีผลประโยชน์เกี่ยวพันกัน ทนายความไม่ควรสนิทสนมกับตัวความมากจนเสียหาย เช่น ให้ความสนิทสนมคุ้นเคยเล่นหัว หรือมีความสัมพันธ์ทางชู้สาว หรือใช้จ่ายเงินร่วมกันจนแยกกันไม่ออกว่างานนั้นเป็นงานส่วนตัวหรือเป็นงานในหน้าที่ทนายความ การปฏิบัติตนดังกล่าวนี้ นอกจากจะเป็นการกระทำที่ไม่เหมาะสมกับหน้าที่ทนายความแล้วในบางครั้งความสนิทสนมกับตัวความจนเกินกว่าเหตุนี้ อาจมีผลกระทบให้การปฏิบัติงานตามหน้าที่ของตนเสียหายได้

6.2 การให้คำปรึกษากับตัวความนั้นจะต้องทำในสถานที่ และเวลาที่เหมาะสม ส่วนใหญ่แล้วควรคำปรึกษาตัวความ ณ สำนักงานของตนในเวลาที่เหมาะสมกับการงานชนิดนั้น ทนายความไม่ควรจะไปพบหรือให้คำปรึกษาตัวความที่บ้านหรือสถานที่อื่นที่ไม่เหมาะสม เช่น ในร้านอาหาร ในสถานที่เรีงรมย์ ทนายความควรจะให้ตัวความมาพบตนที่สำนักงาน เว้นแต่ในกรณีจำเป็นที่ตัวความเจ็บป่วย หรือตัวความเป็นผู้สูงวัยวุฒิ หรือคุณวุฒิ หรือมีเหตุผลอื่นอันเป็นเหตุชั่วคราว ทนายความจึงจะควร ไปพบตัวความ ณ ที่อื่นนอกสำนักงานของตนได้ นอกเหนือจากข้อยกเว้นดังกล่าวแล้วต้องถือเป็นระเบียบปฏิบัติว่าตัวความทุกคนจะต้องมาพบทนายความที่สำนักงานเพื่อแสดงถึงการให้เกียรติทนายความ ในทางกลับกันการที่ทนายความต้องไปพบตัวความ ณ ที่อื่นนอกสำนักงานของตนนั้น อาจถูกมองได้ว่าทนายความนั้นเป็นผู้รับใช้สุดแต่ตัวความจะสั่งให้ไปพบ ณ ที่ใด ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการให้คำปรึกษาแนะนำ และการปฏิบัติหน้าที่ของทนายความเป็นอย่างยิ่ง

6.3 ในการปฏิบัติหน้าที่ทนายความนั้น ทนายความต้องมีบุคลิกลักษณะที่ดี มีความสุภาพ เรียบร้อยถ่อมตนมีความพร้อมที่จะปฏิบัติหน้าที่ให้กับตัวความอย่างมีประสิทธิภาพ มีความตื่นตัวที่จะรับฟังปัญหา และแสดงความคิดเห็นอย่างกระตือรือร้นและตรงไปตรงมา การแต่งกายของทนายความก็มีส่วนทำให้ทนายความมีความเชื่อมั่นในตนเองและสร้างความเชื่อถือให้กับตัวความด้วย ทนายความจะต้องแต่งกายสะอาดเรียบร้อย มีระเบียบ แต่มีใช้ต้องแต่งตัวหรูหราด้วยเสื้อผ้าราคาแพง การมีบุคลิกลักษณะที่ดี การวางตนที่เหมาะสม สุภาพเรียบร้อยนั้นเป็นภาพพจน์ที่ดีสำหรับทนายความ และเป็นปัจจัยในความสำเร็จของการประกอบวิชาชีพทนายความอีกด้วย

6.4 ทนายความจะต้องรับฟังความคิดเห็นของตัวความหรือคู่ความฝ่ายตรงข้ามหรือทนายความของฝ่ายตรงข้ามด้วยความสุขุมรอบคอบ แล้วนำความคิดเห็นเหล่านั้นมาพิจารณาประกอบกับข้อเท็จจริงที่ได้สอบสวนมาทั้งหมด เพื่อพิจารณาว่าความคิดเห็นใดเป็นความคิดเห็นที่ตรงไปตรงมามีเหตุผลควรรับฟัง และความคิดเห็นใดเป็นความคิดเห็นที่มีอคติไม่ควรรับฟัง ความคิดเห็นใดควรที่จะค้นคว้าหาข้อเท็จจริงเพิ่มเติม และความคิดเห็นใดเป็นข้อเท็จจริงที่ยุติแล้ว ทนายความจะต้องพิจารณาแยกปัญหาและแนวความคิดนั้นให้กระจ่างชัดเจนว่าอะไรคือข้อเท็จจริงและอะไรคือความคิดเห็น ยานำความคิดเห็นไปปนกับข้อเท็จจริงจนหลงข้อเท็จจริง

6.5 ทนายความที่ปฏิบัติหน้าที่ให้กับตัวความนั้น ไม่ควรที่จะเอาผลประโยชน์ส่วนตัวเข้าไปเกี่ยวข้องกับ การตัดสินใจปฏิบัติงานตามหน้าที่ การตัดสินใจในขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่งของทนายความนั้นจะต้องเป็นไปตามเหตุผลความถูกต้องและประโยชน์ของตัวความเท่านั้น ไม่ควร เอาเหตุผลที่เป็นประโยชน์ส่วนตัวตนเข้าไปมีส่วนในการตัดสินใจว่า ควรทำอย่างไรหรือไม่ควรทำอย่างไร เช่น การที่ทนายความคิดวิธีปฏิบัติงานให้ตัวความไว้หลายวิธี วิธีการหนึ่งเป็นวิธีที่

ถูกต้องแต่ได้ค่าทนายความน้อย แต่อีกวิธีหนึ่งก็เป็นวิธีที่ถูกต้องเหมือนกัน แต่ต้องเสียค่าใช้จ่ายมาก และทนายความจะได้ค่าทนายความมาก การที่ทนายความจะเลือกวิธีที่ตนได้ประโยชน์จากค่าทนายความหลายๆ นั้น เป็นการไม่ถูกต้อง ถือได้ว่าเป็นการตัดสินใจปฏิบัติหน้าที่โดยเอาผลประโยชน์ของตนเข้าไปเกี่ยวข้องมิได้ตัดสินใจปฏิบัติหน้าที่อย่างตรงไปตรงมาตามหลักวิชาชีพที่ถูกต้อง การที่เอาผลประโยชน์ของตนเข้าไปเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานวิชาชีพนั้นมีโอกาสที่ผิดพลาดและเสียหายได้มาก เพราะทนายความจะหวังไยระมัดระวังแต่ผลประโยชน์ของตน จนกระทั่งงานของตัวความนั้นเสียหายหรือได้ผลไม่สมบูรณ์

6.6 การตัดสินใจรับทำงานขึ้นใดหรือไม่นั้น อย่างนำเหตุผลเฉพาะเงินค่าจ้างเพียงประการเดียวเข้ามาตัดสินใจว่าควรจะทำงานขึ้นนั้นหรือไม่ การคิดเงินค่าทนายความนั้นควรจะทำหนดหลักเกณฑ์ไว้ให้เป็นมาตรฐาน เพื่อให้ตัวความเลือกชำระค่าทนายความตามวิธีการที่เขาพอใจและสามารถจะปฏิบัติได้ เช่น การคำนวณค่าทนายความจากจำนวนทุนทรัพย์ที่พิพาท หรือการคำนวณค่าทนายความจากระยะเวลาที่ทนายความต้องปฏิบัติงานให้กับตัวความเป็นเดือน เป็นวัน หรือเป็นชั่วโมง และที่สำคัญที่สุดก็คือทนายความจะต้องไม่กำหนดค่าทนายความโดยถือเอาความแพ้ชนะเป็นเกณฑ์ หรือคำนวณจากทรัพย์สินที่ได้มาจากการเป็นความเป็นเกณฑ์ในการคิดค่าทนายความ

6.7 เมื่อกรณีมีเหตุจำเป็นต้องเข้าช่วยเหลือว่าความให้โดยไม่ได้ค่าตอบแทน เช่น ตัวความเป็นคนยากจนได้รับความเดือดร้อนทุกข์ยาก หรือถูกข่มเหงรังแก ทนายความควรช่วยเหลือด้วยความเต็มใจ ทนายความต้องปฏิบัติหน้าที่นี้เพื่อให้ประชาชนที่ยากไร้ได้รับความเป็นธรรมอย่างเท่าเทียมกัน เพื่อให้สังคมมีคุณภาพแห่งความเป็นธรรม โดยปราศจากข้อจำกัดทางเศรษฐกิจ ทนายความต้องปฏิบัติหน้าที่โดยสุจริตไม่หาประโยชน์จากการไม่รู้เท่าถึงการณ์ของตัวความ ไม่มีผลประโยชน์อื่นใดแอบแฝงหรือเข้าไปมีส่วนได้เสียในทางทรัพย์สินประการอื่น โดยอาศัยโอกาสที่ตัวความกำลังทุกข์ยากเดือดร้อน ไร้ที่พึ่งตัวความอาจจะจำยอมเพราะเกรงว่าคดีของตนจะเสียหาย

6.8 ทนายความไม่ควรจ่ายเงินให้บุคคลใด ซึ่งมีลักษณะเป็นค่าตอบแทนในการที่เขาหาคดีมาให้ เช่น ค่านายหน้าหรือส่วนลดจากค่าทนายความที่ตนจะได้รับตามปกติและไม่ควรออกเงินค่าธรรมเนียมศาลหรือค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีเพื่อให้เขาต่อสู้อยู่ในศาล ไม่ว่าจะการจ่ายเงินดังกล่าวจะทำให้เปล่า หรือแลกเปลี่ยนกับทรัพย์สินอื่นของตัวความ หรือเพียงเพื่อให้เขามอบคดีให้ตนดำเนินการเว้นแต่การออกเงินทศรองโดยสุจริตตามความจำเป็นชั่วคราวระยะเวลานั้น และตัวความจะต้องชำระคืนเท่าจำนวนที่ได้จ่ายทศรองไป

6.9 ทนายความมีสิทธิรับค่าทนายความจากตัวความของตนแต่เพียงผู้เดียวเท่านั้น ทนายความไม่มีสิทธิรับเงินจำนวนใดๆ จากบุคคลอื่นนอกจากตัวความของตน โดยที่ตัวความของ

คนไม่ทราบเรื่อง ทนายความจะต้องไม่เรียกเงินตัวความในรูปของค่าใช้จ่าย เพื่อบริการพิเศษซึ่งมีความหมายไปในทางติดสินบนผู้พิพากษา หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐคนใดคนหนึ่งเพื่อที่จะดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งให้เกิดผลดีกับงานของตน หรือคดีของตนเป็นอันขาดเพราะการกระทำเช่นนั้นจะก่อให้เกิดความเสื่อมเสียแก่ทนายความและสถาบันที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าทนายความผู้นั้นจะนำเงินไปดำเนินการตามที่เรียกร้องหรือไม่ก็ตาม

6.10 ทนายความไม่ควรรับทำงานให้ตัวความจนกว่าจะได้ทราบข้อความจริงในเรื่องนั้นอย่างเพียงพอแก่การปฏิบัติหน้าที่ อย่าทำในสิ่งที่ฝืนความเป็นจริงเพราะจะเกิดความเสียหายแก่ชื่อเสียงของตนได้ และอย่ารับรองผลงานของตนว่าจะชนะก่อนทราบข้อเท็จจริงหรือก่อนลงมือทำงาน ทนายความจะต้องไม่โอ้อวดอ้างเป็นมั่นเหมาะต่อตัวความว่าตนสามารถชนะคดีนั้นได้ เพราะเคยชนะคดีประเภทนั้นมาแล้วหลายคดี อย่างมากที่สุดเมื่อทนายความได้ค้นคว้าหาข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานพอสมควรแล้วก็อาจแสดงความคิดเห็นตามเหตุผลของข้อเท็จจริง หรือข้อกฎหมายในเรื่องนั้นว่ามีโอกาสชนะมากกว่าเพราะเหตุใดเท่านั้น

6.11 ในคดีแพ่งหรือคดีอาญาที่ยอมความกันได้ ทนายความจะต้องพยายามหาทางประนีประนอมยอมความกันให้ได้ ทนายความจะต้องรักษาประโยชน์ของตัวความไว้อย่างสูงสุดภายใต้มูลฐานของความชอบธรรมตามกฎหมายและศีลธรรมอันดี เมื่อตัวความมีความประสงค์จะประนีประนอมยอมความ หรือต้องการจะเลิกคดีนั้น หรือจะนำคดีนั้นไปให้ทนายความคนอื่นทำต่อไป ทนายความจะต้องดำเนินการไปตามความประสงค์ของตัวความอย่างเต็มใจโดยเร็ว อย่าโต้แย้งคัดค้าน หรืออย่าแสดงความคิดเห็นอื่นใดเพื่อที่จะทำคดีนั้นต่อไป การให้คำแนะนำในการประนีประนอมยอมความ ในการเลิกคดี หรือในการที่จะเปลี่ยนทนายความใหม่ดังกล่าวนี้ ขอให้ทนายความกระทำไปด้วยความสุจริตและจริงใจเพื่อประโยชน์ของตัวความเท่านั้น

6.12 เมื่อเกิดข้อขัดแย้งกับตัวความของตน ไม่ว่าจะด้วยความคิดเห็นไม่ตรงกันในงานที่ทำอยู่ หรือขัดแย้งด้วยเหตุผลอื่น ขอให้ทนายความรีบบอกเลิกการเป็นทนายความโดยเร็ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งทนายความไม่ควรมีเหตุขัดแย้งกับตัวความในเรื่องเงินค่าจ้าง หากทนายความไม่ได้รับเงินค่าจ้างตามที่ตกลงกันนั้น ทนายความต้องทำความเข้าใจกับตัวความของตน ให้เข้าใจในเหตุผลและความจำเป็นของการจ่ายเงินค่าทนายความ หากตัวความปฏิเสธโดยปราศจากเหตุผล ทนายความต้องพิจารณาต่อไปว่าตนสามารถทำงานชิ้นนั้นโดยไม่ได้รับค่าทนายความได้หรือไม่ ถ้าสามารถทำได้ ก็ให้ทำต่อไปด้วยความยินดีเสมือนหนึ่งไม่มีข้อขัดแย้งกับตัวความมาก่อน แต่ถ้าพิจารณาแล้วไม่สามารถดำเนินการต่อไปได้ ก็ขอให้รีบคืนงานชิ้นนั้นให้ตัวความไปว่าจ้างทนายความคนอื่นดำเนินการต่อไปอย่าฝืนทำงานชิ้นนั้น โดยที่มีเหตุขัดแย้งกับตัวความเป็นอันขาด

6.13 เมื่อมีเหตุจำเป็นที่ทนายความจะต้องถอนตัวจากการเป็นทนายความ ทนายความจะต้องแจ้งให้ตัวความทราบล่วงหน้า เพื่อให้ตัวความจัดหาทนายความใหม่ได้ทัน ทนายความไม่ควรถอนตัวอย่างกะทันหันในเวลาที่สามารถหาทนายความใหม่ได้ ทนายความจะเสียหาย กระทบกระเทือนผลของคดี หรือมีผลเสียกับความคิดเห็นของประชาชน เช่นทนายความถอนตัวในขณะที่มีเหตุการณ์อันใดอันหนึ่งเกิดขึ้นซึ่งชวนให้สงสัยว่าตัวความกระทำความผิดจริง ทนายความจึงถอนตัวเนื่องจากกลัวจะเสียชื่อ เป็นต้น และไม่ว่ากรณีใดทนายความจะต้องคืนสำนวนคดี เอกสาร หลักฐาน และเงินค่าทนายความส่วนที่เหลือให้ตัวความรับไปโดยเร็ว

6.14 ทนายความต้องไม่แนะนำ ยุยงส่งเสริม หรือเปิดโอกาสให้ตัวความกระทำความผิดกฎหมาย เช่น ทำหลักฐานเท็จ ปลอมเอกสาร หรือวิงวอนคดี ทนายความต้องทักท้วงห้ามปราม หากไม่เชื่อทนายความต้องถอนตัวทันที อย่าปล่อยให้ตัวความดำเนินการไปทั้งที่รู้ แม้ทนายความจะไม่เห็นด้วย แต่ก็เหมือนกับทนายความมีส่วนสนับสนุนให้ตัวความดำเนินการ ทนายความต้องไม่ชักจูงใจให้พยานเบิกความเท็จหรือชักจูงพยาน ให้เบิกความผิดไปจากความจริง ไม่ว่าจะทำเพื่อผลของคดีหรือเพื่อจะเอาใจตัวความของตน ทนายความอาจทบทวนข้อเท็จจริงต่างๆที่พยานรู้เห็น และแนะนำให้พยานระมัดระวังในข้อสำคัญที่อาจจะถูกฝ่ายตรงข้ามลงถามค้าน ให้ผิดจากความจริง หรือให้ระวังการตอบคำถามค้านในเรื่องใด ข้อใดบ้างเท่านั้น ไม่ควรตกแต่งเรื่องหรือแนะนำว่าควร จะพูดอย่างไรศาลจึงจะเชื่อ การกล่าวความจริงย่อมมีเหตุผลอยู่ในข้อความที่กล่าวอยู่แล้ว

6.15 ทนายความมิควรเข้าไปยุ่งเกี่ยวหรือให้คำปรึกษาใดๆ ในเรื่องที่ตัวความมี ทนายความคนอื่นดำเนินการอยู่แล้ว เว้นแต่ทนายความเจ้าของเรื่องผู้นั้นจะยินยอมหรือเป็นความ ประสงค์ของตัวความ ซึ่งทนายความเจ้าของเรื่องมีความเห็นชอบ และยินยอมให้ดำเนินการเช่นนั้น ได้ มีฉะนั้นอาจเกิดการขัดแย้งกันในเหตุผลและวิธีการปฏิบัติงาน ซึ่งทนายความทั้งสองนั้นอาจมี แนวความคิดไม่ตรงกัน เพราะมีความเข้าใจในข้อเท็จจริงและปัญหาต่างกัน แม้ทนายความทั้งสอง คนจะมีความประสงค์ที่ดี ต่อตัวความก็ตาม อาจเกิดการขัดแย้งสับสนในแนวความคิดและวิธีการ จนเกิดปัญหายุ่งยากกับตัวความได้

6.16 เมื่อทนายความได้ปฏิบัติหน้าที่เสร็จเรียบร้อยหรือคดีถึงที่สุดแล้ว มีทรัพย์สิน เอกสารหรือสิทธิใดๆ ที่ได้มาอันเนื่องจากการปฏิบัติหน้าที่นั้น ทนายความต้องชี้แจงให้ตัวความ ทราบและควรทำบันทึกส่งมอบเป็นลายลักษณ์อักษรให้ตัวความรับสิ่งเหล่านั้นไปเพื่อประโยชน์ใน การอ้างอิงในภายหลัง เพราะมีอยู่หลายกรณีที่ตัวความได้รับเอกสารและทรัพย์สินคืนไปจาก ทนายความแล้วนานวันหาไม่พบ เข้าใจว่ายังคงอยู่ที่ทนายความจึงมาทวงถามเอาคืนทนายความ แม้ ทนายความจะได้คืนไปแล้วก็ตามแต่ถ้าไม่มีหลักฐานการส่งคืนดังกล่าวก็อาจทำให้งานที่ตนได้ ปฏิบัติมาครบถ้วนเรียบร้อยนั้นเสียหาย หรือเสื่อมเสียถึงชื่อเสียงของตนได้

7. จริยธรรมของทนายความในการดำรงตน

- 7.1 ดำรงตนตามอัธยาศัย ไม่กอบโกยผลประโยชน์และเงินค่าทนายความมากเกินไปจนเป็นการเบียดเบียนผู้อื่น
- 7.2 ทนายความต้องมีแนวความคิดในการผดุงความยุติธรรมเป็นพื้นฐานของจิตใจ
- 7.3 ทนายความต้องให้ความเห็นในทางกฎหมายอย่างตรงไปตรงมา
- 7.4 ทนายความต้องรักษาความลับ
- 7.5 ทนายความจะต้องรับงานจากตัวความหรือผู้ติดต่อ การปฏิเสธไม่รับเรื่องไว้ดำเนินการถือเสมือนเป็นการปฏิเสธความยุติธรรม
- 7.6 การติดต่อกับคู่ความฝ่ายตรงข้าม ถ้าคู่ความฝ่ายตรงข้ามมีทนายความจะต้องติดต่อกับทนายความของเขาเสมออย่าติดต่อกับคู่ความฝ่ายตรงข้ามโดยทนายความของเขาไม่ทราบ (มหาวิทยาลัยสุโขทัย, 2537: 829-833)

3. แนวความคิดเกี่ยวกับพยานผู้เชี่ยวชาญ (Expert witness)

พยานผู้เชี่ยวชาญ เป็นบุคคลซึ่งมาเบิกความในลักษณะแสดงความคิดเห็น มิใช่เบิกความจากประสบพบเห็นข้อเท็จจริงและนำมาเล่าให้ศาลฟัง เช่น แพทย์ ซึ่งตรวจบาดแผลของผู้เสียหายมาเป็นพยานผู้เชี่ยวชาญเพื่อให้ความเห็นว่าจะเกิดจากอะไร ดังนั้นพยานผู้เชี่ยวชาญจึงไม่มีปัญหาว่าจะได้พบเห็นข้อเท็จจริงมาด้วยตนเองหรือไม่ ดังเช่นพยานบุคคล นอกจากนี้ พยานผู้เชี่ยวชาญยังหมายความรวมถึง ความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งทำเป็นลายลักษณ์อักษรด้วย (เข็มชัย ชูติวงศ์, 2557: 179)

พยานผู้เชี่ยวชาญ หมายถึงพยานความเห็นซึ่งเป็นผู้ที่มีรู้เห็นเหตุการณ์ในคดีนั้นโดยตรง แต่เป็นผู้มีความเชี่ยวชาญในการใด ๆ เช่น ในทางวิทยาศาสตร์ ศิลปะ ฝีมือ พาณิชยกรรม การแพทย์หรือกฎหมายต่างประเทศ ซึ่งความเห็นของผู้นั้นอาจมีประโยชน์ในการวินิจฉัยชี้ขาดคดี ดังที่ ป.วิ.อ. มาตรา 243 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “ผู้ใดโดยอาชีพหรือมิใช่ก็ตาม มีความเชี่ยวชาญในการใด ๆ เช่น ในทางวิทยาศาสตร์ ศิลปะ ฝีมือ พาณิชยกรรม การแพทย์ หรือกฎหมายต่างประเทศ และซึ่งความเห็นของผู้นั้นอาจมีประโยชน์ในการวินิจฉัยคดี ในการสอบสวน ใต้สวนมูลฟ้อง หรือพิจารณา อาจเป็นพยานในเรื่องต่างๆ เป็นต้นว่าตรวจร่างกายหรือจิตของผู้เสียหาย ผู้ต้องหา หรือ จำเลย ตรวจลายมือ ทำการทดลองหรือกิจการอย่างอื่นๆ” (ธานี สิงหนาท, 2553: 482)

พยานผู้เชี่ยวชาญ ตาม ป.วิ.พ. มาตรา 99 และ 129, 130 เรียกว่าผู้เชี่ยวชาญ หรือผู้มีความรู้เชี่ยวชาญ แต่ใน ป.วิ.อ. มาตรา 243 เรียกว่าผู้ชำนาญการพิเศษ ซึ่งไม่ว่าจะเรียกว่าอะไร ก็

หมายถึงพยานผู้มีความรู้เชี่ยวชาญในวิชาการสาขาใดสาขาหนึ่ง ภาษาอังกฤษเรียกว่าเอ็กซ์เพิร์ต เหมือนกันหมด (สมพร พรหมพิทาธร และศรีนิตา พรหมพิทาธร, 2546: 129)

พยานผู้เชี่ยวชาญ หรือผู้ชำนาญการพิเศษ หมายถึง พยานผู้มาเบิกความให้ความเห็นต่อศาลฐานะเป็นผู้มีความรู้ความชำนาญเป็นพิเศษในวิชาการบางอย่าง กฎหมายไทยบัญญัติไว้ใน มาตรา 128, 129, 130 ป.วิ.พ. มาตรา 243, 244 ป.วิ.อ. ทั้งนี้ ข้อเท็จจริงบางอย่างไม่สามารถให้บุคคลธรรมดาเป็นพยานได้ เพราะต้องอาศัยเทคนิคทางวิทยาศาสตร์หรือความรู้ทางสังคมศาสตร์ในการพิสูจน์ จึงต้องให้ผู้ที่ทำการศึกษาเป็นพิเศษในเรื่องนั้นๆ ตรวจสอบและออกความเห็น เพื่อที่ศาลจะได้พิจารณาชี้ขาดข้อพิพาทให้คู่ความได้ เช่น มีปัญหาว่าสิ่งที่ผู้ตายรับประทานผสมยาพิษหรือไม่ และที่ตายนั้นเป็นเพราะยาพิษหรือไม่ การพิสูจน์ข้อเท็จจริงเช่นนี้ต้องอาศัยความรู้ความชำนาญทางวิทยาศาสตร์ ก็ต้องให้ผู้มีความรู้เป็นผู้ตรวจสอบและให้ความเห็น จึงได้แยกพยานผู้เชี่ยวชาญออกจากพยานบุคคลธรรมดา ซึ่งถูกจำกัดค่าให้การเฉพาะข้อเท็จจริงที่พยานได้รู้เห็นเท่านั้น (ธีศุทธิพันธ์ฤทธิ, 2549: 131-132)

ความหมายของพยานผู้เชี่ยวชาญ (expert witness) ตามบทบัญญัติใน ป.วิ.พ. และ ป.วิ.อ. กล่าวถึงพยานผู้เชี่ยวชาญ 3 ประการคือ

1. ผู้เชี่ยวชาญ
 2. ผู้มีความรู้เชี่ยวชาญ
 3. ผู้เชี่ยวชาญในคดีอาญา (เดิมเรียกว่าผู้ชำนาญการพิเศษ)
1. ผู้เชี่ยวชาญ เป็นถ้อยคำที่บัญญัติไว้ใน ป.วิ.พ. มาตรา 129 ซึ่งหมายถึงบุคคลที่ศาลแต่งตั้ง โดยศาลเห็นสมควรหรือโดยที่คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งร้องขอ เพื่อที่จะทำหน้าที่ในการตรวจพิสูจน์บุคคล วัตถุ และสถานที่ โดยใช้วิทยาการทางศาสตร์ต่างๆ หรือความชำนาญจากประสบการณ์ และให้ความเห็นซึ่งอาจเป็นประโยชน์ในการวินิจฉัยชี้ขาดข้อความในประเด็น ดังนั้นผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งเป็นผู้เชี่ยวชาญจึงจะต้องมีความรู้ความเชี่ยวชาญในศิลปะ วิทยาศาสตร์ การฝีมือ การค้า หรือการงานที่ทำ หรือในกฎหมายต่างประเทศ ซึ่งอาจมีความรู้ได้ 2 ทาง ทางแรกจากการศึกษาเล่าเรียน เช่น สำเร็จการศึกษาชั้นปริญญาทางวิทยาศาสตร์เคมี ส่วนทางที่ 2 ก็อาจเรียนรู้ได้จากการปฏิบัติจนเกิดความชำนาญหรือเชี่ยวชาญในอาชีพของตน เช่น มีความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับการดักสัตว์ป่า เป็นต้น ในทางปฏิบัติมีการขึ้นทะเบียนผู้เชี่ยวชาญของศาลไว้ โดยผู้ที่มีความรู้ในสาขาวิชาการต่างๆ อาจจะขึ้นทะเบียนไว้ในฐานะผู้เชี่ยวชาญของศาลในสาขา ต่างๆตามระเบียบที่สำนักงานศาลยุติธรรมกำหนด เช่น เป็นผู้เชี่ยวชาญในด้านการตรวจพิสูจน์ลายพิมพ์ นิ้วมือหรือเป็นผู้เชี่ยวชาญในด้านตรวจพิสูจน์ไม้ การขึ้นทะเบียนเป็นผู้เชี่ยวชาญของศาลย่อมทำให้เกิดความสะดวกในการที่ศาลจะแต่งตั้งผู้เชี่ยวชาญตามบทบัญญัติของ ป.ว.พ.

มาตรา 129 แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าผู้ที่ไม่ได้ขึ้นทะเบียนไว้ดังกล่าวจะเบิกความในฐานะพยานผู้เชี่ยวชาญไม่ได้

2. ผู้มีความรู้เชี่ยวชาญ เป็นถ้อยคำที่บัญญัติอยู่ใน ป.วิ.พ. มาตรา 98 ที่ว่า “คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะอ้างบุคคลใดเป็นพยานของตนก็ได้เมื่อบุคคลนั้นเป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในศิลปะ วิทยาศาสตร์ การฝีมือ การค้าหรือการทำงานที่ทำ หรือในกฎหมายต่างประเทศ และซึ่งความเห็นของพยานอาจเป็นประโยชน์ในการวินิจฉัยชี้ขาดข้อความในประเด็นทั้งนี้ไม่ว่าพยานจะเป็นผู้มีอาชีพในการนั้นหรือไม่” ดังนั้น นอกจากศาลจะตั้งพยานผู้เชี่ยวชาญได้เองแล้ว คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งก็อาจอ้างพยานผู้มีความรู้เชี่ยวชาญขึ้นมาสนับสนุนข้อกล่าวอ้างของตนเองได้ ทั้งนี้เป็นไปตามบทบัญญัติในมาตรา 99 วรรคสอง แห่ง ป.วิ.พ. ที่ว่า “บทบัญญัติแห่งมาตรานี้ไม่ตัดสิทธิของคู่ความในอันที่จะเรียกบุคคลผู้มีความรู้เชี่ยวชาญมาเป็นพยานฝ่ายตนได้” ดังนั้น “ผู้มีความรู้เชี่ยวชาญ” จึงเป็นถ้อยคำที่ใช้เรียกพยานบุคคลในคดีแพ่งที่ผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในศิลปะ วิทยาศาสตร์ต่างๆ ซึ่งคู่ความอ้างเป็นพยานของตน

3. ผู้เชี่ยวชาญในคดีอาญา (ผู้ชำนาญการพิเศษเดิม) ตาม ป.วิ.อ. มาตรา 243 ที่แก้ไขใหม่เมื่อปี พ.ศ. 2551 ได้แก้ไขมาตรา 243 และเปลี่ยนชื่อของ “ผู้ชำนาญการพิเศษ” เป็น “ผู้เชี่ยวชาญ” ดังนี้

“มาตรา 243 ผู้ใดโดยอาชีพหรือมิใช่ก็ตาม มีความเชี่ยวชาญในการใดๆ เช่นในทางวิทยาศาสตร์ ศิลปะ ฝีมือ พาณิชยกรรม การแพทย์ หรือกฎหมายต่างประเทศ และซึ่งความเห็นของผู้ผู้นั้นอาจมีประโยชน์ในการวินิจฉัยคดีในการสอบสวน ใต่สวนมูลฟ้องหรือพิจารณา อาจเป็นพยานในเรื่องต่างๆ เป็นต้นว่า ตรวจร่างกายหรือจิตของผู้เสียหาย ผู้ต้องหา หรือจำเลย ตรวจลายมือ ทำการทดลองหรือกิจการอย่างอื่นๆ

ผู้เชี่ยวชาญอาจทำความเห็นเป็นหนังสือก็ได้แต่ต้องส่งสำเนาหนังสือดังกล่าวให้ศาลและคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งทราบ และต้องมาเบิกความประกอบหนังสือนั้น เว้นแต่เหตุจำเป็น หรือคู่ความไม่ติดใจซักถามผู้เชี่ยวชาญนั้น ศาลจะให้รับฟังความเห็นเป็นหนังสือดังกล่าวโดยผู้เชี่ยวชาญไม่ต้องมาเบิกความประกอบ ก็ได้

ในกรณีที่ผู้เชี่ยวชาญต้องมาเบิกความประกอบ ให้ส่งสำเนาหนังสือดังกล่าวต่อศาลในจำนวนที่เพียงพอล่วงหน้าไม่น้อยกว่าเจ็ดวันก่อนวันเบิกความเพื่อให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งมารับไป

ในการเบิกความประกอบ ผู้เชี่ยวชาญจะอ่านข้อความที่เขียนมาก็ได้”

ดังนั้น ต่อไปนี้การเรียกชื่อพยานผู้เชี่ยวชาญที่ศาลตั้งจึงเหมือนกันทั้งในคดีแพ่งและคดีอาญา คือเรียกว่า “ผู้เชี่ยวชาญ” ส่วน “ผู้มีความรู้เชี่ยวชาญ” หมายถึงพยานบุคคลซึ่งคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งอ้างตาม ป.วิ.พ. มาตรา 99 วรรคสอง (พรเพชร วิชิตชลชัย, 2555: 344-346)

การขึ้นทะเบียนเป็นผู้เชี่ยวชาญของศาลยุติธรรม

ผู้ยื่นคำขอขึ้นทะเบียนต้องเป็นบุคคลที่มีคุณสมบัติ และไม่มีลักษณะต้องห้ามตามที่กำหนดไว้ในข้อบังคับประธานศาลฎีกา ว่าด้วยผู้เชี่ยวชาญของศาลยุติธรรม พ.ศ. 2546 และต้อง “เป็นผู้มีความรู้เชี่ยวชาญหรือมีความชำนาญพิเศษ โดยมีประสบการณ์ในทางที่ขอขึ้นทะเบียนเป็นเวลาไม่น้อยกว่า 5 ปี”

บุคคลที่มีคุณสมบัติดังกล่าวข้างต้นสามารถยื่นคำขอโดยมีผู้รับรองตามแบบที่กำหนดต่อผู้อำนวยการสำนักกฎหมายและวิชาการศาลยุติธรรม เพื่อเสนอต่อคณะกรรมการที่เลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรมแต่งตั้งขึ้นและคณะกรรมการจะพิจารณาเสนอความเห็นในการรับขึ้นทะเบียนบุคคลเป็นผู้เชี่ยวชาญของศาลต่อเลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรม ซึ่งจะเป็นผู้พิจารณาว่ามีคำสั่งรับหรือไม่รับขึ้นทะเบียนเป็นผู้เชี่ยวชาญของศาล และถ้าไม่รับขึ้นทะเบียนต้องแสดงเหตุผลในคำสั่งนั้นด้วย

เมื่อได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นผู้เชี่ยวชาญของศาลยุติธรรมแล้ว ผู้เชี่ยวชาญจำต้องประพฤติและปฏิบัติตามที่กำหนดไว้ในประมวลจริยธรรมผู้เชี่ยวชาญของศาลยุติธรรม ทำนองเดียวกับกรณีของผู้พิพากษาต้องประพฤติและปฏิบัติตามที่กำหนดในประมวลจริยธรรมข้าราชการตุลาการ และ ผู้ประนีประนอมต้องประพฤติและปฏิบัติตามที่กำหนดในประมวลจริยธรรมผู้ประนีประนอม นั้นเอง

ประมวลจริยธรรมผู้เชี่ยวชาญของศาลยุติธรรม

กำหนดให้ต้องประกอบด้วยหลักการสำคัญ อันได้แก่

1. การให้ความเห็นที่เป็นกลาง ซึ่งผู้เชี่ยวชาญต้องให้ความเห็นโดยปราศจากอคติ ไม่เข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง และไม่ปล่อยให้มีอิทธิพลใดๆ เข้ามาทำให้การปฏิบัติหน้าที่ของตนขาดความเป็นธรรมหรือเสียความเป็นกลาง และหากมีข้อเท็จจริงใดอันอาจเป็นเหตุให้คู่ความมีความสงสัยตามสมควรในความเป็นกลาง ผู้เชี่ยวชาญต้องเปิดเผยข้อเท็จจริงให้ผู้รับผิดชอบราชการศาล องค์คณะผู้พิพากษา และคู่ความทราบ

2. การให้ความเห็นเฉพาะเรื่อง ที่ผู้เชี่ยวชาญมีคุณสมบัติ ความรู้ ความเชี่ยวชาญ และประสบการณ์ เพียงพอในเรื่องนั้นๆ เพื่อที่จะช่วยศาลในการพิจารณาพิพากษาคดี

3. การให้ความเห็นต้องชัดเจน เป็นไปในลักษณะที่เข้าใจง่าย ถูกต้อง และไม่คลุมเครือ เพื่อลดปัญหาที่อาจก่อให้เกิดความเข้าใจที่แตกต่างกัน อีกทั้งต้องไม่ให้ความเห็นหรือรายงานอันเป็นเท็จ และหากมีเจตนาปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแสดงก็ถือว่าเป็นการให้ความเห็นหรือรายงานเท็จด้วย

นอกจากการให้ความเห็นที่ต้องมีความเป็นกลาง ชัดเจน และเป็นความเห็นที่เชี่ยวชาญ เฉพาะเรื่องแล้ว ผู้เชี่ยวชาญยังต้องมีจริยธรรมในการประพฤติ ปฏิบัติและดำรงตนในฐานะ ผู้เชี่ยวชาญอีก อาทิเช่น

4. การวิพากษ์วิจารณ์เกี่ยวกับข้อพิพาทหรือข้อโต้แย้งในคดี โดยไม่ควรจะแสดงความเห็นใดๆ ไม่ว่าจะกระทำต่อสาธารณชนหรือไม่ หากการแสดงความคิดเห็นนั้นอาจกระทบกระเทือนต่อการพิจารณาคดี และทำให้บุคคลทั่วไปประเวงสงสัยในความเป็นกลาง

5. การดำรงตนในเรื่องอื่นๆ เช่น ต้องไม่กระทำการใดๆ อันอาจเป็นเหตุให้การพิจารณาพิพากษาคดีขาดความเป็นอิสระหรือความยุติธรรม ไม่ประพฤติตนให้เกิดความเสื่อมเสียโดยต้องปฏิบัติตนอยู่ในกรอบของกฎหมาย ศีลธรรม และจริยธรรม อย่างเคร่งครัด และผู้เชี่ยวชาญจะต้องไม่อวดอ้างหรือแสวงประโยชน์ใดๆ จากการเป็นผู้เชี่ยวชาญที่ได้รับรองจากศาลยุติธรรม

จากคุณลักษณะพิเศษของ “ผู้เชี่ยวชาญ” ซึ่งเป็นบุคคลที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญเป็นพิเศษ และความเห็นของผู้เชี่ยวชาญอาจใช้เป็นประโยชน์ในการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลที่มีผลกระทบต่อคู่ความในคดีโดยตรงนั้น บุคคลที่จะเป็นผู้เชี่ยวชาญจึงต้องปฏิบัติตนให้อยู่ในกรอบของกฎหมาย ศีลธรรม และจริยธรรม อย่างเคร่งครัด ตามที่ประมวลจริยธรรมผู้เชี่ยวชาญของศาลยุติธรรมกำหนด เพื่อประโยชน์ในการรักษาและผดุงความยุติธรรม และเพื่อเสริมสร้างความเชื่อมั่นและศรัทธาที่มีต่อกระบวนการยุติธรรมแก่ประชาชน (สรารุช เบญจกุล, 2558)

วิธีการแต่งตั้งผู้เชี่ยวชาญ

หลักเกณฑ์ในเรื่องการแต่งตั้งผู้เชี่ยวชาญที่บัญญัติไว้ใน ป.วิ.พ. มาตรา 129 ดังนี้

“มาตรา 129 ในการที่ศาลจะมีคำสั่งให้แต่งตั้งผู้เชี่ยวชาญดังกล่าวมาริน มาตรา 99 โดยที่ศาลเห็นสมควรหรือโดยที่คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งร้องขออนั้น

1. การแต่งตั้งผู้เชี่ยวชาญเช่นว่านั้นให้อยู่ในดุลพินิจของศาล แต่ศาลจะเรียกคู่ความมาให้ตกลงกันกำหนดตัวผู้เชี่ยวชาญที่จะแต่งตั้งนั้นก็ได้ แต่ศาลจะบังคับบุคคลใดให้เป็นผู้เชี่ยวชาญไม่ได้ นอกจากบุคคลนั้นได้ยินยอมลงชื่อเป็นผู้เชี่ยวชาญไว้ในทะเบียนผู้เชี่ยวชาญของศาลแล้ว

2. ผู้เชี่ยวชาญที่ศาลแต่งตั้งอาจจะถูกคัดค้านได้ และต้องสาบานหรือปฏิญาณตน ทั้งมีสิทธิจะได้รับค่าธรรมเนียมและค่าชดใช้ค่าใช้จ่ายที่ได้ออกไปตามที่ได้กำหนดไว้ในกฎกระทรวงว่าด้วยการนั้น”

ตามบทบัญญัติมาตรา 129 จะเห็นได้ว่าการแต่งตั้งผู้เชี่ยวชาญอยู่ในดุลพินิจของศาล โดยศาลจะเรียกคู่ความมาให้ตกลงกันกำหนดตัวผู้เชี่ยวชาญที่จะแต่งตั้งนั้นก็ได้ แต่ศาลไม่อาจบังคับบุคคลใดให้มาเป็นผู้เชี่ยวชาญได้ เว้นแต่บุคคลนั้นจะยินยอมลงชื่อเป็นผู้เชี่ยวชาญไว้ในทะเบียนผู้เชี่ยวชาญของศาลในทางปฏิบัติหากมีการขึ้นทะเบียนผู้เชี่ยวชาญของศาลในสาขาใดแล้ว ในการแต่งตั้ง

ผู้เชี่ยวชาญของศาล ศาลก็จะพิจารณาจากทะเบียนผู้เชี่ยวชาญดังกล่าว แต่ส่วนมากศาลมักจะให้ คู่ความตกลงกันเพื่อเลือกผู้เชี่ยวชาญ ถ้าตกลงกันได้ศาลก็จะอนุญาตตามนั้น

ในบางกรณีอาจจะไม่ต้องมีการระบุตัวผู้เชี่ยวชาญโดยชัดแจ้ง เช่นในการตรวจพิสูจน์ลายมือชื่อ คู่ความอาจตกลงทำกันให้ส่งหลักฐาน ไปยังทางกองพิสูจน์หลักฐาน สำนักงานตำรวจแห่งชาติ เพื่อทำการตรวจพิสูจน์ลายมือชื่อโดยมิได้รู้ชื่อผู้เชี่ยวชาญที่จะทำการตรวจพิสูจน์ เช่นนี้ถือ ว่าผู้เชี่ยวชาญคนหนึ่งคนใดในกองพิสูจน์หลักฐาน สำนักงานตำรวจแห่งชาติย่อมเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจพิสูจน์ได้

ในกรณีที่คู่ความไม่สามารถตกลงกันในเรื่องการกำหนดตัวผู้เชี่ยวชาญที่จะทำการตรวจ คู่ความมีสิทธิตาม ป.วิ.พ. มาตรา 99 วรรคสอง เช่น โจทก์ขอให้ตรวจพิสูจน์โดยเลือกนายคำเป็นผู้มีความรู้ผู้เชี่ยวชาญของฝ่ายตน เช่นนี้จำเลยก็มีสิทธิที่จะเลือกนายแดงเป็นพยานผู้มีความรู้ผู้เชี่ยวชาญของฝ่ายตนเช่นกัน ซึ่งศาลจะต้องรับฟังพยานทั้งสองฝ่าย ส่วนฝ่ายใดจะมีน้ำหนักดีว่าเป็นเรื่องของการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐาน

ความในอนุมาตรา (2) ของมาตรา 129 มีความหมายว่า ผู้เชี่ยวชาญที่ศาลแต่งตั้งอาจถูกคัดค้านได้ ปัญหาว่าการคัดค้านผู้เชี่ยวชาญนั้นใช้หลักอะไร มีบางท่านเห็นว่าให้ใช้หลักทำนองเดียวกับการคัดค้านผู้พิพากษาตาม ป.วิ.พ. มาตรา 11 เช่นผู้เชี่ยวชาญนั้นมีผลประโยชน์ได้เสียเกี่ยวข้องกับคดีนั้น หรือเป็นญาติเกี่ยวข้องกับคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง หรือเป็นผู้ที่ได้ถูกจ้างเป็นพยาน โดยที่ได้อ้างเห็นเหตุการณ์ในคดีนั้น แต่การคัดค้านผู้เชี่ยวชาญนั้นน่าจะเป็นเรื่องที่เปิดกว้างคือ นอกจากการคัดค้านว่าผู้นั้นไม่สมควรเป็นผู้เชี่ยวชาญ เพราะมีส่วนได้เสียเกี่ยวข้องกับคดีแล้ว ยังน่าจะคัดค้านถึงเหตุที่ผู้นั้นไม่มีความรู้ความชำนาญพอที่จะเป็นผู้เชี่ยวชาญอีกด้วย แต่ในกรณีที่ เป็นผู้เชี่ยวชาญที่ขึ้นทะเบียนไว้กับศาลก็มีข้อน่าคิดเหมือนกันว่าคู่ความมีสิทธิคัดค้านในเรื่องความรู้ ความชำนาญของผู้เชี่ยวชาญหรือไม่ อย่างไรก็ตามในการแต่งตั้งผู้เชี่ยวชาญไม่ว่าโดยศาลหรือโดย คู่ความก็มักจะต้องระวังไม่ให้มีการแต่งตั้งผู้ที่มีส่วนได้เสียในคดีหรือผู้ที่ไม่มีความสามารถเป็นผู้เชี่ยวชาญอยู่แล้ว เพราะการรับฟังความเห็นของผู้เชี่ยวชาญนั้นไม่ใช่ศาลจะต้องเชื่อแล้ว พิพากษาไปตามนั้นเสมอไป ความเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่สรุปผลเอาลอยๆ ง่ายๆ อาจไม่มีน้ำหนักเพียงพอให้ศาลเชื่อฟังได้

ในการเบิกความเป็นพยานต่อศาลนั้น ผู้เชี่ยวชาญมีฐานะเช่นเดียวกับพยานบุคคลอื่นๆ กล่าวคือจะต้องปฏิบัติตามหรือสาบานตนตามลัทธิศาสนาหรือจริตประเพณีแห่งชาติของตนว่าจะให้การตามความสัตย์จริงเสียก่อนตาม ป.วิ.พ. มาตรา 112

ส่วนสิทธิที่จะได้รับค่าธรรมเนียมและรับค่าใช้จ่ายที่ได้ออกไปนั้น ผู้เชี่ยวชาญที่ศาลแต่งตั้งมีสิทธิได้รับ โดยศาลจะกำหนดให้ตามที่เห็นสมควร โดยคำนึงถึงสภาพแห่งคดีและ

ความยากง่ายของงานที่ต้องทำ และระยะเวลาที่ต้องเสียไปในการทำรายงาน ตลอดจนฐานะทั่วไปของผู้เชี่ยวชาญนั้น และค่าธรรมเนียมในการตรวจพิสูจน์ของผู้เชี่ยวชาญนั้นถือว่าเป็นค่าค่าธรรมเนียม

ตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกา

ฎ. 1678/2506 เมื่อคู่ความทำกันให้ส่งสัญญากู้เงินที่พิพาทไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจพิสูจน์ลายเซ็นในชื่อผู้กู้เปรียบเทียบกับลายเซ็นอันแท้จริงของจำเลยในเอกสารซึ่งโจทก์จำเลยรับกัน ย่อมเป็นที่เข้าใจว่าได้ให้ผู้เชี่ยวชาญคนใดคนหนึ่งของกองวิชาการ กรมตำรวจเป็นผู้ตรวจพิสูจน์ และเมื่อคู่ความทำกันไว้ว่าถ้าผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่าเป็นลายเซ็นคนๆ เดียวกัน จำเลยยอมแพ้ แต่ถ้าไม่เชื่อว่าเป็นลายเซ็นของคนๆ เดียวกัน ดังนี้ คดียอมไม่มีประเด็นที่จะต้องวินิจฉัยว่าจำเลยมิได้ระบุนายจ้างผู้เชี่ยวชาญและความเห็นของผู้เชี่ยวชาญและศาลได้กำหนดตัวผู้เชี่ยวชาญแล้วหรือไม่ ดังนั้น เมื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจแล้วมีความเห็นที่ไม่เชื่อว่าเป็นลายเซ็นของคนๆ เดียวกัน โจทก์ต้องเป็นฝ่ายแพ้คดีตามที่ทำกันไว้

ฎ. 1292-1293/2512 การส่งเอกสารไปให้ผู้เชี่ยวชาญกองพิสูจน์หลักฐานกรมตำรวจพิสูจน์ลายมือนั้น เมื่อผู้เชี่ยวชาญคนใดของกองพิสูจน์หลักฐานทำการตรวจพิสูจน์ได้ผลประการใด และทำรายงานความเห็นส่งมายังศาลแล้วก็เป็นกรณียกฟ้องสำหรับปัญหาที่ได้เถียงกัน ไม่จำเป็นต้องส่งไปให้ตรวจพิสูจน์ใหม่เพราะเป็นการตรวจพิสูจน์ซ้ำไม่น่าจะมีผล เปลี่ยนแปลงจากเดิม และเมื่อคู่ความฝ่ายใดร้องขอให้ศาลตั้งผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจเอกสารและศาลมีคำสั่งตั้งตามขอแล้วผู้เชี่ยวชาญนั้นจึงเป็นผู้เชี่ยวชาญที่ศาลตั้ง ศาลย่อมรับฟังรายงานความเห็นของผู้เชี่ยวชาญนั้นได้ โดยไม่ต้องเรียกให้มาสาบานหรือปฏิญาณรับรองรายงานนั้นอีก (พรเพชร วิชิตชลชัย, 2555: 346-348)

หลักเกณฑ์ในเรื่องการแต่งตั้งผู้เชี่ยวชาญที่บัญญัติไว้ใน ป.วิ.อ. มาตรา 244/1 ดังนี้

“ในกรณีความผิดอาญาที่มีอัตราโทษจำคุก หากมีความจำเป็นต้องใช้พยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์เพื่อพิสูจน์ข้อเท็จจริงใดที่เป็นประเด็นสำคัญแห่งคดี ให้ศาลมีอำนาจสั่งให้ทำการตรวจพิสูจน์ บุคคล วัตถุ หรือเอกสารใด โดยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ได้

ในกรณีที่การตรวจพิสูจน์ตามวรรคหนึ่ง จำเป็นต้องเก็บตัวอย่างเลือด เนื้อเยื่อ ผิวหนัง เส้นผมหรือขน น้ำลาย ปัสสาวะ อุจจาระ สารคัดหลั่ง สารพันธุกรรม หรือส่วนประกอบของร่างกายจากคู่ความหรือบุคคลใด ให้ศาลมีอำนาจสั่งให้แพทย์หรือผู้เชี่ยวชาญดำเนินการตรวจดังกล่าวได้ แต่ต้องกระทำเพียงเท่าที่จำเป็นและสมควร โดยใช้วิธีการที่ก่อให้เกิดความเจ็บปวดน้อยที่สุดเท่าที่จะกระทำได้ ทั้งจะต้องไม่เป็นอันตรายต่อร่างกายหรืออนามัยของบุคคลนั้น และคู่ความหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องต้องให้ความยินยอม หากคู่ความฝ่ายใดไม่ยินยอม หรือกระทำการป้องกันขัดขวางมิให้

บุคคลที่เกี่ยวข้องให้ความยินยอมโดยไม่มีเหตุอันสมควร ให้สันนิษฐานไว้เบื้องต้นว่าข้อเท็จจริงเป็นไปตามที่คู่ความฝ่ายตรงข้ามกล่าวอ้าง

ในกรณีที่พยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์สามารถพิสูจน์ให้เห็นถึงข้อเท็จจริงที่อาจทำให้ศาลวินิจฉัยชี้ขาดคดีได้โดยไม่ต้องสืบพยานหลักฐานอื่นอีกหรือมีเหตุอันควรเชื่อว่าหากมีการเน้นย้ำว่าจะนำพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์อันสำคัญมาสืบในภายหน้าพยานหลักฐานนั้นจะสูญเสียไปหรือยากแก่การตรวจพิสูจน์ เมื่อคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งร้องขอหรือเมื่อศาลเห็นสมควร ศาลอาจสั่งให้ทำการตรวจพิสูจน์ทางวิทยาศาสตร์ตามความในวรรคหนึ่งและวรรคสองได้ทันทีโดยไม่ต้องรอให้ถึงกำหนดวันสืบพยานตามปกติ ทั้งนี้ให้นำบทบัญญัติในมาตรา 237 ทวิ มาใช้บังคับโดยอนุโลม

ค่าใช้จ่ายในการตรวจพิสูจน์ตามมาตรานี้ให้ตั้งจ่ายจากงบประมาณตามระเบียบที่คณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมกำหนด โดยความเห็นชอบจากกระทรวงการคลัง”

บทบัญญัติมาตรานี้ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมขึ้นมาใหม่ให้อำนาจศาลแต่งตั้งแพทย์หรือผู้เชี่ยวชาญในคดีอาญาให้ทำการตรวจพิสูจน์บุคคล วัตถุหรือเอกสารใด โดยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ได้เอง หากในคดีนั้นเป็นความผิดอาญาที่มีอัตราโทษจำคุก และมีความจำเป็นต้องใช้พยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์เพื่อพิสูจน์ข้อเท็จจริงในประเด็นสำคัญแห่งคดี

แต่บทบัญญัติมาตรานี้ยังไม่ได้ให้อำนาจแพทย์หรือผู้เชี่ยวชาญบังคับตรวจเจาะเลือด ดึงขน หรือถอนผมหรือตรวจเก็บตัวอย่างเนื้อเยื่อผิวหนัง น้ำลาย ปัสสาวะ อุจจาระ สารคัดหลั่งสารพันธุกรรมหรือส่วนประกอบของร่างกายจากตัวจำเลย ผู้เสียหายหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องมาตรวจโดยบุคคลดังกล่าวไม่ยินยอมได้ หากฝ่าฝืนถือว่าเป็นพยานหลักฐานที่ได้มาเนื่องจากกระทำโดยมิชอบ ต้องห้ามมิให้รับฟังเป็นพยานหลักฐานเว้นแต่ศาลจะใช้ดุลพินิจให้รับฟังพยานหลักฐานนั้นตามข้อยกเว้นของมาตรา 226/1

แต่อย่างไรก็ดี ถ้าคู่ความฝ่ายใดไม่ยินยอมหรือกระทำการป้องกันขัดขวางมิให้บุคคลที่เกี่ยวข้องให้ความยินยอมโดยไม่มีเหตุอันสมควร กฎหมายให้สันนิษฐานไว้เบื้องต้นว่าข้อเท็จจริงเป็นไปตามที่คู่ความฝ่ายตรงข้ามกล่าวอ้าง เช่น ในคดีอาญาที่จำเลยถูกฟ้องว่าข่มขืนกระทำชำเรา ผู้เสียหาย ถ้าศาลมีคำสั่งตั้งให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจเก็บตัวอย่างเนื้อเยื่อหรือเลือดของจำเลยเพื่อตรวจสารพันธุกรรมโดยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ เปรียบเทียบกับคราบอสุจิที่อยู่ในช่องคลอดของผู้เสียหายว่าเป็นของจำเลยหรือไม่ หากจำเลยไม่ยินยอมให้ตรวจเก็บตัวอย่างเนื้อเยื่อหรือเลือด โดยไม่มีเหตุอันสมควร กฎหมายให้สันนิษฐานข้อเท็จจริงไว้เบื้องต้นว่า เชื้ออสุจิที่อยู่ในช่องคลอดของผู้เสียหายเป็นของจำเลยตามที่โจทก์กล่าวอ้าง แต่ในคดีอาญา โจทก์มีหน้าที่จะต้องพิสูจน์ให้ศาลเห็นได้โดยปราศจากเหตุอันควรสงสัยว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดในคดีนี้ ศาลจะอาศัยข้อสันนิษฐานนี้โดย

ถ้าฟังเพื่อลงโทษจำเลยไม่ได้เว้นแต่จะมีพยานหลักฐานประกอบอื่นมาสนับสนุน(ธานี สิงหนาท, 2553: 483-486)

การแสดงความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ

“มาตรา 130 ผู้เชี่ยวชาญที่ศาลแต่งตั้งอาจแสดงความเห็นด้วยวาจาหรือเป็นหนังสือก็ได้ แล้วแต่ศาลจะต้องการ ถ้าศาลยังไม่เป็นที่พอใจในความเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่ทำเป็นหนังสือนั้น หรือเมื่อคู่ความฝ่ายใดเรียกร้อง โดยทำเป็นคำร้อง ให้ศาลเรียกให้ผู้เชี่ยวชาญทำความเห็นเพิ่มเติม เป็นหนังสือหรือเรียกให้มาศาลเพื่ออธิบายด้วยวาจา หรือให้ตั้งผู้เชี่ยวชาญคนอื่นอีก

ถ้าผู้เชี่ยวชาญที่ศาลตั้งจะต้องแสดงความเห็นด้วยวาจา หรือต้องมาศาลเพื่ออธิบายด้วยวาจาให้นำบทบัญญัติในลักษณะนี้ว่าด้วยพยานบุคคลมาใช้บังคับโดยอนุโลม”

กฎหมายมาตรานี้กำหนดเรื่องการแสดงความเห็นของผู้เชี่ยวชาญไว้เป็นพิเศษ ก็อาจแสดงความเห็นเป็นหนังสือต่อศาลก็ได้ ถ้าศาลอนุญาตให้กระทำเช่นนั้น แต่ถ้าหากศาลยังไม่พอใจในความเห็นเป็นหนังสือของผู้เชี่ยวชาญ หรือเมื่อคู่ความฝ่ายใดร้องขอ ศาลอาจให้ผู้เชี่ยวชาญแสดงความเห็นของตนเป็นหนังสือเพิ่มเติม หรือจะเรียกให้มาศาลเพื่ออธิบายด้วยวาจาในฐานะพยานบุคคลก็ได้ หรืออาจจะตั้งผู้เชี่ยวชาญคนอื่นอีกก็ได้ แล้วแต่ศาลจะพิจารณาเห็นสมควร

ตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกา

ฎ. 1192/2506 ตามมาตรา 130 แห่ง ป.วิ.พ. ผู้เชี่ยวชาญอาจแสดงความเห็นด้วยวาจา หรือเป็นหนังสือก็ได้แล้วแต่ศาลจะต้องการ เมื่อศาลสั่งให้ผู้เชี่ยวชาญส่งผลแห่งการพิสูจน์เท่านั้น และโจทก์ก็มีได้เรียกร้องให้ศาลเรียกมาเพื่ออธิบายด้วยวาจาอีกศาลยอมวินิจฉัยตามหนังสือรายงานของผู้เชี่ยวชาญได้

ฎ. 1624/2511 เพียงแต่ผู้เชี่ยวชาญฝ่ายจำเลยแสดงความเห็นไม่สมตามความประสงค์ของจำเลยไม่เป็นเหตุพอที่จะให้ผู้อื่นตรวจเอกสาร หรือเรียกตัวผู้เชี่ยวชาญของจำเลยมาเบิกความในข้อที่ได้แสดงความเห็นไว้ชัดเจนแล้วนั้นอีก

ฎ. 560/2513 ท้ากันว่า ถ้าผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่าลายเซ็นในสัญญาเป็นลายเซ็นของจำเลยจริง จำเลยยอมแพ้คดี ถ้าเห็นว่าไม่ใช่ โจทก์ยอมแพ้เมื่อผู้เชี่ยวชาญรายงานว่าได้ตรวจลายเซ็นผู้ใดในสัญญาเปรียบเทียบกับตัวอย่างลายเซ็นของจำเลยแล้วเห็นว่าน่าเชื่อว่าเป็นลายเซ็นของบุคคลคนเดียวกัน ดังนี้เท่ากับมีความเห็นว่าเป็นลายเซ็นของจำเลยจริงตรงตามคำทำแล้ว ไม่ใช่ยังไม่แน่ใจ ถือว่าคำทำบรรลุผลแล้ว ศาลต้องวินิจฉัยให้เป็นไปตามคำทำ

ในคดีแพ่ง ผู้เชี่ยวชาญจะแสดงความเห็นเป็นหนังสืออย่างเดียวกันได้

ฎ. 1407/2513 ตาม ป.วิ.พ. มาตรา 130 เมื่อผู้เชี่ยวชาญแสดงความเห็นเป็นหนังสือและไม่มีความจำเป็น ศาลก็ไม่ต้องเรียกให้มาเบิกความรับรองหรืออธิบายด้วยวาจา

ฎ. 1260/2518 รายงานผู้เชี่ยวชาญพิสูจน์ลายมือชื่อในเอกสารรับฟังโดยไม่ต้องให้ผู้เชี่ยวชาญเบิกความประกอบ

ฎ. 2086/2529 การที่ผู้เชี่ยวชาญกองพิสูจน์หลักฐาน กรมตำรวจได้ตรวจพิสูจน์ลายมือชื่อของจำเลยและพยานที่ลงชื่อต่อหน้าศาล และที่ลงชื่อไว้ในด้านหน้าของสัญญาจะซื้อขายเปรียบเทียบกับลายมือชื่อของผู้ที่ลงชื่อไว้ในด้านหลังของสัญญาจะซื้อขายแล้ว มีความเห็นว่าลายมือชื่อที่ตรวจทั้งสองแห่งไม่ใช่เป็นลายมือชื่อของบุคคลคนเดียวกันถึงแม้ผู้เชี่ยวชาญจะมีได้มาเบิกความประกอบรายงานการตรวจพิสูจน์ก็เป็นหลักฐานที่รับฟังได้ ตาม ป.วิ.พ. มาตรา 130

ผู้เชี่ยวชาญมีฐานะเป็นพยานบุคคล ความในวรรคสองของมาตรา 130 เป็นกรณีที่ผู้เชี่ยวชาญที่ศาลตั้งจะต้องแสดงความเห็นด้วยวาจาหรือต้องมาศาลเพื่ออธิบายด้วยวาจา กฎหมายให้นำบทบัญญัติที่ว่าด้วยพยานบุคคลใช้บังคับโดยอนุโลมเช่นก่อนเบิกความผู้เชี่ยวชาญจะต้องสาบานตนตามลัทธิศาสนา หรือจารีตประเพณีแห่งชาติของตน หรือกล่าวคำปฏิญาณว่าจะให้การตามสัตย์จริงเสียก่อน หรือในกรณีที่คู่ความฝ่ายที่อ้างผู้เชี่ยวชาญนั้น ไม่สามารถนำพยานของตนมาศาลได้เอง คู่ความฝ่ายนั้นต้องขอต่อศาลก่อนวันสืบพยาน ให้ศาลออกหมายเรียกพยานมาศาล หรือในการสืบพยาน เมื่อคู่ความฝ่ายที่อ้างพยานได้ซักถามพยานเสร็จแล้วคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งชอบที่จะถามค้านพยานนั้นได้ และเมื่อได้ถามค้านพยานเสร็จแล้วคู่ความฝ่ายที่อ้างพยานชอบที่จะถามตั้งเป็นต้น

การแสดงความเห็นของผู้เชี่ยวชาญในคดีอาญา

ในคดีอาญาผู้เชี่ยวชาญอาจทำความเห็นเป็นหนังสือได้ แต่ต้องมาเบิกความประกอบ เว้นแต่เข้าข้อยกเว้น เมื่อมีการแก้ไข ป.วิ.อ. มาตรา 243 และเปลี่ยนการเรียกชื่อจาก “ผู้ชำนาญพิเศษ” เป็น “ผู้เชี่ยวชาญ” ทำให้การเรียกชื่อและทำความเข้าใจเรื่องพยานผู้เชี่ยวชาญง่ายขึ้น และตรงกับถ้อยคำในภาษาอังกฤษ ที่ใช้คำว่า Expert Witness ทั้งในคดีแพ่งและคดีอาญา

เดิมกฎหมายบังคับให้ผู้เชี่ยวชาญต้องมาเบิกความประกอบเสมอ แต่ตามบทบัญญัติที่แก้ไขใหม่ผู้เชี่ยวชาญทำความเห็นเป็นหนังสือก็ได้แต่ต้องส่งสำเนาหนังสือดังกล่าวให้ศาลและคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งทราบ และต้องมาเบิกความประกอบหนังสือนั้น เว้นแต่มีเหตุจำเป็นหรือคู่ความไม่ตั้งใจซักถามผู้เชี่ยวชาญนั้น ศาลให้รับฟังความเห็นเป็นหนังสือดังกล่าว โดยผู้เชี่ยวชาญไม่ต้องมาเบิกความประกอบก็ได้

ในกรณีที่ผู้เชี่ยวชาญต้องมาเบิกความประกอบ ให้ส่งสำเนาหนังสือดังกล่าวต่อศาลในจำนวนที่เพียงพอล่วงหน้าไม่น้อยกว่าเจ็ดวันก่อนวันเบิกความเพื่อให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งมารับไป การที่กฎหมายที่แก้ไขใหม่ได้ขยายข้อยกเว้นให้ผู้เชี่ยวชาญไม่ต้องมาเบิกความประกอบก็คงเนื่องมาจากได้กำหนดให้ต้องส่งสำเนาคำความเห็นที่ได้ทำเป็นหนังสือนั้นต่อศาลและคู่ความล่วงหน้า

ไม่น้อยกว่า 7 วัน ก่อนวันเบิกความ ส่วนกฎหมายเดิมนั้นเป็นกรณีที่ศาลจะต้องสั่งให้ผู้เชี่ยวชาญ (ผู้ชำนาญการพิเศษเดิม) ทำความเห็นเป็นหนังสือด้วย จึงจะมีการส่งสำเนา ถ้าไม่สั่งให้ทำความเห็นเป็นหนังสือก็ไม่ต้องส่งสำเนา ซึ่งหลักกฎหมายเดิมที่มี ฎ. 444/2510 และ ฎ. 3396/2528 ยืนยัน หลักนี้จึงขัดแย้งกับบทบัญญัติของกฎหมายใหม่

จึงสรุปหลักกฎหมายที่แก้ไขใหม่ได้ว่า ในคดีอาญาถ้าผู้เชี่ยวชาญทำความเห็นเป็นหนังสือก็ต้องส่งสำเนาความเห็นนั้นต่อศาลเพื่อคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งรับไป แต่ถ้ามาเบิกความเองโดยไม่ได้ทำความเห็นเป็นหนังสือก็ย่อมไม่มีสำเนาทันทีดังกล่าวที่จะส่ง

ในเรื่องข้อยกเว้นที่ผู้เชี่ยวชาญในคดีอาญาไม่ต้องมาเบิกความประกอบความเห็นนั้นมีการขยายมากขึ้นตามกฎหมายที่แก้ไขใหม่ แต่แนวคำพิพากษาศาลฎีกาเดิมบางเรื่องก็น่าจะนำปรับใช้ได้ว่าเป็นข้อยกเว้นของการให้ผู้เชี่ยวชาญมาเบิกความประกอบ ดังนี้

ฎ. 76/2529 รายงานการตรวจร่างกายของผู้เสียหายตามใบชั้นสูตรบาดแผลของแพทย์ แม้โจทก์จะไม่ได้นำแพทย์ผู้ตรวจมาเบิกความประกอบ หากจำเลยได้แถลงรับไว้ในรายงานกระบวนการพิจารณาว่าแพทย์ได้ตรวจร่างกายผู้เสียหายและทำบันทึกการตรวจไว้จริง เอกสารดังกล่าวรับฟังเป็นพยานได้

(หมายเหตุ ฎีกานี้เป็นการวินิจฉัยว่า เมื่อมีการรับข้อเท็จจริงแล้วก็รับฟังรายงานการตรวจพิสูจน์ได้) (พรเพชร วิชิตชลชัย, 2555: 346-354)

การขังนำนักพยานผู้เชี่ยวชาญ

สำหรับพยานผู้เชี่ยวชาญที่มาเบิกความในศาลนั้น แม้พยานจะมาเบิกความในประเด็นซึ่งคนธรรมดาไม่มีความรู้ ก็มีไว้ว่าศาลจะเชื่อผู้เชี่ยวชาญทุกกรณีไป ศาลต้องพิจารณาถึงเหตุผลและนำนักพยานหลักฐานอื่นประกอบด้วย ปัจจัยที่ช่วยเสริมให้พยานผู้เชี่ยวชาญมีน้ำหนักมากมีดังนี้

1. ความเป็นกลางของพยาน ถ้าพยานผู้เชี่ยวชาญเป็นพยานที่ศาลเป็นผู้แต่งตั้งที่เรียกว่าผู้เชี่ยวชาญ หรือเป็นเจ้าพนักงานของรัฐที่มีหน้าที่ตรวจพิสูจน์ให้ความเห็น ในเรื่องหนึ่งเรื่องใดเป็นงานประจำ เช่น เจ้าหน้าที่ตรวจลายมือชื่อปลอมของกองพิสูจน์หลักฐาน กรมตำรวจ ย่อมน่าเชื่อว่าจะไม่ลำเอียงเข้าฝ่ายใด และมีน้ำหนักน่าเชื่อถือกว่าผู้มีความรู้ผู้เชี่ยวชาญซึ่งคู่ความจ้างมา หรือรับจ้างตรวจพิสูจน์หรือลงความเห็นเป็นการส่วนตัว เพราะพยานผู้เชี่ยวชาญประเภทหลังอาจเบิกความลำเอียงเข้ากับฝ่ายที่จ้างตนได้

ตัวอย่าง การส่งเอกสารไปให้ผู้เชี่ยวชาญกองพิสูจน์หลักฐาน กรมตำรวจ พิสูจน์ลายมือนั้น เมื่อผู้เชี่ยวชาญคนใดของกองพิสูจน์หลักฐานทำการตรวจพิสูจน์ได้ผลประการใดและทำรายงานความเห็นส่งมายังศาลแล้ว ก็เป็นการเพียงพอสำหรับปัญหาที่ได้ถึงกัน ไม่จำเป็นต้องส่งไปให้

ตรวจพิสูจน์ใหม่ เพราะเป็นการตรวจพิสูจน์ซ้ำและไม่น่าจะมีผลเปลี่ยนแปลงจากเดิม (คำพิพากษาฎีกาที่ 1292-1293/2512)

2. ความรู้หรือความชำนาญของพยานผู้เชี่ยวชาญ คู่ความที่อ้างพยานผู้เชี่ยวชาญจะต้องมีหลักฐานแสดงความรู้ความชำนาญของพยานผู้เชี่ยวชาญให้ศาลเห็น โดยอาจถามจากประวัติ การศึกษาการทำงานของพยานหรือมีประกาศนียบัตร วุฒิบัตร หรือปริญญามาแสดง ดังนั้น ถ้าพยานอ้างตัวว่าเป็นผู้เชี่ยวชาญภาษาอังกฤษ แต่เมื่อถูกฝ่ายตรงข้ามถามค้ำให้อธิบายความหมายของศัพท์ภาษาอังกฤษง่ายๆ ก็ตอบไม่ได้ ดังนี้ย่อมทำให้พยานมีน้ำหนักน้อย

3. เหตุผลประกอบการลงความเห็นของพยาน นับเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดที่จะทำให้ศาลเชื่อพยานหรือไม่ พยานที่สรุปความเห็นของตัวเองง่ายๆ อาจไม่มีน้ำหนักพอที่ศาลจะเชื่อได้ ดังนั้น การสืบพยานผู้เชี่ยวชาญต้องให้พยานอธิบายเหตุผลประกอบการตรวจพิสูจน์หรือการลงความเห็นให้บุคคลธรรมดาซึ่งไม่มีความรู้ในวิชาการแขนงนั้นได้เห็นจริงเห็นจังไปด้วย เช่น การตรวจลายมือชื่อสองลายมือว่าเป็นของบุคคลเดียวกันหรือไม่ พยานต้องอธิบายวิธีการตรวจประกอบ เช่น ใช้วิธีถ่ายภาพขยายและหาจุดแตกต่าง เพื่อให้ศาลเข้าใจและคล้อยตาม

4. ความมั่นใจในการลงความเห็นของพยานผู้เชี่ยวชาญ ถ้าพยานลงความเห็นด้วยความมั่นใจว่าถูกต้องแน่นอน คำพยานย่อมมีน้ำหนักมาก แต่ถ้าพยานไม่มั่นใจ เช่น เบิกความว่ามีโอกาสผิดพลาดได้ 20% ดังนี้ย่อมทำให้ศาลไม่แน่ใจว่าจะรับฟังความเห็นนั้นได้ แต่การที่พยานลงความเห็นโดยใช้คำว่า “น่าจะ” หรือ “น่าจะเชื่อ” ศาลเคยวินิจฉัยว่ารับฟังได้ตามความเห็นของพยานแล้ว

ตัวอย่าง โจทก์จำเลยตกลงกันขอให้ศาลส่งสัญญาฯ ไปตรวจพิสูจน์ลายมือชื่อผู้กู้โดยทำกันว่าถ้าผลการตรวจพิสูจน์ปรากฏว่าเป็นลายเซ็นชื่อของจำเลยจริง จำเลยยอมแพ้คดีถ้าไม่ใช่ของจำเลย โจทก์ก็ยอมแพ้คดี ผู้เชี่ยวชาญได้ตรวจลายมือชื่อตรงช่องผู้กู้เปรียบเทียบกับลายมือชื่อของจำเลยแล้ว มีความเห็นที่น่าเชื่อว่าไม่ใช่ลายมือของบุคคลเดียวกัน ดังนี้เท่ากับมีความเห็นว่าลายเซ็นชื่อในช่องผู้กู้ไม่ใช่ลายเซ็นชื่อจำเลยตรงตามคำทำของคู่ความ โจทก์จะเพียงว่า ความเห็นของผู้เชี่ยวชาญนี้เป็นเพียงแต่ข้อสันนิษฐานว่าไม่น่าเชื่อเท่านั้นหาได้ไม่ (คำพิพากษาฎีกาที่ 2640/2516, 2296,2518) (เข้มชัย ชุตินวงศ์, 2557: 464-465)

ศาสตราจารย์โสภณ รัตนากร อธิบายว่า “...ขึ้นอยู่กับ การตรวจสอบพยานหลักฐานของพยานผู้เชี่ยวชาญด้วย ถ้าพยานได้ตรวจสอบโดยครบถ้วนตามหลักวิชาที่จะมีน้ำหนัก เช่น การตรวจลายมือชื่อในเอกสารว่าเป็นลายมือชื่อจำเลยหรือไม่ ก็ต้องมีตัวอย่างลายมือชื่อของจำเลยที่รับรองว่าถูกต้องจำนวนมากพอตรวจสอบเทียบเคียงกับลายมือชื่อที่มีปัญหาว่าปลอมหรือไม่ เป็นต้น ที่สำคัญความเห็นของผู้เชี่ยวชาญจะมีน้ำหนักเพียงใด ก็ต้องขึ้นอยู่กับความสมเหตุสมผลของ

ความเห็นนั้นด้วย โดยคุณสมบัติ ความรู้ ความชำนาญ และประสบการณ์ของผู้เชี่ยวชาญ ก็มีส่วนทำให้ความเห็นนั้นน่าเชื่อถือ กรณีที่ความเห็นขัดแย้งกับพยานหลักฐานอื่น ศาลก็ต้องวินิจฉัยว่าจะเชื่อพยานความเห็นหรือเชื่อพยานอื่น กรณีที่พยานผู้เชี่ยวชาญให้ความเห็นที่เกิดจากการตรวจสอบหรือทดลองนั้น ถ้าพยานจะได้แสดงหลักการตรวจสอบหรือวิธีการทดลองตามหลักวิชา ตลอดจนมาตรฐานในการตรวจสอบหรือแสดงให้เห็นความสมเหตุสมผลของความเห็น และสามารถทำให้ศาลตรวจสอบความเห็นของผู้เชี่ยวชาญได้ด้วย ก็ย่อมทำให้ความเห็นมีน้ำหนักน่าเชื่อถือยิ่งขึ้นพยานทางวิทยาศาสตร์โดยปกติจะต้องมีผู้เชี่ยวชาญมาอธิบายข้อมูลหรือผลการทดลองให้ศาลฟัง ซึ่งอาจจะต้องมีการอธิบายหลักวิทยาศาสตร์ด้วย จึงจะทำให้ความเห็นของพยานน่าเชื่อถือ ผลการทดลองทางวิทยาศาสตร์จะรับฟังเป็นยุติหรือไม่ ย่อมขึ้นอยู่กับกรยอมรับของวงวิชาการหรือวิชาชีพที่เกี่ยวข้องนั่นเองรวมถึงการโต้แย้งของฝ่ายตรงข้ามด้วย...”

โดยสรุป คำพยานผู้เชี่ยวชาญจะมีน้ำหนักมากน้อยเพียงใด ต้องแล้วแต่ว่าผู้เป็นบุคคลที่น่าเชื่อถือหรือไม่ และมีความรู้ความชำนาญจริงในสิ่งที่ตนเบิกความนั้นหรือไม่ วิธีซึ่งเขาใช้ทดลองเพื่อช่วยในการออกความเห็นเป็นวิธีที่ถูกต้องหรือไม่ พยานผู้เชี่ยวชาญจึงอาจมีน้ำหนักน้อยหรือน้ำหนักมากจนเชื่อฟังได้อย่างแน่นอนก็ได้ จึงกล่าวไม่ได้ว่าพยานผู้ชำนาญจะมีน้ำหนักน้อยหรือมากกว่าประจักษ์พยาน

อย่างไรก็ตาม ถ้าคำเบิกความของประจักษ์พยานขัดกับความเห็นของผู้เชี่ยวชาญศาลจะเชื่อฝ่ายใด

ความเห็นผู้เชี่ยวชาญจะมีน้ำหนักยิ่งกว่าประจักษ์พยานหรือไม่ ต้องพิจารณาตามรูปเรื่อง เหตุผล และพยานอื่นประกอบ (ฎีกาที่ 1231/2506)

พยานผู้เชี่ยวชาญเป็นแต่พยานความเห็น ฉะนั้น การที่ผู้เชี่ยวชาญออกความเห็นอย่างไร หากจำเป็นที่ศาลจะต้องเชื่อฟังเสมอไปไม่ (ฎีกาที่ 696/2503)

และถ้าคำพยานผู้เชี่ยวชาญขัดกับพยาน โดยตรงแล้ว ศาลย่อมฟังคำพยาน โดยตรงยิ่งกว่าคำพยานผู้เชี่ยวชาญ เพราะพยานผู้เชี่ยวชาญเป็นแต่ผู้เบิกความตามความเห็นของตนตามหลักวิชาที่เรียนรู้มา ย่อมมีน้ำหนักสู้พยานผู้ที่ได้รู้เอง เห็นเองไม่ได้ ถ้าพยานนั้นเป็นที่เชื่อฟังได้ (ฎีกาที่ 374,375/2463)

ความเห็นของผู้เชี่ยวชาญการพิสูจน์ลายมืออาจมีน้ำหนักไม่พอหักล้างคำประจักษ์พยานหลายปากที่เบิกความสอดคล้องต้องกัน (ฎีกาที่ 1086/2498)

พยานผู้เชี่ยวชาญเบิกความว่า ลายมือชื่อในเอกสาร ไม่ตรงกับลายมือชื่ออันแท้จริงของจำเลย จึงเชื่อว่าไม่ใช่ลายมือของจำเลย แต่โจทก์มีพยานเบิกความว่า ได้เห็นจำเลยในขณะที่เซ็นชื่อ

ลงในเอกสารนั้น ถ้าคำเบิกความของพยานนั้นควรเชื่อถือได้ศาลย่อมเชื่อพยานโดยตรงเป็นประมาณมากกว่า (ฎีกาที่ 781/2475)

แม้มีประจักษ์พยานปากเดียวแต่เบิกความมีเหตุผล ไม่มีพิรุณ ยืนยันว่าจำเลยออกตัวสัญญาใช้เงินต่อหน้าพยานย่อมมีน้ำหนักกว่าความเห็นของผู้เชี่ยวชาญว่าลายมือชื่อในตัวสัญญาใช้เงินน่าจะไม่ใช่ลายมือของจำเลย (ฎีกาที่ 401/2532)

การที่จะฟังว่าลายมือชื่อในพินัยกรรมเป็นลายมือชื่ออันแท้จริงของผู้ทำพินัยกรรมหรือไม่ ตามปกติควรเชื่อประจักษ์พยานยิ่งกว่าคำผู้เชี่ยวชาญ เพราะประจักษ์พยานได้เห็นกับตาตนเอง แต่ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงเหตุผลต่างๆ ประกอบให้พอเชื่อฟังได้ด้วย (ฎีกาที่ 81/2503)

เมื่อโจทก์มีพยานหลักฐานมั่นคงเชื่อว่าลายมือชื่อผู้กู้เป็นของจำเลยที่แท้จริง เพียงที่จะพิจารณาพิพากษาคดีได้ ก็ไม่จำเป็นต้องส่งลายมือชื่อไปให้ผู้เชี่ยวชาญทำการตรวจพิสูจน์อีก (ฎีกาที่ 2605/2524)

ถ้าประจักษ์พยานมีความไม่น่าเชื่อถือบางประการ ส่วนพยานผู้เชี่ยวชาญ ส่วนพยานผู้เชี่ยวชาญมีเหตุผลทางวิชาการสนับสนุน ศาลก็อาจฟังว่าพยานผู้เชี่ยวชาญมีน้ำหนักดีกว่าประจักษ์พยานก็ได้ เช่น คำของแพทย์ผู้เชี่ยวชาญสาขานิติเวชวิทยาศาสตร์ตรวจร่างกายและตรวจเลือดของชายหญิงและเด็ก เห็นว่าไม่มีข้อปฏิบัติสรวด์เด็กไม่ใช่บุตรเกิดจากชายและหญิงมีน้ำหนักรับฟังได้เป็นอย่างดี (ฎีกาที่ 2573/2518)

ถ้าประจักษ์พยานมีพิรุณ คำของผู้เชี่ยวชาญอาจมีน้ำหนักดีกว่า (ฎีกาที่ 81/2503)

บางคดีคู่ความทั้งสองฝ่ายต่างอ้างพยานผู้เชี่ยวชาญมาเบิกความสนับสนุนข้ออ้างและข้อต่อสู้ของตน กรณีนี้เป็นหน้าที่ของศาลจะต้องวินิจฉัยว่า ควรเชื่อฟังพยานผู้เชี่ยวชาญข้างฝ่ายไหน แต่โดยมากศาลก็ย่อมเชื่อฟังคำพยานผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ความชำนาญและมีเหตุผลดีกว่า (ฎีกาที่ 1137/2462)

มาตรฐานความน่าเชื่อถือ

ข้อที่ต้องพิจารณาได้แก่ปัญหาว่าพยานหลักฐานทั้งปวงที่คู่ความนำมาแสดงต่อศาลนั้นรวมความแล้วจะถึงขั้นจูงใจให้ศาลเชื่อว่าข้อเท็จจริงเป็นดังที่ตนกล่าวอ้างหรือไม่ เรียกว่ามาตรฐานความน่าเชื่อถือ ฟังสังเกตว่าในการนำสืบพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ข้อเท็จจริงตามที่มีการกล่าวอ้างนั้น คู่ความฝ่ายที่กล่าวอ้างย่อมมีหน้าที่นำสืบ (Burden of Proof) เพื่อพิสูจน์ข้อเท็จจริงตามข้ออ้างของตนให้ถึงระดับมาตรฐานความน่าเชื่อถือ เพื่อจะได้ชนะคดี ระดับมาตรฐานความน่าเชื่อถือจึงเป็นจุดปลายทางของคู่ความฝ่ายที่มีหน้าที่นำสืบจะต้องพิสูจน์ให้ศาลเห็น ในแง่การพิสูจน์พยานหลักฐานให้ถึงมาตรฐานความน่าเชื่อถือนี้ จึงเรียกว่ามาตรฐานการพิสูจน์ (Standard of Proof) ซึ่งก็มีหลักการเดียวกันกับมาตรฐานความน่าเชื่อถือ เป็นแต่มองในแง่ต่างกันเท่านั้น

ในเบื้องต้นพึงเข้าใจว่ามาตรฐานความน่าเชื่อถือนี้ถูกกำหนดไว้ต่างกัน หาได้เหมือนกันทุกคดีไม่ ถ้าเป็นคดีอาญาซึ่งมีโทษเกี่ยวกับเสรีภาพในร่างกายหรือชีวิต การที่จะลงเนื้อหาจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดตามฟ้องโจทก์ ก็ต้องมีพยานหลักฐานแน่นหนาและมีน้ำหนักเพียงพอพึงเป็นความจริงได้ แต่คดีแพ่งส่วนมากเป็นแต่การฟ้องร้องขอให้ศาลบังคับให้จำเลยชำระหนี้ตามนิติกรรมสัญญา หรือขอให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนในคดีละเมิด ซึ่งหนีไม่พ้นการบังคับให้มีการชำระเป็นเงิน ไม่เหมือนสมัยโบราณ หากลูกหนีไม่ชำระหนี้ ศาลจะบังคับจำเลยเอาเนื้อตัวร่างกายโดยการมัดแขนน้ำ หรือตากแดด จนกว่าจำเลยจะยอมชำระหนี้ให้โจทก์ ฉะนั้น การพิสูจน์ข้อเท็จจริงในคดีแพ่งในปัจจุบัน จึงไม่จำเป็นต้องมีพยานแน่นหนาอย่างคดีอาญา มาตรฐานความน่าเชื่อถือในคดีแพ่งจึงไม่เท่ากัน โดยในคดีแพ่งเป็นการชั่งน้ำหนักพยานว่าฝ่ายใดน่าเชื่อถือกว่ากัน แต่ในคดีอาญาเป็นการชั่งน้ำหนักจนแน่ใจว่าพยานหลักฐานโจทก์พอรับฟังลงโทษจำเลยได้หรือไม่ (ธีสุทธิ์ พันธุ์ฤทธิ์, 2549: 133-136)

บทบาทในอนาคตของพยานผู้เชี่ยวชาญ

ด้วยความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ทำให้ศาลต้องพึ่งพยานผู้เชี่ยวชาญมากขึ้น เพราะพยานผู้เชี่ยวชาญจะให้ความรู้และข้อเท็จจริงที่เกิดจากการตรวจพิสูจน์ทางวิทยาศาสตร์ได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการพิสูจน์ตัวบุคคลด้วยวิธีการตรวจพิสูจน์ DNA ซึ่งปัจจุบันมีความแม่นยำในการตรวจพิสูจน์มาก ดังนั้นในอนาคตบทบาทของพยานผู้เชี่ยวชาญจะต้องมีมากขึ้นอย่างแน่นอนและเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังนั้นจึงได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมาย ป.วิ.พ. มาตรา 128/1 และ ป.วิ.อ. มาตรา 244/1 เรื่องการตรวจพิสูจน์พยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ รวมทั้งการตรวจพิสูจน์ทางวิทยาศาสตร์ในชั้นสอบสวนตาม ป.วิ.อ. มาตรา 131/1 ที่อธิบายไว้ในบทนี้ บทกฎหมายเหล่านี้จะส่งผลให้มีการพิสูจน์ด้วยพยานหลักฐานโดยผู้เชี่ยวชาญมากขึ้นแน่นอน (พรเพชร วิชิตชลชัย, 2555: 367)

4. แนวความคิดเกี่ยวกับเอกสาร

ความหมายของเอกสาร

คำว่า “เอกสาร” ที่จะกล่าวต่อไปนี้เป็นไปในลักษณะของ “วัตถุพยานประเภทเอกสาร” ในความผิดเกี่ยวกับการปลอมเอกสาร มิใช่ “พยานเอกสาร” ที่ใช้การอ้างข้อความหรือการสื่อความหมายที่ปรากฏอยู่ในเอกสารนั้นเป็นพยานโดยอาศัยการสื่อความหมายนั้นเพื่อพิสูจน์ความจริงและใช้เป็นพยานหลักฐานในศาล ส่วน “วัตถุพยานประเภทเอกสาร” คือ “เอกสารปัญหา” หรือ “เอกสารพิพาท” หมายถึงเอกสารที่ถูกสงสัยว่าจะมีการปลอมแปลง หรือความเป็นมาของเอกสารนั้นยังมีข้อโต้แย้งกันอยู่

ประมวลกฎหมายอาญาได้ให้คำนิยามของคำว่า “เอกสาร” ไว้ตามมาตรา 1(7) ว่า “เอกสาร” หมายความว่า กระดาษหรือวัตถุอื่นใดซึ่งได้ทำให้ปรากฏความหมายด้วยตัวอักษร ตัวเลข ผัง หรือแผนแบบอย่างอื่น จะเป็นโดยวิธีพิมพ์ ถ่ายภาพ หรือวิธีอื่นอันเป็นหลักฐานแห่งความหมาย นั้น”

หากพิจารณาจากคำนิยามดังกล่าวแล้ว สาระสำคัญของ “เอกสาร” จะต้องประกอบด้วย สาระสำคัญ 4 ประการดังนี้

1. ต้องเป็นวัตถุ
2. ต้องเป็นเจตนาของบุคคลเพื่อการผูกพันตามกฎหมาย
3. ต้องมองเห็นได้ด้วยตาเปล่า
4. ไม่จำกัดรูปแบบในการทำเอกสาร

สำหรับรายละเอียดที่เป็นสาระสำคัญของเอกสารมีดังนี้

1. ต้องเป็นวัตถุ: เพื่อให้มีความมั่นคงพอควร

ดังได้กล่าวไว้แล้วว่าเอกสารมีความสำคัญในการใช้เป็น “หลักฐาน” ดังนั้นสิ่งที่จะเป็นเอกสารที่กฎหมายยอมรับนั้นจะต้องเป็นวัตถุเพื่อให้มีความมั่นคงพอควร โดยทั่วไปเอกสารมักจะเป็นกระดาษ แต่ตามมาตรา 1 (7) นี้เอกสารอาจเป็น “วัตถุอื่น” ก็ได้ ดังนั้น เอกสารอาจทำจากวัตถุอื่นๆ โดยไม่มีข้อจำกัด เช่น แผ่นพลาสติก โลหะ ไม้ ฯลฯ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 367/2520 วินิจฉัยว่า ป้ายเลขทะเบียนรถยนต์ซึ่งมิใช่ป้ายของเจ้าพนักงานที่จัดให้ไว้กับตัวรถ แต่เป็นป้ายเลขทะเบียนรถ (ที่ทำขึ้นเอง) ปลอม ผู้ใช้ติดกับรถยนต์มีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 265 และ 268 วรรคแรก (ฎน.: 229)

สิ่งที่เป็นเอกสารจึงต้องเป็นวัตถุเท่านั้น โดยอาจเป็นกระดาษ หรือสิ่งอื่นที่มีลักษณะมั่นคงพอที่จะเป็นหลักฐานได้ ถ้าเป็นสิ่งที่ไม่มีความมั่นคงก็ไม่อาจถือเป็นเอกสารได้ เช่น การยิงแสงเลเซอร์ขึ้นบนท้องฟ้า แม้จะเขียนเป็นข้อความออกมาได้ การขายข้อความผ่านเครื่องระบบ LCD การเขียนข้อความบนหาดทรายที่น้ำทะเลขึ้นลงไม่อาจถือเป็นเอกสารได้เช่นกัน เพราะไม่มีความมั่นคง แต่การเขียนไว้บนกระดาน หรือฝาผนังก็อาจเป็นเอกสารได้เพราะสิ่งนั้นมีความมั่นคง แต่สิ่งที่จะเป็นเอกสารได้ต้องเป็นวัตถุเท่านั้น ดังนั้น การสັกบนตัวบุคคล เช่น การสັกหมายเลขเครื่องหมายทหารไว้ที่ร่างกายของทหารในสมัยก่อน ก็ไม่น่าจะถือเป็น “เอกสาร” แต่อย่างใด เพราะร่างกายไม่ใช่วัตถุแต่อย่างไร

2. ต้องเป็นเจตนาของบุคคล: เพื่อสื่อความหมายที่จะผูกพันตามกฎหมาย

เนื่องจากเอกสารเป็นหลักฐานการแสดงความหมายที่จะผูกพันบุคคลที่เกี่ยวข้องในทางกฎหมาย ดังนั้นสิ่งที่จะเป็นเอกสารได้จะต้องเป็นการแสดงเจตนาของผู้ทำเอกสารที่จะ

ผูกพันด้วย หากเป็นสิ่งที่ไม่มีการแสดงความหมายอย่างใดก็ไม่ใช่เอกสาร เช่น ป้ายบอกชื่อต้นไม้ แม้ป้ายจะมีความคงทนมั่นคง แต่ก็มีใช้การแสดงเจตนาของบุคคลที่จะผูกพันในทางกฎหมายที่จะเป็นเอกสารแต่อย่างไร

คำพิพากษาฎีกาที่ 96/2523 วินิจฉัยว่า จำเลยพิมพ์ปกหนังสือแบบเรียนซึ่งเป็นหนังสือที่โจทก์ร่วมมีลิขสิทธิ์ขึ้นมีจำนวนถึง 5,000 แผ่น แสดงว่าเป็นการกระทำส่วนหนึ่งของการพิมพ์คัดลอกหนังสือแบบเรียนนั้นขึ้นใหม่ทั้งเล่มเพื่อขาย การกระทำดังกล่าวเป็นเรื่องการละเมิดลิขสิทธิ์ซึ่งมีกฎหมายบัญญัติเป็นความผิดไว้โดยเฉพาะหาใช่ลักษณะของการทำเอกสารปลอมไม่ จึงไม่มีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 264 แต่การที่จำเลยเอาเครื่องหมายอักษร “ประชาช่าง” อยู่ภายในวงกลมขงโจทก์ร่วมมาพิมพ์ไว้ที่ปกหนังสือของกลางเพื่อให้ประชาชนหลงเชื่อว่าเป็นหนังสือที่ใช้ปกดังกล่าวเป็นสินค้าของโจทก์ร่วมนั้น เป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 272 (ระบบสืบค้นคำพิพากษา)

คำพิพากษาฎีกาที่ 5674/2544 วินิจฉัยว่า แบบพิมพ์ที่พิมพ์รายการไว้บางรายการว่าเป็นเช็ค ชื่อ ยี่ห้อ สำนักงานของธนาคาร และสถานที่ใช้เงิน โดยยังไม่มีรายการอื่นให้ครบถ้วนบริบูรณ์ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 988 ยังไม่เป็นเช็ค หรือตัวเงินตามกฎหมาย (ฎน.: 1579)

ตามคำพิพากษาดังกล่าว ที่ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า แบบพิมพ์ของเช็ค ไม่ใช่เอกสาร เนื่องจากยังไม่มี การ “ทำให้ปรากฏความหมาย อันเป็นหลักฐานแห่งความหมายนั้น” ซึ่งเป็นสาระสำคัญของเอกสารที่จะมีความผูกพันตามกฎหมายโดยถือว่าเป็นเพียงแบบฟอร์ม (Form) ของเช็คเท่านั้น

คำพิพากษาฎีกาที่ 1530/2522 วินิจฉัยว่าจำเลยเอาภาพถ่ายผู้อื่นรับปริญญาแพทยศาสตรบัณฑิตและสวมครุยวิทยฐานะมาปิดภาพถ่ายเฉพาะใบหน้าของจำเลยลงไปแทน แก้วเลข พ.ศ. 2508 เป็น 2504 แล้วถ่ายเป็นภาพใหม่ ดูแล้วเป็นภาพจำเลยรับปริญญา มีอักษรว่ามหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ พ.ศ. 2504 เป็นภาพถ่ายที่ไม่ได้ทำให้ปรากฏความหมายด้วยตัวอักษรฯ ตามมาตรา 1(7) เลข พ.ศ. ก็ไม่ปรากฏความหมายในตัวเองไม่เป็นปลอมเอกสาร (ฎน.: 1227)

คำพิพากษาฎีกาที่ 1507/2514 วินิจฉัยว่า จำเลยกรอกข้อความลงในแบบพิมพ์เช็ค เพื่อให้มีรายการครบถ้วนบริบูรณ์ตามกฎหมาย แม้แบบพิมพ์เช็คนั้นจะมีใช้แบบพิมพ์ที่ธนาคารจัดพิมพ์ไว้ให้ใช้เป็นเช็ค แต่เมื่อจำเลยได้ลงลายมือชื่อของจำเลยเองเป็นผู้ส่งจ่าย มิได้ปลอมลายมือชื่อของบุคคลอื่นใด ถือไม่ได้ว่าเป็นเช็คหรือเอกสารปลอม (ฎน.: 1243)

3. ต้องมองเห็นได้ด้วยตาเปล่า เพื่อใช้เป็นพยานหลักฐาน

เพื่อประโยชน์ในการใช้เป็นหลักฐานอ้างอิง สิ่งที่จะเป็นเอกสารได้นั้นจะต้องสามารถมองเห็นได้ด้วยตาเปล่าด้วย หากไม่สามารถมองเห็นได้ด้วยตาเปล่าก็ไม่ใช่เอกสาร เช่น แถบแม่เหล็กในบัตรเครดิต (Credit Card) บาร์โค้ด (Bar Code) บัตรที่ใช้คลื่นวิทยุ (RF Card) หรือไมโครชิปต่าง แม้จะสามารถเก็บข้อมูลต่างๆ ได้มากมายก็ตามแต่จะต้องอ่านข้อมูลจากระบบอื่นซึ่งไม่สามารถมองเห็นได้ด้วยตาเปล่า สิ่งเหล่านี้จึงไม่อาจถือเป็นเอกสารตามความหมายของมาตรา 1 (7) ได้ แต่อาจเป็นบัตรอิเล็กทรอนิกส์ตามความหมายใน มาตรา 1 (14)

ถ้าสามารถมองเห็นได้ด้วยตาเปล่าแล้วก็สามารถเป็นเอกสารได้ แม้การที่จะเห็นข้อความนั้นอาจต้องผ่านวิธีการบางอย่าง เช่น กล้องเพื่ออ่านข้อความ หรือการขูดเพื่อให้เห็นข้อความก็เป็นเอกสารได้ เช่น บัตรเติมเงินโทรศัพท์มือถือ การที่จะเห็นรหัสได้ต้องมีการขูดสิ่งที่ยำพรารหัส ก็ถือเป็นเอกสารได้ เป็นต้น

สิ่งที่จะมองเห็นได้ด้วยตาเปล่านี้อาจทำให้ปรากฏบนวัตถุต่างๆ เหล่านั้นด้วยตัวอักษร ตัวเลข ผัง หรือแผนแบบอย่างอื่นก็ได้ เช่น ชื่อ-นามสกุล วัน เดือน ปีเกิดในบัตรประจำตัวประชาชน ผังที่ดินในหน้าโฉนดที่ดิน หรือรูปคน ก็เป็นการทำให้เห็นได้ด้วยตาเปล่าเพื่อใช้เป็นหลักฐานของความหมายนั้นๆ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4766/2538 วินิจฉัยว่า จำเลยนำภาพถ่ายที่ ม. มอบให้มาตัดให้พอดีกับภาพถ่ายในบัตรประจำตัวประชาชนที่แท้จริงของ น. แล้วนำภาพถ่ายที่ตัดแล้วปิดทับภาพถ่ายของ น. ที่ติดอยู่ในบัตรประจำตัวประชาชนของ น. แล้วถ่ายภาพบัตรและนำภาพถ่ายอัดพลาสติกมอบให้ ม. ถือได้ว่าจำเลยมีเจตนาเพื่อให้ผู้พบเห็นหลงเชื่อว่าภาพถ่ายของ ม. ในบัตรประชาชนที่ถ่ายเอกสารมาเป็นภาพถ่ายของ น. โดยมีวันเดือนปีเกิดและภูมิลำเนาตามที่ระบุไว้ในบัตรนั้น เป็นบัตรประจำตัวประชาชนที่แท้จริงจึงเป็นความผิดฐานปลอมเอกสาร

แม้บัตรประชาชนที่จำเลยทำปลอมขึ้นเป็นเพียงภาพถ่ายเอกสารแต่การกระทำของจำเลย มีลักษณะเพื่อการใช้งานอย่างต้นฉบับบัตรประชาชนฉบับที่แท้จริง จึงเป็นเอกสารราชการตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 1 (8) (ฎ. หน้า 1123)

4. ไม่จำกัดรูปแบบในการทำเอกสาร: ไม่ว่าจะทำโดยวิธีใด

หากสิ่งที่มีองค์ประกอบต่างๆ เป็นเอกสารครบถ้วนแล้วก็นับว่าเป็นเอกสารได้โดยไม่จำกัดรูปแบบว่าจะเป็นเช่นใด เช่น โดยวิธีการพิมพ์ การถ่ายภาพ หรือวิธีอื่น ไม่จำกัดวิธีการ เช่น ป้ายทะเบียนรถยนต์ หมายเลขพานท้ายปิ่น หมายเลขของเครื่องรถยนต์ เป็นต้น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1269/2503 วินิจฉัยว่า จำเลยรู้อยู่แล้วว่าอักษรหมายเลขที่พานท้ายปิ่นของจำเลยเป็นของทำปลอมขึ้น เมื่อเจ้าพนักงานมาขอค้น จำเลยได้นำปิ่นดังกล่าวออกแสดงให้เห็น

เจ้าพนักงานคูพร้อมใบอนุญาตของจำเลย ดังนี้ถือว่าจำเลยได้ใช้ หรืออ้างเอกสารปลอมตาม มาตรา 286 ประมวลกฎหมายอาญา (ฎน.: 1,347)

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1141/2523 วินิจฉัยว่า จำเลยรู้ว่าหมายเลขประจำเครื่องยนต์ของกลาง 215173 เป็นเลขประจำเครื่องยนต์ปลอม แล้วจำเลยนำรถยนต์ของกลางไปตรวจเครื่องยนต์แสดงว่ามีเลขหมายนั้นต่อเจ้าหน้าที่และนำไปขายแก่ผู้อื่น จำเลยมีความผิดฐานใช้เอกสารปลอม แม้อันนี้โจทก์ฟ้องว่าจำเลยใช้เครื่องยนต์ที่ปลอมลงในรถยนต์ของห้าง ง. ซึ่งอยู่ในความดูแลของ จ. แต่ทางพิจารณาปรากฏว่าเลขจำเลยใช้เลขเครื่องยนต์ที่ปลอมลงในรถยนต์คันอื่น ข้อแตกต่างดังกล่าวมิใช่ข้อสาระสำคัญ ทั้งจำเลยมิได้หลงต่อสู่อัยการจึงลงโทษจำเลยได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 192 วรรคสอง ที่แก้ไขใหม่ (ระบบสืบค้นคำพิพากษา)

คำนิยาม “เอกสาร” นี้ เป็นบทบัญญัติที่กำหนดความหมายทั่วไปเท่านั้น ประมวลกฎหมายอาญา ยังบัญญัติถึงเอกสารอื่นๆ โดยกำหนดเป็นความผิดเฉพาะเรื่องอีกด้วย เช่น ความผิดเกี่ยวกับบัตรอิเล็กทรอนิกส์ และความผิดเกี่ยวกับหนังสือเดินทาง เป็นต้น

นอกจากนั้น ประมวลกฎหมายอาญา ยังบัญญัติความผิดเกี่ยวกับเอกสารในลักษณะอื่นๆ อีกด้วย เช่น ความผิดที่กระทำต่อความปลอดภัยของเอกสาร หรือการกระทำความผิดของเจ้าพนักงานเกี่ยวกับเอกสาร

ประเภทของเอกสาร

ประมวลกฎหมายอาญา ได้บัญญัติถึงเอกสารประเภทต่างๆ ไว้ โดยบางประเภทได้กำหนดคำนิยามไว้โดยตรงด้วย ประเภทของเอกสารต่างๆ มีดังนี้

1. เอกสารราชการ ตามมาตรา 1 (8)
2. เอกสารสิทธิ ตามมาตรา 1 (9)
3. เอกสารสิทธิที่เป็นเอกสารราชการ เช่นตามมาตรา 266 (1)
4. เอกสารมหาชน เช่นตามมาตรา 267
5. เอกสารชุด
6. พันัยกรรม

สำหรับรายละเอียดของเอกสารแต่ละประเภทมีดังนี้

1. เอกสารราชการ ตามมาตรา 1 (8)

ประมวลกฎหมายอาญา ได้ให้คำนิยามคำว่า “เอกสารราชการ” ไว้ในมาตรา 1 (8)

ดังนี้

“เอกสารราชการ” หมายความว่า เอกสารซึ่งเจ้าพนักงานได้ทำขึ้นหรือรับรองในหน้าที่ และให้หมายความรวมถึงสำเนาเอกสารนั้นๆ ที่เจ้าพนักงานได้รับรองในหน้าที่ด้วย

จากคำนิยามดังกล่าว “เอกสารราชการ จึงหมายถึง เอกสาร 2 ประเภทต่อไปนี้คือ

1. เอกสารที่เป็น “ต้นฉบับ” (Original) ซึ่ง

1.1 เจ้าพนักงานได้เป็นผู้จัดทำขึ้น เช่น บัตรประจำตัวประชาชน โฉนดที่ดิน คำพิพากษาฎีกาที่ 1347/2541 วินิจฉัยว่า แผ่นป้ายวงกลมแสดงการเสีย

ภาษีรถยนต์เป็นเอกสารราชการ (ฎน.: 157)

1.2 เจ้าพนักงานได้เป็นผู้รับรองในหน้าที่ นอกจากนั้นแม้เจ้าพนักงานไม่ได้เป็นผู้จัดทำขึ้นเอง แต่เป็นผู้รับรองในหน้าที่ก็เป็นเอกสารราชการเช่นกัน

2. สำเนาเอกสาร (Certified Copy) ซึ่งเจ้าพนักงานได้รับรองในหน้าที่

เช่น การขอให้เจ้าศาลคัดสำเนาและรับรองเอกสาร หรือคำพิพากษาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 54 ซึ่งบัญญัติว่า “คู่ความก็ดี หรือพยานในส่วนที่เกี่ยวกับคำให้การของตนในคดีนั้นก็ดีหรือบุคคลภายนอกผู้มีส่วนได้เสียโดยชอบหรือมีเหตุผลอันสมควรก็ดี อาจร้องขออนุญาตต่อศาล ไม่ว่าเวลาใดในระหว่าง หรือภายหลังการพิจารณาเพื่อตรวจเอกสารทั้งหมดหรือแต่บางฉบับในสำนวน เรื่องนั้น หรือขอคัดสำเนา หรือขอให้เจ้าศาลคัดสำเนาและรับรอง แต่ทั้งนี้...”

คำพิพากษาฎีกาที่ (950/2537) วินิจฉัยว่า สำเนา น.ส. 3 ก ที่เจ้าพนักงานรับรองในหน้าที่เป็นเอกสารราชการ (ฎส. ถ. 4: 122)

คำพิพากษาฎีกาที่ 4340/2543 วินิจฉัยว่าสำเนาหนังสือรับรองราคาประเมินที่ดินที่จำเลยนำไปใช้ เป็นภาพถ่ายจากต้นฉบับเอกสารราชการเพียงแต่แตกต่างกันในตัวเลขเกี่ยวกับราคาประเมินเท่านั้น กล่าวคือ เอกสารที่แท้จริงซึ่งเป็นต้นฉบับระบุราคาประเมินที่ดินจำนวน 28,000 บาท แต่ตามภาพถ่ายสำเนาหนังสือรับรองราคาประเมินระบุราคาประเมินที่ดินจำนวน 828,000 บาท ดังนั้น สำเนาหนังสือรับรองราคาประเมินจึงเป็นการแก้ไขตัวเลขอันเป็นการทำปลอมขึ้นจากหนังสือรับรองราคาประเมินซึ่งเป็นเอกสารราชการที่แท้จริงแม้จะเป็นการทำปลอมในสำเนาเอกสารราชการก็ต้องถือว่าเป็นการปลอมเอกสารราชการ เมื่อจำเลยได้นำสำเนาหนังสือรับรองราคาประเมินไปใช้แสดงต่อโจทก์ร่วมเพื่อให้หลงเชื่อว่าเป็นภาพถ่ายจากเอกสารที่แท้จริง การกระทำของจำเลยจึงเป็นความผิดฐานใช้เอกสารราชการปลอม (ระบบสืบค้นข้อมูล)

คำพิพากษาฎีกาที่ 2409/2534 วินิจฉัยว่า บัตรประจำตัวประชาชนเป็นเอกสารที่เจ้าพนักงานสำนักงานทะเบียนบัตรประชาชนกระทรวงมหาดไทยได้ทำขึ้น บัตรประจำตัวประชาชนจึงเป็นเอกสารราชการตามบทนิยามของประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 1 (8) จำเลยที่ 1 ที่ 2 และที่ 5 กับพวกร่วมกันนำบัตรประจำตัวประชาชนของจำเลยที่ 1 ตามกฎหมาย มาทำปลอมให้หลงเชื่อว่าเป็นบัตรประจำตัวประชาชนของ ป. ที่แท้จริง แล้วสำเนาภาพถ่ายบัตรประจำตัว

ประชาชนที่ปลอมแล้วเอาไปใช้อ้างต่อโจทก์ร่วม จึงถือได้ว่าสำเนาภาพถ่ายบัตรประจำตัวประชาชนปลอมนั้นเป็นเอกสารราชการปลอมนั่นเอง จำเลยที่ 1 ที่ 2 และที่ 5 กับพวกจึงมีความผิดฐานร่วมกันปลอมและใช้เอกสารราชการปลอม (ฎน. หน้า 1344)

คำพิพากษาฎีกาที่ 1375/2522 วินิจฉัยว่าจำเลยถ่ายภาพจากเอกสารที่เจ้าพนักงานได้รับรองในหน้าที่ภาพถ่ายเอกสารที่จำเลยถ่ายมานั้น เจ้าพนักงานไม่ได้รับรองด้วยจึงไม่ใช่เอกสารราชการ แต่เป็นเพียงเอกสารตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 1 (7) การที่จำเลยกรอกข้อความรายการต้องหากดีต่างๆ เพิ่มเติมลงในภาพถ่ายเอกสารดังกล่าวข้างต้น โดยไม่ได้รับความยินยอมจากเจ้าพนักงานผู้รับรองความถูกต้องของเอกสารนั้น แล้วนำเอกสารดังกล่าวไปแจกจ่ายแก่บุคคลอื่น แม้ข้อความที่กรอกเพิ่มเติมในเอกสารจะเป็นความจริง ก็เป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 264 วรรคสอง และ 268 แต่ไม่เป็นความผิดฐานปลอมและใช้เอกสารราชการปลอมตามมาตรา 265, 268 (ระบบสืบค้นข้อมูล)

เอกสารที่เป็นเอกสารราชการที่จะได้รับการคุ้มครองตามประมวลกฎหมายอาญานี้ต้องเป็นเอกสารราชการไทยเท่านั้น เอกสารราชการของต่างประเทศก็จะได้รับการคุ้มครองในฐานะเป็นเอกสารทั่วไปเท่านั้น

คำพิพากษาฎีกาที่ 5466/2533 วินิจฉัยว่า คำว่า “เอกสารราชการ” ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 1 (8) หรือมาตรา 265 หมายถึง เอกสารของราชการไทยเท่านั้น จำเลยทั้งสองร่วมกันใช้หนังสือเดินทางของประเทศอังกฤษปลอม จำเลยทั้งสองจึงมีความผิดเพียงฐานใช้เอกสารปลอมตามมาตรา 268, 264 (ฎน.: 3169)

3. เอกสารสิทธิ ตามมาตรา 1 (9)

“เอกสารสิทธิ” หมายความว่า เอกสารที่เป็นหลักฐานแห่งการก่อ เปลี่ยนแปลง โอน สงวนหรือระงับซึ่งสิทธิ ดังนั้น “เอกสารสิทธิ” จึงเป็นเอกสารที่เป็นหลักฐานแห่งสิทธิของบุคคลไม่ว่าจะเป็นการ “ก่อสิทธิ”

คำพิพากษาฎีกาที่ 1508/2538 วินิจฉัยว่า ตัวเครื่องบินมีมูลค่าหรือราคาตามที่ปรากฏในตัว ผู้มีชื่อในตัวมีสิทธิใช้ตัวดังกล่าว จึงเป็นเอกสารที่เป็นหลักฐานแห่งการก่อซึ่งสิทธิตัวเครื่องบินจึงเป็นเอกสารสิทธิ (ฎน.: 504)

“เปลี่ยนแปลงสิทธิ” เช่น หนังสือเปลี่ยนแปลงกำหนดระยะเวลาการไถ่ถอนการขายฝาก เป็นต้น

“โอนสิทธิ” เช่น หนังสือจดทะเบียนโอนกรรมสิทธิ์ที่ดิน เป็นต้น

“สงวนสิทธิ์” เช่น การแจ้งการครอบครองตามประมวลกฎหมายที่ดินตามแบบ ส.ค. 1 เป็นการสงวนสิทธิของตน

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 456/2506 วินิจฉัยว่า แบบแจ้งการครอบครองที่ดิน (ส.ค. 1) เป็นเอกสารสิทธิตามที่กล่าวถึงในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 265 (ฉ.น.: 897)

“ระงับสิทธิ” เช่น ใบเสร็จรับเงินถือเป็นเอกสารประเภทระงับสิทธิ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1653/2520 วินิจฉัยว่า จำเลยเป็นพนักงานประจำเขียน ใบเสร็จรับเงินก่อนแรกให้ผู้ชำระเงิน 35 บาท แต่เขียนสำเนาที่สองส่งคลังและก่อนสามติดอยู่ในเล่มรายละเอียด 25 บาทบ้าง 10 บาทบ้าง ลงวันคนละวัน ส่งเงินตามสำเนา ชักยอกเงินที่เหลือ ดังนี้เป็นการปลอมเอกสารสำเนาใบเสร็จรับเงินอันเป็นเอกสารสิทธิ ลงโทษฐานใช้เอกสารปลอมตามมาตรา 268 (ฉ.น.: 1324)

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 394/2544 วินิจฉัยว่า สำเนารายงานการประชุมวิสามัญผู้ถือหุ้นซึ่งทำปลอมขึ้นโดยระบุให้จำเลยผู้เดียวมีอำนาจลงลายมือชื่อและประทับตราของบริษัทลงชื่อผูกพันบริษัทเป็นหลักฐานเพื่อระงับสิทธิของโจทก์ร่วมในการร่วมลงลายมือชื่อผูกพันบริษัท จึงเป็นเอกสารสิทธิตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 1 (9) (ฉ.น.: 354)

4. เอกสารสิทธิที่เป็นเอกสารราชการ เช่น ตามมาตรา 266 (1)

ประมวลกฎหมายอาญาไม่ได้ให้คำนิยามคำว่า “เอกสารสิทธิที่เป็นเอกสารราชการ” ไว้โดยตรง แต่ต้องพิจารณาคำนิยามที่บัญญัติในมาตรา 1 (8) และ (9) ร่วมกัน โดยต้องเป็นเอกสารที่ก่อ เปลี่ยนแปลง โอน สงวน หรือ ระงับซึ่งสิทธิที่เจ้าพนักงานได้ทำขึ้นหรือรับรองในหน้าที่ และรวมถึงสำเนาเอกสารนั้นๆ ที่เจ้าพนักงานได้รับรองในหน้าที่ด้วย

5. เอกสารมหาชน เช่นตามมาตร 267

ประมวลกฎหมายอาญาไม่ได้ให้คำนิยามคำว่า “เอกสารมหาชน” ไว้โดยตรง แต่ได้กล่าวถึงเอกสารมหาชนไว้ในมาตรา 267 เอกสารมหาชนอาจหมายความว่า เอกสารที่บุคคลทั่วไปสามารถ หรือมีสิทธิขอตรวจสอบดูได้ เช่น รายงานการประชุมผู้ถือหุ้น หรือสมุดทะเบียนผู้ถือหุ้นตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ หรือตามพระราชบัญญัติบริษัทมหาชนจำกัด พ.ศ. 2535 เป็นต้น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1430/2537 วินิจฉัยว่า การที่จำเลยร่วมกับ อ. และให้ อ. ยื่นขอจดทะเบียนแก้ไขเพิ่มเติม กรรมการของบริษัท ก. ต่อนายทะเบียนหุ้นส่วนบริษัท โดยยื่นเอกสารรายงานการประชุมวิสามัญของบริษัท ก. อันเป็นเอกสารเท็จประกอบไปด้วย เป็นเหตุให้นายทะเบียนรับจดทะเบียนให้เป็นการแจ้งให้เจ้าพนักงานผู้กระทำการตามหน้าที่จดข้อความอันเป็น

เท็จลงในเอกสารมหาชน ซึ่งมีวัตถุประสงค์สำหรับใช้เป็นพยานหลักฐาน โดยประการที่น่าจะเกิดความเสียหายแก่โจทก์ซึ่งเป็นผู้ถือหุ้นและเป็นกรรมการของบริษัท ก. และประชาชน จึงเป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 267 (ระบบสืบค้นคำพิพากษา)

6. เอกสารชุด

หมายถึง เอกสารในเรื่องเดียวกัน แต่ได้จัดทำ “ต้นฉบับ” (Original) ขึ้นหลายชุด โดยแต่ละชุดให้ผู้เกี่ยวข้องเก็บรักษาไว้ เช่น สัญญาซื้อขายที่ดิน ฯลฯ ทั้งนี้ เอกสารชุด เป็นเอกสารไม่ใช่สำเนาเอกสารแต่อาจมีสำเนาได้ นอกจากนั้นรวมถึงการจัดทำใบกำกับภาษีซึ่งมีจำนวนหลายฉบับอยู่ในชุดเดียวกัน

7. พินัยกรรม

ได้แก่ เอกสารตามที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1646 บัญญัติถึง “พินัยกรรม” ดังนี้

“มาตรา 1646 บุคคลใดจะแสดงเจตนาโดยพินัยกรรมกำหนดการเพื่อตายในเรื่องทรัพย์สินของตนเอง หรือในการต่างๆ อันจะให้เกิดเป็นผลบังคับได้ตามกฎหมายเมื่อตนตายก็ได้”

ข้อสังเกตสำคัญประการหนึ่งสำหรับการพิจารณาความเป็นเอกสารก็คือ โดยทั่วไปแล้วเฉพาะเอกสารที่เป็นต้นฉบับเท่านั้นที่เป็นเอกสารที่ได้รับการคุ้มครอง จะมีข้อยกเว้นก็แต่สำเนาเอกสารราชการ ที่เจ้าพนักงานรับรองในหน้าที่ ตามมาตรา 1 (8) เท่านั้นที่ประมวลกฎหมายอาญาถือว่าเป็นเอกสารด้วย

คำพิพากษาฎีกาที่ 2567/2526 วินิจฉัยว่า สำเนาใบเสร็จรับเงินเป็นเพียงหลักฐานแสดงว่าได้มีการออกต้นฉบับใบเสร็จรับเงินมีข้อความตรงกับสำเนาใบเสร็จเท่านั้น ไม่ใช่เป็นหลักฐานแห่งการก่อ เปลี่ยนแปลง โอน สงวน หรือระงับซึ่งสิทธิ อันจะถือว่าเป็นเอกสารสิทธิตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 1 (9) (ฎน.: 1887)

ลักษณะการกระทำที่เป็นความผิด

ประมวลกฎหมายอาญาได้กำหนดลักษณะของการคุ้มครองเอกสารต่างๆ โดยกำหนดลักษณะการกระทำที่เป็นความผิดไว้หลายลักษณะ ดังนี้

การคุ้มครองความจริงแท้แห่งเอกสาร(Authenticity)

การคุ้มครองเอกสารในแง่ของ “ความจริงแท้แห่งเอกสาร” นี้เป็นการพิจารณาว่า ผู้กระทำมีอำนาจในการจัดทำเอกสารหรือไม่ หากผู้กระทำไม่มีอำนาจทำเอกสารนั้นจะเรียกการกระทำเช่นนั้นว่าเป็น “การปลอมเอกสาร” แม้ว่าการทำเอกสารนั้นจะมีเนื้อหาตรงกับความเป็นจริงก็ตาม แต่ถ้าผู้นั้นเป็นผู้มีอำนาจทำเอกสารก็ไม่ใช่การปลอมเอกสารแต่อย่างใด

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 123/2507 วินิจฉัยว่า การปลอมเอกสารเป็นการพิจารณาว่าผู้
นั้นมิอำนาจทำเอกสารหรือไม่

การแก้ไขตัดทอนหนังสือที่ตนเองทำขึ้นก่อนส่งมอบให้คนอื่นไปไม่เป็นปลอม
เอกสาร (ฎน.: 187)

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1375/2522 วินิจฉัยว่า เอกสารปลอมอาจมีข้อความตรงกับ
ความจริงก็ได้ แต่ผู้ทำไม่มีอำนาจทำก็เป็นปลอมเอกสาร (ฎน.: 1008)

แต่อย่างไรก็ตาม การพิจารณาว่าเป็นการปลอมเอกสารหรือไม่นี้เป็นการ
พิจารณาแต่เพียงว่าผู้นั้นมีอำนาจในการทำเอกสารหรือไม่เท่านั้น แม้เอกสารนั้นไม่มีอยู่จริงก็ยังไม่
ความผิด ดังนั้นการปลอมเอกสารไม่จำเป็นต้องมีเอกสารจริงอยู่ก่อน และไม่จำเป็นต้องทำให้เหมือน
จริง

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1650/2493 วินิจฉัยว่า ปลอมใบสำคัญประจำตัวคนต่างด้าว
โดยเอารูปถ่ายของผู้ถือใบต่างด้าว ซึ่งเป็นชาวญี่ปุ่นติดไว้ในใบต่างด้าวแต่ลงชื่อว่าเป็นจีน ไทหล่า
และข้อความอื่นอีก แม้จะทำไม่ถูกต้องตามแบบของใบต่างด้าวที่แท้จริง แต่ก็มีลักษณะหลายอย่าง
ที่เหมือนของจริงทำให้หลงหรือเข้าใจผิดได้นั้นต้องถือว่าเป็นการปลอมหนังสือแล้ว (ฎน.: 1574)

การคุ้มครองเนื้อหาแห่งเอกสาร (Verity/Veracity)

การคุ้มครองเอกสารในแง่ของ “เนื้อหาแห่งเอกสาร” นี้เป็นการพิจารณาว่า
“เนื้อหา” (Content) ของเอกสารที่ได้ทำขึ้นนั้นมีข้อความตรงกับ “ความเป็นจริง” หรือไม่ หาก
เนื้อหาของเอกสารไม่ตรงกับความเป็นจริงแล้วจะเรียกการกระทำเช่นนั้นว่าเป็น “การทำเอกสาร
เท็จ” แต่ถ้าเนื้อหาของเอกสารตรงกับความเป็นจริงแล้วก็ไม่เรียกว่าเป็นการทำเอกสารเท็จแต่อย่างใด

การคุ้มครองการใช้เอกสาร (Usage)

การคุ้มครองเอกสารในแง่ของ “การใช้เอกสาร” นี้เป็นการพิจารณาว่าผู้ที่นำ
เอกสารที่เกิดจากการกระทำความผิดไปใช้ ก็จะเป็นการกระทบต่อความน่าเชื่อถือของเอกสารด้วย
การนำเอกสารที่เกิดจากการกระทำความผิดกฎหมายไปใช้จึงกำหนดให้เป็นความผิดด้วย

การคุ้มครองความปลอดภัยแห่งเอกสาร (Security)

การคุ้มครองเอกสารในแง่ของ “ความปลอดภัยแห่งเอกสาร” นี้เป็นการพิจารณาว่า
วัตถุประสงค์ที่สำคัญของเอกสารก็คือ การใช้เป็นหลักฐานในการอ้างอิง ดังนั้น การกระทำที่
กระทบต่อความมั่นคงปลอดภัยของเอกสาร กฎหมายจึงกำหนดให้เป็นความผิด

การรับโทษ

ในกรณีที่ผู้กระทำได้กระทำความผิดหลัก กล่าวคือ เป็นผู้ปลอมเอกสาร (รวม
การแปลงเอกสาร) ตามมาตรา 264 มาตรา 265 หรือมาตรา 266 หรือเป็นผู้แจ้งให้เจ้าพนักงานจด

ข้อความอันเป็นความผิดตามมาตรา 267 และได้นำเอกสารนั้นๆ ไปใช้หรืออ้างเอกสารอันเกิดจากการกระทำความผิดดังกล่าวในประการที่น่าจะเกิดความเสียหายแก่ผู้อื่นหรือประชาชนแล้วประมวลกฎหมายอาญาบัญญัติให้ลงโทษเฉพาะในความผิดฐานใช้หรืออ้างเอกสารที่เป็นความผิดแต่กระทางเดียว

ความผิดฐานปลอมเอกสาร

ได้แก่ ความผิดตามมาตรา 264 วรรค 1 ซึ่งบัญญัติว่า

“มาตรา 264 ผู้ใดทำเอกสารปลอมขึ้นทั้งฉบับหรือแต่ส่วนหนึ่งส่วนใด เดิมหรือตัดตอนข้อความ หรือแก้ไขด้วยประการใดๆ ในเอกสารที่แท้จริง หรือประทับตราปลอม หรือลงลายมือชื่อปลอมในเอกสาร โดยประการที่น่าจะเกิดความเสียหายแก่ผู้อื่นหรือประชาชน ถ้าได้กระทำเพื่อให้ผู้หนึ่งผู้ใดหลงเชื่อว่าเป็นเอกสารที่แท้จริง ผู้นั้นกระทำความผิดฐานปลอมเอกสาร ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ”

องค์ประกอบความผิด

1. องค์ประกอบภายนอก

1.1 ผู้กระทำ: ผู้ใด

1.2 การกระทำที่เป็นความผิด: การทำปลอม การเติม หรือตัดข้อความ การแก้ไข การประทับตราปลอมหรือ การลงลายมือชื่อปลอม

2. องค์ประกอบภายใน

2.1 เจตนา

2.2 เจตนาพิเศษ: เพื่อให้ผู้อื่นหลงเชื่อว่าเป็นความจริง

สาระสำคัญของความผิด

1. คุณธรรมทางกฎหมาย

คุณธรรมทางกฎหมายของความผิดฐานนี้ก็คือ ความน่าเชื่อถือไว้วางใจต่อเอกสาร กล่าวคือ หากมีการปลอม หรือแปลงเอกสารแล้ว ย่อมกระทบต่อการใช้สิ่งต่างๆ เหล่านี้ในฐานะหลักฐานในการอ้างอิง เพราะการปลอม หรือแปลงย่อมทำให้ความน่าเชื่อถือของเอกสารที่ได้รับการคุ้มครองหมดไป หรือลดลง

2. ผู้กระทำ

ได้แก่ ผู้ใดซึ่งหมายถึง ผู้ที่ไม่มีอำนาจจัดทำเอกสารนั้นๆ หากเป็นกรณีที่เป็นผู้มีอำนาจทำเอกสารแล้วก็ไม่เป็นความผิด

คำพิพากษาฎีกาที่ 1375/2522 วินิจฉัยว่า เอกสารปลอมอาจมีข้อความตรงกับความจริงก็ได้ แต่ผู้ทำไม่มีอำนาจทำก็เป็นปลอมเอกสาร (ฎน.: 1008)

คำพิพากษาฎีกาที่ 123/2507 วินิจฉัยว่า การปลอมเอกสารเป็นการพิจารณาว่าผู้นั้นมีอำนาจทำเอกสารหรือไม่

การแก้ไขตัดทอนหนังสือที่ตนเองทำขึ้นก่อนส่งมอบให้คนอื่น ไปไม่เป็นปลอมเอกสาร (ฎน.: 187)

คำพิพากษาฎีกาที่ 7/2516 วินิจฉัยว่า เอกสารที่บุคคลผู้มีอำนาจหน้าที่กระทำได้ เป็นผู้ได้ทำขึ้น แม้ข้อความในเอกสารจะไม่ตรงกับความจริง ก็หาเป็นความผิดฐานปลอมเอกสารไม่ (ฎน.: 9)

คำพิพากษาฎีกาที่ 545/2494 วินิจฉัยว่า การลงนามในหนังสือราชการนั้น เมื่อลงนามแทนผู้อื่น โดยมีอำนาจแล้ว แม้จะไม่ระบุข้อความว่าลงนามแทนกัน ก็ย่อมไม่เป็นผิดฐานปลอมหนังสือ (ฎน.: 491)

คำพิพากษาฎีกาที่ 34/2491 วินิจฉัยว่า คนขายสุราของบริษัทเอาน้ำสุราไปขายที่อื่น แล้วทำบิลว่าขายให้แก่ร้านค้าปลีกของบริษัทดังนี้ ถือว่าทำหนังสือขึ้นด้วยข้อความเท็จ ไม่ใช่ปลอมหนังสือ (ฎน.: 46)

3. การกระทำที่เป็นความผิด

ได้แก่ การกระทำตามมาตรา 264 ดังต่อไปนี้

3.1 การทำปลอมขึ้น (ทั้งหมด หรือแต่บางส่วน)

การปลอมเอกสารที่เป็นการกระทำที่เป็นความผิดประการแรกนี้ก็คือ การทำเอกสารปลอมขึ้นมาไม่ว่าจะเป็นการทำเอกสารปลอมขึ้นทั้งหมดเลย หรือทำเอกสารปลอมแต่เพียงบางส่วนก็ได้ โดยสิ่งที่ทำปลอมขึ้นแม้จะไม่มีเอกสารที่แท้จริงอยู่เลยก็เป็นความผิด

คำพิพากษาฎีกาที่ 1650/2493 วินิจฉัยว่า การปลอมหนังสือตามมาตรา 224 (มาตรา 265), 222 (มาตรา 204), และ 105 เบื้อง (มาตรา 125) โดยทำปลอมขึ้นทั้งฉบับนั้นไม่จำเป็นต้องมีหนังสือที่แท้จริงก็เป็นความผิดได้ (ฎน.: 1,666)

3.2 การแปลง โดยเติม การตัดข้อความ หรือการแก้ไขด้วยประการใด

ในความผิดเกี่ยวกับการปลอมแปลงอื่นๆ เช่น เงินตรา แสตมป์ หรือตัวประมวลกฎหมายอาญาจะแยกการกระทำผิดฐานปลอมวัตถุต่างๆ ดังกล่าวจะแยกออกจากการกระทำผิดฐานแปลงวัตถุดังกล่าว แต่สำหรับความผิดเกี่ยวกับเอกสารนี้ประมวลกฎหมายอาญาได้บัญญัติให้ความผิดฐานปลอมเอกสารนี้ไม่เฉพาะแต่ “การปลอม” เท่านั้น แต่รวมถึง “การแปลง” ซึ่งถือเป็นการกระทำที่เป็นความผิดฐานปลอมเอกสารตามมาตรา 264 นี้ด้วย

การแปลงเอกสารที่เป็นความผิดฐานปลอมเอกสารตามมาตรา 264 นี้ ได้แก่ การกระทำต่างๆ ดังนี้

1. การเติมข้อความ

ได้แก่ การเติมข้อความในเอกสารที่แท้จริง โดยที่ตนไม่มีอำนาจ

คำพิพากษาฎีกาที่ 584/2508 วินิจฉัยว่า จำเลยเติมข้อความในเอกสารที่จำเลยทำขึ้นเองแต่จำเลยหมดอำนาจที่จะเติมเช่นนั้นแล้ว เพราะได้นำไปใช้เป็นหลักฐานในการขายสินค้าเชื่อให้แก่ ส. จน ส. กับโจทก์ที่ 1 ได้ตรวจรับสิ่งของและเซ็นชื่อไว้ในบิลส่งของที่ซื้อเชื่อแล้ว จำเลยจึงมีความผิดฐานปลอมเอกสารได้ (ฎน.: 857)

คำพิพากษาฎีกาที่ 230/2497 วินิจฉัยว่า เติมคำว่า “นครสวรรค์” ลงในสลากสุราแม่โขงปลอม เป็นข้อความอันแสดงว่าเป็นสุราที่โรงงานสุราส่งมาจำหน่ายที่นครสวรรค์ เป็นการปลอมหนังสือ (ฎน.: 295)

2. การตัดข้อความ

ได้แก่ การตัดข้อความที่มีอยู่ในเอกสารที่แท้จริง โดยที่ตนไม่มีอำนาจ

คำพิพากษาฎีกาที่ 305/2508 วินิจฉัยว่า เมื่อปรากฏว่าสัญญากู้เงินซึ่งเป็นเอกสารสิทธินั้นมีเรื่องที่เกี่ยวข้องกันอยู่ 2 เรื่อง คือมีหนังสือสัญญากู้เงิน และบันทึกการชำระหนี้เงินกู้รายนี้บางส่วน จำเลยได้ลบบันทึกดังกล่าวออกเสีย เอกสารสิทธินั้นก็จะมีหนังสือสัญญากู้ อันเป็นเอกสารที่จริงเหลืออยู่เพียงเรื่องเดียว การที่จำเลยลบบันทึกนั้นออก ก็เพื่อให้โจทก์หรือศาลหลงเชื่อว่าเอกสารสิทธิมีหนังสือสัญญากู้เงินเพียงเรื่องเดียว ซึ่งแสดงว่าไม่เคยผ่อนชำระหนี้กันเลย การกระทำเช่นนี้เป็นการตัดทอนหรือแก้ไขด้วยประการใดๆ ในเอกสารที่แท้จริง เป็นความผิดฐานปลอมตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 264 (ฎน.: 382)

3. การแก้ไขด้วยประการใด

ได้แก่ การแก้ไขข้อความที่มีอยู่ในเอกสารที่แท้จริงไม่ว่าด้วยประการใดโดยที่ตนไม่มีอำนาจ

คำพิพากษาฎีกาที่ 255/2507 วินิจฉัยว่า การเขียนกากบาทบนข้อความในสมุดบัญชีเงินเชื่อของผู้อื่น โดยมิได้ตัดทอนหรือแก้ไขข้อความในเอกสารนั้นให้ผิดไปจากข้อความเดิมแม้จะกระทำไปเพื่อให้คนหลงเชื่อว่าจำเลยชำระหนี้แล้วก็ตาม ยังไม่เป็นความผิดฐานปลอมเอกสารตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 264 (ฎน.: 448)

มีข้อสังเกตว่า ตามคำพิพากษาลบนี้ที่วินิจฉัยว่า “โดยมิได้ตัดทอนหรือแก้ไขข้อความในเอกสารนั้นให้ผิดไปจากข้อความเดิม” จึงไม่เป็นความผิดนั้น แต่หากพิจารณา

ว่าการเขียนเครื่องหมายกากบาทนั้นก็คือว่าเป็นการทำให้ข้อความในเอกสารที่แท้จริงเปลี่ยนไป เช่นกันเพราะทำไปเพื่อให้เข้าใจว่ามีการชำระหนี้แล้ว

แต่อย่างไรก็ตาม หากไม่ได้แปลงแต่เป็นการทำให้ไม่เห็นข้อความในเอกสารเดิมเลยก็ไม่เป็นการปลอมเอกสารแต่อาจจะเป็นการทำลายเอกสารแทน

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 718/2489 วินิจฉัยว่า การขูดลบทำลายเครื่องหมายประจำปีที่เจ้าพนักงานทำไว้ออกไปทั้งหมด ไม่เป็นปลอมหนังสือตามมาตรา 222 (มาตรา 264) (ฎน.: 545)

3.3 การประทับตราปลอม

การปลอมเอกสารรวมถึงการประทับตราปลอมด้วย เพราะตราประทับปลอมนั้นก็อาจทำให้กระทบต่อคุณธรรมทางกฎหมายด้วยซึ่งก็คือ ความน่าเชื่อถือของเอกสาร

3.4 การลงลายมือชื่อปลอม

การปลอมเอกสารรวมถึงการลงลายมือชื่อปลอมด้วย เพราะลงลายมือชื่อปลอมนั้นก็อาจทำให้กระทบต่อคุณธรรมทางกฎหมายด้วยซึ่งก็คือ ความน่าเชื่อถือของเอกสาร เช่นกัน

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 278-279/2501 วินิจฉัยว่า ลงชื่อและประทับตราซึ่งไม่มีตัวจริงลงในหนังสือ เป็นความผิดฐานปลอมหนังสือ (ฎน.หน้า 242)

4. กรรม

กรรมของการกระทำความผิดตามมาตรา 264 นี้ขึ้นอยู่กับลักษณะการกระทำที่เป็นความผิดซึ่งได้แก่ การทำปลอม การแปลง (โดยการเติม หรือตัดข้อความ การแก้ไขด้วยประการใด) การประทับตราปลอม หรือการลงลายมือชื่อปลอม ดังนี้

4.1 เอกสารทั่วไป

เป็นกรรมของการกระทำความผิดสำหรับการปลอมเอกสาร ไม่ว่าจะปลอมทั้งหมด หรือปลอมแต่เพียงบางส่วน รวมทั้งการประทับตราปลอมในเอกสาร หรือการลงลายมือชื่อปลอมในเอกสารด้วยไม่ว่าจะมีเอกสารที่แท้จริงหรือไม่ก็ตาม

4.2 เอกสารที่แท้จริง

เป็นกรรมของการกระทำความผิดสำหรับการแปลงเอกสาร ไม่ว่าจะการแปลงนั้นจะทำโดยการเติมข้อความในเอกสารที่แท้จริง การตัดข้อความออกไปจากเอกสารที่แท้จริง หรือการแก้ไขด้วยประการใดในเอกสารที่แท้จริง

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1526/2525 วินิจฉัยว่า กรณีเกี่ยวกับลายมือชื่อ ไม่มีกฎหมายให้อำนาจลงลายมือชื่อแทนกันได้ แม้เจ้าของลายมือชื่ออนุญาตหรือให้ความยินยอมก็ลง

ลายมือชื่อแทนกันไม่ได้ การที่จำเลยทำหนังสือโดยใช้ชื่อโจทก์หรือลงลายมือชื่อโจทก์ ถึงผู้จัดการสหกรณ์แจ้งให้ทราบถึงการที่ ศ. ลาออกจากสมาชิกสหกรณ์ จึงเป็นการลงลายมือชื่อปลอมในเอกสารตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 264 แต่เมื่อได้ความว่าจำเลยทำหนังสือดังกล่าวโดยความยินยอมของโจทก์ โจทก์จึงไม่อยู่ในฐานะที่จะได้รับความเสียหาย ศ. และสหกรณ์ก็ไม่ได้ได้รับความเสียหายจำเลยจึงไม่มีความผิดตามมาตรา 264 (ฎน.: 1,161)

5. ผล

ผลของการกระทำความผิดฐานปลอมเอกสารตามมาตรา 264 นี้ขึ้นอยู่กับลักษณะการกระทำที่เป็นความผิดซึ่งได้แก่ การทำปลอม การแปลง (โดยการเติม หรือตัดข้อความ การแก้ไขด้วยประการใด) การประทับตราปลอม หรือการลงลายมือชื่อปลอม ดังนี้

5.1 เอกสารทั่วไป

สำหรับการปลอมเอกสารไม่ว่าปลอมทั้งหมด หรือปลอมแต่เพียงบางส่วน รวมทั้งการประทับตราปลอมในเอกสาร หรือการลงลายมือชื่อปลอมในเอกสารนั้นเป็นความผิดที่ต้องการผลคือ มีเอกสารปลอมที่สร้างขึ้นไม่ว่าทั้งหมดหรือเพียงบางส่วน หรือมีการประทับตราปลอม หรือมีลายมือชื่อปลอมเกิดขึ้น

5.2 เอกสารที่แท้จริง

สำหรับการแปลงเอกสารไม่ว่าการแปลงนั้นจะทำการเติมข้อความในเอกสารที่แท้จริง การตัดข้อความออกไปจากเอกสารที่แท้จริง หรือการแก้ไขด้วยประการใดในเอกสารที่แท้จริงนี้เป็นความผิดที่ต้องการผลคือ มีข้อความที่ถูกเติม ถูกตัด หรือถูกแก้ไขด้วยประการใดๆ

6. องค์ประกอบภายใน

ความผิดฐานปลอมเอกสารนี้ ในส่วนองค์ประกอบภายในจะประกอบด้วย 2 ส่วนคือ

6.1 เจตนาธรรมดา

ได้แก่ การที่ผู้กระทำจะต้องรู้ข้อเท็จจริงที่เป็นองค์ประกอบของความผิด และมีส่วนต้องการ กล่าวคือ

1. ในส่วนที่เกี่ยวกับเอกสารทั่วไป ผู้กระทำต้องรู้ว่าตนไม่มีอำนาจในการทำเอกสารนั้น และต้องการที่จะทำเอกสารนั้นขึ้นทั้งฉบับหรือแต่เพียงบางส่วน หรือต้องการที่จะลงลายมือชื่อปลอม หรือประทับตราปลอม

2. ในส่วนที่เกี่ยวกับเอกสารที่แท้จริง ผู้กระทำได้ต้องรู้ว่าเอกสารที่ตนทำ ต่อเป็นเอกสารที่แท้จริง และต้องการที่จะแปลงเอกสารนั้น โดยการเติมข้อความ ตัดข้อความ หรือแก้ไขด้วยประการใดในเอกสารที่แท้จริงนั้น

6.2 เจตนาพิเศษ

ความผิดฐานนี้ นอกจากเจตนาธรรมดาแล้ว ผู้กระทำจะต้องมีเจตนาพิเศษอีกด้วยกล่าวคือ ผู้กระทำต้องได้กระทำไปเพื่อให้ผู้หนึ่งผู้ใดหลงเชื่อว่าเป็นเอกสารที่แท้จริง

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 769/2540 วินิจฉัยข้อความในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 264 ที่ว่า “โดยประการที่น่าจะเกิดความเสียหายแก่ผู้อื่นหรือประชาชน” ไม่ใช่การกระทำ โดยแท้และไม่ใช่เจตนาพิเศษ จึงไม่เกี่ยวกับเจตนา แต่เป็นพฤติการณ์ที่ประกอบการกระทำที่น่าจะเกิดความเสียหายได้แม้จะไม่เกิดความเสียหายขึ้นจริงก็พิจารณาได้จากความผิดธรรมดาของบุคคลทั่วไป ส่วนคำว่า “ได้กระทำเพื่อให้ผู้หนึ่งผู้ใดหลงเชื่อว่าเป็นเอกสารที่แท้จริงนั้น” เป็นเจตนาพิเศษ โดยมีได้เจาะจงผู้ที่ถูกกระทำให้หลงเชื่อไว้โดยเฉพาะว่าจะต้องเป็นผู้ใด ดังนั้น การที่จำเลยเจตนา ทำหนังสือสัญญากู้ยืมเงินขึ้นเพื่อให้ ค. หลงเชื่อว่าเป็นเอกสารที่แท้จริงก็เป็นความผิดแล้ว แม้จำเลย ยังมีได้นำเอกสาร ไปใช้แสดงต่อ ค. ก็ตาม ทั้งบุคคลที่จะถูกทำให้หลงเชื่อนี้กฎหมายมิได้กำหนดว่า จำต้องเกี่ยวโยงเป็นบุคคลกลุ่มเดียวกับบุคคลที่น่าจะเกิดความเสียหาย จึงเป็นบุคคลใดบุคคลหนึ่งก็ได้ (ฎน.: 264)

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2995/2537 วินิจฉัยว่า จำเลยนำแผ่นกระดาษซึ่งพิมพ์ข้อความและตัวเลขให้เหมือนกับแผ่นป้ายทะเบียนที่ทางราชการได้ทำขึ้น แล้วนำไปใส่กรอบโลหะไว้กับรถจักรยานยนต์ของจำเลย ซึ่งอยู่ในระหว่างดำเนินการขอลายทะเบียนจากทางราชการ ทั้งยังปรากฏข้อความว่า คู่สมรสป้ายทะเบียนและ พ.จ.ก. รวมการช่าง ผู้ถือสิทธิบัตรเลขที่ 1091 อยู่ด้วย อันเป็นการแสดงให้เห็นว่า เป็นป้ายที่ใช้เป็นตัวอย่างในการโฆษณาการจัดทำป้ายทะเบียนรถจักรยานยนต์เพื่อจำหน่ายของห้างร้านผู้จัดทำจำหน่าย กรณีจึงมิใช่การทำเอกสารปลอมเพื่อให้ผู้หนึ่งผู้ใดหลงเชื่อว่าเป็นเอกสารที่แท้จริง จำเลยไม่มีความผิดฐานปลอมเอกสาร (ฎน.: 2261)

7. เจื่อนใจแห่งการลงโทษ

ความผิดฐานปลอมเอกสารนี้จะเป็นความผิดและลงโทษได้ก็ต่อเมื่อการกระทำนั้นเป็นการกระทำ “โดยประการที่น่าจะเกิดความเสียหายแก่ผู้อื่นหรือประชาชน” ด้วย

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1568/2521 วินิจฉัยว่า แก้วตัวเลขในสลากกินแบ่ง 1 ตัว เป็นหมายเลขที่ถูกรางวัล เพื่อให้เพื่อนเลี้ยงอาหารจำเลยก่อน แล้วจำเลยทิ้งสลากกินแบ่งในถังขยะในบ้าน มีผู้เก็บสลากกินแบ่งนั้นไปขอรับรางวัลนอกความรู้เห็นของจำเลย การหลอกให้เลี้ยงอาหาร

เป็นการล้อเล่นระหว่างเพื่อนซึ่งทำอยู่เป็นปกติ ไม่เป็นความเสียหายแก่ประชาชนหรือเพื่อนของ
จำเลย ไม่เป็นความผิดฐานปลอมเอกสาร (ฎน.: 863)

คำพิพากษาฎีกาที่ 37/2543 วินิจฉัยว่า การปลอมข้อความในบันทึกการขาย
ขาย (Sale slip) โดยปลอมหมายเลขผู้ถือบัตรเครดิต วันหมดอายุบัตร ชื่อผู้ถือบัตร และลายมือชื่อผู้
ถือบัตร แม้ยังไม่อาจนำไปเรียกเก็บเงินได้เพราะจะต้องนำไปลงข้อมูลของร้าน จำนวนเงิน รหัส
อนุมัติวงเงิน วันที่ทำรายการ และหมายเลขหนังสือเดินทางก่อน ก็น่าจะเกิดความเสียหายแก่ผู้ถือ
บัตรดังกล่าวแล้ว จึงเป็นการกระทำความผิดสำเร็จ (ฎส. ล.8: 1)

คำพิพากษาฎีกาที่ 1112/2507 วินิจฉัยว่า การที่จำเลยแก้ต้นข้าวใบเสร์รับเงิน
ที่จำเลยทำขึ้นไว้เป็นส่วนตัวเพื่อแสดงทางได้เงินจากการจำหน่ายพระเครื่องซึ่งจำเลยจำหน่ายไป
โดยจำเลยมิได้ออกใบเสร์รับเงินให้กับผู้มีชื่อในต้นข้าวด้วยนั้น ไม่เป็นการปลอมเอกสาร แต่ถ้าหาก
จำเลยออกใบเสร์รับเงินให้แก่ผู้ซื้อไป แล้วแก้ต้นข้าวใบเสร์รับเงินให้น้อยลง การกระทำของจำเลย
ก็เป็นการแก้ต้นข้าวใบเสร์รับเงินที่แท้จริงเพื่อแสดงให้เห็นเป็นอย่างอื่น ทำให้เกิดความเสียหายแก่ผู้ซื้อ
จำเลยจึงมีความผิดฐานปลอมเอกสารตามมาตรา 264 (ฎน.: 1,957)

คำพิพากษาฎีกาที่ 873/2494 วินิจฉัยว่า ข้อเท็จจริงได้ความเพียงตามคำรับ
ของจำเลยว่าจำเลยได้รับอนุญาตให้มีและใช้ไปแล้ว แต่เลขเครื่องหมายเดิมที่พานทำขึ้นป็นลางเลือน
จำเลยจึงตอกตราเลขเครื่องหมายเสียใหม่ด้วยตนเอง ดังนี้ ยังไม่พอจะชี้ขาดว่าการกระทำของจำเลย
อยู่ในลักษณะสามารถที่อาจจะเกิดความเสียหายขึ้นแก่สาธารณชน หรือแก่ผู้หนึ่งผู้ใด จำเลยจึงยังไม่
ผิดตามกฎหมายลักษณะอาญา มาตรา 223 (มาตรา 264), 224 (มาตรา 265)

**ความผิดฐานปลอมเอกสารโดยการกรอกข้อความในแผ่นกระดาษที่มี
ลายมือชื่อผู้อื่น**

ได้แก่ ความผิดตามมาตรา 264 วรรค 2 ซึ่งบัญญัติว่า

“ผู้ใดกรอกข้อความลงในแผ่นกระดาษหรือวัตถุอื่นใด ซึ่งมีลายมือชื่อของ
ผู้อื่น โดยไม่ได้รับความยินยอม หรือโดยฝ่าฝืนคำสั่งของผู้นั้น ถ้าได้กระทำเพื่อนำเอาเอกสารนั้น
ไปใช้ในกิจการที่อาจเกิดความเสียหายแก่ผู้หนึ่งผู้ใดหรือประชาชน ให้ถือว่าผู้นั้นปลอมเอกสาร ต้อง
ระวางโทษเช่นเดียวกัน”

องค์ประกอบความผิด

1. องค์ประกอบภายนอก

1.1 ผู้กระทำ: ผู้ใด

1.2 การกระทำที่เป็นความผิด: การกรอกข้อความ โดยไม่ได้รับความยินยอม

หรือฝ่าฝืนคำสั่ง

1.3 กรรม: กระดาศหรือวัตถุอื่นใด ซึ่งมีลายมือชื่อของผู้อื่น

1.4 ผล: ต้องการผล

2. องค์ประกอบภายใน

2.1 เจตนา

2.2 เจตนาพิเศษ: เพื่อใช้ให้เกิดความเสียหายแก่ผู้ใดหรือประชาชน

สาระสำคัญของความผิด

1. คุณธรรมทางกฎหมาย

คุณธรรมทางกฎหมายของความผิดฐานปลอมเอกสาร โดยการกรอกข้อความในแผ่นกระดาษที่มีลายมือชื่อผู้อื่นเป็นเช่นเดียวกับความผิดฐานปลอมเอกสารตามมาตรา 264 วรรคสอง คือ เพื่อคุ้มครองความน่าเชื่อถือของเอกสาร

2. ผู้กระทำ

ได้แก่ ผู้ใด ซึ่งหมายถึงบุคคลใดๆ ที่ไม่มีอำนาจกระทำในเรื่องเอกสารดังกล่าว

3. การกระทำที่เป็นความผิด

ได้แก่ การกรอกข้อความในแผ่นกระดาษหรือวัตถุอื่นใด ซึ่งมีลายมือชื่อของผู้อื่น ทั้งนี้ ศาลฎีกาเคยวินิจฉัยด้วยว่า “ผู้อื่น” ในที่นี้แม้เป็นลายมือชื่อของบุคคลที่ไม่มีชีวิตอยู่ก็อาจเป็นความผิดได้ด้วยเพราะเมื่อผู้มอบอำนาจตาย การมอบอำนาจก็สิ้นผลแล้ว

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 6898/2539 วินิจฉัยว่า จำเลยที่ 2 และ ป.ทราบแล้วว่า ย. ถึงแก่ความตาย ต่อมาจำเลยที่ 2 นำหนังสือมอบอำนาจซึ่งยังมีได้กรอกข้อความลงมีแต่ลายพิมพ์นิ้วมือของ ย. ในชื่อผู้มอบอำนาจมาบอกให้ ส. กรอกข้อความ ส.กรอกข้อความว่า ย. มอบอำนาจให้ จำเลยที่ 1 ขายที่ดินแทน การกระทำของจำเลยที่ 2 เป็นการกระทำโดยพลการเพื่อให้จำเลยที่ 1 นำหนังสือมอบอำนาจไปใช้ในการทำสัญญาจะซื้อขายที่ดินกับ ป. ซึ่งเป็นการกระทำที่ตรงกับความประสงค์ของ ย. แต่เมื่อการมอบอำนาจยังไม่สมบูรณ์ โดยผู้มอบอำนาจถึงแก่ความตายเสียก่อน การมอบอำนาจก็สิ้นผล จำเลยที่ 2 กลับทำให้การมอบอำนาจ ซึ่งยังมีได้เกิดขึ้น โดยสมบูรณ์ดูเหมือนเกิดขึ้นโดยสมบูรณ์ด้วยการกรอกข้อความ แม้ ป. ไม่เสียหายแต่ก็อาจเกิดความเสียหายแก่ผู้หนึ่งผู้ใดหรือประชาชน จึงเป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 264 วรรคสอง (ฎน.: 2,013)

สำหรับการกระทำความผิดตามมาตรา 264 วรรคสอง อาจกระทำโดยวิธีการดังนี้

3.1 เป็นการกรอกข้อความโดยไม่ได้รับความยินยอมจากเจ้าของลายมือชื่อ

ได้แก่ กรณีที่มีผู้หนึ่งผู้ใดได้ลงลายมือชื่อไว้ในแผ่นกระดาษหรือวัตถุอื่นใด โดยที่ยังไม่ได้มีข้อความอื่นๆ ที่เป็นการแสดงความหมายที่จะผูกพันตามความหมายของคำว่า “เอกสาร” ตามมาตรา 1 (7) แต่อย่างไรก็ดี ดังนั้นการที่ผู้กระทำผิดในความผิดฐานนี้จึงได้แก่ การกรอกข้อความในสิ่งนั้นๆ โดยที่เจ้าของลายมือชื่อไม่ได้ยินยอม หรืออีกนัยหนึ่งก็คือ เจ้าของลายมือชื่อไม่ประสงค์จะผูกพันตามข้อความนั้นแต่อย่างใด

คำพิพากษาฎีกาที่ 1734-1735/2523 วินิจฉัยว่าโจทก์ได้ลงชื่อในแบบฟอร์มสัญญาให้จำเลยที่ 1 ไป โดยยังไม่ได้กรอกข้อความ จำเลยทั้งสองร่วมกันกรอกข้อความลงไป ในสัญญาถือว่าโจทก์กู้เงินจำเลยที่ 1 จำนวนเงิน 92,000 บาท เมื่อวันที่ 10 มกราคม 2514 ซึ่งเป็นสัญญาปลอม จำเลยทั้งสองจึงมีความผิดฐานปลอมเอกสารสิทธิ (ฎน.: 1,169)

คำพิพากษาฎีกาที่ 1532/2526 วินิจฉัยว่าจำเลยกู้เงินโจทก์เพียง 30,000 บาท ข้อความที่กรอกในสัญญาถือว่ากู้ 40,000 บาท เขียนขึ้นภายหลังโดยไม่ตรงต่อความจริง และจำเลยมิได้รู้เห็นยินยอม สัญญากู้ยืมเป็นเอกสารปลอม โจทก์ไม่อาจแสวงสิทธิจากเอกสารปลอมได้ ถือได้ว่าการกู้ยืมนี้ไม่มีหลักฐานแห่งการกู้ยืมไม่อาจฟ้องร้องบังคับคดีได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 653 (ฎน.: 848)

แต่ถ้าทำโดยได้รับความยินยอมจากเจ้าของลายมือชื่อก็ไม่มีความผิด

คำพิพากษาฎีกาที่ 1526/2525 วินิจฉัยว่า กรณีเกี่ยวกับลายมือชื่อนั้น ไม่มีกฎหมายให้อำนาจลงลายมือชื่อแทนกันได้แม้เจ้าของลายมือชื่อนุญาตหรือให้ความยินยอมก็ลงลายมือชื่อแทนกันไม่ได้ การที่จำเลยทำหนังสือถึงผู้จัดการสหกรณ์ แจ้งให้ทราบ ว่า ศ. น้อยสาว โจทก์เดินทางไปศึกษาต่อต่างประเทศและขอลาออกจากสมาชิกสหกรณ์ โดยใช้ชื่อโจทก์หรือลงลายมือชื่อโจทก์จึงเป็นการลงลายมือชื่อปลอมในเอกสาร ดังที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 264 แต่เมื่อปรากฏว่าจำเลยทำหนังสือดังกล่าวโดยความยินยอมของโจทก์ โจทก์จึงไม่อยู่ในฐานะที่จะได้รับความเสียหาย ศ. และสหกรณ์ก็ไม่ได้รับความเสียหาย จำเลยจึงไม่มีความผิด (ฎน.: 1,161)

3.2 เป็นการกรอกข้อความโดยฝ่าฝืนคำสั่งเจ้าของลายมือชื่อ

ได้แก่ กรณีที่มีผู้หนึ่งผู้ใดได้ลงลายมือชื่อไว้ในแผ่นกระดาษหรือวัตถุอื่นใด โดยที่ยังไม่ได้มีข้อความอื่นๆ ที่เป็นการแสดงความหมายที่จะผูกพันตามความหมายของคำว่า “เอกสาร” ตามมาตรา 1 (7) แต่ได้มอบหมายให้ผู้หนึ่งผู้ใดเป็นผู้กรอกข้อความในสิ่งนั้นแทน

การมอบให้ผู้อื่นลงลายมือชื่อในแผ่นกระดาษหรือวัตถุอื่นใด โดยที่ยังไม่ได้มีข้อความนี้เท่ากับเจ้าของลายมือชื่อรับจะผูกพันตามที่ตนได้มอบหมายให้ผู้อื่นนั้นเป็นผู้กรอกข้อความแทนตน เช่นลงนามในหนังสือมอบอำนาจ แต่ไม่ได้ระบุนายละเอียดอื่นใดเลยโดยมอบให้ผู้อื่นนั้นลงรายละเอียดแทนตน หรือลงนามในแบบฟอร์มเช็คโดยไม่ระบุผู้รับ หรือจำนวนเงิน เป็นต้น

ดังนั้นการกระทำผิดในความผิดฐานนี้จึงได้แก่ การกรอกข้อความโดยฝ่าฝืนคำสั่งเจ้าของลายมือชื่อ กล่าวคือ ไม่ตรงกับที่ได้รับมอบหมาย หรืออีกนัยหนึ่งก็คือเจ้าของลายมือชื่อไม่ประสงค์จะผูกพันตามข้อความนั้นแต่อย่างใด

คำพิพากษาฎีกาที่ 203/2505 วินิจฉัย ภรรยาโจทก์มอบแบบสัญญาเช่าที่โจทก์ลงชื่อแล้วในช่องผู้ให้เช่าให้จำเลยขอยืมไปเพื่อให้คนอื่นดู ต่อมาจำเลยกลับไปกรอกข้อความว่า โจทก์ให้จำเลยเช่าห้อง โดยโจทก์มิได้รู้เห็นยินยอมด้วยเช่นนี้ จำเลยย่อมมีความผิดฐานปลอมเอกสาร (ฎน.: 6)

คำพิพากษาฎีกาที่ 1734-1735/2523 โจทก์ได้ลงชื่อในแบบฟอร์มสัญญาเช่าให้จำเลยที่ 1 ไปโดยยังไม่ได้กรอกข้อความ จำเลยทั้งสองร่วมกันกรอกข้อความลงไปในสัญญาเช่าว่าโจทก์กู้เงินจำเลยที่ 1 จำนวนเงิน 92,000 บาท เมื่อวันที่ 10 มกราคม 2514 ซึ่งเป็นสัญญาปลอม จำเลยทั้งสองจึงมีความผิดฐานปลอมเอกสารสิทธิ (ฎน. หน้า 1169)

คำพิพากษาฎีกาที่ 176/2537 วินิจฉัยว่า โจทก์กู้ยืมเงินจากจำเลยที่ 1 ทำหนังสือมอบอำนาจโดยมิได้กรอกข้อความให้แก่จำเลยที่ 1 เพื่อให้จำเลยที่ 1 ไปจดทะเบียนจำนองที่ดินเป็นประกันตามหนังสือรับรองการทำประโยชน์ที่มอบให้ไป แต่จำเลยที่ 1 กลับไปกรอกข้อความว่าโจทก์มอบอำนาจให้จำเลยที่ 1 ไปจดทะเบียนขายที่ดินให้แก่จำเลยที่ 1 อันเป็นการกระทำที่ไม่ได้รับความยินยอมหรือโดยฝ่าฝืนคำสั่งของโจทก์ และจำเลยที่ 1 ได้นำหนังสือมอบอำนาจดังกล่าวไปจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ จึงเป็นการปลอมเอกสารและใช้เอกสารปลอม จำเลยที่ 2 เป็นสามีของจำเลยที่ 1 และลงลายมือชื่อเป็นพยานในหนังสือสัญญากู้เงิน แสดงว่าจำเลยที่ 2 รู้เรื่องดังกล่าวดี การที่จำเลยที่ 2 ลงลายมือชื่อเป็นพยานในหนังสือมอบอำนาจ ถือได้ว่าจำเลยที่ 2 เป็นตัวการร่วมกับจำเลยที่ 1 ปลอมหนังสือมอบอำนาจ การปลอมหนังสือมอบอำนาจดังกล่าวก็โดยเจตนาจะนำไปใช้ในการจดทะเบียนโอนที่ดินมาเป็นของจำเลยที่ 1 แม้จำเลยที่ 2 จะไม่ได้ไปด้วยในวันที้นำหนังสือมอบอำนาจปลอมไปจดทะเบียนโอนที่ดิน แต่จำเลยที่ 2 ร่วมกระทำความผิดกับจำเลยที่ 1 มาตั้งแต่ต้นทั้งเป็นสามีภริยากันมีส่วนได้เสียในที่ดินที่รับโอน ถือได้ว่าจำเลยที่ 2 เป็นตัวการร่วมกันใช้เอกสารปลอม (ฎน.: 940)

4. กรรม

กรรมของการกระทำความผิดฐานนี้คือ “กระดาษหรือวัตถุอื่นใดที่มีลายมือชื่อของผู้อื่น” ทั้งนี้เนื่องจากยังไม่ได้มีข้อความอื่นๆ ที่เป็นการแสดงความหมายที่จะผูกพันตามความหมายของคำว่า “เอกสาร” ตามมาตรา 1 (7) กรรมของการกระทำความผิดฐานนี้จึงไม่ใช่เอกสาร

5. ผล

ความผิดฐานนี้เป็นความผิดที่ต้องการผลคือ มีการเติมข้อความเกิดขึ้น

6. องค์ประกอบภายใน

ความผิดฐานนี้ผู้กระทำจะต้องทำโดยมีเจตนา 2 ส่วนคือ

6.1 เจตนาธรรมดา กล่าวคือ ผู้กระทำต้องรู้ว่ามีกระดาษหรือวัตถุอื่นใดที่มีลายมือชื่อของผู้อื่น และต้องการที่จะกรอกข้อความลงในสิ่งนั้น โดยไม่ได้รับความยินยอม หรือแม้ได้รับความยินยอมแต่ได้กรอกข้อความโดยฝ่าฝืนคำสั่งของเจ้าของลายมือชื่อ

คำพิพากษาฎีกาที่ 1504/2514 วินิจฉัยว่า ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 910 วรรคสุดท้าย ให้อำนาจแก่ผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมายที่จะจดวันตามที่ถูกต้องแท้จริงลงในตัวแลกเงินที่มีได้ลงวันออกตัวไว้ได้ ดังนั้น การที่จำเลยซึ่งเป็นผู้ทรงเช็คโดยชอบได้เขียนเลขเดือนและปีเติมลงในเช็ค แม้จะกระทำไปโดยพลการ แต่เมื่อไม่ปรากฏว่าจำเลยกระทำโดยไม่สุจริตแล้ว จำเลยก็ไม่มี ความผิดฐานปลอมเอกสาร (ฎน.: 2,082)

คำพิพากษาฎีกาที่ 7/2508 วินิจฉัยว่า จำเลยไม่ได้ร่วมรู้เห็นในการปลอมลายมือชื่อในหนังสือมอบอำนาจ และไม่ทราบวาลายมือชื่อนั้นเป็นลายมือปลอม จำเลยได้กรอกข้อความลงในหนังสือมอบอำนาจนั้น ตามคำบอกเล่าของผู้ที่จำเลยเชื่อว่าเป็นผู้รับมอบอำนาจ เมื่อจำเลยกรอกข้อความลงไปโดยสุจริตจำเลยก็ไม่มี ความผิดฐานปลอมเอกสาร (ฎน.: 31)

6.2 เจตนาพิเศษ

นอกเหนือจากเจตนาธรรมดา ผู้กระทำจะต้องมีเจตนาพิเศษในการกระทำไปเพื่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้ใดหรือประชาชนด้วย

7. เจื่อนใจแห่งการลงโทษ

ความผิดที่มาตรา 264 วรรค 2 ที่ให้ถือว่าเป็นการปลอมเอกสารด้วยนั้น ประเด็นที่อาจต้องพิจารณาประกอบด้วยก็คือ ความผิดฐานนี้จะต้องประกอบด้วยเจื่อนใจแห่งการลงโทษทางภาวะวิสัยที่ว่าต้อง “โดยประการที่น่าจะเกิดความเสียหายแก่ผู้อื่นหรือประชาชน” ด้วยหรือไม่ คำพิพากษาต่อไปนี้แสดงให้เห็นว่าแม้จะเป็นความผิดตามมาตรา 264 วรรคสองก็ต้องมีเจื่อนใจแห่งการลงโทษด้วย

คำพิพากษาฎีกาที่ 2481/2528 การกรอกข้อความลงในเอกสารซึ่งมีลายมือชื่อของผู้อื่น โดยไม่ได้รับความยินยอม หรือโดยฝ่าฝืนคำสั่งของผู้อื่น จะถือว่าเป็นการปลอมเอกสารก็ต่อเมื่อได้กระทำเพื่อนำเอกสารนั้นไปใช้ในกิจการที่อาจเกิดความเสียหายแก่ผู้หนึ่งผู้ใดหรือประชาชน การที่จำเลยกรอกข้อความในตราสารการโอนหุ้นซึ่งโจทก์ลงลายมือชื่อไว้แล้ว โดยไม่ได้รับคำสั่งหรือความยินยอมของโจทก์ และ โอนหุ้นของโจทก์ที่มีได้ส่งขายไปเป็นของบุคคลอื่นเป็นการกระทำเพื่อประโยชน์ของโจทก์และโจทก์มิได้เสียหาย ทั้งไม่ปรากฏว่าอาจเกิดความเสียหายแก่ผู้หนึ่งผู้ใดหรือประชาชน การกระทำของจำเลยย่อมไม่เป็นความผิดฐานปลอมเอกสารสิทธิหรือใช้เอกสารสิทธิปลอม

จำเลยทำตราสารการโอนหุ้นเองทั้งฉบับ โอนขายหุ้นของโจทก์ไปโดยโจทก์มิได้เสียหายถึงแม้โจทก์จะมีได้สั่งหรือให้ความยินยอม จำเลยก็มีได้ทำปลอมเอกสารของผู้ใด การกระทำของจำเลยย่อมไม่เป็นความผิดฐานปลอมเอกสารสิทธิและใช้เอกสารสิทธิปลอม (ฎน.: 1,017)

ความผิดฐานปลอมเอกสารสิทธิ หรือเอกสารราชการ

ได้แก่ ความผิดตามมาตรา 265 ซึ่งบัญญัติว่า

“มาตรา 265 ผู้ใดปลอมเอกสารสิทธิ หรือเอกสารราชการ ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หกเดือนถึงห้าปี และปรับตั้งแต่หนึ่งพันบาทถึงหนึ่งหมื่นบาท”

องค์ประกอบความผิด

1. องค์ประกอบภายนอก

1.1 ผู้กระทำ	:	ผู้ใด
1.2 การกระทำที่เป็นความผิด	:	การทำปลอม
1.3 กรรม	:	เอกสารสิทธิ หรือเอกสารราชการ
1.4 ผล	:	ต้องผล

2. องค์ประกอบภายใน

ได้แก่ เจตนา

สาระสำคัญของความผิด

ความผิดตามมาตรา 265 นี้แท้ที่จริงแล้วก็คือ บทเฉพาะของความผิดฐานปลอมเอกสาร ตามมาตรา 264 โดยมีกรรมของการกระทำที่กำหนดไว้ 2 ประเภทคือ

1. เอกสารสิทธิ หรือ
2. เอกสารราชการ

ดังจะเห็นได้จากคำพิพากษาเหล่านี้

คำพิพากษาฎีกาที่ 456/2506 วินิจฉัยว่า แบบแจ้งการครอบครองที่ดิน (ส.ค.

1) เป็นเอกสารสิทธิตามที่กล่าวถึงในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 265 (ฎน.: 897)

คำพิพากษาฎีกาที่ 4018/2542 วินิจฉัยว่า ผู้ถือบัตรเครดิตของธนาคาร ก. ไม่เคยนำบัตรเครดิตของธนาคาร ไปสั่งซื้ออาหารหรือใช้บริการของจำเลย และไม่เคยลงลายมือชื่อในใบบันทึกการขายสินค้า (แผ่นเซลสติป) ที่ร้านของจำเลย การที่จำเลยนำใบบันทึกการขายสินค้านี้ไปใช้เบิกเงินจากธนาคาร ก. จนได้รับเงินจากธนาคาร ก. จึงเป็นความผิดฐานใช้เอกสารสิทธิปลอม และถือโกงธนาคาร ก. (ฎน.: 1,293)

คำพิพากษาฎีกาที่ 2409/2534 วินิจฉัยว่า บัตรประจำตัวประชาชนเป็นเอกสารที่เจ้าพนักงานสำนักงานทะเบียนบัตรประชาชนกระทรวงมหาดไทยได้ทำขึ้น บัตรประจำตัวประชาชนจึงเป็นเอกสารราชการตามบทนิยามของประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 1 (8) จำเลยที่ 1 ที่ 2 และที่ 5 กับพวกร่วมกันนำบัตรประจำตัวประชาชนของจำเลยที่ 1 ตามกฎหมาย มาทำปลอมให้หลงเชื่อว่าเป็นบัตรประจำตัวประชาชนของ ป. ที่แท้จริง แล้วสำเนาภาพถ่ายบัตรประจำตัวประชาชนที่ปลอมแล้วเอาไปใช้อ้างต่อโจทก์ร่วม จึงถือได้ว่าสำเนาภาพถ่ายบัตรประจำตัวประชาชนปลอมนั้นเป็นเอกสารราชการปลอมนั่นเอง จำเลยที่ 1 ที่ 2 และที่ 5 กับพวกจึงมีความผิดฐานร่วมกันปลอมและใช้เอกสารราชการปลอม (ฎน.: 1,344)

ความผิดฐานปลอมเอกสารสิทธิอันเป็นเอกสารราชการ พินัยกรรม ฯลฯ

ได้แก่ ความผิดตามมาตรา 266 ซึ่งบัญญัติว่า

“มาตรา 266 ผู้ใดปลอมเอกสารดังต่อไปนี้

1. เอกสารสิทธิอันเป็นเอกสารราชการ
2. พินัยกรรม
3. ใบหุ้น ใบหุ้นกู้ หรือใบสำคัญของใบหุ้น หรือใบหุ้นกู้
4. ตั๋วเงิน หรือ
5. บัตรเงินฝาก

ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีถึงสิบปี และปรับตั้งแต่สองหมื่นบาทถึงสองแสนบาท”

องค์ประกอบความผิด

1. องค์ประกอบภายนอก

1.1 ผู้กระทำ : ผู้ใด

1.2 การกระทำที่เป็นความผิด : การทำปลอม

1.3 กรรม : เอกสารสิทธิอันเป็นเอกสารราชการ
พินัยกรรม ใบหุ้น ตั๋วเงิน บัตรเงินฝาก

1.4 ผล : ต้องการผล

2. องค์ประกอบภายใน

ได้แก่ เจตนา

สาระสำคัญของความผิด

ความผิดตามมาตรา 266 นี้แท้ที่จริงแล้วก็คือ บทเฉพาะของความผิดฐานปลอมเอกสารตามมาตรา 264 โดยมีกรรมของการกระทำที่กำหนดไว้ 5 ประเภทด้วยกัน ดังนี้คือ

1. เอกสารสิทธิอันเป็นเอกสารราชการ
เช่น โฉนดที่ดิน บัตรประจำตัวประชาชน เป็นต้น
2. พินัยกรรม
3. ใบหุ้น
4. ตั๋วเงิน

ได้แก่ เอกสารตามที่กำหนดในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 898 ที่บัญญัติว่า

“อันตั๋วเงินตามความหมายแห่งประมวลกฎหมายนี้มีสามประเภทๆ หนึ่งคือ ตั๋วแลกเงิน ประเภทหนึ่งคือตั๋วสัญญาใช้เงิน ประเภทหนึ่ง คือ เช็ค”

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3355/2533 วินิจฉัยว่า เช็คทั้งสิบฉบับเป็นเช็คที่สมบูรณ์ครบถ้วนตามกฎหมายแล้ว การที่จำเลยร่วมปลอมลายมือชื่อของ ป. เป็นผู้รับอาวัลเช็คก็เพื่อให้เช็คทั้งสิบเป็นที่น่าเชื่อถือยิ่งขึ้นเท่านั้น เช็คดังกล่าวจึงเป็นตั๋วเงินตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 266 (4) ไม่ใช่ความผิดตามมาตรา 264 เท่านั้น (ฎน.: 2665)

5. บัตรเงินฝาก (Certificate of Deposits: CDs)

ได้แก่ ตราสารที่ธนาคารออกให้แก่ผู้ฝากเงิน เพื่อเป็นหลักฐานการรับฝากเงินและเพื่อแสดงสิทธิของผู้ทรงตราสารที่จะได้รับเงินฝากเมื่อสิ้นระยะเวลาอันกำหนดไว้ โดยทั่วไปสามารถซื้อขายเปลี่ยนมือได้ (สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล, 2555: 108-136)

5. ทฤษฎีเกี่ยวกับวัตถุพยานประเภทเอกสารและการตรวจพิสูจน์ (สมชาย ศิริพันธุ์, 2546: 12-18)

เอกสารและเอกสารปัญหา

เอกสาร คือ เอกสารตามสามัญสำนึกกว้างๆ คือ วัตถุใดๆ ที่ปรากฏเครื่องหมาย สัญลักษณ์ หรือตัวอักษร ซึ่งแสดงความหมายหรือข้อมูลข่าวสารไปสู่มนุษย์ แต่โดยแท้จริง แล้วเอกสารส่วนใหญ่จะเขียนบนกระดาษ โดยใช้เครื่องพิมพ์ เครื่องพิมพ์ดีด หรือเขียนด้วยมือ โดยใช้ดินสอ หรือปากกาและหมึก นอกจากนี้ยังมีลักษณะอื่นๆ อีก เช่น ข้อความแสดงความประสงค์ไว้บนแผ่นไม้ ก็เคยได้รับการเสนอว่าเป็นพินัยกรรม รูปสัญลักษณ์ด้วยสีบนกำแพง ตัวอักษรสักรบนสลักหิน หรือศิลาจารึกต่างๆ รวมทั้งเอกสารในลักษณะอื่นๆ ที่สร้างขึ้นจากวัสดุต่างๆ กัน ด้วยเครื่องมือและเครื่องเขียนต่างๆ กันซึ่งมนุษย์ใช้บันทึกและถ่ายทอดพฤติกรรมและความคิดอันหลากหลาย

อย่างไรก็ตาม ในประมวลกฎหมายอาญาไทย ได้ระบุความหมายของคำว่า เอกสารไว้ดังนี้ เอกสาร หมายความว่า กระดาษหรือวัตถุอื่นใด ซึ่งทำให้ปรากฏความหมายด้วยตัวอักษร ตัวเลข ผ้า หรือแผ่นแบบอย่างอื่น จะเป็นโดยวิธีพิมพ์ ภาพถ่าย หรือวิธีอื่นอันเป็นหลักฐานแห่งความหมายนั้น

เอกสารปัญหา

เอกสารปัญหา หรือ เอกสารพิพาท ซึ่งความหมายก็คือ เอกสารที่ถูกสงสัยว่าจะมีการปลอมแปลง หรือเอกสารที่ความเป็นมายังมีข้อโต้แย้งกันอยู่

ซึ่งในบางครั้งวัสดุซึ่งประกอบกันขึ้นเป็นเอกสารนั้น อาจจะทำให้เอกสารนั้นลดความน่าเชื่อถือลง หรืออาจดูน่าสงสัยก็ได้ อีกทั้งวัสดุซึ่งเป็นเอกสารนั้น มักจะบ่งบอกความเป็นมา และความมุ่งหมายของเอกสาร รวมทั้งอาจบอกได้ว่าเอกสารนั้นจริงหรือปลอมได้

อย่างไรก็ตาม ไม่ใช่ว่าเอกสารปัญหาจะเป็นเพียงเอกสารที่มีการปลอมแปลงเกิดขึ้นเท่านั้น ในบางครั้ง เอกสารปัญหาไม่มีการปลอมแปลงแต่เราอาจต้องตรวจเพื่อหาตัวผู้เขียนเอกสารนั้นๆ ก็ได้เช่น ในกรณีของจดหมายบู๊กรร โชกและบัตรสนเท่ห์ เป็นต้น

เอกสารตัวอย่าง

ในการตรวจพิสูจน์เอกสารนั้น บางจุดประสงค์สามารถพิสูจน์จากเอกสารปัญหาได้โดยตรงเลย แต่สำหรับบางจุดประสงค์จะต้องมีการตรวจเปรียบเทียบเอกสารปัญหากับเอกสารตัวอย่าง ที่ทราบแหล่งที่มาด้วย ซึ่งเอกสารตัวอย่างนี้จะต้องมีการคัดเลือกและจัดเตรียมอย่างเหมาะสม คือต้องประทับและเป็นตัวแทนของเอกสารที่แท้จริงได้ ทั้งลักษณะ วัสดุและแหล่งที่มา ซึ่งรายละเอียดเกี่ยวกับเอกสารตัวอย่างนี้ จะอธิบายไว้ในหัวข้อประเภทต่างๆ ของเอกสารปัญหาที่จะกล่าวถึงในภายหลัง

ลายมือเขียน ลายมือชื่อหรือลายเซ็น

ความหมาย “ลายมือเขียน” การเขียนเครื่องหมายหรืออักษรใดๆ ที่สามารถเข้าใจความหมายได้

“ลายมือชื่อ” หรือเรียกอีกอย่างว่า “ลายเซ็น” หมายความว่า ลายพิมพ์นิ้วมือและเครื่องหมายซึ่งบุคคลลงไว้แทนลายมือชื่อของตน จะอ่านออกหรือไม่ก็ตาม

คุณลักษณะของลายมือเขียน และลายมือชื่อหรือลายเซ็น

โดยแท้จริงลายมือเขียนและลายมือชื่อนั้นล้วนเป็นอย่างเดียวกัน แต่ต่างกันที่ลายมือเขียนมีอักขรมากกว่าและอาจมีตัวเลขด้วย นอกจากนี้ยังอ่านลายมือเขียนได้ง่ายกว่าลายมือชื่อ ซึ่งมักเขียนไม่บรรจง แต่ก็มีบ้างที่ลายมือเขียนปกติ กฎเกณฑ์พื้นฐานทั่วไปของลายมือนั้นกล่าวได้ดังนี้คือ คนเราทุกคนเมื่อตอนเด็กๆ นั้น เราเริ่มฝึกหัดเขียนลายมือ โดยวิธีคัดลายมือให้คล้ายๆ กันหมด เป็นการเขียนลายมือในเบื้องต้นแต่ต่อมาเมื่อเราเกิดความชำนาญ ในการเขียนลายมือขึ้นเรื่อยๆ จากชั้นประถมมายังชั้นมัธยม และจากชั้นมัธยมมาสู่มหาวิทยาลัย เป็นการเขียนลายมือมาอย่างสม่ำเสมอตลอดมา จนเกิดเป็นความชำนาญ เฉพาะตัวบุคคลนั้นๆ จึงทำให้การเขียนลายมือของแต่ละบุคคลมีลักษณะแตกต่างกันออกไป ฉะนั้นความสามารถเฉพาะตัวหรือความเคยชินในการเขียนของแต่ละบุคคลจึงยากแก่การลอกเลียนแบบได้ เพราะบุคคลที่เลียนแบบนั้นไม่มีความเคยชินในการเขียนเหมือนเช่นเจ้าของลายมือที่ต้องการจะปลอม จึงลอกเลียนได้เฉพาะรูปร่างของตัวอักษร หรือรูปลักษณะของลายมือเท่านั้น แต่ไม่สามารถที่จะลอกเลียนแบบคุณสมบัติในการเขียนและรายละเอียดความสามารถเฉพาะตัวในลายมือของบุคคลผู้เป็นเจ้าของลายมือนั้น คุณสมบัติของลายมือเฉพาะตัวบุคคล (Individual) คือความสามารถเฉพาะบุคคล ในการที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะเจ้าของลายมือนั้น แบ่งเป็นข้อๆ ดังต่อไปนี้

1. คุณสมบัติของลายเส้น (Line Quality) พิจารณาได้จากลักษณะของลายเส้นของลายมือแบ่งเป็น 3 ระดับ

- 1.1 เป็นการเขียนที่รวดเร็ว (Good)
- 1.2 เป็นการเขียนที่มีความเร็วพอประมาณ (Fair)
- 1.3 เป็นการเขียนที่เลว (Poor)

2. ความเอนเอียงของตัวอักษร (Slope หรือ Slant) หมายถึง การเขียนตัวอักษรมีความเอนเอียงไปตามองศาอย่างน้อยเท่าใด

3. ช่องไฟ (Spacing) พิจารณาได้จากความห่างหรือแคบชิดของตัวอักษร

4. การยกปากกา (Pen lift) สืบเนื่องจากการหยุดยกปากกา ว่าลายมือนั้นมีจุดหยุดของปากกาหรือจุดยกปากกา และควรพิจารณาการกดและการหมุนของรอยเส้นประกอบ ด้วยความเร็วของลายเส้น (Speed) เป็นลักษณะของความเร็วของลายเส้นที่อยู่ในมือนั้นเป็นส่วนร่วม

5. ความชำนาญ (Skill) พิจารณาได้จากลักษณะการเขียน เช่น ตัวอักษรกลม กลิ่น ความเร็วสม่ำเสมอ การลากเส้นตัวอักษรติดต่อกัน เป็นต้น

6. สัดส่วนของตัวอักษร (Ratio) พิจารณาจากตัวอักษร ว่ามีสัดส่วนสูงต่ำ หรือการเขียนได้ของตัวอักษรต่างๆ อยู่ในตำแหน่งอย่างไร

นอกจากคุณสมบัติของลายมือเฉพาะตัวบุคคลแล้ว สิ่งสำคัญอีกข้อหนึ่งในการที่ตรวจลายมือชื่อที่ต้องพิจารณาก็คือ ความผิดปกติของลายมือที่เกิดขึ้นเอง โดยธรรมชาติ

ผู้ตรวจพิสูจน์เอกสาร

จากการที่มีเอกสารปัญหาต่างๆเกิดขึ้นมากมาย แน่แน่นอนจะต้องมีการตรวจพิสูจน์ค้นหาความจริงหรือความเป็นมาของเอกสารปัญหาเหล่านั้น จึงทำให้เกิดผู้ที่ทำการตรวจพิสูจน์ดังกล่าวขึ้น กลุ่มบุคคลดังกล่าวจะทำการศึกษาข้อมูลแง่มุมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับเอกสารปัญหาอย่างลึกซึ้งในทุกแง่มุมจนมีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านในการตรวจพิสูจน์และไม่เพียงแต่ต้องมีความรู้ด้านการตรวจลายมือ แต่ต้องสามารถตรวจพิสูจน์เอกสารสิ่งพิมพ์ชนิดต่างๆ ได้ด้วย และสามารถตรวจได้ว่าเอกสารชนิดนั้นเป็นเอกสารจริงหรือเอกสารปลอม หรือมีการปลอมแปลงส่วนหนึ่งส่วนใดหรือปลอมแปลงทั้งหมด สามารถวิเคราะห์หมึก กระดาษและวัสดุอื่นๆ ได้ และต้องสามารถอ่านข้อความที่ถูกกลบล้างแก้ไขได้อีกด้วย ผู้ตรวจพิสูจน์เอกสารจึงเป็นมากกว่าช่างเทคนิค โดยพื้นฐานแล้วจะต้องเป็นนักวิทยาศาสตร์ที่สามารถประยุกต์ใช้ความรู้ทางวิทยาศาสตร์มาใช้กับปัญหาแต่ละปัญหา และการที่จะนำไปสู่เป้าหมายดังกล่าวผู้ตรวจพิสูจน์จำเป็นจะต้องมีความแม่นยำ และปราศจากความลำเอียงใดๆทั้งสิ้น ทั้งจากผู้ขอให้ทำการตรวจพิสูจน์หรือข้อมูลแวดล้อมใดๆ ข้อสรุปจะต้องมาจากการรวบรวมวิเคราะห์รายละเอียดเอกสารปัญหาและเอกสารตัวอย่างด้วยตนเองทั้งหมดทั้งสิ้น

ภายหลังจากทำการตรวจพิสูจน์แล้ว ผู้ตรวจพิสูจน์ยังต้องนำผลสรุปที่ได้นั้นมาแปลผลให้เหมาะสมกับผู้รับข้อมูลด้วย ประกอบกับการนำเสนอความเป็นเหตุเป็นผลให้บุคคลทั่วไปซึ่งไม่มีความรู้เกี่ยวกับการตรวจพิสูจน์เอกสาร ได้รับรู้และสามารถเข้าใจได้อย่างชัดเจนถึงข้อมูลรายละเอียด

การตรวจพิสูจน์เอกสาร

ผู้ชำนาญการตรวจพิสูจน์เอกสารแตกต่างจากบุคคลทั่วไปที่พยายามจะคัดลอกข้อเท็จจริงด้วยตนเอง บุคคลโดยทั่วไปหากจะทำการตรวจพิสูจน์เกี่ยวกับเอกสารมักจะมองเพียงส่วนหยาบๆที่มองเห็นได้เท่านั้น แตกต่างกับผู้ชำนาญการตรวจพิสูจน์เอกสารที่จะต้องมุ่งเน้นตรวจไปจนถึงรายละเอียดและได้รับการฝึกฝนเป็นพิเศษเกี่ยวกับการรู้จำและประเมินส่วนประกอบต่างๆของการตรวจพิสูจน์และจะยังไม่พอจนกว่าจะได้ศึกษาในทุกรายละเอียดที่อาจเกี่ยวกับปัญหา (Hilton, 1956: 6)

ความผิดปกติของลายมือเขียน ลายมือชื่อหรือลายเซ็น ที่เกิดขึ้นเองโดยธรรมชาติ (Variation)

ลายมือเขียน ลายมือชื่อหรือลายเซ็นของบุคคลทั่วไปทุกคน เป็นเรื่องที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ ดังได้กล่าวมาแล้วว่า การเขียนของบุคคลไม่ใช่แม่พิมพ์หรือกลไกที่มีการทำงานอย่างคงที่ ฉะนั้นการเขียนการเซ็นชื่อของบุคคลคนเดียวกันในแต่ละครั้งย่อมมีความผิดปกติไปบ้าง น้อยบ้าง บางคนอาจเขียนผิดปกติมาก ทั้งในแง่คุณสมบัติของการเขียน และรูปร่างของตัวอักษร แต่ก็อยู่ในกฎเกณฑ์ของธรรมชาติที่ว่าจะเขียนในลักษณะที่มีความผิดปกติเล็กน้อยแค่ไหน คุณสมบัติของการเขียนดี-เลวอย่างไรก็ไม่สามารถจะเขียนในลักษณะที่มีความผิดปกติเล็กน้อยไปกว่าของเดิม กล่าวคือ คุณสมบัติของการเขียนดี-เลว อย่างไร ก็ไม่สามารถจะเขียนได้ดีกว่าขีดความสามารถของตนเองได้ อนงค์นารถ สร้อยสน (2550) กล่าวถึงสาเหตุที่เกิดความผิดปกติของลายมือนั้น อาจมาได้จากหลายสาเหตุ เช่น ผู้เขียนอายุมาก มีความมึนเมา มีความเจ็บป่วย เขียนโดยขาดความระมัดระวัง ไม่ตั้งใจเขียน ความผิดปกติจะเกิดขึ้นเล็กน้อยแค่ไหน ก็ขึ้นอยู่กับลักษณะและสภาพของสิ่งแวดล้อมของการเขียน สภาพของสิ่งแวดล้อมขณะที่เขียนลายมือมีส่วนให้เกิดความผิดปกติได้มาก เช่น เขียนในขณะที่นั่งทำงานตามปกติ กับเขียนในขณะที่ยืนอยู่ เขียนเมื่อภายหลังเกิดความพิการทางร่างกายหรือเจ็บป่วย นอกจากนี้ความมุ่งหมายของเอกสารที่มีความสำคัญมากๆ กับเอกสารที่ไม่มีความสำคัญ ก็เป็นประเด็นหนึ่งที่ทำให้เกิดความผิดปกติของลายมือได้มากหรือน้อยแล้วแต่กรณี

การเซ็นชื่อหรือเขียนหนังสือหลายๆ ในคราวเดียวกันจะทำให้เกิดความผิดปกติเล็กน้อยกว่าการเซ็นชื่อ หรือเขียนหนังสือไว้คนละวันหรือห่างกันหลายๆ วันก็ได้ ตัวอย่างลายมือชื่อหรือลายเซ็น แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. ประเภทที่เขียนขึ้นใหม่ เช่น ให้ผู้ต้องหา หรือผู้ต้องสงสัย โจทก์ หรือจำเลย เขียนขึ้นต่อหน้าศาล หรือพนักงานสอบสวน (Request Standards)
2. ประเภทที่เคยเขียนไว้เดิมก่อนเกิดเหตุ เช่น ลายมือชื่อหรือลายเซ็นเก่าๆ ที่ผู้ต้องหา ผู้ต้องสงสัย โจทก์ หรือจำเลย ได้เคยเขียนหรือเซ็นชื่อไว้ในเอกสารต่างๆ ก่อนเกิดเหตุ (Incidental

Standards) เช่น ลายมือในสมุดบันทึก จดหมาย คำขอทำบัตรประชาชน บัญชีทะเบียนสมรส คำขอเปิดบัญชีจากธนาคาร เป็นต้น

ลักษณะของเอกสารสำคัญที่ถูกปลอมแปลงขึ้นและเป็นคดี มีดังนี้

เอกสารที่เกี่ยวกับการเงินธนาคาร เช่น เช็ค เช็คเดินทาง ใบถอนเงิน ใบซื้อสินค้าโดยบัตรเครดิต โฉนดที่ดิน หนังสือมอบอำนาจ

1. หนังสือสัญญากู้ยืมเงิน หนังสือสัญญาต่างๆ
2. หนังสือเดินทาง
3. จดหมายขู่มข่มขืน บัตรสนเท่ห์
4. หนังสือพินัยกรรม
5. ธนบัตร
6. บัตรประจำตัว ใบสูติบัตร ใบสุทธิ

ขอบเขตและประเภทของการตรวจพิสูจน์เอกสาร

การตรวจพิสูจน์เอกสารมีประโยชน์ต่อการสืบสวนสอบสวนอย่างกว้างขวาง การตรวจลายมือเขียน ลายมือชื่อ หรือตัวอักษรพิมพ์ดีด และการตรวจสอบหาการปลอมแปลง เป็นการตรวจพิสูจน์เอกสาร โดยทั่วไป แต่ก็ยังไม่สามารถกล่าวได้ว่าการตรวจสอบเหล่านี้จะครอบคลุมงานทั้งหมดเกี่ยวกับเอกสารปัญหาในทุกรณี

สำหรับปัญหาทั้งหมดเกี่ยวกับเอกสารดังกล่าวมาในข้างต้นแล้วนั้น แบ่งออกได้เป็น 2 กลุ่ม คือ

1. ปัญหาที่สามารถตรวจพิสูจน์ได้โดยการตรวจเพียงเอกสารปัญหาอย่างเดียวหรือเปรียบเทียบกับตัวอย่างอ้างอิงที่มีเก็บอยู่แล้ว
2. ปัญหาที่ต้องตรวจพิสูจน์โดยการเปรียบเทียบเอกสารปัญหา กับเอกสารตัวอย่างเฉพาะที่ทราบแหล่งที่มาเฉพาะราย จึงจะสามารถบรรลุจุดประสงค์ได้

โดยทั่วไปแล้วทุกคนทราบดีว่า เอกสารประกอบขึ้นด้วยวัสดุหลายอย่าง เช่น กระดาษ กับหมึกประกอบเข้าด้วยกันโดยเครื่องมือบางอย่าง เช่น ปากกา หรือเครื่องพิมพ์ดีด แต่น้อยคนนักจะทราบว่าวัสดุและเครื่องมือแต่ละชิ้นนั้น จะมีอยู่ลักษณะเฉพาะตัวอยู่ ซึ่งมาตรวจพิสูจน์ประกอบกันแล้วจะช่วยในการทราบแหล่งที่มาและความเป็นมาของเอกสารนั้น ได้ยิ่งไปกว่านั้น เมื่อเอกสารเสร็จสิ้นสมบูรณ์แล้ว หากมีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงหลังจากนั้น ทั้งจากความตั้งใจ หรือโดยบังเอิญตามธรรมชาติก็ตาม จะแสดงว่าเอกสารนั้นเป็นเอกสารปลอม หรือเป็นเอกสารที่ลดความน่าเชื่อถือลงไปได้ ดังนั้น จึงมีความจำเป็นที่จะต้องตรวจสอบและประเมินองค์ประกอบต่างๆ เหล่านี้อย่าง

ระมัดระวัง ซึ่งสิ่งที่จะกล่าวถึงในลำดับต่อไปนี้เป็นความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับลักษณะการตรวจพิสูจน์ที่จัดแยกเอกสารตามประเภทของปัญหา หรือวัตถุประสงค์ในการตรวจพิสูจน์

การตรวจพิสูจน์ประเภทที่ต้องมีเอกสารตัวอย่างหรือตัวอย่างอ้างอิงอยู่แล้ว

1. เอกสารที่ถูกขูดลบ ลบล้างแก้ไขและอ่านข้อความเดิม

การปลอมแปลงเอกสารมีที่พบเป็นได้ทั่วไปอยู่หลายวิธี แต่บ้างออกได้เป็น 2 พวกใหญ่ คือการปลอมทั้งฉบับและการปลอมแต่แค่เพียงบางส่วน ซึ่งปกติแล้วการปลอมแปลงแต่เพียงบางส่วนนี้จะปลอมโดยการนำเอกสารฉบับจริงมาเปลี่ยนแปลงแก้ไขด้วยวิธีการอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น ขูดลบ ลบล้างตัวอักษร หรือข้อความเดิมออกแล้วจึงเขียนใหม่

เอกสารที่ปลอมด้วยวิธีนี้อาจสังเกตร่องรอยของการปลอมจากรอยคาบ รอยขูด กระจาย หรืออาจเห็นว่าเนื้อกระดาษตรงส่วนที่ขูดลบบางลงกว่ากระดาษส่วนอื่นๆ เมื่อนำมาส่องดูกับแสงสว่าง ใดๆก็ตาม การตรวจพิสูจน์โดยละเอียดต้องอาศัยเครื่องทางวิทยาศาสตร์เข้าช่วย อย่างเช่น กล้องจุลทรรศน์ และแสงอินฟราเรด เป็นต้น

2. การป้ายทับด้วยหมึก หรือน้ำยาลบคำผิด

จุดประสงค์ของการปลอมโดยวิธีนี้คือ ทำให้ไม่สามารถอ่านข้อความเดิมว่าเป็นอะไร แต่กรณีนี้สามารถอ่านข้อความเดิมได้คือ กรณีของการป้ายทับด้วยหมึกจะตรวจอ่านด้วยแสงอินฟราเรด หรืออุลตราไวโอเล็ต ส่วนกรณีน้ำยาลบคำผิดตรวจสอบโดยน้ำยาเคมี

3. การต่อเติม เขียนแทรก

การต่อเติมตัวอักษรหรือข้อความ เช่น ล ต่อเติม เป็น ส หรือ เขียนข้อความเพิ่มเติมลงไป ในเอกสารนั้น พบได้บ่อยๆมักจะสังเกตได้ง่ายถ้ามีสีของหมึกเดิมกับหมึกที่เติมลงไปมีสีต่างกัน แต่ถึงแม้ว่าจะเห็นว่าสีของหมึกดูเหมือนกันก็ตาม หากเห็นร่องรอยพิรุชอย่างอื่น เช่น ตัวหนังสือหรือข้อความมีขนาดหรือแบบผิดไปจากข้อความในส่วนอื่นของเอกสาร หรือมีการเขียนทับก็ให้สงสัยไว้ก่อนว่าเอกสารนั้นอาจจะมี การต่อเติมข้อความด้วย

4. การอ่านข้อความจากกระดาษเปล่า

ในบางครั้งเราอาจพบวัตถุพยานเป็นเพียงกระดาษเปล่า ซึ่งหากไม่มองผ่านเลยไปโดยสังเกตหรือดูให้ถี่ถ้วนแล้ว อาจจะได้ข้อเท็จจริงที่ช่วยในการสืบสวนและสอบสวนได้มากเท่ากับเอกสารประเภทอื่น ความสำคัญของกระดาษเปล่านั้นขึ้นอยู่กับว่า มันเกี่ยวข้องกับข้อใดข้อใด ซึ่งตามธรรมดาเราจะพิจารณา 3 สิ่ง คือ

1. แหล่งที่มาของกระดาษ
2. การพิสูจน์ว่าใครเป็นคนถือหรือใช้
3. ข้อความที่อาจซ่อนอยู่

ซึ่งแหล่งที่มาของกระดาษอาจดูจากส่วนประกอบของกระดาษ ใยน้ำที่ปรากฏอยู่ในกระดาษ รอยฉีก รอยตัด รูที่เจาะ ซึ่งตรงกันหรือเข้ากันกับเอกสารที่ได้จากสถานที่ต้องสงสัย

กระดาษที่เห็นเป็นกระดาษเปล่า อาจมีลายพิมพ์นิ้วมือแฝง ข้อความที่เขียนโดยหมึกลับ ข้อความที่ถูกลบ ข้อความที่เลือนหายไป เนื่องจากถูกแสงสว่างหรือไหม้ไฟ หรือข้อความที่เกิดจากรอยขาด เป็นต้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้เมื่อนำมาตรวจอ่าน อาจจะปรากฏข้อความที่ทำให้กระดาษเปล่านั้นมีความหมายขึ้นมาได้ ดังนั้น จึงไม่ควรมองข้าม หากพิจารณาเห็นว่าเหมาะสมและมีประโยชน์ก็นำมาตรวจพิสูจน์ ซึ่งเทคนิคที่จะใช้ตรวจอ่านข้อความในเอกสารที่เป็นกระดาษเปล่า นี้จะแตกต่างกันไป ตามลักษณะของเอกสาร เช่น หากเป็นรอยขาดก็อาจตรวจโดยใช้เทคนิคแสงเอียงหรือตรวจด้วยเครื่อง ESDA (Electro Static Discharged Analyzer) หากเป็นหมึกที่ลบเลือนหรือหมึกลับ ก็อาจใช้แสงอุลตราไวโอเล็ต หรือแสงอินฟราเรดหรือพ่นด้วยน้ำยาเคมี

นอกจากนี้ก็มีการตรวจอ่านข้อความจากกระดาษคาร์บอนที่ใช้ทำสำเนาเอกสาร โดยวิธีส่องดูด้วยแสงสว่าง

5. การตรวจการเขียนก่อน-หลัง

ในกรณีที่ลายเส้นของหมึกของข้อความสองข้อความ หรือชื่อสองชื่อมีการตัดกันก็อาจตรวจได้ว่าข้อความใดเขียนขึ้นก่อนหรือหลัง โดยการตรวจดูด้วยกล้องจุลทรรศน์ว่าเส้นใดมีการกระจายออกของหมึก ซึ่งเทคนิคเดียวกันนี้ยังใช้กับกรณีการเขียนที่มีลายเส้นตัดกับรอยพับกระดาษว่า เขียนก่อนพับหรือพับก่อนเขียน

6. การตรวจธนบัตรและเหรียญกษาปณ์

ธนบัตรที่ปรากฏอยู่ในท้องตลาดของไทยปัจจุบัน มีทั้งธนบัตรไทยและธนบัตรของต่างประเทศ เนื่องจากมีการติดต่อธุรกิจหรือเดินทางระหว่างประเทศกันมากขึ้น ตามสภาพของเศรษฐกิจและสังคมที่มีแนวโน้มจะเป็นแบบ ไร้พรมแดน ในอนาคต

ธนบัตรต่างประเทศที่พบบ่อยที่สุดและมักจะมีปัญหาการปลอมแปลงอยู่บ่อยๆ ก็คือธนบัตรสหรัฐอเมริกา โดยเฉพาะอย่างยิ่งชนิดราคา 100 ดอลลาร์ เนื่องจากเป็นธนบัตรที่มีราคาสูง

การตรวจธนบัตรที่สงสัยว่าปลอม ปกติจะต้องตรวจเปรียบเทียบกับตัวอย่างธนบัตรที่แท้จริงและราคาเดียวกัน โดยเปรียบเทียบอย่างละเอียดด้วยกล้องจุลทรรศน์และแสงอุลตราไวโอเล็ต ทั้งลักษณะของเทคนิคการพิมพ์และสัญลักษณ์พิเศษต่างๆว่าถูกต้องตรงกันหรือไม่

อย่างไรก็ตาม การสังเกตธนบัตรของประเทศไทยในเบื้องต้นจะสังเกตได้ดังนี้

ตารางที่ 1 วิธีการสังเกต ธนบัตรปลอมและธนบัตรจริง

ธนบัตรปลอม	ธนบัตรจริง
1. กระดาษโดยทั่วไปจะหนา	1. เนื้อกระดาษจะแน่น
2. ลวดลายและลายเส้นจะเลอะเลือน เส้นโต	2. ลวดลาย ลายเส้น ละเอียด คมชัด
3. ลายน้ำพระบรมฉายาลักษณ์ไม่ใช่ลายน้ำที่แท้จริง	3. มีลายน้ำพระบรมฉายาลักษณ์ปรากฏอยู่ในเนื้อกระดาษอย่างชัดเจน สวยงาม
4. ตัวเลขจำนวนเงิน ตัวหนังสือรัฐบาลไทยและราคาธนบัตร พิมพ์ตัวเรียบ	4. ตัวเลขจำนวนเงิน ตัวหนังสือรัฐบาลไทยและราคาธนบัตร พิมพ์นูน สัมผัสได้
5. ไม่มีเส้นขวางแทรกอยู่ในเนื้อกระดาษแต่ละใช้วิธีพิมพ์ให้แลดูเป็นเส้น	5. มีเส้นขวางเป็นพลาสติกพิมพ์ข้อความกว้างประมาณ 2-3 มิลลิเมตร แทรกอยู่ในเนื้อกระดาษ 1 เส้น

ส่วนเหรียญกษาปณ์ รวมทั้งเหรียญอื่นๆซึ่งผลิตโดยใช้แม่พิมพ์ก็จะตรวจด้วยการเปรียบเทียบกับตัวอย่างที่แท้จริงเช่นกัน ซึ่งเปรียบเทียบได้ทั้งเหรียญกับเหรียญ หรือ เหรียญกับแม่พิมพ์ คุณลักษณะของความคมชัดและตำหนิต่างๆ

7. การตรวจแผ่นป้ายทะเบียนรถยนต์และรถจักรยานยนต์

แผ่นป้ายทะเบียนรถ ทั้งรถยนต์และรถจักรยานยนต์ รวมทั้งป้ายวงกลม แสดงการเสียภาษีรถ ถือเป็นเอกสารราชการซึ่งออกให้โดยหน่วยงานราชการเท่านั้น คือ กรมตำรวจ เหล่าทัพ ต่างๆ และกรมการขนส่งทางบก การที่บุคคลทั่วไปทำแผ่นป้ายทะเบียนขึ้นใช้เอง ซึ่งอาจโดยทำไม่ถึงการณ์ เช่น แผ่นป้ายทะเบียนเดิมหาย ชำรุด ไม่ชอบรูปลักษณะของป้ายทะเบียนเดิม หรือทำเลียนแบบแผ่นป้ายทะเบียนของทางราชการเพื่อจุดประสงค์ทางอาญากรรมบางอย่าง เช่นทำป้ายทะเบียนปลอมเพื่อใช้กับรถที่ขโมยมา แก้ไขเลขทะเบียนเดิมเพื่อนำไปประกอบอาชกรรมลักษณะต่างๆ เหล่านี้ถือว่าเป็นผิดกฎหมายทั้งสิ้น

การตรวจพิสูจน์โดยละเอียดว่า เป็นแผ่นป้ายที่แท้จริงของทางราชการหรือไม่นั้น จะต้องตรวจเปรียบเทียบลักษณะต่างๆ ของแผ่นป้ายที่เป็นปัญหา ทั้งลักษณะของสี ขนาดแผ่นป้าย และตำหนิพิเศษต่างๆ ของตัวเลข ตัวอักษร กับตัวอย่างแผ่นป้ายทะเบียนป้ายวงกลมที่แท้จริงอยู่ในความรับผิดชอบกรมทางบกเก็บรักษาอยู่ อย่างไรก็ตาม แผ่นป้ายทะเบียนรถที่แท้จริงของกรมทางบกในเบื้องต้นอาจสังเกตได้ดังรูป

การตรวจพิสูจน์ที่ต้องเปรียบเทียบกับตัวอย่างเฉพาะราย

ในขณะที่การตรวจพิสูจน์ เอกสารบางอย่างทำได้โดยตรวจดูส่วนต่างๆ ของเอกสารแผ่นนั้นเอง เพียงอย่างเดียว ก็ให้ข้อเท็จจริงต่างๆ ของเอกสารนั้นได้ ตามที่กล่าวมาแล้วข้างต้น การหาข้อเท็จจริงบางอย่างเพิ่มเติม อาจต้องทำโดยการตรวจพิสูจน์ส่วนที่เป็นปัญหาในเอกสารเปรียบเทียบกับตัวอย่างที่แท้จริง หรือตัวอย่างที่ทราบมาแน่ชัด การตรวจเปรียบเทียบนี้ จำเป็นมากในการพิสูจน์ตัวผู้เขียน การปลอมแปลงเอกสาร ลายมือชื่อจริงหรือปลอม ที่มาของข้อความ ตัวอักษรพิมพ์ดีด และข้อความจากเครื่องพิมพ์ชนิดอื่นๆ รายละเอียดเกี่ยวกับการตรวจพิสูจน์สิ่งเหล่านี้จะไป จะขึ้นอยู่กับความละเอียดรอบคอบในการจัดเตรียมเอกสารปัญหาและเอกสารตัวอย่างให้ถูกต้องและเพียงพอ

ที่กล่าวต่อไปนี้เป็นรายละเอียดที่สำคัญ เกี่ยวกับการจัดเตรียมเอกสารเพื่อการตรวจพิสูจน์ลักษณะต่างๆของการตรวจพิสูจน์เอกสารปัญหาพอสังเขป

การตรวจพิสูจน์ลายมือข้อความ ลายมือชื่อ (ลายเซ็น)

การปลอมแปลงเอกสารลายมือลายเซ็น (Forgery) แบ่งออกเป็นหลักใหญ่อยู่ 5 ประเภท

คือ

1. การปลอม โดยวิธีเลียนแบบ (Simulation)
2. การปลอม โดยวิธีลากทาบแบบ (Tracing)
3. การถูกจับมือให้เขียน (Guide Hand)
4. การเขียนขึ้นเองโดยไม่มีตัวอย่าง (Free-Hand)
5. การเขียนขึ้น โดยบุคคลหลายบุคคล (Joint Writers)

หลักของการตรวจสอบลายมือเขียนข้อความและลายมือชื่อ ก็คือ การศึกษาคุณสมบัติของการเขียน และรูปลักษณะของตัวอักษรของลายมือชื่อเขียนข้อความหรือลายมือชื่อที่เป็นปัญหาและตัวอย่าง โดยละเอียด แล้วนำมาเปรียบเทียบกัน ซึ่งปกติแล้วการบังคับกล้ามเนื้อของมนุษย์เราให้เขียนหนังสือหรือสิ่งใดๆ ในเอกสาร จะไม่มีความเที่ยงตรงเหมือนกับเครื่องจักร ดังนั้น ในการเปรียบเทียบลายมือปัญหาและตัวอย่าง จึงต้องอาศัยปริมาณการเขียนจำนวนหนึ่ง ซึ่งในแต่ละลายมืออาจจะไม่เท่ากันขึ้นอยู่กับลักษณะของลายมือแต่ละลายมือ ซึ่งในขั้นต้นควรจะทำให้ได้ปริมาณที่มากที่สุด ตามความเหมาะสมของลักษณะตัวอย่างซึ่งแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทตามวิธีการที่ได้มาดังนี้

1. ตัวอย่างลายมือที่เคยเขียนไว้เดิมก่อนเกิดเหตุ
2. ตัวอย่างลายมือที่เขียนขึ้นใหม่

1. ตัวอย่างลายมือที่เคยเขียนไว้เดิมก่อนเกิดเหตุ ตัวอย่างลายมือนี้คือ ตัวอย่างลายมือที่เจ้าของลายมือเขียนไว้ในเอกสารใดๆ ก่อนที่จะเกิดปัญหาขึ้น เช่น ลายมือในสมุดบันทึก จดหมาย คำขอบัตรประชาชน บัญชีทะเบียนสมรส คำขอเปิดบัญชีธนาคาร บัญชีรับบัตรเอทีเอ็ม และบัตรเครดิต เป็นต้น

ข้อดีของตัวอย่างลายมือชนิดนี้คือ จะได้ลายมือที่เป็นลายมือปกติ ของเจ้าของลายมือ และระยะเวลาของการเขียนอาจใกล้เคียงกับลายมือในเอกสารปัญหามากกว่า ส่วนข้อเสียก็คือ ถ้าเป็นตัวอย่างลายมือเขียนข้อความ ข้อความและตัวอักษรในตัวอย่าง อาจจะไม่ตรงกับข้อความในเอกสารปัญหาที่จะตรวจเปรียบเทียบ ให้การตรวจพิสูจน์ทำได้ลำบากและใช้เวลามากขึ้น ตัวอย่างชนิดนี้ควรหาให้ได้จำนวนมากที่สุด จะได้ช่วยในการตรวจพิสูจน์อย่างมาก

2. ตัวอย่างลายมือที่เขียนขึ้นใหม่ ในทางปฏิบัติ การจัดเตรียมตัวอย่างประเภทนี้ปกติจะให้เจ้าของลายมือ เขียนต่อหน้าพนักงานสอบสวน หรือเจ้าหน้าที่ โดยให้เขียนลงใน กระดาษเปล่า ซึ่งวิธีที่ถูกต้องควรทำดังนี้คือ

1. จัดเก็บอุปกรณ์การเขียนให้เหมือนกับในเอกสารปัญหา เช่น หากลายมือที่เป็นปัญหา เขียนด้วยปากกาหมึกซึม ในการค้ายที่มีเส้นบรรทัด ควรให้ผู้เขียนลายมือตัวอย่างใช้ปากกาหมึกซึ่งลงในการค้ายเปล่าที่มีเส้นบรรทัดด้วย

2. ให้เขียนตามคำบอกโดยไม่ต้องบอกตัวสะกดการันต์

3. เขียนข้อความให้ตรงกับลายมือปัญหา

4. ให้เขียนตัวอักษรประเภทเดียวกับลายมือปัญหาเช่น ลายมือหวัด ก็ต้องเขียนลายมือหวัด ลายบรรจงก็ต้องให้เขียนบรรจง หรือลายมือชื่อแบบอ่านไม่ออก แต่ถ้าหากเป็นกรณีที่ลายมือชื่อที่เป็นปัญหาเป็นแบบที่อ่านไม่ออก(ไม่เป็นตัวอักษร)และระบุว่าเป็นลายมือชื่อของบุคคลอื่นที่ไม่ใช่บุคคลที่จะเขียนลายมือชื่อตัวอย่าง กรณีนี้ไม่สามารถตรวจพิสูจน์ลายมือประเภทนี้ได้ ยกเว้นหากผู้ต้องสงสัยเป็นผู้เขียนลายมือชื่อปัญหานั้นจริง และยอมรับเขียนให้เป็นตัวอย่าง อีกทั้งตัวลายมือมีลักษณะพิเศษเฉพาะตัวที่เด่นชัดพอที่จะตรวจพิสูจน์ได้เท่านั้น

5. ให้เขียนซ้ำกันให้เต็มหน้ากระดาษประมาณ 5 หน้ากระดาษ

6. หากเห็นว่าผู้เขียนมีการ ดัดแปลงลายมือ หรือไม่ตั้งใจเขียน ควรเก็บตัวอย่างที่เขียนเสร็จแล้ว ไม่ให้เห็น แล้วให้เขียนเพิ่มเป็น 10-20 หน้ากระดาษ

ตัวอย่างลายมือชนิดนี้มีข้อดีคือ ได้ข้อความและเครื่องเขียนตรงกับลายมือปัญหา ทำให้การตรวจพิสูจน์ทำได้เร็วขึ้น แต่ข้อเสียก็คือ ระยะเวลาของการเขียน อาจห่างจากลายมือปัญหา มาก ในกรณีที่ลายมือปัญหาเขียนไว้นานหลายปีแล้ว แต่อย่างไรก็ตามตัวอย่างลายมือประเภทนี้ต้อง

มีในการตรวจพิสูจน์ ยกเว้นกรณีที่เจ้าของตัวอย่างลายมือหลบหนีการจับกุม ยังไม่สามารถตามตัว มาให้เขียนได้ หรือเสียชีวิต

การตรวจพิสูจน์ตัวอักษรพิมพ์ดีด เครื่องพิมพ์จำนวนเงินบนเช็ค

เครื่องพิมพ์ดีดและเครื่องพิมพ์จำนวนเงินบนเช็คในปัจจุบัน มีหลายยี่ห้อ หลายรุ่น ซึ่งแบบของตัวอักษรอาจจะแตกต่าง อย่างไรก็ตามถึงแม้จะเป็นเครื่องยี่ห้อเดียวกันรุ่นเดียวกันแต่เป็น คนละเครื่องและตัวอักษรที่พิมพ์ออกมาจะมีลักษณะตำหนิพิเศษเฉพาะตัว ซึ่งอาจตรวจระบบได้ เช่น ตัวอักษรเบี้ยว หรือเส้นขาด เป็นต้น ดังนั้นการตรวจพิสูจน์ตัวอักษร ประเภทนี้จึงต้องใช้วิธี ตรวจเปรียบเทียบลักษณะข้อความตัวอักษรที่เป็นปัญหานั้น ว่าพิมพ์ด้วยเครื่องพิมพ์เดียวกันหรือไม่

หากเป็นกรณีที่พบเครื่องพิมพ์ต้องสงสัยให้พนักงานสอบสวนพิมพ์ข้อความให้ เหมือนกับในเอกสารปัญหาด้วยเครื่องพิมพ์นั้นสัก 3-4 หน้ากระดาษ (เต็มหน้ากระดาษ) นำมาเป็น เอกสารตัวอย่างสำหรับการตรวจพิสูจน์ พนักงานสอบสวนไม่ต้องส่งเครื่องพิมพ์ที่ต้องสงสัยไปยัง กองพิสูจน์หลักฐานนอกเหนือจากกรณีหากจำเป็นต้องตรวจเครื่องพิมพ์ดีดประกอบด้วย การที่ ต้องพิมพ์ซ้ำหลายๆ แผ่น เพราะต้องการให้เห็นลักษณะพิเศษของเครื่องได้ชัดเจน เพื่อที่จะได้นำมา เปรียบเทียบกันได้

ถ้าข้อความตัวอักษรพิมพ์ดีดที่เป็นปัญหาในเอกสารของกลาง พิมพ์ผ่านกระดาษ คาร์บอน ตัวอย่างที่พิมพ์ส่งมาเปรียบเทียบ ก็ต้องพิมพ์ข้อความตัวอักษรพิมพ์ดีดผ่านกระดาษ คาร์บอนด้วย

การตรวจเอกสารทางเคมีและฟิสิกส์

ในการพิสูจน์เอกสารทางเคมีและฟิสิกส์นั้น บางครั้งจะต้องใช้กรรมวิธีทางเคมี เช่นใน การตรวจหาหมึก ในกรณีที่มีการเขียนต่อเติม แก้ไข ในเอกสารของกลาง ซึ่งกรรมวิธีในการตรวจ พิสูจน์ดังกล่าวจะต้องมีการตัดเจาะเอกสาร โดยทำให้บางส่วนของตัวอักษรและเอกสาร ต้องละเอียด และชำรุด เนื่องจากจะต้องทำการเจาะเอกสารตรงบริเวณที่พิสูจน์ชนิดของหมึก แต่ทำความเสียหาย เพียงเล็กน้อยเท่านั้น ดังนั้น ถ้าพนักงานสอบสวนต้องทราบว่าเป็นหมึกชนิดเดียวกันใช่หรือไม่ และ เขียนจากปากกาตัวเดียวกันหรือไม่ ต้องระบุชัดเจน หากไม่ระบุ ผู้ชำนาญการพิสูจน์หลักฐาน ก็ จะต้องทำหนังสือสอบถามความยินยอมจากพนักงานสอบสวนว่า ผู้เสียหายหรือผู้ต้องหายินยอมให้ ตัดเจาะเอกสารใหม่หรือไม่ ซึ่งจะทำให้เสียเวลาในการทำหนังสือโต้ตอบ

การตรวจเกี่ยวกับการพิมพ์ต่างๆ

เอกสารต่างๆ ที่ผลิตขึ้นจากกระบวนการพิมพ์ ทั้งเอกสารราชการและเอกสารทั่วไป หรือเครื่องหมายการค้า เช่น โฉนดที่ดิน เช็คเดินทาง ฉลากสินค้าต่างๆ เป็นต้น เอกสารเหล่านี้ เมื่อดู

ลักษณะทั่วไปโดยผ่านๆ อาจจะคล้ายกัน แต่เมื่อนำมาเปรียบเทียบกันดูโดยละเอียดด้วยกล้องจุลทรรศน์จะเห็นความแตกต่างกันของเอกสารที่พิมพ์เลียนแบบกัน โดยมีแม่พิมพ์คนละอันได้

การตรวจพิสูจน์จะใช้วิธีตรวจด้วยกล้องจุลทรรศน์ เปรียบเทียบในสิ่งต่างๆ ดังนี้คือ

1. เทคนิคใช้พิมพ์
2. รูปลักษณะของลวดลาย ตัวอักษรต่างๆ
3. ความคมชัด และตำหนิของการพิมพ์

เอกสารตัวอย่างในกรณีนี้จะหาได้จากต้นกำเนิดของเอกสารนั้น เช่น โฉนดที่ดินขอจากกรมที่ดิน ตัวอย่างเครื่องหมายการค้า ของจากบริษัทที่เป็นเจ้าของเครื่องหมายการค้า นั้น โดยจำนวนของเอกสารตัวอย่างที่จำเป็นต้องใช้ในการตรวจจะใช้ประมาณ 2-3 ตัวอย่าง

5. การตรวจรอยตราประทับ

ที่จริงรอบประทับก็เป็นเทคนิคหนึ่งของการพิมพ์ แต่ที่ตรวจพิสูจน์จะต่างกันเล็กน้อย คือ ตรวจเปรียบเทียบเพียงรูปลักษณะและตำหนิของลวดลายต่างๆ โดยเปรียบเทียบรอยประทับ กับดวงตราประทับเลขก็ได้

ตัวอย่างของรอยตราประทับนั้น ในการจัดส่งตัวอย่างรอยตราประทับ พนักงานสอบสวนไม่ต้องส่งดวงประทับตัวอย่างไปยังกองพิสูจน์หลักฐาน แต่พนักงานสอบสวนจะต้องส่งตัวอย่างรอยตราประทับ ซึ่งพนักงานสอบสวนจะต้องเป็นผู้ตีตราประทับลงบนแผ่นกระดาษให้เต็มหน้ากระดาษ รวม 5 แผ่น โดยในแต่ละแผ่น ที่ด้านล่างกระดาษ พนักงานสอบสวนจะต้องระบุให้ชัดเจนว่า เป็นตัวอย่างรอยตราประทับจากตราประทับอันใด ประเภทใด และลงลายมือชื่อเซ็นรับรองด้วยทุกๆ แผ่น

ถ้าตราประทับที่จัดส่งตรวจพิสูจน์เป็นของกลางที่ยึดได้ พนักงานสอบสวนไม่ต้องส่งตราประทับของกลางที่ยึดได้ดังกล่าวไปยังกองพิสูจน์หลักฐาน แต่พนักงานสอบสวนส่งรอยตราประทับที่เกิดจากตราประทับของกลางที่ยึดได้ โดยประทับในแผ่นกระดาษ รวม 5 แผ่น และในแต่ละแผ่นที่ด้านล่างของกระดาษ พนักงานสอบสวนจะต้องระบุให้ชัดเจนว่าเป็นตัวอย่างรอยตราประทับที่เกิดจากตราประทับของกลางที่ยึดได้อันใด

การตรวจพิสูจน์รูปรอยตราบนไม้ซุงหรือต่อไม้

หลักการทำไม้ทั่วๆ ไป คือ มีการคัดเลือกโดยเจ้าหน้าที่ป่าไม้วาเป็นไม้ประเภทใดมีขนาดที่จะตัดได้หรือไม่ ถ้าอนุญาตได้ เจ้าหน้าที่ผู้นั้นจะตีตราค้อนลงบนข้างต้นไม้ ที่ถูกถากเปลือกออก ซึ่งค้อนนั้นเป็นค้อนประจำตัว ของเจ้าหน้าที่ป่าไม้แต่ละคน เสมือนกับเป็นตัวเลขบอกว่าเป็นใครเช่น (ต.6025, ต1039) เป็นต้น และเมื่อมีการตัดไม้แล้ว ต้องให้เจ้าหน้าที่ป่าไม้อีกท่านหนึ่งตีตราตัด เช่น (ตัด 7038) เป็นต้น และเมื่อมีการชักลากไม้ไปรวมหมอน จะมีการตีตราชักลาก เช่น (ช.ลาก

5123) เพื่อเป็นการอนุญาตให้มีการชั่งตวงได้ และจะมีการชำระค่าภาคหลวง เป็นธรรมเนียมในการทำไม้เนื้อแข็ง (กล.2023) เป็นต้น โดยคิดตามปริมาณของไม้แต่ละท่อน

ฉะนั้น ขั้นตอนการทำไม้ ต่างๆ ที่ถูกต้อง จะต้องมีการประทับด้วยค้อนประจำตัวของเจ้าหน้าที่ป่าไม้ หรือค้อนส่วนกลางของกรมป่าไม้ ลงบนเขียงและต่อไม้

การพิสูจน์รอยตราประทับบนไม้ ก็เปรียบเสมือนการตรวจรอยตราประทับบนเอกสารนั่นเอง คือ จะมีการเปรียบเทียบรูปรอยตราปัญหาเกี่ยวกับตัวอย่าง ว่ามีขนาด รูปร่าง ลักษณะความคมชัดของตัวอักษร ตัวเอก ตลอดจนลักษณะตำหนิพิเศษต่างๆ ว่าตรงกันหรือไม่ถ้าตรงกันก็สามารถลงความเห็นว่า เป็นรอยประทับที่เกิดจากค้อนเหล็ก หรือตราประทับเดียวกัน และผู้ชำนาญจะทำการถ่ายรูปรอยตราประทับปัญหาแต่ละตัวอย่าง เป็นหลักฐานแสดงภาพประกอบรายงานการพิสูจน์

เครื่องมือวิทยาศาสตร์ที่ใช้ในการตรวจพิสูจน์เอกสาร

1. เครื่อง ESDA (Electrostatic Data Analyzer)

การอ่านข้อความที่เกิดจากรอยกดบนเอกสาร (Indented Writing) นั้นสามารถทำได้โดยใช้เครื่องมือ ESDA ดังกล่าว การเขียนข้อความด้วยปากกาหรือดินสอ ซึ่งเป็นวัสดุที่มีปลายแหลม รอยกดจะเกิดขึ้นบนกระดาษแผ่นที่อยู่ถัดลงไปจากกระดาษแผ่นที่เขียนข้อความด้วยปากกาหรือดินสอนั้น และจะเกิดขึ้นบนแผ่นที่อยู่รองลงไปอีกหลายๆ แผ่นขึ้นอยู่กับความหนักเบาของการเขียน

ข้อความรอยกดนี้มีประโยชน์อย่างยิ่งในการสืบสวน สอบสวน เช่น ในกรณีที่มีคนร้ายคุยกันทางโทรศัพท์นัดแนะกันในเรื่องที่จะไปก่ออาชญากรรม และได้จดข้อความสถานที่ต่างๆ ลงบนสมุดฉีกใกล้ๆ โทรศัพท์ เมื่อคนร้ายเลิกเอากระดาษแผ่นที่เขียนไปแล้ว ก็จะไม่ระแวงว่ากระดาษแผ่นถัดลงไปจะมีข้อความเช่นเดียวกับที่ตนเขียนไว้ในวันนั้น และเมื่อได้นำกระดาษดังกล่าวนี้ไปทำกรรมวิธีทางเคมีและฟิสิกส์ ก็สามารถอ่านข้อความได้อย่างชัดเจน สามารถใช้เป็นหลักฐานผูกมัดคนร้ายในการกระทำผิดนั้นได้

ในอดีต การอ่านข้อความจากรอยกดนั้น ทำได้โดยใช้แสงเล็ง เพื่อให้เกิดเงาข้อความและบันทึกภาพไว้สำหรับความสะดวกในการอ่าน

ในปัจจุบัน ได้มีผู้เชี่ยวชาญทางด้านตรวจสอบเอกสารของหน่วย Scotland Yard ร่วมกับวิศวกรของประเทศอังกฤษ ได้ผลิตเครื่องมือสำหรับอ่านข้อความรอยกดนี้ โดยเฉพาะเครื่องมือนี้ เรียกว่า Electrostatic Data Analyzer หรือ ESDA ซึ่งจะมีระบบการทำงานโดยใช้หลักการทางฟิสิกส์ทั่วไป

2. เครื่อง Docucenter

เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการตรวจพิสูจน์เอกสาร โดยใช้คลื่นแสงหลายความถี่ (Light Sources) ซึ่งในแต่ละ Light Sources สามารถทำการตรวจพิสูจน์เอกสารแต่ละประเภทได้ เช่น การตรวจหาร่องรอยของการแก้ไข ตรวจหาลักษณะตำหนิพิเศษของเอกสาร (บัตรประจำตัวประชาชน) ตรวจหาชนิดของหมึก ตรวจหาชนิดของกระดาษ เป็นต้น โดยในรายละเอียดของ light sources สามารถจะทำการตรวจพิสูจน์อะไรได้บ้างนั้น รายละเอียดปรกฏตาม Chart ต่อไปนี้

ตารางที่ 2 รายละเอียดของเครื่องมือ Docucenter ที่สามารถทำการตรวจพิสูจน์เอกสาร

เพื่อทำการตรวจสอบ	การสังเกต	แหล่งกำเนิดแสง
<ul style="list-style-type: none"> - ร่องรอยการกดบนเอกสาร - โครงสร้างพื้นผิวของเอกสาร - คูการเขียนของหมึก - โครงสร้างพื้นผิวทั่วไป - ร่องรอยของวัตถุ - การประทับของรอยตราต่างๆ - อื่นๆ - คูชนิดของหมึก หรือสารเคมีต่างๆที่ใช้ในการเขียน - คูการเรืองแสง UV ในหมึกกลับ - สารเคมีต่างๆ - ลายน้ำ - โครงสร้างและเนื้อเยื่อของกระดาษ - การพิสูจน์แผ่นโลหะที่อยู่ในกระดาษ ที่เป็นความปลอดภัยอย่างหนึ่ง โดยการสะท้อนแสงของธาตุด้วยแสง Retro 	<ul style="list-style-type: none"> - ด้วยการให้แสง IR เป็นตัวคูคู - ซีมลิ - ด้วยการเรืองแสงในแสง IR 	<ul style="list-style-type: none"> ใช้แสงเฉียง ใช้แสง IR ใช้แสงสีขาว (Fluorescent) ใช้แสงสีฟ้า (Fluorescent) ใช้แสง UV ด้วยการให้แสงส่องผ่าน ด้วยแสง Retro

6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จิราภรณ์ เนาวพนานนท์ (2552) ผลงานวิจัยเรื่อง “พยานผู้เชี่ยวชาญในคดีอาญา” เป็นการศึกษาแนวคิดในการนำพยานผู้เชี่ยวชาญเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม สถานะของพยาน การตรวจสอบและคัดค้านพยานผู้เชี่ยวชาญ ตามกฎหมายไทยและกฎหมายต่างประเทศ

และศึกษาในเรื่องของการแก้ไขข้อกฎหมายในกรณีที่พยานผู้เชี่ยวชาญไม่ต้องมาเบิกความประกอบความเห็นในศาล ซึ่งไม่เป็นไปตามหลักการพิจารณาคดีโดยเปิดเผย ซึ่งพยานผู้เชี่ยวชาญอาจถูกคัดค้าน และ ถามค้าน โดยคู่ความทั้งสองฝ่ายในเรื่องความ น่าเชื่อถือ ความเป็นกลาง และปัญหาที่ผู้เชี่ยวชาญถูกคุกคาม โดยการฟ้องร้องจากฝ่ายที่ไม่พอใจในผลการปฏิบัติหน้าที่ของผู้เชี่ยวชาญ โดยที่กฎหมายมิได้ให้ความคุ้มครองผู้เชี่ยวชาญเลยทั้งที่เป็นผู้ช่วยเหลือในการค้นหาความจริงให้กับคดี

จากการศึกษานี้ มีข้อเสนอว่า ควรมีการปรับเปลี่ยนตัวผู้เชี่ยวชาญทันทีเมื่อสังเกตเห็นได้ว่าจะมีความเสี่ยงที่จะทำให้ความยุติธรรมเสียไป และผู้เชี่ยวชาญควรจะมาเบิกความ โดยกฎหมายให้ความคุ้มครองที่จะไม่ถูกฟ้องร้องดำเนินคดี

ภานุพงศ์ พณิชยกุล (2555) ศึกษากรณีที่ผู้ลงลายมือชื่อในเอกสารที่ไม่มีการกรอกข้อความ และมีบุคคลอื่นมากรอกข้อความ อันไม่ตรงกับเจตนาของผู้ลงลายมือชื่อ ปัญหาว่าจะมีผลผูกพันผู้ลงลายมือชื่ออย่างไร และผู้ลงลายมือชื่อซึ่งเป็นผู้แสดงเจตนาสามารถนำสืบพยานบุคคลหักล้างเจตนาที่ปรากฏในเอกสาร ได้หรือไม่ เมื่อกฎหมายตามมาตรา 94 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งก็ห้ามไม่ให้นำสืบพยานบุคคลหักล้างพยานเอกสาร แต่ในขณะที่บางกรณีก็ให้นำสืบพยานบุคคลหักล้างพยานเอกสาร ได้

สุกิจ เชื้ออินทร์ (2535) ศึกษาปัญหาช่องโหว่ของกฎหมายที่ไม่ครอบคลุมการกระทำความผิดเกี่ยวกับการปลอมเอกสาร ทำให้เกิดข้อขัดข้องในการบังคับใช้กฎหมาย โดยเสนอแนะให้ปรับปรุงการจัดหมวดหมู่ตลอดจนบทบัญญัติของกฎหมายปลอมเอกสาร ให้มีความสอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ข้อเสนอที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ซึ่งมีการนำเอาเครื่องคอมพิวเตอร์และเครื่องจักรกลอื่นเข้ามาใช้ในการทำงานแทนคนมากยิ่งขึ้น รวมทั้งเสนอให้ขยายขอบเขตการทำเอกสารเท็จซึ่งเป็นการปลอมเอกสารประเภทหนึ่ง ให้ครอบคลุมถึงเอกสารเท็จที่สร้างขึ้นโดยเอกชนอื่นนอกเหนือจากเจ้าพนักงานหรือผู้มีวิชาชีพซึ่งประมวลกฎหมายอาญาบัญญัติให้เป็นความผิดอยู่แล้ว นอกจากนี้ยังเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาในทางปฏิบัติเกี่ยวกับการดำเนินคดีความผิดปลอมเอกสารให้มีความถูกต้องเหมาะสมมากยิ่งขึ้น

รุจิรัตน์ ชุมวรรเดช (2535) ศึกษาเรื่อง พยานผู้ชำนาญการพิเศษในคดีอาญา มีวัตถุประสงค์เพื่อค้นหาความจริงให้ได้มากที่สุด โดยใช้พยานหลักฐานที่พิสูจน์ความจริงได้มาก

ที่สุด แต่ในบางกรณีอาจเป็นเรื่องที่อยู่นอกเหนือความรู้ความเข้าใจของศาล จำเป็นต้องอาศัยผู้ชำนาญการในศาสตร์นั้นๆ ที่เรียกว่า “ผู้ชำนาญการพิเศษ” วิทยานิพนธ์นี้มุ่งศึกษาการเข้าสู่ระบบกระบวนการยุติธรรมของ ผู้ชำนาญการพิเศษ ตลอดจนการใช้ดุลยพินิจของศาลในการรับฟังและชั่งน้ำหนักคำพยานผู้ชำนาญการพิเศษ ซึ่งยังไม่มีวิธีการที่เหมาะสม เป็นผลให้ไม่อาจได้รับประโยชน์จากพยานผู้ชำนาญการพิเศษได้อย่างเต็มที่ ดังนั้นในการปรับปรุงการรับฟังพยานผู้ชำนาญการพิเศษ จึงควรดำเนินการจัดให้มีการปฏิบัติเกี่ยวกับการเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของผู้ชำนาญการพิเศษเป็นการเฉพาะ

ศุรพล จันทรสมศักดิ์ (2555) ได้ทำการวิจัยโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบเกี่ยวกับผลของความเครียดต่อลายมือชื่อหรือลายเซ็นของบุคคลว่ามีความแตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร โดยทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย 4 ส่วน ดังต่อไปนี้ 1) แบบสอบถามปัจจัยส่วนบุคคล 2) แบบสอบถามบุคลิกภาพ 3) แบบวัดความเครียดสวนปรุง (SPST – 20) 4) แบบประเมินความเห็นของผู้ชำนาญการ ผลการศึกษาวิจัยพบว่าความเครียดมีความสัมพันธ์ในทางตรงกันข้ามกับความเพี้ยนของ ลายมือชื่อ กลุ่มตัวอย่างที่มีความเครียดน้อยหรือภาวะปกติ กลับมีความเพี้ยนของลายมือชื่อก่อนข้างมาก ต่างจากกลุ่มตัวอย่างที่มีความเครียดมาก กลับมีความเพี้ยนของลายมือชื่อน้อย ทั้งนี้ผลดังกล่าวอาจจะเป็นผลมาจากตัวแปรอื่นๆ ที่เราไม่สามารถควบคุมได้ทำให้เกิดความผิดพลาด ท้ากับว่าความเครียดอาจส่งผลกระทบต่อความเพี้ยนของลายมือชื่อได้ แต่ก็ยังเป็นเพียงเล็กน้อยเท่านั้น ไม่ส่งผลกระทบต่อลักษณะเฉพาะของลายมือชื่อบุคคลแต่อย่างใด อีกทั้งข้อมูลจากการวิเคราะห์ทางสถิติพบว่า การวิจัยสามารถอธิบายความเพี้ยนของลายมือชื่อได้เพียง 22.9% ซึ่งถือว่ายังอยู่ในระดับไม่สูงมากนัก

พชร ศักดิ์สุจริต (2543) การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและวิเคราะห์แนวความคิดทางด้านกฎหมายเกี่ยวกับลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Signature) โดยมีความมุ่งหมายที่จะหาทิศทางและมาตรการทางกฎหมายที่มีความเหมาะสมสำหรับประเทศไทย โดยคำนึงถึงความสอดคล้องกับมาตรฐานระหว่างประเทศด้วย จากการวิจัยพบว่าลายมือชื่อ คือ เครื่องหมายใดๆ ที่ผู้กระทำเครื่องหมายมีเจตนาจะใช้เป็นเครื่องมือในการตรวจสอบความถูกต้องแท้จริงของเอกสาร เพื่อเป็นการส่งเสริมการพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ เทคโนโลยีลายมือชื่อดิจิตอล (Digital Signature) จึงได้ถูกคิดค้นขึ้นมาเพื่อนำมาใช้แทนการลงลายมือชื่อในธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งในหลาย ๆ ประเทศ รวมทั้งประเทศไทยประสบปัญหาในการนำตัวบทกฎหมายเกี่ยวกับลายมือชื่อที่มีอยู่เดิมมาปรับใช้กับลายมือชื่อดิจิตอล ในกลุ่มประเทศที่พัฒนา แล้ว รวมไปถึงประเทศในกลุ่มอาเซียน คือ ประเทศสิงคโปร์และประเทศมาเลเซีย ได้มีการบัญญัติกฎหมายเฉพาะขึ้นเพื่อทำการรับรองสถานะ

ทางกฎหมายของลายมือชื่อดิจิทัล โดยกำหนดถึงหน้าที่ ความสัมพันธ์และความรับผิดชอบของแต่ละฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการใช้ลายมือชื่อดิจิทัล และได้ทำการศึกษารูปแบบในการร่างกฎหมาย รวมไปถึงถึงหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการใช้ลายมือชื่อดิจิทัลของต่างประเทศกฎหมายแม่แบบขององค์การระหว่างประเทศ เพื่อนำผลที่ได้มาเปรียบเทียบกับร่างกฎหมายของไทย ซึ่งทางผู้เขียนพบว่าในบางมาตรามีความไม่ชัดเจนและยังคงขาดไปซึ่งหลักการทางกฎหมายที่สำคัญทางผู้เขียนจึงได้ทำการสรุปและจัดทำข้อเสนอแนะดังนี้ 1. คงรูปแบบในการร่างกฎหมายที่รักษาความเป็นกลางทางเทคโนโลยีและมีส่วนเพิ่มเติมข้อสันนิษฐานไว้ เพราะจะไม่เป็นการบิดเบือนสภาพตลาดและยังสามารถประยุกต์ใช้กับเทคโนโลยีลายมือชื่อดิจิทัลได้ 2. ทำการปรับปรุงแก้ไขร่างกฎหมาย โดยคำนึงถึงหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องและสภาพสังคมของไทย รวมไปถึงเพิ่มเติมหลักการที่สำคัญซึ่งเป็นหัวใจในการร่างกฎหมายตามรูปแบบในข้อ 1. ให้ชัดเจนยิ่งขึ้น

ปภาวรินทร์ จินสลุต (2555) ศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยสำคัญในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีปัจจัยหนึ่งคือ การรับฟังพยานหลักฐาน ซึ่งต้องเข้าใจในหลัก ประเด็น และข้อห้ามทางกฎหมาย เนื่องจากจะมีผลต่อขั้นตอนการชั่งน้ำหนัก ซึ่งเป็นคนละขั้นตอนกัน ดังนั้นพยานหลักฐานจะต้องเกิดขึ้น และได้มาโดยชอบด้วยกฎหมาย

ในคดีอาญา พยานหลักฐานใดก็ตามที่จะช่วยยืนยันการกระทำผิด หรือยืนยันความบริสุทธิ์ของจำเลยได้โดยชอบตามกฎหมาย ย่อมนำสืบได้ แต่กฎหมายได้มีข้อห้ามในการรับฟังพยานในบางลักษณะ คือบทตัดพยานบอกเล่าซึ่งต้องห้ามไม่ให้ศาลรับฟังพยานดังกล่าว แต่กระนั้นกฎหมายก็ยังมีข้อยกเว้นในการที่ศาลจะรับฟังพยานบอกเล่านั้นได้โดยใช้หลักดุลพินิจ 2 ข้อคือ หลักความน่าเชื่อถือของพยานบอกเล่าและหลักจำเป็นที่จะต้องรับฟังพยานบอกเล่า การวิจัยนี้ได้ศึกษาเปรียบเทียบความเป็นมาของปัญหาการแก้ไข เปลี่ยนแปลงข้อกฎหมายกลับไปกลับมาที่ทำให้ผู้พิพากษาเกิดความเข้าใจผิดในเรื่องการใช้ดุลพินิจ ทำให้ศาลเกิดปัญหาความยุ่งยากซับซ้อนในการใช้ดุลพินิจในการรับฟังพยาน เพื่อชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานในคดีอาญา

สุรัตน์ชัย ศีลาภากุล (2552) ศึกษาปัญหาความล่าช้าในกระบวนการพิจารณาคดีเนื่องจากในแต่ละปีมีปริมาณคดีความเกิดขึ้นเป็นจำนวนมากในขณะที่งบประมาณ และอัตรากำลังผู้พิพากษามีไม่เพียงพอต่อการรองรับ โดยที่ผ่านมาศาลยุติธรรมได้พยายามค้นหาแนวทางการแก้ไขปัญหาความล่าช้าในการพิจารณาคดี และคดีที่ค้างค้างสะสมจำนวนมาก ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อความศรัทธาเชื่อถือของประชาชนที่มีต่อประสิทธิภาพการทำงานของศาลยุติธรรมได้

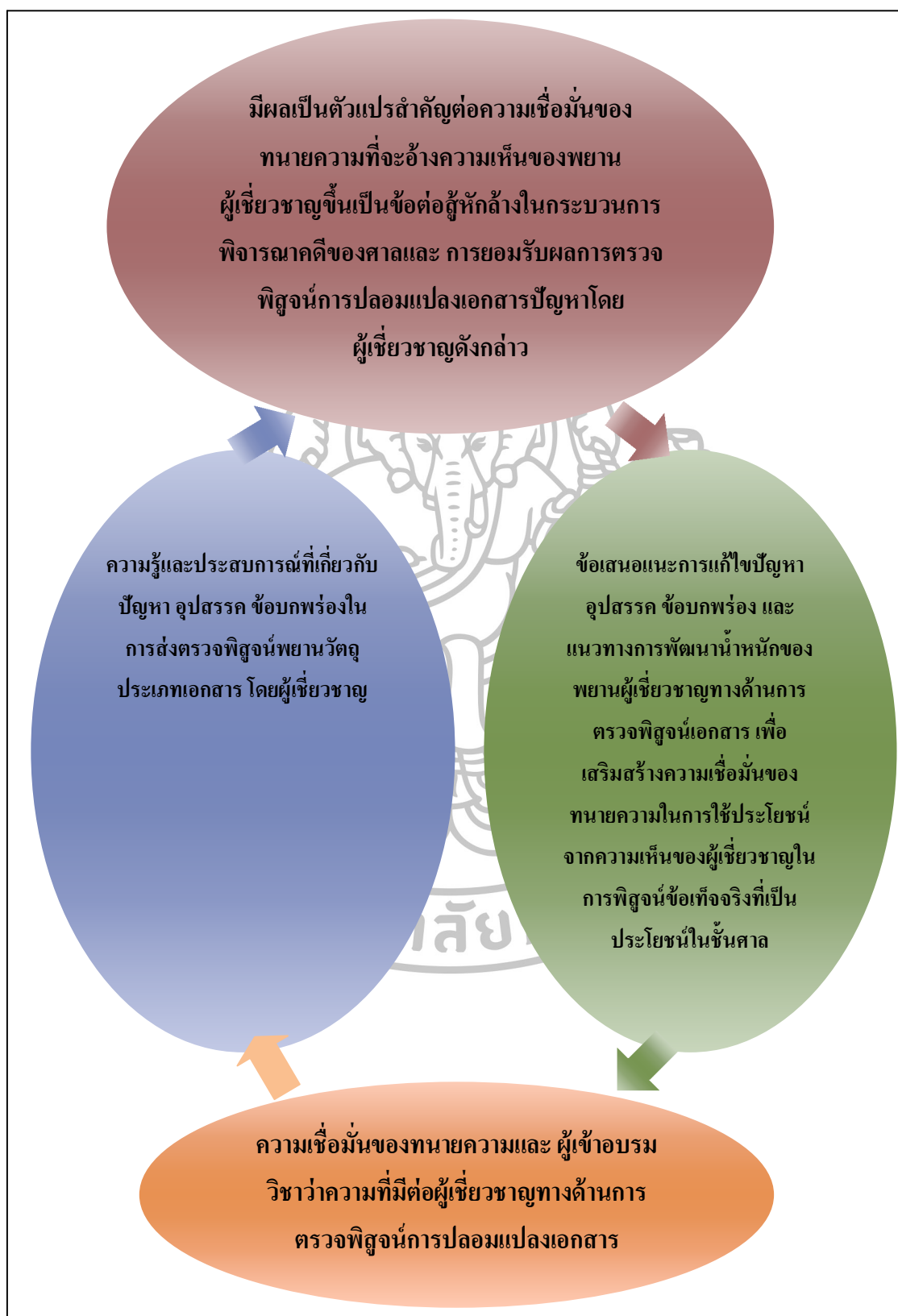
สำนักงานศาลยุติธรรมได้เสนอให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมข้อกฎหมายในเรื่องของการตรวจพยานหลักฐาน โดยกำหนดให้มีการตรวจพยานหลักฐานก่อนเริ่มทำการสืบพยานในคดีอาญาที่จำเลยไม่ให้การหรือให้การปฏิเสธ เพื่อให้การพิจารณาคดีเป็นไปด้วยความรวดเร็ว ต่อเนื่องและเป็น

ธรรม ซึ่งบทบัญญัติดังกล่าวได้ให้อำนาจศาลในการกำหนดให้มีกระบวนการตรวจพยานหลักฐานได้เอง และศาลมีอำนาจสอบถามคู่ความถึงความเกี่ยวข้องของประเด็นและความจำเป็นที่จะต้องสืบพยานหลักฐานที่อ้าง รวมทั้งการยอมรับข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานของอีกฝ่ายหนึ่งก่อนเริ่มทำการสืบพยาน ทำให้ศาลทราบแนวทางการสืบพยานของคู่ความ และสามารถกำหนดเวลาในการพิจารณาคดีได้อย่างเหมาะสม

อย่างไรก็ตาม แม้จะมีการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายเพื่อให้เกิดความรวดเร็วแล้ว แต่ในทางปฏิบัติพบว่าศาลหลายแห่งไม่ได้นำวิธีการนั้นมาใช้ จึงยังเกิดปัญหาความล่าช้าในการพิจารณาคดีและมีคดีค้างสะสมเพิ่มขึ้นเช่นเดิม งานวิจัยนี้จึงทำการศึกษาปัญหาอุปสรรค ข้อบกพร่อง และนำเสนอแนวทางการนำกระบวนการตรวจพยานหลักฐานมาใช้ในการบริหารจัดการคดีอาญา เพื่อให้การพิจารณาคดีเป็นไปโดยสะดวก รวดเร็ว และสอดคล้องกับกฎหมาย

ภาวดี ทับศรีแก้ว (2557) งานวิจัยศึกษาวิเคราะห์หมึกพิมพ์บนกระดาษสำหรับวัตถุพยานประเภทเอกสาร เพื่อนำไปสืบสวนหาตัวผู้กระทำผิด โดยใช้เทคนิค Thin-Layer Chromatography (TLC) ร่วมกับโปรแกรมวิเคราะห์ภาพของ Chromatogram ผลของการวิเคราะห์ที่ได้จะถูกนำมาใช้ประเมินความเหมือนหรือความแตกต่างของหมึกพิมพ์ที่ใช้ นำตัวอย่างหมึกพิมพ์ทั้งหมด 20 ตัวอย่าง จาก การศึกษาเฟสเคลื่อนที่ที่เหมาะสม คือ ระบบตัวทำละลาย N-Butanol, Ethanol และ Distilled Water ใน อัตราส่วน (10:2:3, v/v/v) ตัวทำละลายในการสกัดหมึก แผ่น TLC ที่ได้จะนำไปสแกนด้วยเครื่องสแกนเนอร์ที่ใช้ ในสำนักงาน และบันทึกเป็นแฟ้มประเภท Bitmap (bmp) จากนั้นนำไปวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมวิเคราะห์ภาพ ซึ่ง โปรแกรมจะอ่านและเปรียบเทียบค่าความเข้มของ สีแดง สีเขียว และสีน้ำเงิน (RGB) บนภาพ TLC ผลจากการ วิเคราะห์ภาพบนแผ่น TLC พบว่ามาจากหมึกพิมพ์ชนิดเดียวกัน 41.43% มาจากหมึกพิมพ์ต่างชนิดกัน 48.57% และไม่สามารถจำแนกชนิดได้ 16.19% ผลการศึกษาในครั้งนี้แสดงให้เห็นความเป็นไปได้ในการใช้วิธี TLC ร่วมกับโปรแกรมวิเคราะห์ภาพเพื่อตรวจพิสูจน์เอกสารทางนิติวิทยาศาสตร์

7. กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “ความเชื่อมั่นของทนายความและผู้เข้าอบรมวิชาว่าความที่มีต่อผู้เชี่ยวชาญด้านการตรวจพิสูจน์การปลอมแปลงเอกสาร”

เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) และ การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยศึกษาระเบียบวิธีวิจัยดังนี้

1. วิธีการวิจัย

1. ศึกษาค้นคว้าจากเอกสารทางวิชาการ วารสาร หนังสือ บทความ วิทยานิพนธ์และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (Documentary Research) เพื่อนำมาอ้างอิงประกอบการศึกษา
2. ศึกษาภาคสนาม (Field Survey) โดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaires) และแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูล

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากทนายความและผู้เข้ารับการอบรมวิชาว่าความ ซึ่งสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีหรืออนุปริญญาทางนิติศาสตร์จากสถาบันที่สภานายความอนุมัติ โดยมีเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ แบบสอบถามที่ผู้ศึกษาสร้างขึ้นเองและแบบสัมภาษณ์เชิงลึก โดยจะมีทั้งแบบสอบถามปิด ซึ่งได้กำหนดคำตอบให้ผู้ตอบแบบสอบถามได้เลือกตอบข้อที่ต้องการมากที่สุด และแบบสอบถามปลายเปิด ซึ่งเปิดโอกาสให้ผู้ตอบสามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระ โดยส่วนการสอบถามจะแบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 เป็นคำถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของเข้ารับการอบรมวิชาว่าความ ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา การศึกษาอบรมเพิ่มเติม สถานภาพการสมรส การเคยเข้ารับการอบรมหลักสูตรการตรวจพิสูจน์เอกสาร และความสัมพันธ์ส่วนตัว

ตอนที่ 2 เป็นคำถามเกี่ยวกับความเชื่อมั่นและความคิดเห็นของผู้เข้ารับการอบรมวิชาว่าความที่มีต่อผู้เชี่ยวชาญด้านการตรวจพิสูจน์การปลอมแปลงเอกสาร

ตอนที่ 3 เป็นการสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อศึกษาปัญหา และ อุปสรรค ในการส่งเอกสารให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจพิสูจน์ และมีผลอย่างไรในการนำความเห็นของผู้เชี่ยวชาญด้านการตรวจพิสูจน์เอกสารมาใช้ในทางกระบวนการพิจารณาในชั้นศาล

3. การทดสอบเครื่องมือที่ใช้

1. ศึกษาองค์ประกอบต่างๆที่ส่งผลต่อความเชื่อมั่น จากหนังสือ เอกสาร วารสาร
2. นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบแก้ไขให้ถูกต้อง
3. นำแบบสอบถามที่ได้ไปทดสอบ (Pre-test) กับนักกฎหมายที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 20 คน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ
 - 3.1 ตรวจสอบความเข้าใจในแบบสอบถามและการใช้ภาษาในแบบสอบถาม เมื่อผู้ตอบอ่านแล้วมีปัญหาหรืออุปสรรคในการตอบประการใดบ้างเพื่อแก้ไขให้ดีขึ้น
 - 3.2 ตรวจสอบความสอดคล้องของเนื้อหาและวัตถุประสงค์ โดยตรวจสอบคำถามที่ใช้ในแบบสอบถาม ทำให้ผู้ตอบเข้าใจรายละเอียดมากยิ่งขึ้นและตรงกับเนื้อหา ความหมายที่ผู้วิจัยตั้งหรือไม่
 - 3.3 ทดสอบความเชื่อถือได้โดย คำถามเกี่ยวกับความเชื่อมั่นของนักกฎหมายที่มีต่อผู้เชี่ยวชาญทางด้านการพิสูจน์เอกสาร ใช้วิธีการหาค่าความเชื่อถือได้ (Reliability) ตามแบบสัมประสิทธิ์อัลฟา(Alpha) ของครอนบัค (Cronbach) สำหรับแบบสอบถามชนิดมาตราส่วน โดยมีสูตรการคำนวณ ดังนี้ (วิเชียร เกตุสิงห์, 2537: 116)

$$\text{สูตร Alpha Coefficient } \alpha = \frac{k}{k-1} \frac{[1-\sum V_i]}{V_t}$$

เมื่อ α คือ ค่าความเชื่อถือได้

K คือ จำนวนข้อแบบสอบถาม

V_i คือ ความแปรปรวนของคะแนนแต่ละข้อ

V_t คือ ความแปรปรวนของคะแนนรวมทุกข้อ

ผลจากการคำนวณค่าความน่าเชื่อถือได้ในส่วนของความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.8272 สำหรับคำถามส่วนอื่นๆเนื่องจากเป็นข้อมูลประเภทนามบัญญัติ จึงมิได้นำมาคำนวณหาค่าความน่าเชื่อถือ (Trust) จากนั้นได้นำแบบสอบถามที่ได้ทำการแก้ไขข้อมูลเรียบร้อยแล้วไปใช้กับกลุ่มตัวอย่าง นักกฎหมาย

4. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดประชากรตัวอย่างไปที่ผู้เข้าอบรมวิชาว่าความภาคทฤษฎีรุ่นที่ 43 โดยใช้ประชากรทั้งหมด

5. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลของการศึกษานี้ ผู้ศึกษาได้ทำการส่งแบบสอบถามให้กับนักกฎหมาย ใช้เวลาเก็บข้อมูลระหว่าง วันที่ 4 ถึง วันที่ 26 ตุลาคม พ.ศ.2557

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อผู้ศึกษาได้ข้อมูลจากแบบสอบถามแล้วทำการสร้างสมมุติฐานในแต่ละชุดแล้ว บันทึกข้อมูลลงเครื่องคอมพิวเตอร์ ตรวจสอบรหัสอีกครั้งเพื่อป้องกันความผิดพลาด

ในการวิเคราะห์ความคิดเห็นหรือทัศนคติของนักกฎหมาย ประกอบด้วย องค์ประกอบ 4 ด้าน วิเคราะห์ด้วยการหาค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานแล้วนำมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ประเมินค่าความคิดเห็นหรือความเชื่อมั่นในการรับบริการ จากนั้นจึงนำผลที่ได้มาทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปสำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์ SPSS (Statistical Package for the Social Science)

ใช้การประมวลผลแบบสอบถามที่ใช้ในการศึกษา จะใช้มาตรวัดแบบ Rating Scale ตามวิธีของ Likert โดยมีระดับการวัด 5 ระดับ ดังนี้

ตารางที่ 3 แสดงระดับความคิดเห็น

ระดับความคิดเห็น	น้ำหนักคะแนน
เห็นด้วยอย่างยิ่ง	4.21-5.00
เห็นด้วย	3.41-4.20
ไม่แน่ใจ	2.61-3.40
ไม่เห็นด้วย	1.81-2.60
ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	1.00-1.80

7. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. การหาค่าร้อยละ (Percentage) ของคำถามเกี่ยวกับข้อมูลส่วนตัวและคำถามแบบปลายเปิดให้เลือกตอบโดยแยกหาค่าร้อยละเป็นรายข้อประกอบการบรรยาย ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาใช้ร้อยละเพื่อดูการกระจายของตัวแปรและเพื่อนำเสนอข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างในแต่ละหมวดหมู่ของตัวแปร

$$\text{ใช้สูตร} \quad \text{ค่าร้อยละ} = \frac{\text{จำนวนคำตอบ} \times 100}{\text{จำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด}}$$

2. การหามัชฌิมเลขคณิต (Mean, X)

$$\text{ใช้สูตร} \quad X = \frac{\sum fx}{N}$$

X = ค่าคะแนนเฉลี่ย

f = จำนวนความถี่ของแต่ละคำตอบ

x = ค่าเฉลี่ยน้ำหนักในแต่ละคำตอบ

N = จำนวนคำตอบทั้งหมด

3. การหาส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

$$\text{โดยใช้สูตร} \quad S.D. = \frac{N \sum fx^2 - (\sum fx)^2}{N^2}$$

f = จำนวนความถี่ของแต่ละคำตอบ

x = ค่าเฉลี่ยน้ำหนักในแต่ละคำตอบ

N = จำนวนคำตอบทั้งหมด

8. การนำเสนอผลการวิจัย

ในการศึกษารุ่นนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้ศึกษาได้นำเสนอข้อมูลในรูปแบบของตารางประกอบการพิจารณาซึ่งเกี่ยวกับข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถามในเรื่องของความเชื่อมั่นต่อผู้เชี่ยวชาญทางด้านการตรวจพิสูจน์เอกสาร

บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัย เรื่อง ความเชื่อมั่นของนายความและผู้เข้ารับการอบรมวิชาว่าความที่มีต่อผู้เชี่ยวชาญด้านการตรวจพิสูจน์การปลอมแปลงเอกสาร เป็นการวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพโดยศึกษาจากนายความ และผู้เข้ารับการฝึกอบรมวิชาว่าความภาคทฤษฎี รุ่นที่ 43 ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัยและเรียบเรียงในรูปแบบการวิจัยเชิงพรรณนาและการวิจัยเชิงอนุมาน ดังแสดงรายละเอียดต่อไปนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย
2. ประสิทธิภาพและสาเหตุความเชื่อมั่นของผู้ที่เข้ารับการฝึกอบรมวิชาว่าความที่มีต่อผู้เชี่ยวชาญด้านการตรวจพิสูจน์การปลอมแปลงเอกสาร
3. ประสิทธิภาพและสาเหตุความเชื่อมั่นของนายความที่มีต่อผู้เชี่ยวชาญด้านการตรวจพิสูจน์การปลอมแปลงเอกสาร
4. การเปรียบเทียบความเชื่อมั่นของนายความ และผู้ที่เข้ารับการฝึกอบรมวิชาว่าความ ที่มีต่อการตรวจพิสูจน์การปลอมแปลงเอกสาร

1. ข้อมูลทั่วไปของประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย

1.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 10 คน พบว่า

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญรายที่ 1 เป็นเพศชาย อายุ 53 ปี จบการศึกษาระดับปริญญาตรี สาขานิติศาสตร์ และเนติบัณฑิตไทย โดยมีประสบการณ์การทำงานในอาชีพทนายความ 32 ปี

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญรายที่ 2 เป็นเพศชาย อายุ 58 ปี จบการศึกษาระดับปริญญาตรี สาขานิติศาสตร์ โดยมีประสบการณ์การทำงานในอาชีพทนายความ 35 ปี

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญรายที่ 3 เป็นเพศหญิง อายุ 39 ปี จบการศึกษาระดับปริญญาตรี สาขานิติศาสตร์ โดยมีประสบการณ์การทำงานในอาชีพทนายความ 10 ปี

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญรายที่ 4 เป็นเพศชาย อายุ 63 ปี จบการศึกษาระดับปริญญาตรี สาขานิติศาสตร์ โดยมีประสบการณ์การทำงานในอาชีพทนายความ 35 ปี

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญรายที่ 5 เป็นเพศชาย อายุ 45 ปี จบการศึกษาระดับปริญญาตรี สาขานิติศาสตร์บัณฑิต โดยมีประสบการณ์การทำงานในอาชีพทนายความ 18 ปี

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญรายที่ 6 เป็นเพศชาย อายุ 58 ปี จบการศึกษาสูงสุด ระดับปริญญาตรี สาขานิติศาสตร์บัณฑิต โดยมีประสบการณ์การทำงานในอาชีพทนายความ 30 ปี

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญรายที่ 7 เป็นเพศชาย อายุ 32 ปี จบการศึกษาสูงสุดระดับปริญญาโท สาขานิติศาสตร์มหาบัณฑิต โดยมีประสบการณ์การทำงานในอาชีพทนายความ 8 ปี

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญรายที่ 8 เป็นเพศชาย อายุ 55 ปี จบการศึกษาสูงสุด ระดับปริญญาตรี สาขานิติศาสตร์บัณฑิต และเนติบัณฑิตไทย มีประสบการณ์การทำงานในอาชีพทนายความ 30 ปี

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญรายที่ 9 เป็นเพศชาย อายุ 43 ปี จบการศึกษาสูงสุดระดับ ปริญญาตรี สาขานิติศาสตร์บัณฑิต มีประสบการณ์การทำงานในอาชีพทนายความ 10 ปี

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญรายที่ 10 เป็นเพศชาย อายุ 47 ปี จบการศึกษาสูงสุดระดับ ปริญญาตรี สาขานิติศาสตร์บัณฑิต และเนติบัณฑิตไทย มีประสบการณ์การทำงานในอาชีพทนายความ 25 ปี

1.2 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มประชากร (ดังแสดงในตารางที่ 4)

เพศ พบว่า เป็นเพศชาย จำนวน 198 คน คิดเป็นร้อยละ 65.35 รองลงมา เป็นเพศหญิง จำนวน 105 คน คิดเป็นร้อยละ 34.65

อายุ พบว่า ส่วนใหญ่อยู่ในช่วงอายุไม่เกิน 25 ปี จำนวน 132 คนคิดเป็นร้อยละ 43.56 รองลงมาคือ ช่วงอายุ 46-55 ปี จำนวน 74 คน คิดเป็นร้อยละ 24.42 ช่วงอายุ 26-35 ปีจำนวน 62 คน คิดเป็น ร้อยละ 20.46 และอยู่ในช่วงอายุ 36-45 ปี จำนวน 35 คน คิดเป็นร้อยละ 11.55

ระดับการศึกษาสูงสุด พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับปริญญาตรี ด้านนิติศาสตร์เพียงอย่างเดียว จำนวน 241 คน คิดเป็นร้อยละ 79.53 ด้านนิติศาสตร์และอื่นๆ เช่น บริหารธุรกิจ ศึกษาศาสตร์ จำนวน 43 คน คิดเป็นร้อยละ 14.19 ด้านนิติศาสตร์และรัฐศาสตร์ จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 3.96 ด้านนิติศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 2.31

การศึกษาอบรมเพิ่มเติม พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ได้รับการศึกษาอบรมเพิ่มเติมในระดับเนติบัณฑิต จำนวน 83 คน คิดเป็นร้อยละ 27.39 รองลงมา คือ มีการศึกษาอบรมเพิ่มเติมในระดับปริญญาโท จำนวน 51 คน คิดเป็นร้อยละ 16.83 การศึกษาอบรมเพิ่มเติมอื่นๆ จำนวน 40 คน คิดเป็นร้อยละ 13.20 และการศึกษาอบรมเพิ่มเติมในระดับปริญญาเอก จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 0.33

สถานภาพสมรส พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ คือ ยังไม่สมรส จำนวน 201 คน คิดเป็นร้อยละ 66.34 และ รองลงมาคือ สมรสแล้ว จำนวน 102 คน คิดเป็น ร้อยละ 33.66

การเข้ารับการอบรมหลักสูตรการตรวจพิสูจน์เอกสารของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ไม่เคยผ่านการอบรม จำนวน 275 คน คิดเป็นร้อยละ 90.76 และรองลงมาคือ เคยผ่านการอบรม มีจำนวน 28 คน คิดเป็นร้อยละ 9.24

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ไม่มีความรู้จักเป็นการส่วนตัวกับเจ้าหน้าที่กองพิสูจน์หลักฐาน จำนวน 290 คน คิดเป็นร้อยละ 95.71 รองลงมา คือ รู้จักในฐานะติดต่องาน จำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 1.98 รู้จักในฐานะเพื่อน จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 1.32 และเพื่อนรู้จักในฐานะญาติ จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 0.99

สรุปจากข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ เป็นเพศชาย อยู่ในช่วงอายุไม่เกิน 25 ปี คุณวุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรีจบการศึกษาด้านนิติศาสตร์ มีการศึกษาอบรมเพิ่มเติมในระดับเนติบัณฑิต สถานภาพยังไม่สมรส ไม่เคยผ่านการเข้ารับการอบรมหลักสูตรการตรวจพิสูจน์เอกสาร และ ไม่มีความรู้จักเป็นการส่วนตัวกับเจ้าหน้าที่กองพิสูจน์หลักฐาน

ตารางที่ 4 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

เพศ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ชาย	198	65.35
หญิง	105	34.65
รวม	303	100.00
อายุ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ไม่เกิน 25 ปี	132	43.56
26-35 ปี	62	20.46
36-45 ปี	35	11.55
46-55 ปี	74	24.42
รวม	303	100.00

ตารางที่ 4 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม (ต่อ)

คุณวุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรี	จำนวน (คน)	ร้อยละ
นิติศาสตร์	241	79.53
นิติศาสตร์และรัฐศาสตร์	12	3.96
นิติศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์	7	2.31
นิติศาสตร์และอื่นๆ	43	14.19
รวม	303	100.00
การศึกษาระดับปริญญาโท	จำนวน(คน)	ร้อยละ
สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโท	51	16.83
สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอก	1	0.33
เนติบัณฑิต	83	27.39
อื่นๆ	40	13.20
ไม่ได้ศึกษาระดับปริญญาโท	128	42.24
รวม	303	100.00
สถานภาพสมรส	จำนวน(คน)	ร้อยละ
สมรสแล้ว	102	33.66
ยังไม่สมรส	201	66.34
รวม	303	100.00
การเข้ารับการอบรมหลักสูตรการ ตรวจพิสูจน์เอกสาร	จำนวน(คน)	ร้อยละ
เคย	28	9.24
ไม่เคย	275	90.76
รวม	303	100.00
ความรู้จักเป็นการส่วนตัวกับเจ้าหน้าที่ กองพิสูจน์หลักฐาน	จำนวน(คน)	ร้อยละ
ไม่รู้จัก	290	95.71
รู้จัก (ติดต่องาน)	6	1.98
รู้จัก (เพื่อน)	4	1.32

ตารางที่ 4 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม (ต่อ)

ความรู้จักเป็นการส่วนตัวกับเจ้าหน้าที่ กองพิสูจน์หลักฐาน	จำนวน(คน)	ร้อยละ
รู้จัก(ญาติ)	3	0.99
รู้จัก(อื่นๆ)	-	-
รวม	303	100.00

2. ประสพการณ์และสาเหตุความเชื่อมั่นของผู้ที่เข้ารับการฝึกอบรมวิชาว่าความที่มีต่อผู้เชี่ยวชาญด้านการตรวจพิสูจน์การปลอมแปลงเอกสาร

ตารางที่ 5 ความเชื่อมั่นของผู้ที่เข้ารับการฝึกอบรมวิชาว่าความที่มีต่อผู้เชี่ยวชาญด้านการตรวจพิสูจน์การปลอมแปลงเอกสาร

ข้อ	คำถาม	ระดับความคิดเห็น					Mean	S.D.	แปลผล
		ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	ไม่เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	เห็นด้วย	เห็นด้วยอย่างยิ่ง			
1.	ท่านมีความเข้าใจในเรื่องการตรวจพิสูจน์เอกสารและการปลอมแปลง(ลายมือและลายมือชื่อ)	1.32 (4คน)	4.62 (14คน)	30.03 (91คน)	44.22 (134คน)	19.80 (60คน)	3.77	0.87	เห็นด้วย
2.	พยานเอกสารมีความน่าเชื่อถือมากกว่าพยานบุคคลหรือพยานด้านอื่นๆ	0.33 (1คน)	9.90 (30คน)	17.16 (52คน)	46.53 (141คน)	26.07 (79คน)	3.88	0.92	เห็นด้วย
3.	ผู้เชี่ยวชาญด้านพยานประเภทเอกสารมีความสำคัญเป็นอย่างมากต่อกระบวนการยุติธรรม	0.33 (1คน)	0.66 (2คน)	1.98 (6คน)	43.56 (132คน)	53.47 (162คน)	4.49	0.61	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
4.	ผู้ตรวจพิสูจน์เอกสารมีบทบาทสำคัญในคดีแพ่งที่โจทก์และจำเลยทำกันโดยขอให้ศาลตัดสินผลตามผลการตรวจพิสูจน์	0.33 (1คน)	1.98 (6คน)	4.95 (15คน)	46.86 (142คน)	45.87 (139คน)	4.36	0.70	เห็นด้วยอย่างยิ่ง

ตารางที่ 5 ความเชื่อมั่นของผู้ที่เข้ารับการศึกษาว่าความที่มีต่อผู้เชี่ยวชาญด้านการตรวจ
พิสูจน์การปลอมแปลงเอกสาร (ต่อ)

ข้อ	คำถาม	ระดับความคิดเห็น					Mean	S.D.	แปลผล
		ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	ไม่เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	เห็นด้วย	เห็นด้วยอย่างยิ่ง			
5.	ผลการตรวจวัตถุพยานประเภทเอกสารของผู้เชี่ยวชาญท่านคิดว่าท่านยอมรับในผลการตรวจพิสูจน์ได้	0.33 (1คน)	0.66 (2คน)	14.52 (44คน)	66.67 (202คน)	17.82 (54คน)	4.01	0.62	เห็นด้วย
6.	ท่านคิดว่าผู้ปฏิบัติหน้าที่ในการตรวจพิสูจน์เอกสารปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์และเชื่อถือได้		0.33 (1คน)	33.99 (103คน)	47.85 (145คน)	17.82 (54คน)	3.83	0.71	เห็นด้วย
7.	ท่านคิดว่าผลการตรวจพิสูจน์ของผู้เชี่ยวชาญศาลมีส่วนช่วยให้ศาลสามารถใช้ดุลยพินิจในการตัดสินคดีได้ดีขึ้น	- (0คน)	0.33 (1คน)	2.64 (8คน)	63.70 (193คน)	33.33 (101คน)	4.30	0.53	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
8.	ท่านคิดว่าผลการตรวจพิสูจน์เอกสารจากผู้เชี่ยวชาญศาล (ผู้เชี่ยวชาญที่เกษียณอายุราชการแล้ว) ท่านยอมรับในผลการตรวจพิสูจน์ได้	- (0คน)	1.65 (5คน)	11.88 (36คน)	62.38 (189คน)	24.09 (73คน)	4.09	0.65	เห็นด้วย
9.	เอกสารที่ปลอมแปลงขึ้นแม้จะแนบเนียนอย่างไร ผู้เชี่ยวชาญก็สามารถตรวจพิสูจน์เพื่อทราบข้อเท็จจริงได้	0.33 (1คน)	5.28 (16คน)	27.06 (82คน)	42.57 (129คน)	24.75 (75คน)	3.86	0.86	เห็นด้วย
10.	การตรวจพิสูจน์เอกสารโดยผู้เชี่ยวชาญมีขั้นตอนและกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ที่พิสูจน์ได้จริง	0.33 (1คน)	3.30 (10คน)	10.23 (31คน)	52.15 (158คน)	33.99 (103คน)	4.16	0.76	เห็นด้วย

สรุปจากตารางที่ 5 พบว่า ความเชื่อมั่นของผู้ที่เข้ารับการฝึกอบรมวิชาว่าความภาคทฤษฎี รุ่นที่ 43 ที่มีต่อผู้เชี่ยวชาญทางการตรวจพิสูจน์เอกสาร เรียงตามลำดับ ได้ดังนี้

ท่านมีความเข้าใจในเรื่องการตรวจพิสูจน์เอกสารและการปลอมแปลง (ลายมือและลายมือชื่อ) โดยกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ร้อยละ 44.22 มีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยไม่แน่ใจ ร้อยละ 30.03 เห็นด้วยอย่างยิ่ง ร้อยละ 19.80 ไม่เห็นด้วย ร้อยละ 4.62 ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง ร้อยละ 1.32 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.77 แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นในเรื่องที่ว่า ท่านมีความเข้าใจในเรื่องการตรวจพิสูจน์เอกสารและการปลอมแปลง (ลายมือและลายมือชื่อ) อยู่ในระดับเห็นด้วย

พยานเอกสารมีความน่าเชื่อถือมากกว่าพยานบุคคลหรือพยานด้านอื่นๆ โดยกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ร้อยละ 46.53 มีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วย เห็นด้วยอย่างยิ่ง ร้อยละ 26.07 ไม่แน่ใจ ร้อยละ 17.16 ไม่เห็นด้วย ร้อยละ 9.90 ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง ร้อยละ 0.33 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.88 แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นในเรื่องที่ว่า พยานเอกสารมีความน่าเชื่อถือมากกว่าพยานบุคคลหรือพยานด้านอื่นๆ อยู่ในระดับเห็นด้วย

ผู้เชี่ยวชาญด้านพยานเอกสารมีความสำคัญเป็นอย่างมากต่อกระบวนการยุติธรรม โดยกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ร้อยละ 53.47 มีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่ง เห็นด้วย ร้อยละ 43.56 ไม่แน่ใจ ร้อยละ 1.98 ไม่เห็นด้วย ร้อยละ 0.66 ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง ร้อยละ 0.33 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.49 แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นในเรื่องที่ว่า ผู้เชี่ยวชาญด้านพยานเอกสารมีความสำคัญเป็นอย่างมากต่อกระบวนการยุติธรรม อยู่ในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่ง

ผู้ตรวจพิสูจน์เอกสารมีบทบาทสำคัญในคดีแพ่งที่โจทก์และจำเลยทำกัน โดยขอให้ศาลตัดสินผลตามผลการตรวจพิสูจน์ โดยกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ร้อยละ 46.86 มีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่ง เห็นด้วย ร้อยละ 45.87 ไม่แน่ใจ ร้อยละ 4.95 ไม่เห็นด้วย ร้อยละ 1.98 ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง ร้อยละ 0.33 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.49 แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นในเรื่องที่ว่า ผู้ตรวจพิสูจน์เอกสารมีบทบาทสำคัญในคดีแพ่งที่โจทก์และจำเลยทำกัน โดยขอให้ศาลตัดสินผลตามผลการตรวจพิสูจน์ อยู่ในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่ง

ผลการตรวจพยานเอกสารของผู้เชี่ยวชาญท่านคิดว่าท่านยอมรับในผลการตรวจพิสูจน์ ได้โดยกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ร้อยละ 66.67 มีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วย เห็นด้วยอย่างยิ่ง ร้อยละ 17.82 ไม่แน่ใจ ร้อยละ 14.52 ไม่เห็นด้วย ร้อยละ 0.66 ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง ร้อยละ 0.33 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.01 แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นในเรื่องที่ว่า ผลการตรวจพยานเอกสารของผู้เชี่ยวชาญท่านคิดว่าท่านยอมรับในผลการตรวจพิสูจน์ ได้ อยู่ในระดับเห็นด้วย

ท่านคิดว่าผู้ปฏิบัติหน้าที่ในการตรวจพิสูจน์เอกสารปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์และเชื่อถือได้ โดยกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ร้อยละ 47.85 มีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยไม่แน่ใจ ร้อยละ

33.99 เห็นด้วยอย่างยิ่งร้อยละ 17.82 ไม่เห็นด้วยร้อยละ 0.33 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.83 แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นในเรื่องที่ว่า ท่านคิดว่าผู้ปฏิบัติหน้าที่ในการตรวจพิสูจน์เอกสารปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์และเชื่อถือได้ อยู่ในระดับเห็นด้วย

ท่านคิดว่าผลการตรวจพิสูจน์ของผู้เชี่ยวชาญศาลมีส่วนช่วยให้ศาลสามารถใช้ดุลยพินิจในการตัดสินคดีได้ดีขึ้น โดยกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ร้อยละ 63.70 มีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยเห็นด้วยอย่างยิ่งร้อยละ 33.33 ไม่แน่ใจร้อยละ 2.64 ไม่เห็นด้วยร้อยละ 0.33 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.30 แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นในเรื่องที่ว่า ท่านคิดว่าผลการตรวจพิสูจน์ของผู้เชี่ยวชาญศาลมีส่วนช่วยให้ศาลสามารถใช้ดุลยพินิจในการตัดสินคดีได้ดีขึ้น อยู่ในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่ง

ท่านคิดว่าผลการตรวจพิสูจน์เอกสารจากผู้เชี่ยวชาญศาล(ผู้เชี่ยวชาญที่เกษียณอายุราชการแล้ว) ท่านยอมรับในผลการตรวจพิสูจน์ได้ โดยกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ร้อยละ 62.38 มีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยเห็นด้วยอย่างยิ่งร้อยละ 24.09 ไม่แน่ใจร้อยละ 11.88 ไม่เห็นด้วยร้อยละ 1.65 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.09 แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นในเรื่องที่ว่า ท่านคิดว่าผลการตรวจพิสูจน์เอกสารจากผู้เชี่ยวชาญศาล (ผู้เชี่ยวชาญที่เกษียณอายุราชการแล้ว) ท่านยอมรับในผลการตรวจพิสูจน์ได้ อยู่ในระดับเห็นด้วย

เอกสารที่ปลอมแปลงขึ้นแม้จะแนบเนียนอย่างไร ผู้เชี่ยวชาญก็สามารถตรวจพิสูจน์เพื่อทราบข้อเท็จจริงได้โดยกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ร้อยละ 42.57 มีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยไม่แน่ใจร้อยละ 27.06 เห็นด้วยอย่างยิ่งร้อยละ 24.75 ไม่เห็นด้วยร้อยละ 5.28 ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่งร้อยละ 0.33 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.86 แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นในเรื่องที่ว่า เอกสารที่ปลอมแปลงขึ้นแม้จะแนบเนียนอย่างไร ผู้เชี่ยวชาญก็สามารถตรวจพิสูจน์เพื่อทราบข้อเท็จจริงได้อยู่ในระดับเห็นด้วย

การตรวจพิสูจน์เอกสารโดยผู้เชียวชาญมีขั้นตอนและกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ที่พิสูจน์ได้จริงโดยกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ร้อยละ 52.15 มีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยเห็นด้วยอย่างยิ่งร้อยละ 33.99 ไม่แน่ใจร้อยละ 10.23 ไม่เห็นด้วยร้อยละ 3.30 ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่งร้อยละ 0.33 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.16 แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นในเรื่องที่ว่า การตรวจพิสูจน์เอกสารโดยผู้เชียวชาญมีขั้นตอนและกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ที่พิสูจน์ได้จริงอยู่ในระดับเห็นด้วย

3. ประสบการณ์และสาเหตุความเชื่อมั่นของนายความที่มีต่อผู้เชี่ยวชาญด้านการตรวจพิสูจน์การปลอมแปลงเอกสาร

3.1 ประสบการณ์ด้านการส่งเอกสารให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจพิสูจน์การปลอมแปลงเอกสาร

จากการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย จำนวน 10 คน คือ นายความที่มีความเชี่ยวชาญทางด้านคดีความผิดเกี่ยวกับการปลอมแปลงเอกสาร โดยมีประสบการณ์ตั้งแต่ 8 ปี ขึ้นไป ผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้งหมดเคยส่งเอกสารให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจพิสูจน์การปลอมแปลงเอกสาร ส่วนใหญ่จะตรวจพิสูจน์หลักฐานในคดีแพ่งมากกว่าคดีอาญา ซึ่งเป็นการปลอมแปลงลายมือชื่อ สำหรับคดีแพ่งที่กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญเคยมีประสบการณ์ในการตรวจพิสูจน์ ได้แก่ การตรวจลายมือ ลายมือชื่อบนเอกสารประเภท พินัยกรรม สัญญากู้ยืมเงิน และการทำนิติกรรมกับสถาบันทางการเงินหรือการทำนิติกรรมอื่นๆ ส่วนคดีอาญาที่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเคยมีประสบการณ์ในการตรวจพิสูจน์ส่วนใหญ่เป็นคดีเกี่ยวกับแคชเชียร์เช็ค (Cashier's Cheque) การทำหนังสือสัญญาปลอม เป็นต้น

การตรวจพิสูจน์ที่น่าเสนอต่อชั้นศาลและประสบความสำเร็จ จะใช้ระยะเวลาในการตรวจประมาณ 1-3 เดือน และเมื่อตรวจพิสูจน์แล้วสามารถนำไปใช้ยื่นในชั้นศาลได้ ซึ่งศาลก็จะเชื่อในความเห็นนั้น แต่ศาลยังต้องดูข้อเท็จจริงอื่นๆ ประกอบด้วย ไม่ได้ถือเอาความเห็นของผู้เชี่ยวชาญเป็นที่ยุติ ผู้วิจัยได้ยกกรณีศึกษาที่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เคยมีประสบการณ์ในการตรวจพิสูจน์การปลอมแปลงเอกสาร จากคดีแพ่ง “การตรวจพิสูจน์ลายมือชื่อของคู่กรณี” ในคดีฟ้องแบ่งสินสมรสในศาลเยาวชนและครอบครัว เอกสารที่ตรวจพิสูจน์ คือ หนังสือนิติกรรมที่ภรรยาอ้างว่าสามียกทรัพย์สินให้กับตน ในขณะที่สามีอ้างว่าได้ส่งลายมือชื่อในเอกสารที่วางเปล่าและไม่มีรายละเอียดของข้อความใดๆ ทั้งสิ้น ซึ่งภรรยาได้นำเอกสารที่วางเปล่าแต่มีเพียงลายมือชื่อของสามีไปกรอกรายละเอียดเองโดยพลการซึ่งสามีไม่ทราบเรื่องดังกล่าว และไม่ใช้ความประสงค์ของสามี จึงเกิดการฟ้องร้องกัน ผลการตรวจพิสูจน์ได้ถูกนำมาพิจารณาในศาล แต่ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่าไม่สามารถตรวจสอบน้ำหนักได้ว่า การลงลายมือชื่อและการใส่ข้อความในเอกสารได้ทำพร้อมกันหรือไม่ นั่นหมายถึงผู้เชี่ยวชาญไม่สามารถให้ความเชื่อมั่นต่อพยานหลักฐานดังกล่าวได้ ดังนั้นศาลจึงนำเอกสารดังกล่าวไปตรวจสอบข้อเท็จจริงจากหลักฐานพยานส่วนอื่นๆ ต่อไป

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านหนึ่งได้กล่าวถึงประสบการณ์การส่งตรวจเอกสาร ว่า

ผมเคยส่งตรวจเอกสารเกี่ยวกับสินเชื่อบุคคล ซึ่งมีประเด็นว่าลูกค้าปฏิเสธว่าไม่ได้สมัครสินเชื่อบุคคล ไม่ได้ลงนามในเอกสารต่างๆ ซึ่งมีเหตุจะต้องเอาเอกสารเหล่านี้มาส่งเปรียบเทียบกับผู้เชี่ยวชาญศาลเป็นประจำ ส่วนใหญ่จะเป็นเอกสารประเภทใบสมัครสินเชื่อบุคคล บัตรประชาชน ทะเบียนบ้านและเอกสารประกอบการขอสินเชื่อ เช่น สลิป

เงินเดือน หนังสือรับรองรายได้ สเตทเมนต์ ซึ่งลูกค้าจะปฏิเสธว่าไม่ได้ลงชื่อทุกหน้าทุกฉบับเลย ในส่วนของผมอาจไม่ถึงขั้นในชั้นศาล เพราะเรามีผู้เชี่ยวชาญซึ่งศาลรับรอง คือท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญของศาลอยู่แล้ว ฉะนั้นความเห็นของท่านก็จะมีน้ำหนักในการที่จะไปประกอบกับหลักฐานอื่น ถ้ามีการดำเนินคดีถึงในชั้นศาลก็อาจจะส่งตรวจไปยัง พฐ. อีกครั้งหนึ่ง ก็คงมีความเห็นไม่แตกต่างกัน แล้วผมเคยอบรมกับท่าน ซึ่งจะมีมาตรฐานในการตรวจทางวิชาการอยู่แล้ว (นางประภา นามสมมติ, 2558)

อย่างไรก็ตาม ในการส่งตรวจพิสูจน์การปลอมแปลงเอกสารดังกล่าวยังมีปัจจัยหลายประการที่มีผลต่อความสำเร็จในการตรวจพิสูจน์เอกสาร ผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้ให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับกระบวนการการตรวจพิสูจน์เอกสารของศาล ดังนี้

1. ผลการตรวจที่ศาลได้นำมาใช้ในการประกอบดุลยพินิจ บางกรณีก็มีความน่าเชื่อถือ และบางกรณีก็ไม่น่าเชื่อถือ เนื่องจากต้องพินิจหลักฐานอื่นประกอบด้วย เพราะผลการตรวจในชั้นศาลเป็นเพียงพินิจความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งไม่สามารถนำไปตัดสินในชั้นศาลได้ทั้งหมดทุกกรณี เว้นแต่ถ้าการตรวจพิสูจน์นั้นมีพยานหลักฐานชัดเจนว่าเอกสารนั้นมีการปลอมแปลง และสามารถตรวจสอบได้ เช่น มีการแทรกตัวอักษรลงไปในข้อความ ซึ่งสามารถเห็นได้ชัดเจน ศาลก็จะนำมาประกอบการพิจารณาคดีต่อไป

2. การตรวจพินัยกรรม และหนังสือสัญญา ถ้าผลการตรวจพิสูจน์เอกสารจากผู้เชี่ยวชาญของสถาบันนิติวิทยาศาสตร์ และกองพิสูจน์หลักฐานของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ หรือผู้เชี่ยวชาญจากภายนอกมีความเห็นต่อผลการตรวจพิสูจน์แตกต่างกัน ศาลจะไม่ยกขึ้นวินิจฉัยเลย เนื่องจากบางครั้งผลการตรวจพิสูจน์ที่ได้จากผู้เชี่ยวชาญก็ขัดแย้งกันกับการวินิจฉัยของศาล ทนายหรือแม้แต่มุทาคลทั่วไปก็สามารถเห็นข้อแตกต่างได้ชัดเจน แต่ผู้เชี่ยวชาญแต่ละฝ่ายก็ยังยืนยันในผลการตรวจของตน

เมื่อได้ผลตรวจมาแล้ว ศาลจะนำมาเป็นข้อมูลประกอบในการพิจารณาคดี มิได้นำมาเป็นตัวชี้ขาดตัดสิน แต่อย่างไรก็ตามศาลก็จะให้น้ำหนักต่อความเห็นของผู้เชี่ยวชาญในระดับหนึ่ง มีเพียงบางกรณีที่ศาลไม่ให้น้ำหนักเลย

เอกสารส่วนใหญ่ที่ส่งตรวจไปจะไม่ลงความเห็นแบบฟันธงว่าใช่หรือไม่ใช่ ปลอมหรือไม่ปลอม เพียงแต่นำผลมาแสดงในศาลเท่านั้น ถ้าลงความเห็นสรุปไม่ได้ศาลก็นำพินิจหลักฐานอย่างอื่นต่อไป

3.2 ความเชื่อมั่นของทนายความที่มีต่อการตรวจพิสูจน์การปลอมแปลงเอกสาร

จากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้ง 10 ราย พบว่า มีความคิดเห็นไม่สอดคล้องกัน โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 8 ราย ที่ไม่เชื่อมั่นต่อการตรวจพิสูจน์การปลอมแปลง

เอกสารของผู้เชี่ยวชาญ และที่เหลือ 2 ราย มีความเชื่อมั่นต่อการตรวจพิสูจน์การปลอมแปลงเอกสารของผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งให้เหตุผลต่อความคิดเห็นที่ขัดแย้งกัน ดังนี้

1. สาเหตุที่เชื่อมั่น

หน่วยงานที่ทำหน้าที่ตรวจพิสูจน์หลักฐาน เป็นหน่วยงานของรัฐที่สังคมให้ความเชื่อถือและยอมรับในระดับชาติ บุคลากรในหน่วยงานคือผู้ที่ได้รับการสรรหาและคัดเลือกมาแล้วเป็นอย่างดี เป็นผู้มีคุณวุฒิจากการที่ได้เข้ารับการศึกษาระดับอุดมศึกษา มีความรู้ความสามารถ มีคุณสมบัติและทักษะเฉพาะที่จะทำหน้าที่ในการตรวจพิสูจน์หลักฐาน ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต และในส่วนขั้นตอนการตรวจพิสูจน์ ผู้เชี่ยวชาญก็ได้ดำเนินการให้เป็นไปตามกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ที่ให้ผลเที่ยงตรงและแม่นยำตามหลักวิชาการ เมื่อนำผลการตรวจพิสูจน์ไปใช้ในชั้นศาลมักจะได้รับการยอมรับซึ่งส่วนใหญ่แล้วศาลจะมีความเห็นเป็นไปในทางเดียวกันกับผู้เชี่ยวชาญ

2. สาเหตุที่ไม่เชื่อมั่น

เนื่องจากการตรวจพิสูจน์ลายมือชื่อ ลายมือเขียน มักเป็นการวิเคราะห์ในเชิงความเห็น ซึ่งไม่ได้เกิดจากการที่เป็นประจักษ์พยานรับรู้เหตุการณ์เองโดยตรง ซึ่งความเห็นอาจมีความผิดพลาดได้โดยสุจริต และในการทำหน้าที่ของผู้เชี่ยวชาญนั้นอาจเกิดปัจจัยพิเศษเข้ามาแทรกแซงการให้ความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ เช่นในเรื่องของการเสนอผลประโยชน์จากคู่ความ หรือระบบการบังคับบัญชาภายในองค์กรที่ส่งผลให้ผู้เชี่ยวชาญไม่อาจทำหน้าที่ได้อย่างอิสระ อาจทำให้ผลการตรวจพิสูจน์มีการเบี่ยงเบนไปจากความเป็นจริงได้

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านหนึ่งได้กล่าวถึงกรณีความไม่เชื่อมั่นอยู่ช่วงหนึ่งว่า

ก็รู้ว่าว่าสังคมไทยอาจมีสิ่งที่ไม่ดี เพราะเราไม่เห็น แต่เรารู้ว่ามันแน่นอน เช่น ถ้ากองมรดกเยอะๆ อาจมีการเสนอผลประโยชน์ให้เป็นเปอร์เซ็นต์เพื่อให้เข้าข้าง แต่ไม่รู้จะทางบวกหรือลบ เชื่อผมเถอะว่ามันมีของอย่างนี้ คนที่เป็นคู่ความจะหาวิธีจนจะเข้าไปถึงตัวผู้ตรวจจนได้ แต่ที่บ้านเรามันยังดีที่มันยังน้อย ผมเจอบางเคสนี้ปวดหัวเลย เห็นๆ เลย เอาสำเนาตรวจกับสำเนาแล้วบอกว่าใช่ ซึ่งมันไม่เห็นลายเซ็นจริง แล้วบอกว่าใช่ ซึ่งในความเป็นจริงมันจะมีรายละเอียดมากกว่านั้น เช่น สีหมึก น้ำหนัก ติลา บางคนเขาฉลาดเซ็นย้อนหลัง แต่ดันไปตรวจข้างหน้ามาซึ่งมันไม่ใช่ บางคนตายได้ชื่อไม่ได้ แต่บางคนขอให้มีการเสนอ เท่าไหร่ก็เอาหมด (นายสมศักดิ์ นามสมมติ, 2558)

3.3 ปัญหาหรืออุปสรรคที่มีต่อการส่งตรวจเอกสาร

ปัญหาอุปสรรคที่พบคือ

1. การหาตัวอย่างที่มีความสำคัญและมีช่วงเวลาที่ใกล้เคียงกันกับเอกสารปัญหาที่ส่งตรวจพิสูจน์ เพื่อเปรียบเทียบเป็นไปด้วยความยากลำบาก เพราะต้องเสาะหาจากหลายสถานที่ซึ่ง

แต่ละที่ก็มีขั้นตอนความยุ่งยากในการขอตัวอย่าง และในบางกรณีผู้ที่เป็นเจ้าของลายมือ ลายมือชื่อ ได้เสียชีวิตไปแล้ว โดยมีได้ทั้งตัวอย่างลายมือ ลายมือชื่ออื่นๆเอาไว้เลย

2. บังคับในเรื่องความซื่อสัตย์สุจริต เนื่องจากเจ้าหน้าที่ของรัฐมีสายการบังคับบัญชาที่ขาดความเป็นอิสระในการปฏิบัติหน้าที่ และบางกรณีอาจมีการเสนอผลประโยชน์จากคู่ความเพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นที่เป็นประโยชน์แก่ฝ่ายตน

3. ผู้เชี่ยวชาญไม่อาจให้ข้อสรุปที่ชัดเจนเป็นที่พอใจแก่คู่ความ เนื่องจากเกรงว่าถ้ายังบรรยายความเห็นมากเท่าไร หรือชี้ชัดความเห็นลงไปทางใดทางหนึ่งอย่างเด็ดขาด อาจสร้างความไม่พอใจแก่คู่ความฝ่ายที่เสียประโยชน์จากความเห็นนั้น จนอาจนำไปสู่การฟ้องร้องดำเนินคดีต่อตัวผู้เชี่ยวชาญว่าทำหน้าที่โดยมิชอบจนกลายเป็นคู่ความในคดีใหม่เสียเอง

4. การใช้วิธีการทางกฎหมายบางประการ ซึ่งทำให้การพิสูจน์ความจริงไม่อาจดำเนินไปจนสุดสิ้นกระบวนการ เพื่อไม่ให้มีการนำผลการตรวจพิสูจน์นั้นมาเปิดเผยสู่ศาล ศาลไม่อาจได้รับข้อมูลเพิ่มเติมเพื่อประกอบการพิจารณาตัดสินคดี ซึ่งแม้ศาลจะมีพยานหลักฐานอื่นอยู่แล้ว แต่การได้ข้อมูลประกอบเพิ่มเติม ก็จะทำให้ศาลพิจารณาตัดสินคดีได้อย่างละเอียดรอบคอบมากขึ้น

5. เมื่อผู้เชี่ยวชาญซึ่งคู่ความแต่ละฝ่ายแสวงหามา ได้ใช้หลักทางวิชาการตรวจพิสูจน์แล้วมีความเห็นขัดแย้งสวนทางในเรื่องเดียวกัน และเนื่องจากการตรวจพิสูจน์ ลายมือ ลายมือชื่อ เป็นเรื่องของความเห็นผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งบุคคลอื่นไม่อาจจะทราบข้อแตกต่างในความขัดแย้งนั้นได้

6. การไม่ได้รับความร่วมมือจากเจ้าของลายมือ ลายมือชื่อ เนื่องจากในรายที่ปฏิเสธว่าตนมิได้ทำนิติกรรมทั้งที่แท้จริง จะไม่ต้องการให้มีการตรวจพิสูจน์ และจะบ่ายเบี่ยงไม่ยอมให้ตัวอย่างลายมือ ลายมือชื่อ หรือถ้ายอมให้ก็จะทำให้บิดเบือน ผิดเพี้ยน ไปจากปกติและในส่วนที่แม้ตนจะไม่ได้ทำจริงๆ ก็ไม่เห็นความสำคัญว่าการให้ความร่วมมือต่อเจ้าหน้าที่ผู้รวบรวมหลักฐานนั้นจะเป็นประโยชน์แก่ตนเอง

7. ค่าธรรมเนียมในการส่งตรวจพิสูจน์ค่อนข้างสูงประชาชนส่วนหนึ่งอาจขาดโอกาสจากการค้นหาความจริงในด้านนี้ และในกรณีที่ผู้เชี่ยวชาญดำเนินการตรวจพิสูจน์เรียบร้อยแล้วแต่มีเหตุทำให้ผลการตรวจพิสูจน์ไม่ถูกเปิดเผย ผู้เชี่ยวชาญก็จะเกิดความเสียหายจากการไม่ได้รับชำระค่าธรรมเนียมดังกล่าว

8. ระยะเวลาในการตรวจพิสูจน์ไม่มีความแน่นอน และไม่สัมพันธ์กันกับเวลาที่ดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาล คือถ้าผลตรวจยังไม่ได้ ศาลก็จะเลื่อนนัดไปตามลำดับเรื่อยๆ ซึ่งคดีในศาลมีมาก การเลื่อนนัดแต่ละครั้งต้องไปเริ่มต่อลำดับใหม่ ซึ่งจะกินเวลานาน

9. ประชาชนโดยทั่วไปเข้าถึงได้ยาก เพราะขาดการประชาสัมพันธ์

3.4 แนวทางในการพัฒนาแก้ไขปรับปรุงงานด้านการตรวจพิสูจน์เอกสารของ

1. ผู้เชี่ยวชาญจะต้องอธิบายให้บุคคลอื่นๆ เข้าใจให้ได้ถึงเหตุผลของความเห็นตามหลักวิชาการ ต้องขยายความให้เกิดความเข้าใจชัดเจน เช่น ใช้วิธีการตรวจพิสูจน์แบบไหน ใช้หลักการอะไรเป็นตัวพิสูจน์ และในการตรวจพิสูจน์ลายมือชื่อน่าจะมีการนำเครื่องมือใหม่ๆ เข้ามาช่วยเพิ่มเติมเพื่อให้มีความน่าเชื่อถือมากขึ้น
2. เพิ่มจำนวนผู้เชี่ยวชาญในการปฏิบัติหน้าที่ให้มากขึ้นเพื่อลดภาระต่อผู้เชี่ยวชาญแต่ละราย เพื่อจะใช้ความละเอียดรอบคอบได้มากขึ้น และสามารถให้ความเห็นได้รวดเร็วขึ้นด้วย
3. กำหนดเวลาที่แน่นอนสำหรับการที่จะได้รับผลการตรวจพิสูจน์เอกสารปัญหาว่าแต่ละราย แต่ละประเภทจะใช้เวลาานเท่าใด เพื่อที่คู่ความจะได้วางแผนการดำเนินการในส่วนอื่นต่อไป
4. แก้ไขภาพลักษณ์ กฎหมายและระบบการให้ทุนให้โทษของผู้เชี่ยวชาญของรัฐ เพื่อไม่ให้ถูกรองรับโดยผู้มีอำนาจ และสายการบังคับบัญชาเพื่อให้หน่วยงานและตัวผู้เชี่ยวชาญมีความคล่องตัวและมีอิสระในการปฏิบัติหน้าที่
5. กำหนดตารางค่าใช้จ่ายให้เหมาะสมและชัดเจนว่าการตรวจพิสูจน์ประเภทใดจะต้องมีค่าธรรมเนียม และค่าใช้จ่ายอะไรบ้าง
6. ต้องมีการประชาสัมพันธ์การตรวจพิสูจน์ในลักษณะนี้ให้เป็นที่รู้จักแก่สาธารณะ
7. ควรมีกฎหมายเพื่อคุ้มครองความเป็นอิสระที่ผู้เชี่ยวชาญจะให้ความเห็นในการตรวจพิสูจน์ได้เต็มที่ไม่ต้องถูกฟ้องร้องในภายหลัง
8. จัดให้มีการดูแลผลการตรวจพิสูจน์อีกชั้นหนึ่งโดยผู้เชี่ยวชาญระดับที่สูงกว่าขึ้นไปและในขั้นนี้ต้องตรวจสอบกันอย่างจริงจัง ไม่ใช่ก่อนมามีมติให้ผลการตรวจพิสูจน์ผ่านไปโดยมิได้มีการตรวจสอบซ้ำจริง
9. ในกรณีที่ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นขัดแย้งกัน ต้องมีคณะกรรมการผู้เชี่ยวชาญขึ้นมาตรวจสอบซ้ำโดยอาจจะมีการตั้งงบประมาณสำหรับเบี้ยประชุมของคณะกรรมการ เพื่อให้ผลการตรวจพิสูจน์นั้นโปร่งใสเป็นธรรม และคู่ความได้รับความยุติธรรม
10. มีบทบังคับทางใดทางหนึ่งให้มีการเปิดเผยผลการตรวจพิสูจน์เพื่อให้กระบวนการดำเนินไปจนสุดสิ้น
11. การพูดคุยทำความเข้าใจแก่ผู้ที่เป็นเจ้าของลายมือ ลายมือชื่อ เพื่อให้ได้รับความร่วมมือในการแสวงหาพยานหลักฐาน

4. การเปรียบเทียบความเชื่อมั่นของทนายความ และผู้ที่เข้ารับการฝึกอบรมวิชาว่าความที่มีต่อการตรวจพิสูจน์การปลอมแปลงเอกสาร

ทนายความ และผู้ที่เข้ารับการฝึกอบรมวิชาว่าความฯ ต่างก็มีความเชื่อมั่นที่สอดคล้องกันสำหรับความรู้ความสามารถของผู้เชี่ยวชาญว่าจะใช้หลักทางวิชาการ และกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ตรวจพิสูจน์ข้อเท็จจริงในพยานหลักฐานได้ และสามารถนำความเห็นของผู้เชี่ยวชาญไปใช้ยื่นในศาลเพื่อต่อสู้คดีได้ ส่วนสิ่งที่มีความเห็นต่างกันก็คือในเรื่องของความซื่อสัตย์สุจริต ซึ่งในแง่มุมมองของผู้ที่เข้ารับการฝึกอบรมวิชาว่าความฯ ส่วนใหญ่มีความเห็นว่าผู้เชี่ยวชาญปฏิบัติหน้าที่ในการตรวจพิสูจน์ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต และให้ความเห็นอย่างถูกต้อง เชื่อถือได้ แต่ในส่วนของทนายความกลับมองว่า ผู้เชี่ยวชาญไม่อาจทำหน้าที่ได้อย่างอิสระ เนื่องจากมีปัจจัยพิเศษที่ทำให้ความเห็นของผู้เชี่ยวชาญเบี่ยงเบนไปจากความเป็นจริง เช่นการเสาะแสวงหาช่องทางในการเข้าถึงตัวผู้เชี่ยวชาญของกลุ่มความเพื่อข่มขู่หรือเสนอผลประโยชน์ หรือการที่ผู้มีอำนาจซึ่งมีส่วนได้เสียในคดีอาจใช้ความสัมพันธ์ส่วนตัวที่เชื่อมโยงไปถึงหน่วยงานที่ผู้เชี่ยวชาญสังกัดอยู่ และใช้อิทธิพลกดดันผู้เชี่ยวชาญให้ลงความเห็นตามที่ต้องการได้

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง ความเชื่อมั่นของทนายความและผู้เข้าอบรมวิชาว่าความที่มีต่อผู้เชี่ยวชาญด้านการตรวจพิสูจน์การปลอมแปลงเอกสาร: ศึกษาเฉพาะกรณีทนายความผู้มีประสบการณ์ด้านคดีการปลอมแปลงเอกสาร จำนวน 10 คน และผู้เข้าอบรมวิชาว่าความภาคทฤษฎีรุ่นที่ 43 จำนวน 303 คน เป็นการศึกษาเพื่อให้ทราบถึงความรู้ความเข้าใจและระดับความเชื่อมั่น ความไว้วางใจ และการเล็งเห็นความสำคัญต่อผู้เชี่ยวชาญด้านการตรวจพิสูจน์การปลอมแปลงเอกสาร ของทนายความและผู้เข้าอบรมวิชาว่าความกลุ่มดังกล่าวว่ามีมุมมองเป็นอย่างไร เพื่อเป็นแนวทางการแก้ไขปัญหาและเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่ของผู้เชี่ยวชาญ

เพื่อการศึกษาวิจัยในเรื่องนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเพิ่มเติมในแง่ของแนวความคิด ทฤษฎี ผลงานวิจัยและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ความเข้าใจ ความเชื่อมั่น ความไว้วางใจ มุมมอง และทัศนคติของนักกฎหมายที่มีต่อการปฏิบัติหน้าที่ของผู้เชี่ยวชาญทางด้านการตรวจพิสูจน์การปลอมแปลงเอกสาร

ผู้วิจัยได้วางกรอบแนวความคิดในการศึกษาไปที่ ความรู้และประสบการณ์ ที่ทนายความได้เคยสัมผัสเกี่ยวกับผู้เชี่ยวชาญและงานด้านการตรวจพิสูจน์การปลอมแปลงเอกสาร ก่อนที่จะศึกษาต่อว่ามีความเชื่อมั่นเป็นอย่างไร แล้วทำไมจึงมีความเชื่อมั่นเช่นนั้น ในด้านของปัญหา อุปสรรคข้อบกพร่อง ซึ่งเป็นตัวแปรสำคัญต่อความเชื่อมั่นของนักกฎหมาย อะไร ที่เป็นปัจจัยให้นักกฎหมายตัดสินใจอ้าง ยอมรับ หรือปฏิเสธการยอมรับในความเห็นของพยานผู้เชี่ยวชาญที่ปฏิบัติหน้าที่ตรวจพิสูจน์การปลอมแปลงเอกสารปัญหา

ผู้วิจัยเลือกใช้การศึกษาเชิงสำรวจและเชิงคุณภาพ ด้วยวิธีการจัดทำแบบสอบถาม และการสัมภาษณ์เชิงลึก และก่อนที่จะใช้เครื่องมือดังกล่าว ผู้วิจัยได้นำไปทดสอบกับนักกฎหมายที่เข้ารับการอบรมอีกสถานที่หนึ่งซึ่งไม่ใช่สถานที่เดียวกับกลุ่มตัวอย่าง

เบื้องต้นข้อมูลเกี่ยวกับกลุ่มตัวอย่างพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ เป็นเพศชายอยู่ในช่วงอายุไม่เกิน 25 ปี คุณวุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรีจบการศึกษาด้านนิติศาสตร์มีการศึกษาอบรมเพิ่มเติมในระดับเนติบัณฑิต สถานภาพยังไม่สมรส ไม่เคยผ่านการเข้ารับการอบรมหลักสูตรการตรวจพิสูจน์เอกสาร และ ไม่มีความรู้จักเป็นการส่วนตัวกับเจ้าหน้าที่กองพิสูจน์หลักฐาน

สิ่งที่พบในการทำแบบสอบถามคือผู้ที่ตอบแบบสอบถามโดยส่วนมากเลยที่เดียวให้ความเชื่อมั่นต่อผู้เชี่ยวชาญทางการตรวจพิสูจน์การปลอมแปลงเอกสารในทุกด้าน ทั้งในเรื่องความรู้ ความสามารถ ว่าสามารถที่จะตรวจสอบได้ไม่ว่าการปลอมแปลงนั้นจะแบบเนียนสมจริงเพียงใดก็ตาม มีมุมมองต่อกระบวนการและวิธีการพิสูจน์ว่าเป็นกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ที่น่าเชื่อถือได้ตามหลักวิชาการ และมีความเชื่อมั่นในตัวผู้เชี่ยวชาญที่ทำหน้าที่ว่าทำด้วยความซื่อสัตย์สุจริต และมีความเห็นว่าการมีผู้เชี่ยวชาญทางการตรวจพิสูจน์การปลอมแปลงเอกสาร เป็นสิ่งสำคัญและมีส่วนช่วยในการเป็นข้อมูลอีกประเภทหนึ่งซึ่งจะไปผนวกกับพยานหลักฐานชนิดอื่นเพื่อที่ศาลจะใช้ประกอบการพิจารณาเพื่อตัดสินคดีได้อย่างมีน้ำหนักมากขึ้น

ในส่วนของแบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์ทนายความซึ่งมีทั้งเป็นที่ปรึกษาฝ่ายกฎหมาย เป็นเจ้าหน้าที่ฝ่ายป้องกันและปราบปรามการทุจริตในองค์กร ซึ่งแต่ละท่านมีประสบการณ์อยู่ในวิชาชีพของตนมายาวนานตั้งแต่เปิดปีไปจนถึงสูงสุดสามสิบห้าปี

จากการสัมภาษณ์พบว่า ทนายความมีทั้งที่ส่งตรวจพิสูจน์การปลอมแปลงเอกสารกับผู้เชี่ยวชาญด้วยตนเอง โดยตรงและโดยฝ่ายอื่นในสำนักงานเป็นผู้จัดส่ง และการส่งผ่านทางกระบวนการในชั้นศาล ซึ่งผู้เชี่ยวชาญที่ตรวจก็มีทั้งที่เป็นข้าราชการที่ปฏิบัติหน้าที่ในหน่วยงานของรัฐ และผู้เชี่ยวชาญจากภายนอกซึ่งศาลรับรอง

เอกสารปัญหาจะเป็นเอกสารประเภทสัญญาการกู้ยืมเงิน สินเชื่อบุคคล สัญญาค้าประกัน หนังสือมอบอำนาจ เชื้อ พิษยกรรม และสัญญาทางธุรกิจอื่นๆ มักมีปัญหาข้อพิพาทในเรื่องการปฏิเสธเอกสารจากคู่กรณีว่าเป็นเอกสารปลอม มีการปลอมแปลงลายมือและลายมือชื่อในเอกสารนั้น แต่ส่วนน้อยที่จะฟ้องเป็นคดีอาญา เพราะโดยมากคู่ความมีความต้องการที่จะได้รับการชำระหนี้ การก่อ โอน สงวน หรือระงับซึ่งสิทธิตามนิติกรรมในเอกสารนั้นมากกว่าที่จะให้ลงโทษผู้กระทำความผิดในทางอาญา และในการส่งตรวจพิสูจน์เอกสารปัญหาแต่ละครั้งกระทั่งได้รับการตรวจส่งกลับมาใช้ระยะเวลาไม่ต่ำกว่าหนึ่งเดือนถือว่าเป็นอย่างเร็ว

ผลที่ได้จากการส่งตรวจพิสูจน์การปลอมแปลงเอกสาร โดยผู้เชี่ยวชาญ ศาลให้การยอมรับที่จะนำมาเป็นข้อมูลประกอบการพิจารณาคดี แต่ไม่ได้ให้น้ำหนักถึงขั้นที่จะตัดสินด้วยผลการตรวจพิสูจน์นั้น เพราะศาลยังต้องพินิจพิเคราะห์ในพยานหลักฐานและพฤติการณ์แวดล้อมอย่างอื่นอีกด้วย มีบางกรณีที่คู่ความทำทนายกัน ในคดีแพ่งให้ผลการตรวจพิสูจน์การปลอมแปลงเอกสารโดยผู้เชี่ยวชาญถือเป็นที่ยุติ เมื่อมีการรับคำทำ และศาลอนุญาตการเปิดผลการตรวจพิสูจน์นั้นออกมาเป็นอย่างไร ศาลก็จะตัดสินไปตามผลการตรวจพิสูจน์นั้น

ทนายความต่างมีความเชื่อมั่นต่อผู้เชี่ยวชาญทางการตรวจพิสูจน์การปลอมแปลงเอกสารทั้งจากกองพิสูจน์หลักฐานของสำนักงานตำรวจแห่งชาติและสถาบันนิติวิทยาศาสตร์ ว่า

เป็นผู้มีความรู้ความสามารถที่แท้จริงเพราะต้องเป็นผู้ที่มีคุณวุฒิ คุณสมบัติ และผ่านขั้นตอนการคัดเลือกมาเป็นอย่างดีกว่าจะได้มาทำหน้าที่นี้ และกระบวนการตรวจพิสูจน์ก็ล้วนเป็นขั้นตอนการปฏิบัติทางวิทยาศาสตร์ มีหลักการทางวิชาการเป็นที่ยอมรับเชื่อถือได้ และบุคลากรของทั้งสองหน่วยงานนั้นก็มีความเชื่อมโยงสัมพันธ์มาจากกลุ่มเดียวกัน แต่สิ่งที่ยังมีความกังวล และกลางแกลงใจอยู่ ก็คือการถูกรอรับด้วยผลประโยชน์และความเป็นอิสระในการปฏิบัติหน้าที่ของผู้เชี่ยวชาญ เนื่องจากในบางคดีนั้นเป็นคดีที่มีทุนทรัพย์มาก อาจมีการไขว่คว้าหาช่องทางทางทุจริตจากคู่ความ ซึ่งจะหาทุกวิถีทางเพื่อให้ได้ในสิ่งที่ต้องการ เช่น ในคดีมรดกที่มีมูลค่ามหาศาล อาจมีการสืบเสาะแสวงหาจนเข้าถึงตัวผู้เชี่ยวชาญและเสนอผลประโยชน์เพื่อโน้มน้าวให้ผู้เชี่ยวชาญแสดงความเห็นต่อศาลไปในทางที่เป็นประโยชน์แก่ฝ่ายตน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กองพิสูจน์หลักฐานของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ซึ่งนายความมีมุมมองต่อภาพลักษณ์ของสำนักงานตำรวจแห่งชาติว่าเป็นองค์กรที่มีขนาดใหญ่ มีระบบการควบคุมบังคับบัญชามากมายชั้น ผู้บังคับบัญชามีอำนาจและอิทธิพลต่อผู้ใต้บังคับบัญชามากกว่าระบบของข้าราชการพลเรือนทั่วไป และความเป็นองค์กรขนาดใหญ่ที่มีบุคลากรจำนวนมากจึงเป็นองค์กรที่สามารถเข้าถึงและแทรกแซงได้ง่ายกว่าสถาบันนิติวิทยาศาสตร์ การปฏิบัติหน้าที่ของผู้เชี่ยวชาญในกองพิสูจน์หลักฐานของสำนักงานตำรวจแห่งชาติจึงไม่ได้เป็นไปได้โดยอิสระและยังมีปัจจัยพิเศษที่จะทำให้ผลการตรวจพิสูจน์เบี่ยงเบนคลาดเคลื่อนไปจากความเป็นจริงได้มากกว่าหน่วยงานอื่น

ปัญหาและอุปสรรคที่นายความพบเจอเมื่อส่งเอกสารปัญหาไปตรวจพิสูจน์การปลอมแปลงคือ เรื่องการหาตัวอย่างลายมือ ลายมือชื่อ เพื่อส่งไปเป็นตัวเปรียบเทียบกับเอกสารปัญหา ซึ่งต้องใช้ในปริมาณมาก ต้องมีความสำคัญเท่าเทียมและมีช่วงระยะเวลาใกล้เคียงกันกับเอกสารปัญหาที่ส่งไปตรวจพิสูจน์

เมื่อส่งตรวจไปแล้วก็มีปัญหาอีกว่าระยะเวลาในการได้รับผลการตรวจพิสูจน์ไม่สัมพันธ์กับระยะเวลาที่ศาลนัดพิจารณาจนต้องเลื่อนนัด และเมื่อได้ผลการตรวจพิสูจน์มาแล้วกลับปรากฏว่าผู้เชี่ยวชาญไม่ได้ลงความเห็นให้เป็นที่ประจักษ์ชัดเจนสรุปแน่นอนไม่ได้ ไม่สมกับระยะเวลาที่รอคอยผลการตรวจนั้น และบางกรณีก็มีการใช้กลอุบายทางกฎหมายจนไม่อาจเปิดเผยผลการตรวจพิสูจน์นั้นได้ การส่งตรวจพิสูจน์การปลอมแปลงเอกสารนั้นก็ยังไม่ค่อยเป็นที่รู้จักและยังมีค่าธรรมเนียมที่ค่อนข้างสูงอีกด้วย

ในกรณีที่คู่ความต่างนำผู้เชี่ยวชาญมาให้ความเห็นสนับสนุนน้ำหนักฝ่ายของตน แล้วปรากฏว่าผู้เชี่ยวชาญของแต่ละฝ่ายมีความเห็นที่แตกต่างกัน ก็เป็นปัญหาเพราะต่างฝ่ายก็อ้างว่าได้ให้ความเห็นไปตามหลักวิชาการที่ได้ศึกษาร่ำเรียนมา และต่างก็ได้ประกอบวิชาชีพมีชื่อเสียงเป็นที่

ยอมรับอยู่ในแวดวงผู้เชี่ยวชาญเช่นกัน ซึ่งบุคคลทั่วไปไม่อาจที่จะทราบหรือเข้าใจถึงขั้นตอนการวินิจฉัยลงความเห็นของผู้เชี่ยวชาญทั้งสองฝ่ายนั้นได้

อีกทั้งกรณีความซื่อสัตย์ของผู้เชี่ยวชาญก็ยังเป็นสิ่งที่นักกฎหมายมีความคลางแคลงใจต่อการปฏิบัติหน้าที่ว่ามีความน่าเชื่อถือได้เพียงใดไม่ว่าจะเป็นผู้เชี่ยวชาญจากหน่วยงานในภาครัฐหรือผู้เชี่ยวชาญอิสระจากภายนอก เพราะคดีที่เกี่ยวข้องส่วนใหญ่มักเป็นคดีที่มีทุนทรัพย์ มีการก่อโอบ โอบงวน หรือระงับซึ่งสิทธิตามกฎหมายซึ่งฝ่ายที่ชนะคดีจะได้รับผลประโยชน์ที่เมื่อคิดเป็นมูลค่าแล้วค่อนข้างสูง ซึ่งปัจจัยในเรื่องของผลประโยชน์อาจทำให้ผู้เชี่ยวชาญเกิดความเอนเอียงได้

นอกจากนี้ยังพบปัญหาในเรื่องของการไม่ได้รับความร่วมมือจากเจ้าของลายมือลายมือชื่อ ในเอกสารปัญหา ซึ่งปฏิเสธว่าลายมือ ลายมือชื่อ ในเอกสารนิติกรรมนั้นไม่ใช่ของตน จากกรณีนี้อาจสันนิษฐานได้ว่าน่าจะเกิดจากการที่ผู้ยื่นฟ้องไม่ต้องการให้มีการตรวจพิสูจน์ว่าลายมือและลายมือชื่อนั้นเป็นของตนหรือไม่ แม้ในรายที่ถูกแอบอ้างจริง ก็ยังไม่เห็นความสำคัญในการให้ความร่วมมือในจุดนี้

ข้อเสนอแนะจากการให้ความคิดเห็นของทนายความ

1. การส่งตรวจพิสูจน์การปลอมแปลงเอกสารควรมีการกำหนดระยะเวลาที่แน่นอนว่า การตรวจแต่ละประเภทใช้ระยะเวลาานเท่าใด และควรมีรายละเอียดเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายค่าธรรมเนียม ในการตรวจพิสูจน์แต่ละประเภท เพื่อที่คู่ความจะได้วางแผนดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้องได้

2. ในการทำความเข้าใจต่อผลการตรวจพิสูจน์ของผู้เชี่ยวชาญควรมีกฎหมายที่ให้ความคุ้มครองตัวผู้เชี่ยวชาญที่ลงความเห็น เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญมีความมั่นใจที่จะบรรยายผลการตรวจพิสูจน์ เช่น ใช้วิธีการตรวจพิสูจน์แบบใด หรือมีหลักการทางวิชาการอย่างไรรองรับเพื่อให้กระจ่างชัดเพียงพอที่จะให้ศาลและคู่ความสามารถเข้าใจได้ว่าเหตุใดผู้เชี่ยวชาญจึงมีความเห็นเช่นนั้น

3. ทั้งนี้ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับตัวผู้เชี่ยวชาญในเรื่องความซื่อสัตย์สุจริตก็เป็นสิ่งสำคัญอีกประการหนึ่ง ซึ่งบุคคลที่เข้ามาทำหน้าที่นี้ต่างก็ต้องได้รับการตรวจสอบทั้งคุณวุฒิ คุณสมบัตินิติประวัติและความประพฤติมาเป็นอย่างดีแล้วในเบื้องต้นก็ย่อมเป็นที่น่าเชื่อถือได้ แต่กระนั้นก็ยังอาจมีปัจจัยพิเศษที่จะเข้ามาทำให้ผู้เชี่ยวชาญเกิดความไขว้เขว หรือมีสิ่งจูงใจให้มีความเห็นที่ไม่ตรงกันกับความเป็นจริงจากผลการตรวจพิสูจน์ที่ได้ จึงจำเป็นต้องมีมาตรการเพื่อป้องกันผลที่จะเกิดจากปัจจัยพิเศษ และสิ่งจูงใจ เช่น ต้องมีการตรวจสอบผลการพิสูจน์ซ้ำโดยผู้เชี่ยวชาญในระดับที่สูงกว่าขึ้นไป หรือเป็นระบบแบบคณะกรรมการตรวจพิสูจน์ เพื่อให้ความคลาดเคลื่อนเกิดได้ยากขึ้นกว่า การตรวจพิสูจน์ที่เสร็จสิ้นกระบวนการโดยผู้เชี่ยวชาญเพียงคนเดียว และอีกสิ่งที่จะมองข้ามมิได้ก็คือความเป็นอิสระในการปฏิบัติหน้าที่ซึ่งเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่แทรกแซงผลการตรวจพิสูจน์ให้

ผิดเพี้ยนไปจากความจริง จึงควรดำเนินการให้ผู้เชี่ยวชาญมีความเป็นอิสระ โดยเฉพาะกองพิสูจน์หลักฐานของสำนักงานตำรวจแห่งชาติควรมีการแก้ไขระบบการให้คุณให้โทษและการบังคับบัญชาให้เหมาะสมกับตำแหน่งหน้าที่ของผู้เชี่ยวชาญสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้เกิดขึ้นกับหน่วยงาน หรือแยกออกเป็นเอกเทศจากสำนักงานตำรวจแห่งชาติ

4. เมื่อกล่าวถึงประสิทธิภาพแล้วก็ต้องกล่าวถึงปริมาณด้วย ในขณะที่คดีความที่ต้องการการตรวจพิสูจน์ทางวิทยาศาสตร์เกิดขึ้นทุกวัน แต่จำนวนของบุคลากรที่เป็นผู้เชี่ยวชาญทางด้าน การตรวจพิสูจน์กลับมีจำนวนที่จำกัด ซึ่งกว่าจะได้ผู้เชี่ยวชาญหนึ่งรายต้องใช้เวลาในการเสริมสร้างความรู้และบ่มเพาะประสบการณ์ที่เข้มข้นและยาวนานอาจมีไม่เพียงพอต่อภาระหน้าที่ ซึ่งผู้เชี่ยวชาญที่มีอยู่อาจจะต้องปฏิบัติงานด้วยความรีบเร่ง และอ่อนล้า อยู่ภายใต้ภาวะกดดันด้วยปริมาณงานที่มาก ซึ่งอาจมีความบกพร่องโดยสุจริตเกิดขึ้นได้ ฉะนั้นควรมีการวางแผนเพิ่มจำนวนของผู้เชี่ยวชาญในระยะยาวให้เพียงพอต่อปริมาณของงาน เพื่อที่การตรวจพิสูจน์นั้นจะได้รับความสนใจและความรอบคอบจากผู้เชี่ยวชาญอย่างเต็มที่ และได้ผลการตรวจพิสูจน์เร็วขึ้น มีคุณภาพมากขึ้น

5. ในกรณีที่ผู้เชี่ยวชาญซึ่งคู่ความแต่ละฝ่ายนำมาให้ความเห็นเพื่อเพิ่มน้ำหนักความน่าเชื่อถือให้กับฝ่ายของตนนั้น ต่างฝ่ายต่างก็มีความเห็นไปในทิศทางที่ตรงกันข้าม เป็นการยากที่บุคคลทั่วไปจะทราบถึงปัจจัยที่ทำให้ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นที่แตกต่างกัน เพราะต่างก็เป็นผู้ที่ได้ศึกษาและมีความเชี่ยวชาญในศาสตร์วิชาอย่างเดียวกัน ฉะนั้นจึงควรต้องมีคณะกรรมการผู้เชี่ยวชาญในศาสตร์นั้นเป็นผู้ตรวจสอบให้ความเห็นอีกไม่น้อยกว่าชั้นหนึ่งขึ้นไป เพื่อจะชี้ขาดว่าความเห็นต่อผลการตรวจพิสูจน์การปลอมแปลงเอกสารของผู้เชี่ยวชาญฝ่ายไหนแม่นยำ ถูกต้องตามหลักวิชาการมากที่สุด เพื่อให้เกิดความโปร่งใสและเป็นธรรมต่อทุกฝ่าย ทั้งนี้อาจมีการตั้งค่าธรรมเนียมหรือค่าดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งตามความเหมาะสมกับการทำหน้าที่สำหรับคณะกรรมการดังกล่าว

6. งานในด้านนิติวิทยาศาสตร์ประเภทการตรวจพิสูจน์การปลอมแปลงเอกสาร ยังไม่ค่อยเป็นที่รู้จักจากสาธารณะมากนักจึงควรมีการประชาสัมพันธ์ให้มากขึ้นเพื่อที่ประชาชนจะได้มีโอกาสเข้าถึงกระบวนการทางด้านนี้ได้มากขึ้น

7. ควรแก้ไขข้อกฎหมายหรือให้มีบทบังคับในทางใดทางหนึ่งเพื่อให้ผลการตรวจพิสูจน์การปลอมแปลงเอกสารที่ได้นั้นถูกเปิดเผยเพื่อให้กระบวนการตรวจพิสูจน์ดำเนินไปจนถึงที่สุดด้วยความโปร่งใส

8. เมื่อเจ้าหน้าที่ขอความร่วมมือในการให้ตัวอย่างเปรียบเทียบจากเจ้าของลายมือลายมือชื่อ แต่ไม่ได้รับความสนใจ สิ่งที่ทำได้คือสร้างความเข้าใจว่าการได้ตัวอย่างเปรียบเทียบนั้น

จะเป็นประโยชน์แก่ตัวเขาเองอย่างไร และถ้าไม่ให้อาจจะส่งผลเสียอย่างไรเพื่อให้เขารักษาผลประโยชน์ของตัวเอง

2. อภิปรายผลการวิจัย

จากการตอบแบบสอบถาม และหาค่าเฉลี่ยพบว่า ความเชื่อมั่นของนักกฎหมายที่มีต่อผู้เชี่ยวชาญทางการตรวจพิสูจน์เอกสารอยู่ในระดับเห็นด้วยเกือบทุกด้านแต่หลังจากที่ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์เชิงลึกต่อนักกฎหมายที่มีประสบการณ์ในการทำงานเป็นเวลายาวนานและตรวจสอบภูมิหลังของนักกฎหมายกลุ่มตัวอย่างกลับได้พบมุมมองบางประเด็นในอีกด้านหนึ่ง ดังนี้ ประเด็นที่หนึ่ง

นักกฎหมายกลุ่มตัวอย่างส่วนมากร้อยละ 44.22 เห็นด้วย และ ร้อยละ 30.03 เห็นด้วยอย่างยิ่ง ว่าตนมีความเข้าใจว่าการดำเนินการด้านการตรวจพิสูจน์การปลอมแปลงเอกสารประเภทลายมือ ลายมือชื่อ ว่าเป็นอย่างไร แต่จากการศึกษาภูมิหลังกลับพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ถึงร้อยละ 90.76 ไม่เคยผ่านการเข้ารับการอบรมหลักสูตรเกี่ยวกับการตรวจพิสูจน์เอกสารเลย และร้อยละ 95.71 ไม่มีความรู้จักเป็นการส่วนตัวกับเจ้าหน้าที่กองพิสูจน์หลักฐาน ซึ่งผู้วิจัยเกิดข้อสงสัยว่านักกฎหมายกลุ่มตัวอย่างมีความเข้าใจในเรื่องการตรวจพิสูจน์การปลอมแปลงเอกสารประเภทลายมือ ลายมือชื่อ จริงหรือไม่ หรือเพียงแต่อาจจะเคยได้ยินและรู้จักบ้างเพียงผิวเผินเท่านั้น

ประเด็นที่สอง

ในหัวข้อคำถามที่ว่า ผู้เชี่ยวชาญด้านพยานประเภทเอกสารมีความสำคัญเป็นอย่างมากต่อกระบวนการยุติธรรมซึ่งมีคะแนนความเชื่อมั่น โดยนักกฎหมายกลุ่มตัวอย่างที่มีระดับความเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วย คิดเป็นร้อยละ 43.56 และระดับเห็นด้วยอย่างยิ่ง คิดเป็นร้อยละ 53.47 ซึ่งทั้งสองความเห็นที่เป็นไปในแนวทางเดียวกันนี้รวมกันแล้วมีความเชื่อมั่นอยู่ที่ร้อยละ 97.03

และอีกข้อหนึ่งที่ว่า ผลการตรวจพิสูจน์จากผู้เชี่ยวชาญศาลมีส่วนช่วยให้ศาลสามารถใช้ดุลยพินิจในการตัดสินคดีได้ดีขึ้น โดยนักกฎหมายกลุ่มตัวอย่างมีความเห็นระดับที่เห็นด้วยร้อยละ 63.70 และในระดับที่เห็นด้วยอย่างยิ่งร้อยละ 33.33 ซึ่งทั้งสองความเห็นที่เป็นไปในทางเดียวกันรวมกันแล้วอยู่ที่ ร้อยละ 97.03เช่นเดียวกัน

จะเห็นได้ว่าคำถามทั้งสองข้อนี้มีความเชื่อมโยงกันอยู่คือตัวผู้เชี่ยวชาญและความเห็นของผู้เชี่ยวชาญต่างมีความสำคัญต่อกระบวนการศาลเป็นอย่างมาก ซึ่งค่าคะแนนในระดับที่เห็นด้วยและระดับที่เห็นด้วยอย่างยิ่ง เมื่อรวมกันในแต่ละข้อมีค่าสูงเท่ากันคือ ร้อยละ 97.03 และเป็นคะแนนความเชื่อมั่นที่สูงกว่าทุกข้อ

นักกฎหมายกลุ่มที่ตอบแบบสอบถามให้ความเชื่อมั่นในสองข้อนี้สูงที่สุด และผู้วิจัยเองก็มีความเห็นอย่างเดียวกัน แต่หลังจากการสัมภาษณ์เชิงลึกกลับได้ข้อมูลอีกแง่มุมหนึ่งว่า ผู้เชี่ยวชาญเมื่อขึ้นสู่ศาลจะมีฐานะเท่าเทียมกับพยานบุคคลประเภทนอกศาล คือไม่ใช่ประจักษ์พยานที่ได้อำนาจเห็นเหตุการณ์ด้วยตัวเอง เพียงแต่ได้ใช้วิชาความรู้ความเชี่ยวชาญในศาสตร์เฉพาะแขนง ตรวจพิสูจน์วัตถุพยานและทำเป็นผลแสดงความเห็นออกมาเท่านั้น ส่วนผลที่ได้จากการตรวจพิสูจน์ด้วยหลักทางวิชาการ โดยผู้ที่มีความรู้และเชี่ยวชาญ กลับไม่มีน้ำหนักที่จะใช้เป็นพยานหลักฐานในชั้นศาลได้เลยศาลให้น้ำหนักเป็นเพียงแก่ข้อมูลซึ่งศาลใช้ประกอบกับพยานหลักฐาน และพยานแวดล้อมอื่นๆ ในการพิพากษาคัดสินคดีเท่านั้น และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง การตรวจพิสูจน์ลายมือ ลายมือชื่อนั้น แม้จะมีหลักการทางวิชาการที่เป็นวิทยาศาสตร์รองรับ แต่ก็เป็นเรื่องของความเห็นของผู้เชี่ยวชาญในแง่ของประสบการณ์เสียดีกว่า เป็นเจตนาที่อยู่ภายในซึ่งบุคคลภายนอกไม่อาจรู้เห็นได้ ว่าเพราะเหตุใดผู้เชี่ยวชาญจึงได้มีความเห็นเช่นนั้น และในบางคดีศาลไม่ได้ให้น้ำหนักความสำคัญต่อผลการตรวจพิสูจน์นั้นเลยเสียด้วยซ้ำ

มีเพียงการทำทายกัน ในคดีแพ่ง โดยให้ถือผลการพิสูจน์ของผู้เชี่ยวชาญเป็นข้อยุติเท่านั้นที่ศาลจะให้น้ำหนักความสำคัญถึงขั้นตัดสินไปตามความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ โดยมีต้องพิจารณาพยานหลักฐานหรือประเด็นข้อต่อสู้อื่นๆ เพราะคู่ความเมื่อมีการทำและรับคำทำกันแล้วก็ถือเป็นอันสละข้อต่อสู้ทั้งหมด ซึ่งนักกฎหมายกลุ่มตัวอย่างมีความเห็นต่อกรณีนี้ว่าผู้เชี่ยวชาญมีบทบาทความสำคัญต่อคดีเป็นอย่างยิ่ง โดยเห็นด้วยร้อยละ 46.86 และเห็นด้วยอย่างยิ่งร้อยละ 45.87 ถ้ารวมคะแนนความเห็นที่เป็นไปในทางเดียวกันก็จะอยู่ที่ร้อยละ 92.73 กลับน้อยกว่าคะแนนในสองข้อก่อนหน้านี้ที่มีค่าคะแนนรวม ร้อยละ 97.30 ห่างกันร้อยละ 4.57 ทั้งที่ประเด็นเรื่องการทำกันในคดีแพ่งศาลให้ความสำคัญต่อผลการตรวจพิสูจน์จากผู้เชี่ยวชาญมากที่สุดถึงขั้นใช้ตัดสินคดีได้ในขณะที่สองข้อแรกศาลให้น้ำหนักเพียงเป็นข้อมูลประกอบการตัดสิน

ประเด็นที่สาม

ความเชื่อมั่นที่ว่าผลการตรวจวัตถุพยานประเภทเอกสารของผู้เชี่ยวชาญเป็นที่ยอมรับได้ มีผู้ที่เห็นด้วย ร้อยละ 66.67 เห็นด้วยอย่างยิ่งร้อยละ 17.82 มีผู้ที่ไม่แน่ใจร้อยละ 14.52 ซึ่งมีผู้ที่ไม่เห็นด้วยสองรายคิดเป็นร้อยละ 0.66 และผู้ที่ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่งเพียงรายเดียว คิดเป็นร้อยละ 0.33

และอีกเรื่องที่เกี่ยวข้องกันคือ ความเชื่อมั่นว่าผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่ในการตรวจพิสูจน์เอกสารปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์และเชื่อถือได้ โดยมีผู้ที่เห็นด้วยคิดเป็นร้อยละ 47.85 เห็นด้วยอย่างยิ่งร้อยละ 17.82 ไม่แน่ใจร้อยละ 33.99 ไม่เห็นด้วย ร้อยละ 0.33

จะสังเกตเห็นได้ว่า ทั้งเรื่องการยอมรับในผลตรวจ และเรื่องความเชื่อมั่นในความซื่อสัตย์สุจริตของผู้ตรวจเป็นเรื่องที่สัมพันธ์กัน เพราะถ้าคิดว่าผู้เชี่ยวชาญไม่สุจริตก็ไม่น่าจะมี

การยอมรับผลการตรวจพิสูจน์ หรือถ้าคิดว่าผลการตรวจเชื่อถือไม่ได้ ก็ไม่น่าจะเชื่อว่าผู้เชี่ยวชาญปฏิบัติหน้าที่โดยสุจริต ซึ่งผลที่ได้จากการวิจัย นักกฎหมายผู้ทำแบบสอบถามที่อยู่ในกลุ่มเห็นด้วยอย่างยิ่งกับทั้งสองกรณีนี้มีจำนวนเท่ากันคือร้อยละ 17.82 แต่ความเชื่อมั่นของนักกฎหมายในกลุ่มที่เห็นด้วย ต่อเรื่องความซื่อสัตย์สุจริตของผู้เชี่ยวชาญ เมื่อเทียบกับเรื่องความยอมรับในผลการตรวจกลับลดลงจากร้อยละ 66.67 ไปอยู่ที่ร้อยละ 47.85 แต่ค่าเฉลี่ยในความไม่แน่ใจกลับเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 14.52 เป็นร้อยละ 33.99

จากปรากฏการณ์นี้ผู้วิจัยมองว่า ความเชื่อมั่นของกลุ่มที่ยอมรับในผลการตรวจของผู้เชี่ยวชาญน่าจะหมายถึงการยอมรับต่อตัวผู้เชี่ยวชาญในเชิงความรู้ ความสามารถ ความเชี่ยวชาญในศาสตร์เฉพาะ และมีคุณค่าในเชิงพิสูจน์ ซึ่งมีหลักการทางวิชาการรองรับและมีขั้นตอนดำเนินการที่เป็นวิทยาศาสตร์เชื่อถือได้ แต่เมื่อพูดถึงความซื่อสัตย์สุจริตของตัวผู้เชี่ยวชาญที่ทำหน้าที่ในการตรวจพิสูจน์แล้ว ความเชื่อมั่นกลับตกระดักบลลง และมีความไม่แน่ใจเพิ่มมากขึ้น นั่นหมายความว่ากลุ่มตัวอย่างมีความเชื่อมั่นในตัวผู้เชี่ยวชาญแต่ในขณะเดียวกันก็ยังมีปัจจัยภายนอกบางอย่างที่จะทำให้ผู้เชี่ยวชาญไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต

แต่อย่างไรก็ตามกลุ่มตัวอย่างก็ยังคงมีความเห็นต่อความเชื่อมั่น โดยรวมของผู้เชี่ยวชาญอยู่ในระดับที่สูงในแทบทุกด้าน ซึ่งหลังจากมีการสัมภาษณ์นักกฎหมายในเชิงลึก ผู้ทำวิจัยเองก็พบว่ากลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามยังมีประสบการณ์ไม่ยาวนานนัก เมื่อเทียบกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญกลุ่มที่ผู้วิจัยสัมภาษณ์ ซึ่งมีประสบการณ์มากกว่าในงานด้านกระบวนการยุติธรรมที่มีการสืบพยานประเภทผู้เชี่ยวชาญด้านการพิสูจน์การปลอมแปลงเอกสารมีประสบการณ์ที่ได้สัมผัสกับผู้เชี่ยวชาญและการส่งตรวจพิสูจน์เอกสารปัญหาซึ่งการต่อสู้คดีความกันในชั้นศาลยังมีเหตุปัจจัยอีกมากมายที่อาจทำให้ตัวผู้เชี่ยวชาญถูกกดดัน หรือทำให้ผลการตรวจพิสูจน์ขาดความน่าเชื่อถือแม้กระทั่งมีการดำเนินวิธีการทางกฎหมายที่ทำให้ไม่สามารถนำผลการตรวจพิสูจน์มาเปิดเผยต่อศาลได้และในส่วนกรณีที่ไม่ได้เป็นคดีขึ้นสู่ศาลก็ยังมีปัจจัยในเรื่องความยุ่งยากในการหาตัวอย่างลายมือ ลายมือชื่อ มาให้ผู้เชี่ยวชาญทำการตรวจพิสูจน์เปรียบเทียบ ซึ่งผลการตรวจพิสูจน์อาจไม่ได้ผลสรุป หรืออาจได้ผลสรุปที่ผิดเพี้ยนไปจากความจริงโดยสุจริตก็เป็นได้ประสบการณ์เหล่านี้ผู้วิจัยเชื่อว่ายังไม่เป็นที่ปรากฏต่อนักกฎหมายกลุ่มที่ตอบแบบสอบถาม จึงได้มีความเห็นไปในทางที่มีความเชื่อมั่นต่อผู้เชี่ยวชาญแทบทุกด้าน และไม่มีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมใดๆ หลังแบบสอบถาม

3. ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากการวิจัยในครั้งนี้

1. ควรจะมีองค์กรวิชาชีพของผู้เชี่ยวชาญทางด้านการตรวจพิสูจน์ทางนิติวิทยาศาสตร์ เช่นเดียวกับ แพทยสภา หรือสภาทนายความ เพื่อควบคุมดูแลความประพฤติ และสนับสนุนเรื่อง จรรยาบรรณ คุณธรรม จริยธรรม และแก้ไขปัญหาข้อขัดข้องในการปฏิบัติหน้าที่ของผู้เชี่ยวชาญ ด้านนิติวิทยาศาสตร์และชี้ขาดตัดสินในกรณีที่ผู้เชี่ยวชาญในศาสตร์ประเภทเดียวกัน มีความเห็น ขัดแย้งในการตรวจพิสูจน์เรื่องเดียวกัน และควรมีการกำหนดบทบาทดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งต่อ กรณีที่พบความประพฤติที่ไม่เหมาะสมของผู้เชี่ยวชาญ และได้มีการสืบสวน สอบสวนเป็นที่แน่ชัด แล้วว่าเป็นความจริง

2. ควรมีการกำหนดการเขียนรายงานผลการตรวจพิสูจน์ให้เป็นรูปแบบมาตรฐาน และให้รายละเอียดได้ชัดเจนเพียงพอที่ผู้ที่เกี่ยวข้องในคดีความจะสามารถทำความเข้าใจได้ เช่น ผู้เชี่ยวชาญได้ใช้หลักเกณฑ์ในเรื่องใดบ้างในการตรวจพิสูจน์ เพราะเหตุใดจึงใช้หลักเกณฑ์ในเรื่อง นั้นกับเอกสารปัญหา และเมื่อเปรียบเทียบเอกสารตัวอย่างกับเอกสารปัญหาแล้วมีความสมบูรณ์ ตามหลักเกณฑ์ หรือผิดเพี้ยนไปจากหลักเกณฑ์ที่อ้างนั้นอย่างไร แล้วผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นต่อผล การตรวจพิสูจน์ที่ได้นั้นอย่างไร ซึ่งควรจะอธิบายความเห็นให้วิญญูชนเข้าใจได้พอสังเขป

3. ผู้วิจัยเห็นว่าสถาบันที่มีการฝึกอบรมและให้การศึกษาด้านกฎหมาย ควรมีการเพิ่มเติม หลักสูตรการศึกษาดูงานทางด้านงานตรวจพิสูจน์ทางนิติวิทยาศาสตร์เพื่อเพิ่มเติมวิสัยทัศน์ของนัก กฎหมายให้กว้างไกลยิ่งขึ้น และในศาลจำลอง ควรมีการเพิ่มเติมคดีตัวอย่างที่มีการใช้ผลการตรวจ พิสูจน์การปลอมแปลงเอกสาร โดยผู้เชี่ยวชาญ เพื่อให้นักศึกษาวิชากฎหมายได้ศึกษาแง่มุม ช่องทาง กลอุบายทางข้อกฎหมาย และปัจจัยที่จะทำให้ความเห็นของผู้เชี่ยวชาญเกิดความเบี่ยงเบนไปจาก ความเป็นจริงที่อาจเกิดขึ้นได้กับผลการตรวจพิสูจน์

4. ควรมีกฎหมายบังคับเจ้าของลายมือชื่อเพื่อให้ความร่วมมือในการส่งตัวอย่าง เปรียบเทียบให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจพิสูจน์ หรือมิฉะนั้นให้ถือว่าเป็นลายมือ ลายมือชื่อของผู้นั้นจริง

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ศึกษาเพิ่มเติมจากกลุ่มตัวอย่างอื่นที่มีความเกี่ยวข้องกับงานด้านนิติวิทยาศาสตร์ ประเภทการตรวจพิสูจน์การปลอมแปลงเอกสาร

2. กำหนดกลุ่มตัวอย่างให้เป็นกลุ่มที่มีประสบการณ์ด้านการทำงานมาเป็นระยะ เวลานาน

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กั้ววด เทียนกัณฑ์เทศน์. (2540). การวัด การวิเคราะห์ การประเมินทางการศึกษาเบื้องต้น. กรุงเทพฯ: ศูนย์สื่อเสริมกรุงเทพ.
- เข้มชัย ชุติวังศ์. (2557). คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา.
- คมกริช วัฒนเสถียร. (2540). คู่มือนักศึกษาว่าด้วยข้อแนะนำการศึกษากฎหมาย. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ: วัชรการพิมพ์.
- ความไว้วางใจในองค์กร. (2558). เข้าถึงเมื่อ 10 กรกฎาคม. เข้าถึงได้จาก <http://www.novabizz.com/NovaAce/Relationship>
- จิรนิติ หะวานนท์. (2543). คำบรรยายหลักวิชาชีพนักกฎหมาย Legal Profession (LW 438). พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- จิราภรณ์ เนาวพนานนท์. (2552). “พยานผู้เชี่ยวชาญในคดีอาญา.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขากฎหมายอาญา คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ไชยยศ เหมะรัชตะ. (2531). จริยธรรมของนักกฎหมาย ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: นิติธรรม.
- ดิเรก ควรสมาคม. (2548). หลักวิชาชีพนักกฎหมาย. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ: คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ธานี สิงหนาท. (2553). คำอธิบายพยานหลักฐานคดีแพ่งและคดีอาญา. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ: กรุงเทพมหานคร พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ: กรุงเทพมหานคร พิมพ์ครั้งที่ 8.
- ธีสุทธี พันธุ์ฤทธิ. (2549). การชั่งน้ำหนักพยานหลักฐาน = Weighing of evidence. กรุงเทพฯ: นิติธรรม.
- นพพงษ์ จุห้อง. (2552). LW 207 กฎหมายอาญา 2. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ปภาวรินทร์ จินสาคู. (2555). “ปัญหาการห้ามรับฟังพยานบอกเล่า ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 226/3: ศึกษากรณีปัญหาการรับฟังถ้อยคำของบุคคลในชั้นสอบสวนเป็นพยานหลักฐานในศาล.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.
- พจนานุกรม แปล ไทย-ไทย ราชบัณฑิตยสถาน. (2558). เข้าถึงเมื่อ 5 กรกฎาคม. เข้าถึงได้จาก Dictionary.sanook.com/search/dict-th-th-royal-institute

- พระศักดิ์สุจริต. (2543). “กฎหมายเกี่ยวกับลายมือชื่อดิจิทัล.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชากฎหมายธุรกิจ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พรเพชร วิชิตชลชัย. (2555). **คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา.
- ภาณุพงศ์ พณิชยกุล. (2555). “ความผูกพันของผู้ลงลายมือชื่อในเอกสารที่ไม่มีการกรอกข้อความ.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชากฎหมายอาญา คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ภาวดี ทับศรีแก้ว. (2557). “การศึกษาเปรียบเทียบชนิดของน้ำหมึกพิมพ์โดยวิธี Thin layer chromatography Comparison study of ink by thin layer chromatography.” **Veridian E-Journal** 1, 2 (มีนาคม – เมษายน): 54-63.
- มนต์ชัย ชนินทรลีลา. (2554). **เทคนิคการศึกษาให้ประสบความสำเร็จ และหลักการเป็นนักกฎหมายที่ดี**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: เอเชียลิท.
- รุจิรัตน์ ชุมวรงค์. (2535). “พยานผู้ชำนาญการพิเศษในคดีอาญา.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชานิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. (2558). **การปลอมเอกสาร**. เข้าถึงเมื่อ 5 กรกฎาคม. เข้าถึงได้จาก <https://th.wikipedia.org/wiki/>
- วิรัช เมฆอรุณทชัย. (2554). **กฎหมายเนติบัณฑิต อาญา ภาค 2**. กรุงเทพฯ: อทตยา มิเลินเนียม.
- สมพร พรหมพิตร และศรีนิตา พรหมพิตร. (2546). **พยานหลักฐานในคดีแพ่ง**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: นิติธรรม.
- สมยศ เชื้อไทย. (2556). **ความรู้นิติปรัชญาเบื้องต้น**. กรุงเทพฯ: วิทยุชน.
- สมศักดิ์ เขียวจรรยา. (2558). **ประเภทของนักกฎหมาย**. เข้าถึงเมื่อ 7 เข้าถึงได้จาก www.oknation.net/blog/tienja/2012/08/04/entry-
- สรารุช เบญจกุล (2558). **จริยธรรมผู้เชี่ยวชาญของศาล**. เข้าถึงเมื่อ 10 กรกฎาคม. เข้าถึงได้จาก www.manager.co.th/Daily/ViewNews.aspx?NewsID=9540000120864 : Daily News – Manager Online.
- สิริกัญญา ไชวิโลกุล และพิเศษ ประสิทธิ์ ไชวิโลกุล. (2553). **สุภาษิตกฎหมาย คติพจน์ และคำคม** **ความคิดทางกฎหมาย: นิติธรรม**.
- สุกิจ เชื้ออินทร์. (2535). “การปลอมเอกสาร.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชานิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุมิตร สุวรรณ และคณะ. (2557). “รายงานการวิจัยเรื่อง ความเชื่อมั่นของผู้เสียหายที่มีต่อการปฏิบัติงานของพนักงานสอบสวน ประจำปีบัญชี พ.ศ. 2557.” ตุลาคม คณะศึกษาศาสตร์ และพัฒนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล. (2555). *ความผิดเกี่ยวกับการปลอมและการแปลงตามประมวลกฎหมายอาญา*. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

สุรัตน์ชัย ศิลากากุล. (2552). “การนำกระบวนการตรวจพยานหลักฐานมาใช้ในการบริหารจัดการคดีอาญา.” รายงานส่วนบุคคล หลักสูตรผู้พิพากษาผู้บริหารในศาลชั้นต้น รุ่นที่ 7 สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการ.

โสภณ รัตนกร. (2553). *คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน*. กรุงเทพฯ: นิติบรรณาการ.

เอกสารการสอนชุดวิชาประสบการณ์วิชาชีพกฎหมาย. (2537). พิมพ์ครั้งที่ 3. นนทบุรี: ศูนย์หนังสือมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช.

ภาษาต่างประเทศ

Cook, John and Toby Wall. (1980). “New work attitude measures of trust, organizational commitment and personal need non-fulfilment.” **Journal of Occupational Psychology**, 53 (39-52).

McAllister, Daniel J., and Gregory A. Bigley. (2002). “Work Context and the Definition of self: How Organizational Care Influences Organization-Basei Self-Esteem.” **ACAD MANAGE J.** 45, 5 (October 1): 894-904.

Robinson, Sandra L. (1996). “Trust and Breach of the Psychological Contract. Administrative.” **Science Quarterly** 41, 4 (Dec.): 574-599.

Rotter, Julian B. (1971). “Generalized expectancies for interpersonal trust.” **American Psychologist** 26, 5 (May): 443-452.

Schoorman, F. David, Roger C. Mayer, and James H. Davis. (2007). “An Integrative Model of Organizational Trust: Past, Present, and Future.” **ACAD MANAGE REV** 32, 2 (April 1): 344-354.

ภาคผนวก

แบบสอบถาม

เรื่อง ความเชื่อมั่นของนักกฎหมายที่มีต่อผู้เชี่ยวชาญด้านการตรวจพิสูจน์การปลอมแปลงเอกสาร:
ศึกษาเฉพาะกรณีนักกฎหมายที่เข้ารับการฝึกอบรมวิชาว่าความภาคทฤษฎี รุ่นที่ 43

แบบสอบถามนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา ความเชื่อมั่นของนักกฎหมายที่มีต่อผู้เชี่ยวชาญด้านการตรวจพิสูจน์การปลอมแปลงเอกสาร โดยศึกษาเฉพาะกรณีนักกฎหมายที่เข้ารับการฝึกอบรมวิชาว่าความภาคทฤษฎี รุ่นที่ 43 เพื่อให้งานวิจัย ดังกล่าวสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ทางผู้วิจัยขอความอนุเคราะห์จากท่านในการตอบแบบสอบถามตามความเป็นจริงและผู้วิจัยขอขอบพระคุณในความร่วมมือที่ดีของท่าน มา ณ ที่นี้ด้วย

คำชี้แจง โปรดเติมคำลงในช่องว่างและใส่เครื่องหมาย ลงใน หน้าข้อความที่ตรงกับสภาพที่เป็นจริงของท่านมากที่สุด

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม

1. เพศ

ชาย หญิง

2. อายุ

ไม่เกิน 25 ปี 36-45 ปี
 26-35 ปี 46-55 ปี

3. คุณวุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรี (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

นิติศาสตร์ รัฐศาสตร์
 รัฐประศาสนศาสตร์ อื่นๆ(ระบุ).....

4. การศึกษาอบรมเพิ่มเติม (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโท สาขา.....
 สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอก สาขา.....
 เนติบัณฑิต
 อื่นๆ(ระบุ).....

5. สถานภาพการสมรส

สมรสแล้ว ยังไม่สมรส

6. ท่านเคยเข้ารับการอบรมหลักสูตรการตรวจพิสูจน์เอกสารหรือไม่

เคย

ไม่เคย

7. ท่านรู้จักเป็นการส่วนตัวกับเจ้าหน้าที่กองพิสูจน์หลักฐานหรือไม่

ไม่รู้จัก

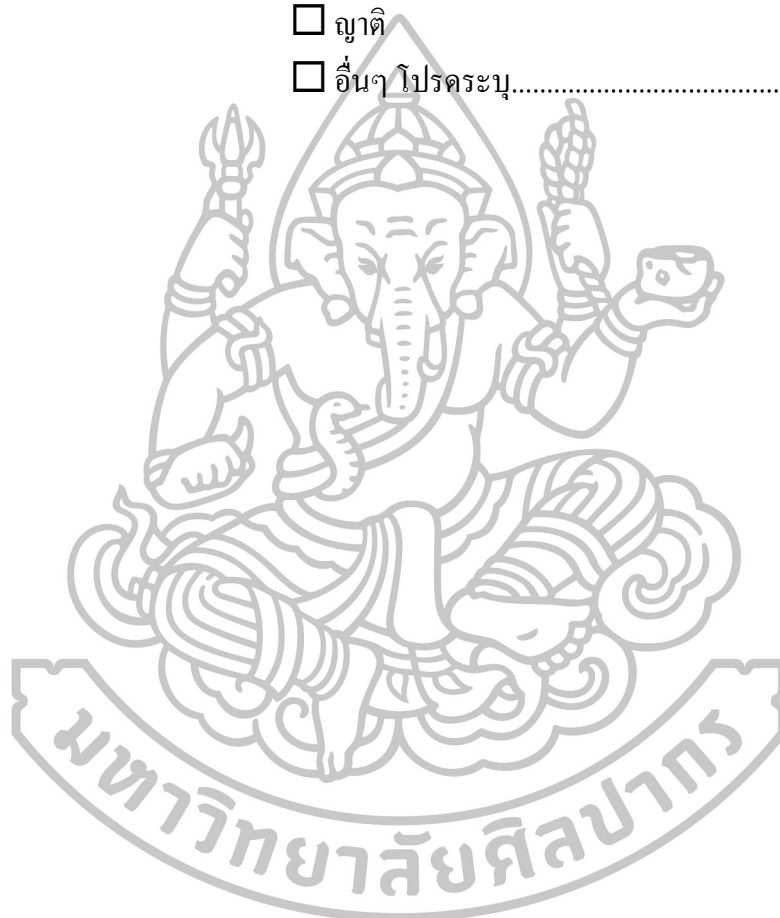
รู้จัก

กรณาระบุ เพื่อน

ติดต่องาน

ญาติ

อื่นๆ โปรดระบุ.....

ตอนที่ 2 ความเชื่อมั่นของนักกฎหมายที่มีต่อผู้เชี่ยวชาญด้านการตรวจพิสูจน์การปลอมแปลงเอกสาร : ศึกษาเฉพาะกรณีนักกฎหมายที่เข้ารับการฝึกอบรมวิชาว่าความภาคทฤษฎี รุ่นที่ 43
โปรดใส่เครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ท่านเห็นด้วยมากที่สุด

ลำดับ	คำถาม	ระดับความคิดเห็น				
		เห็นด้วยอย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง
1.	ท่านมีความเข้าใจในเรื่องการตรวจพิสูจน์เอกสารและการปลอมแปลง (ลายมือและลายมือชื่อ)					
2.	พยานเอกสารมีความน่าเชื่อถือมากกว่าพยานบุคคลหรือพยานด้านอื่นๆ					
3.	ผู้เชี่ยวชาญด้านพยานเอกสารมีความสำคัญเป็นอย่างมากต่อกระบวนการยุติธรรม					
4.	ผู้ตรวจพิสูจน์เอกสาร มีบทบาทสำคัญในคดีแพ่งที่โจทก์และจำเลยทำกันโดยขอให้ศาลตัดสินตามผลการตรวจพิสูจน์					

ลำดับ	คำถาม	ระดับความคิดเห็น				
		เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย อย่างยิ่ง
5.	ผลการตรวจพยาน เอกสาร ของผู้เชี่ยวชาญ ท่านคิดว่าท่านยอมรับ ในผลการตรวจพิสูจน์ได้					
6.	ท่านคิดว่าผู้ปฏิบัติหน้าที่ ในการตรวจพิสูจน์ เอกสาร ปฏิบัติหน้าที่ ด้วยความซื่อสัตย์ และ เชื่อถือได้					
7.	ท่านคิดว่าผลการตรวจ พิสูจน์ของผู้เชี่ยวชาญ ศาล มีส่วนช่วยให้ศาล สามารถใช้ดุลยพินิจใน การตัดสินคดีได้ดีขึ้น					
8.	ท่านคิดว่าผลการตรวจ พิสูจน์เอกสารจาก ผู้เชี่ยวชาญศาล (ผู้เชี่ยวชาญที่เกษียณ อายุราชการแล้ว) ท่านยอมรับในผล การตรวจพิสูจน์ได้					

ลำดับ	คำถาม	ระดับความคิดเห็น				
		เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย อย่างยิ่ง
9.	เอกสารที่ปลอมแปลงขึ้น แม้จะแนบเนียนอย่างไร ผู้เชี่ยวชาญก็สามารถ ตรวจพิสูจน์เพื่อทราบ ข้อเท็จจริงได้					
10.	การตรวจพิสูจน์เอกสาร โดยผู้เชี่ยวชาญมีขั้นตอน และกระบวนการทาง วิทยาศาสตร์ที่พิสูจน์ได้ จริง					

ภาคผนวก ข
แบบสัมภาษณ์เชิงลึก

แบบสัมภาษณ์ ความเชื่อมั่นของทนายความและผู้เข้าอบรมวิชาว่าความที่มีต่อผู้เชี่ยวชาญด้านการ
ตรวจพิสูจน์การปลอมแปลงเอกสาร

๙.....๙

1. ข้อมูลทั่วไป

ชื่อ-สกุล.....อายุ.....ปี ระดับการศึกษา

สถานที่ทำงาน.....

ประสบการณ์ด้านการอบรมเกี่ยวกับการตรวจพิสูจน์เอกสาร ไม่มี มี หลักสูตร.....

ประสบการณ์ด้านการทำงานในอาชีพทนายความ.....ปี

2. ประเด็นสัมภาษณ์

2.1 ท่านเคยมีประสบการณ์ด้านการส่งเอกสารให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจพิสูจน์หรือไม่ ถ้า
เคยเป็นเอกสารประเภทใด ในคดีใด และใช้เวลาตรวจนานเท่าใด รวมทั้งผลการตรวจที่นำเสนอใน
ชั้นศาล ศาลได้นำมาพิจารณาคดีหรือไม่ ศาลมีความเห็นอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2.2 ท่านมีความเชื่อมั่นในการตรวจพิสูจน์เอกสารจากกองพิสูจน์หลักฐานและสถาบันนิติ
วิทยาศาสตร์หรือไม่อย่างไร

.....

.....

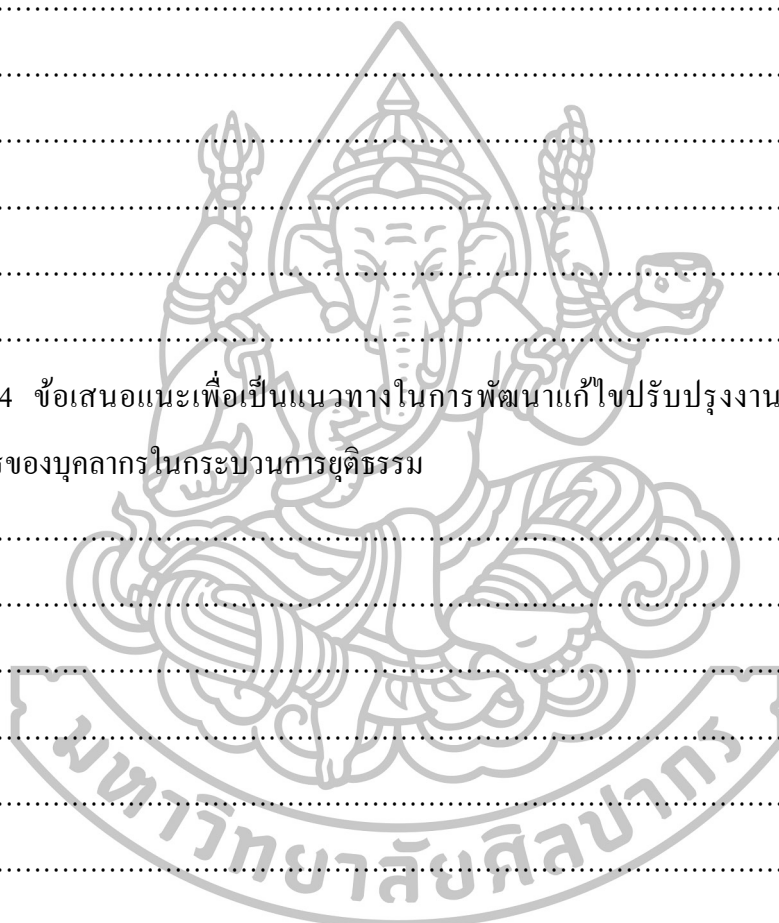
.....
.....
.....

2.3 ปัญหาหรืออุปสรรคที่มีต่อการส่งตรวจพิสูจน์เอกสารของทนายความในสำนักงานของท่าน

.....
.....
.....
.....
.....

2.4 ข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาแก้ไขปรับปรุงงานด้านการตรวจพิสูจน์เอกสารของบุคลากรในกระบวนการยุติธรรม

.....
.....
.....
.....
.....

วัน/เวลา สัมภาษณ์.....

ผู้สัมภาษณ์.....

๙.....๘

ภาคผนวก ค
คำพิพากษาฎีกาที่เกี่ยวข้อง

ตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาที่เกี่ยวข้อง

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 8958/2550

ความเห็นของผู้เชี่ยวชาญกองพิสูจน์หลักฐาน สำนักงานตำรวจแห่งชาติจัดเป็นความเห็นอันหนึ่งเท่านั้น หาเป็นการผูกมัดศาลให้ต้องส่งเรื่องราวไปตรวจพิสูจน์เสมอไปไม่เมื่อศาลชั้นต้นเห็นว่า ลายมือชื่อของจำเลยเท่าที่ปรากฏเพียงพอที่จะวินิจฉัยคดีได้ จึงปฏิเสธไม่ส่งลายมือชื่อของจำเลยไปตรวจพิสูจน์ ย่อมอยู่ในดุลพินิจของศาลชั้นต้นตามที่เห็นสมควร การที่ศาลชั้นต้นวินิจฉัยคดีไปโดยไม่ได้ส่งลายมือชื่อของจำเลยทั้งสองไปตรวจ พิสูจน์จึงชอบแล้ว

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3993 - 3994/2551

การวินิจฉัยลายมือชื่อในเอกสารว่าเป็นลายมือชื่อปลอมหรือไม่ ไม่มีกฎหมายบังคับว่าศาลต้องฟังข้อพิสูจน์จากผู้เชี่ยวชาญแต่อย่างใด และสิ่งใดที่บุคคลธรรมดาอาจตรวจเห็นได้แล้วศาลก็ย่อมตรวจเห็นเองได้ ศาลอุทธรณ์ภาค 7 จึงมีอำนาจตรวจสอบลายมือชื่อของจำเลยในเอกสารหลายฉบับในสำนวนเปรียบเทียบกัน เพื่อวินิจฉัยชี้ขาดว่าลายมือชื่อผู้กู้ในหนังสือสัญญากู้ยืมเงินไม่ใช่ลายมือชื่อของจำเลยได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3894/2525

จำเลยกับพวกทำพินัยกรรมปลอมขึ้น แล้วส่งอ้างเป็นพยานต่อศาล แม้ผู้ชำนาญการพิเศษตรวจพิสูจน์ลงความเห็นไม่ได้ ก็มีสภาพเป็นพินัยกรรม เมื่อนำส่งอ้างเป็นพยานต่อศาล พิสูจน์ฐานใช้พินัยกรรมปลอมอีกกระทงหนึ่ง ไม่ใช่กรณี มาตรา 81 แม้จำเลยกระทำในฐานะ “ทนายความ” ก็มีความผิดฐานเป็นตัวการร่วมกันใช้พินัยกรรมปลอมตามมาตรา 83

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1424/2554

รายงานการตรวจพิสูจน์ของกองพิสูจน์หลักฐาน โดยความเห็นของผู้เชี่ยวชาญระบุว่าได้ตรวจพิจารณาลายมือชื่อผู้ให้สัญญาและผู้เริ่มก่อการที่มีดอกจันสีแดงในบันทึกข้อตกลงเอกสารหมายเลข จ.1 แผ่นที่ 1 และคำขอจดทะเบียนบริษัทจำกัดเอกสารหมายเลข จ.23 เปรียบเทียบกับตัวอย่างลายมือชื่อ สำเนาลายมือชื่อ และลายมือชื่อของนายวรวัฒน์ ตามที่ระบุไว้ในเอกสารตัวอย่างข้างต้น คูโดยละเอียดแล้วปรากฏว่ามีคุณสมบัติของการเขียนรูปร่างลักษณะของตัวอักษรแตกต่างกันดังได้ชี้ให้เห็นเป็นตัวอย่างในภาพแสดงประกอบรายงานการตรวจพิสูจน์ที่ พ.415/2545 จำนวน 4 แผ่นรวม 9 ภาพ แต่เนื่องจากมีบางส่วนของตัวอักษรบางตัวเขียนเป็นคนละแบบกันและลายมือชื่อตัวอย่างหนึ่งเป็นสำเนาเอกสาร ในกรณีนี้ลงความเห็นว่าจะไม่ใช่ลายมือชื่อของบุคคลคนเดียวกันนั้น เห็นว่า ลายมือชื่อของจำเลยที่เขียนต่อหน้าศาลเพื่อส่งไปตรวจพิสูจน์ที่กองพิสูจน์หลักฐานนั้น เป็นการจงใจเขียนให้แตกต่างกับลายมือชื่อของจำเลยเดิมเพื่อที่จะให้กองพิสูจน์หลักฐานยืนยันว่า

ลายมือชื่อจำเลยที่ลงชื่อต่อหน้าศาลมิใช่ลายมือชื่อของจำเลยในเอกสารหมายเลข 1 และ 2 แผ่นที่ 3 เพราะจะเห็นได้ว่าลีลาการเขียนแตกต่างกันมากมาย โดยลายมือชื่อจำเลยที่ลงลายมือชื่อต่อหน้าศาลตัว ว จำเลยลากหางยาวเพื่อให้แตกต่างจากลายมือชื่อโดยปกติของจำเลย เมื่อประจักษ์ชัดแจ้งว่าจำเลยใช้ลีลาการเขียนลายมือชื่อเพื่อให้แตกต่างไปจากของเดิม รายงานการตรวจพิสูจน์จากกองพิสูจน์หลักฐานจึงยังไม่มีเหตุผลเพียงพอที่จะพังก้างพยานหลักฐานโจทก์ ศาลอุทธรณ์พิพากษายกฟ้องจำเลยนั้นไม่ต้องด้วยความเห็นของศาลฎีกา ฎีกาของโจทก์ฟังขึ้นบางส่วน

พิพากษาแก้เป็นว่า จำเลยมีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 173, 175 เป็นความผิดหลายกรรมให้เรียงกระทงลงโทษตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 91 ฐานแจ้งความเท็จจำคุก 1 ปี ฐานฟ้องเท็จ จำคุก 1 ปี รวมจำคุก 2 ปี นอกจากนี้แก้ให้เป็นไปตามคำพิพากษาศาลอุทธรณ์

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3117/2535

แม้ผู้เชี่ยวชาญกองพิสูจน์หลักฐานจะมีความเห็นว่าลายมือชื่อของจำเลยในเอกสารต่างๆ กับลายมือชื่อของจำเลยในสัญญาคู่ไม่ใช้ลายมือชื่อของคนเดียวกันก็ตาม แต่โจทก์จำเลยไม่ได้ตกลงทำกันให้ถือความเห็นของผู้เชี่ยวชาญเป็นข้อเท็จจริงตามหลักวิชาของพยานผู้เชี่ยวชาญเป็นพยานที่ศาลรับฟัง แต่มิใช่ผู้เชี่ยวชาญให้ความเห็นอย่างไรศาลต้องฟังตามนั้นเสมอ

ในกรณีที่มีการทำกัน โดยคู่ความ ให้มีการตัดสินโดยยึดเอาตามความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ บทบาทของผู้เชี่ยวชาญย่อมเปลี่ยนแปลงไป ความเห็นของผู้เชี่ยวชาญจะเป็นสิ่งชี้ขาดคำพิพากษา

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 12183/2547

โจทก์จำเลยทำกันไว้ให้ศาลส่งลายมือชื่อของจำเลยในสัญญาคู่กับตัวอย่างลายมือชื่อของจำเลยไปให้ ผู้เชี่ยวชาญตรวจพิสูจน์ ถ้าผู้เชี่ยวชาญลงความเห็นว่ายลายมือชื่อในสัญญาคู่เป็นลายมือชื่อของจำเลย จริง จำเลยยอมแพ้คดี ถ้าไม่ใช่ลายมือชื่อของจำเลย โจทก์ยอมแพ้คดี ศาลส่งเอกสารดังกล่าวไปให้ผู้เชี่ยวชาญทำการตรวจพิสูจน์แล้ว ผู้เชี่ยวชาญลงความเห็นว่าย น่าจะเป็นลายมือชื่อของบุคคลคนเดียวกัน ดังนี้ ความเห็นของผู้เชี่ยวชาญเป็นการยืนยันหรือทำนองยืนยันว่าเป็นลายมือชื่อของ จำเลยตรงตามคำทำของโจทก์จำเลยแล้ว จำเลยจึงต้องเป็นฝ่ายแพ้คดี

อย่างไรก็ตาม ทนายความ คือผู้ที่จะแนะนำให้คำปรึกษาแก่ตัวความ และวางแผนต่อสู้คดี มีบทบาทในการเสาะแสวงหาพยาน หลักฐาน เพื่อนำเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม ซึ่งทนายความย่อมต้องมีความเชื่อมั่นต่อผู้เชี่ยวชาญอย่างเพียงพอเสียก่อน จึงจะนำพยานผู้เชี่ยวชาญเข้าสู่ศาลเพื่อ

เพิ่มน้ำหนักให้ฝ่ายของตน เว้นแต่เมื่อศาลเล็งเห็นความจำเป็นผู้เชี่ยวชาญอาจเข้าสู่กระบวนการศาลได้โดยไม่ต้องผ่านคู่ความ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 58/2531 ในกรณีที่ศาลเห็นว่าจำเป็นที่จะต้องตั้งผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจเอกสารในสำนวน และศาลเห็นสมควร ศาลก็ยอมใช้อำนาจของศาลเองที่มีอยู่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 99 ส่งเอกสารนั้นไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจพิสูจน์ได้โดยไม่ต้องให้คู่ความฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดยื่นบัญชีระบุนายหรือระบุชื่อผู้เชี่ยวชาญ

ภาคผนวก
ภาพสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล

มหาวิทยาลัยศิลปากร

ภาพที่ 2 แสดงการสัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูล

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ – สกุล	สิบทำรวจตรีจิรายุ ทศนิยม
ที่อยู่ปัจจุบัน	102 จ หมู่ 3 แขวงบางขุนเทียน เขตจอมทอง กทม. 10150
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2549	สำเร็จการศึกษานิติศาสตร์บัณฑิต สาขาวิชา นิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต
พ.ศ. 2554	ศึกษาระดับปริญญาโท สาขานิติวิทยาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร
ประวัติการทำงาน	
พ.ศ. 2553-ปัจจุบัน	รับราชการตำรวจ สังกัด งานอารักขาที่ 5 กก.อารักขา 2 กองบังคับการอารักขาควบคุมฝูงชน กองบัญชาการตำรวจนครบาล

